T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

Doktora Tezi

MEHMET ARSLAN

İzmir-2020

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

Doktora Tezi

Öğrencinin adı

MEHMET ARSLAN

Tez Danışmanı

PROF. DR. MELİH TINAL

İzmir-2020

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum **‘‘AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ’’** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
Mehmet ARSLAN
İmza:

ÖZ

‘‘*Amerikan Basınında Çanakkale Muharebeleri*’’ başlıklı bu tezde, sonuçlar itibariyle Türk ve Dünya tarihi için önemli bir yeri olan Çanakkale Muharebeleri’nin, Amerikan basınına nasıl yansıdığı araştırılmıştır.

Tez konusunun araştırması esnasında 1914-1915 yılları arası ve kısmen 1916 yılı olmak üzere Amerika’da yayımlanan çeşitli gazete ve dergiler incelenmiştir. Ayrıca konu bütünlüğünün sağlanması için dönemi anlatan araştırma eserlerden de yararlanılmıştır.

Amerika, Dünya Savaşı’na gireceği 1917 yılına kadar İtilaf ve İttifak blokları arasında tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Amerikalı yöneticilerin takındığı bu tarafızlık tavrı Amerikan basınına da yansımıştır. Öyle ki savaşın başlangıcında kendi ülkelerini ilgilendiren bir konunun olmadığını düşünen basın, bu dönemde sadece Avrupa’daki Amerikan vatandaşlarının tahliyesine önem vermiştir. Çanakkale Muharebeleri döneminde ise muharebelerin ülke ekonomisi üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Bu bağlamda gelişmeler bazen tarafsız bazen Türkleri eleştiren bir tarzda verilmiş az da olsa gerçek olmayan söylentilere yer verilerek muharebelerin dini, askeri, sosyal, ekonomik tüm boyutları Amerikan toplumuna aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Muharebeleri, I. Dünya Savaşı, Amerikan Basını.

ABSTRACT

With the results it revealed, Dardanelles Campaign, which has a significant role in Turkish and World history, was researched in this thesis titled “Dardanelles Campaign in American Press”.

During thesis survey, various newspapers and magazines issued in the USA in between 1914-1915 and 1916 in part were analyzed. Moreover, investigation works depicting the period were utilized to provide subject integrity.

The USA preferred to stay neutral between Allied Powers and Central Powers until 1917 when they engaged with the World War. This neutrality attitude American Administers posed were also reflected in the American press. In fact, having thought that there was not a matter concerning their own country at the turn of the War, the press just attached importance to the evacuation of American citizens in Europe. On the other hand, during Battles of Gallipoli, the effects of conflicts on the country economy were described. The developments in this context were sometimes explained objectively, but sometimes in a sense criticizing the Turks, and sometimes mentioning unreal rumours, all aspects of the conflicts, such as religious, military, social and economic, were tried to be transferred to American society.

Key Words: Dardanelles Campaign, World War I, American Press.

İÇİNDEKİLER

II. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBELERİ

(3 KASIM 1914-18 MART 1915)

III. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE KARA MUHAREBLERİ

(25 NİSAN 1915- 9 OCAK 1916)

IV. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİN DEĞİŞİK YÖNLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖNSÖZ

Çalışmanın amacı, Amerikan basının Çanakkale Muharebeleri'niAmerikan toplumuna nasıl yansıttığını tespit etmektir. İncelenen 125 gazetenin haberlerine göre hazırlanan araştırmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın giriş bölümünde savaş dönemine kadar olan süreçte Türk-Amerikan ilişkileri, Amerikan basın tarihinin gelişimi ve Dünya Savaşı'nda Amerikan basının durumu anlatılmıştır.

Birinci bölümde, Amerikan basınında yer alan haberlerle birlikteAvusturya-Macaristan taht adayı Arşidük Franz Ferdidand suikastı ve suikast ardından yaşananlar, Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan etmesi, Avrupa Savaşı'nın başlaması, Alman Kruvazörleri olan Goeben ve Breslau'nun müttefik donanmasından kaçışları ile bu kaçış sonrası yaşanan gelişmeler anlatılmıştır. Bunun yanı sıra kapitülasyonların kaldırılması ve Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olma konuları da ele alınmıştır.

İkinci bölümde, müttefik donanmasının 3 Kasım 1914 saldırısı, Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışı (13 Aralık 1914), müttefik donanmasının 19 Şubat 1915 harekâtı,müttefik donanmasının 25-28 Şubat 1915 dönemlerindeki harekâtları, müttefik donanmasının 18 Mart 1915 harekâtı ilemuharebeler süresince müttefik donanmasına ait savaş gemileri ve denizaltıların faaliyetlerini aktaran gazete haberlerineyer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Müttefikler tarafından 25 Nisan 1915 tarihinde başlatılankara harekâtından önceki durum ile Çanakkale Cephesi'nde gerçekleştirilen Kirte, Kerevizdere, Zığındere, Conkbayırı, Anaftartalar muharebeleri olmak üzere diğer muharebeler de anlatılarak müttefiklerin Çanakkale'yi tahliyesi, basında yer alan haberler doğrultusunda, anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, Çanakkale Muharebeleri öncesi ve sırasında basına yansıyan savaş din ilişkisinin yanı sıra basında yer alan Çanakkale Muharebeleri'nin buğday ekonomisine etkisi ile muharebelerintoplumsal ve uluslararası ilişkiler boyutu anlatılmıştır. Ayrıca1916 yılında muharebeler hakkında yazılan gazete haberlerine de yer verilmiştir.

Ekler kısmında bazı gazete manşetlerinin yanı sıra Çanakkale Muharebeleri'ni haberleştiren gazetelerin nerede ve hangi zaman dilimde yayımladığı, müttefik donanmasına ait savaş gemileri ve denizaltıların teknik özellikleri, Çanakkale bölgesinde bulunan kaleler, müttefik donanması tarafından batırılan Türk gemileri ile basında Çanakkale Muharebeleri'ni anlatan tez, kitap ve makaleleri gösteren tablolara yer verilmiştir. Araştırmada Amerikan

gazetelerinin yanı sıra Osmanlı dönemi süreli yayınları kulanılmış olup, Türk ve Amerikan arşivleri ile kitap, makale, anı, tezgibi kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Tez süresince kendisiyle çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum danışman hocam Prof. Dr. Melih Tınal'a en samimi duygularımla teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmalarıma katkı sunan Doç. Dr. Hasan Taner Kerimoğlu, Doç. Dr. Fevzi Çakmak, Doç.Dr. Mehmet Emin Elmacı, Dr. Öğretim Üyesi Mithat Atabay, Doç.Dr. Bekiz Zakir Çoban, Prof. Dr. Muhammet Erat ve Dr. Asil Kaya'ya da çok teşekkür ederim. Son olarak bu süreçte maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen değerli aileme de sonsuz şükranlarımı sunarım.

Mehmet ARSLAN

İzmir, 2020

KISALTMALAR

BOA: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

HR. SYS: Hariciye Nezâreti Siyasi Kısım Belgeleri

DH. EUM. Şb: Dâhiliye Nezâreti Şifreli ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Şube

DH. EUM. VRK: Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrak Odası Belgeleri

HR. İM. : Hariciye Nezâreti İstanbul Murahhaslığı

HR. İD. : Hariciye Nezâreti İdare

HR. SFR. : Hariciye Sefareti Belgeleri.

OBDH: Osmanlı Belgelerinde Dünya Harbi

FRUS: United States of Amerika Department of State, Office of The Historian, World War

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m.: Adı Geçen Makale

a.g.t.: Adı Geçen Tez

b.: Basım

bkz.:Bakınız

C.: Cilt

S.: Sayı

s.s.: Sayfa Sayısı

EKLER LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

TABLOLAR LİSTESİ

GİRİŞ

1-Osmanlı-Amerika İlişkileri

İngiltere kolonisi olan 13 Amerikan kolonisi yüklenen ağır vergiler nedeniyle 1774 yılında İngiltere ile silahlı çatışmaya başlamış ve iki yıllık mücadelenin ardından 4 Temmuz 1776 tarihinde yayımladıkları bildirge ile Amerika Birleşik Devletleri adı altında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 1783 yılında ise İngiltere hâlâ kolonileri olarak gördüğü Amerika'yı resmi olarak tanımak zorunda kalmıştır[1]. Amerika'nın İngiltere tarafından bağımsızlığının tanınmasından bir yıl sonra yani 1784 yılından itibarenCezayir korsanları, İngiltere koruması altında olmayan Akdeniz'deki Amerikan ticaret gemilerine yönelikkorsanlık faaliyetlerinde bulunmuş bu da Amerika'nın Osmanlı Devleti ile ilgilenmesine neden olmuştur[2]. Osmanlı Devleti-Amerika arasında kurulan ilk ilişkiler açısından önemli olan bu faaliyetler, Mağrib bölgesi olarak bilinen Tunus, Trablus ve Cezayir'i kapsamaktadır. Bu bölge Osmanlı topraklarının en batısında yer alan Kuzey Afrika'nın Akdeniz kıyılarını oluşturmaktadır. Bölge aynı zamanda Garp Ocaklarıolarak da bilinmektedir[3]. Genel yapısına baktığımızda Garp Ocakları Akdeniz'den başlayıp Atlas Okyanus'a kadar uzanan bir kontrol alanında, ülke gemilerine saldırarak ganimet elde etmektedir. Ancak bununla birlikte Garp Ocakları kendileriyle antlaşma yapan ülke gemilerine saldırmamaktadır. Her ne kadar kendi başlarına hareket ediyor gözükseler de Osmanlı Devleti'ne bağlıdırlar ve Osmanlı hükümdarının emriyle devletin antlaşma imzaladığı ülke gemilerine dokunmamaktadırlar. Böyle olmakla birlikte zamanla devlet ile bağları azalan Garp Ocakları ile bir ülke Akdeniz'de ticaret yapmak istiyorsa antlaşma yapmalı ve yıllık vergi ödemelidir[4].

İngiltere ile bağlarını koparan ve Akdeniz'de kendine uygun bir destek bulamayan Amerika, Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkileri başlatarak, az vergi ödemek suretiyle, Akdeniz'de ticaret yapmak istemiştir. 5 Eylül 1795 tarihinde bu doğrultuda Amerika Cezayir ile bir antlaşma imzalamıştır. Türkçe olarak düzenlenmiş bu antlaşma ile esirlerin geri

[1]Cavidan Mordoğan, ''Türk-Amerikan İlişkilerinde Kriz Diplomasisi'', **Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010, s.12.
[2]Filiz Çolak, ''İzmir Limanı Ticaretinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Yeri ve Önemi'', **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Eylül 2007 Ankara 38. ICANAS 10.15.2007,Uluslararası ilişkiler Bildiriler**, C.II, Ankara, 2011, s. 531.
[3]Mordoğan, **a.g.e.**, s.13.
[4]Selda Kayapınar, ''1830 Osmanlı-ABD Ticaret Antlaşması Öncesi Amerika'nın Diplomasi Girişimleri'', **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.51, (Güz 2017), s. 40.

alınmasının yanı sıra Cezayir'e yılda 12.000 altın ödenmesi kararlaştırılmıştır[5]. Bu antlaşmanın ertesi yılı sırasıyla Amerika1796'da Trablus, 1797'de de Tunus ile antlaşmalarimzalamıştır. İmzalanan antlaşmalarla birlikte Amerikan ticaret gemileri, Akdeniz'deki faaliyetleri için yıllık vergi vermiştir. 1799 yılına gelindiğinde Amerika, Londra Büyükelçisi aracılığıyla Osmanlı Devleti ile ikinci bir dostluk antlaşması imzalamak istemiştir. Bu amaç doğrultusunda Amerikan Büyükelçisi Londra'da bulunan OsmanlıBüyükelçisi ile görüşmeler yapmıştır. Ancak yapılan bu görüşmeler neticesiz kalmıştır. Bu görüşmelerin neticesiz kalmasının nedeni ise 1799 yılının ocak ayında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında antlaşma imzalanmış olmasıdır. Bu bağlamda İngiltere'den ayrılmış olan Amerika ile yapılacak bir dostluk antlaşması, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında yaratabileceği olumsuzluklar, Amerika ileyeni bir antlaşmanınuygun görülmemesine neden olmuştur. Bir yıl sonra yani 1800 yılının kasım ayına gelindiğinde Amerika'nın Akdeniz'e gönderdiği George Washington adlı savaş gemisi İstanbul'da 7 hafta kalmıştır[6].

Zaman içerisinde güçlenen Amerika 1814 yılında Cezayir'e savaş ilan etmiş ve ''*Berberi Savaşları*''[7] olarak adlandırılan savaşlardan sonra Akdeniz'de ticaret gemilerinin güvenliğini sağlayacak konuma gelmiştir[8]. 1820 yılına gelindiğinde Amerika, Anadolu'da misyonerlik[9] faaliyetlerine başlamış ve ilk kez bu tarihte İzmir'e misyonerler göndermiştir. Misyonerler faaliyetleri çerçevesindesırasıyla, Anadolu coğrafyası dışında olmak üzere, 1823'te Kudüs'te, 1825'te Beyrut'ta; Anadolu coğrafyasında ise 1831'de İstanbul, 1834'te Bursa ve yine aynı yıl içerisinde Trabzon'dabulunmuşlardır[10].

1830 yılında Yunan ayaklanmasında ve bu olaydan iki yıl önceki Navarinde donanmasının yakılmasında, Avrupa'yı karşısında bulan Osmanlı Devleti, kendisiyle dostluk antlaşması imzalamak isteyen Amerika ile 7 Mayıs 1830'da antlaşma imzalamıştır. İmzalanan bu antlaşmanın adı "*Seyri Sefain ve İcrayı Ticarete Dair bir 'Muahede-i Hümayun*'' 'dur[11]. Bu antlaşmadan bir yıl sonra Amerika ikili ilişkilerin kuvvetlendirilmesi adına İstanbul

---

[5] Mordoğan, **a.g.t.**, s.s.13-14.
[6]Çolak, **a.g.m.**, s.s. 531-532.
[7]Amerika'nın ilk olarak 1801 tarihinde Trablus'a vergi vermemesi ile başlayan ve 1801-1824 tarihilerini kapsayan Trablus, Cezayir, Tunus ile yaptığı savaşlara verilen isimdir. Savaşlar hakkında bilgi için bkz. Çağrı Erhan, **Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.
[8]Mordoğan, **a.g.t.,** s.15.
[9]''*Bir dini, özellikle Hristiyanlığı yayma faaliyeti. Hristiyanlığı yayma faaliyetinde görevli kimseye de misyoner denir.*'' Bilgi için bkz. tdk. https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 11/7/2019)
[10]Meral Kuzgun – Ebru Güher, ''Amerikalı Misyonerlerin Anadolu Yardım Faaliyetleri Çerçevesinde Sağlık Misyonu'', **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish**, S.10/9, (YAZ 2015), s. 513.
[11]Çolak, **a.g.m.**, s. 532.

maslahatgüzarını atamıştır. İkili ilişkilerin kuvvetlendirilmesi için atanan bu maslahatgüzar 1906 yılında büyükelçilik makamına dönüştürülmüştür[12].

Siyasi ve ticari bakımdan ikili ilişkilerin geliştirilmesine önem veren Amerika, Türkiye'de kendine bağlı eğitim kurumlarını da açmayı ihmal etmemiştir. Bu bağlamda Amerika, Rumların eğitilmesi için İstanbul'da ''*Tarlabaşı, Yeniköy, Büyükdere* ve *İstanbul*''adlarında okullar açmıştır. Bu okulların açılma dönemi ise 1831-1832 tarihlerini kapsamaktadır[13]. Öte yandan 1833 yılındaAmerikan misyoner hekimleri, Osmanlı sınırlarında bulunan Beyrut'a ilk kez gelmişlerdir[14]. Osmanlı topraklarına sağlık çalışanı olarak gelen bu misyonerlerinsabit bir çalışma noktası olmamıştır. Aksine halkın arasında dolaşarak, onlarla birebir temas kurmuşlardır. Tabii ki bu da kendisiyle temas edildiğini ve sıkıntılarının çözüldüğünü gören halkta bir sempati uyandırmıştır[15]. Bunlarla birlikte Amerikan misyonerleri, Ermeni Gregoryanları cemaati üzerinde de faaliyetlerde bulunmuş bu da Ermeni kilisesinin parçalanarak katolik kilisesinden sonra protestan kilisesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur[16].

1862 yılına gelindiğindeOsmanlı Devleti ile Amerika arasında yeni bir ticaret antlaşması imzalanmıştır[17].1869 yılında da Osmanlı Devleti, ''*Maarif-i Umumiye Talimatnamesi*'''ni çıkararak, başta Amerika'nın okulları olmak üzere diğer ülke okullarının denetlenmesini sağlamak istemiştir. Hatta bu talimatname ile okulların açılabilmesi için ruhsat zorunlu hale getirilmiştir[18]. Her ne kadar ruhsat sistemi getirilmiş olsa da 1870 ile 1885 yılları arasında Doğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 21 Amerikan misyoner okulu açılmıştır[19].

11 Ağustos 1874 tarihinde iki ülke vatandaşlarının hukukunun belirlenmesi adına tabiiyet antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca bu tarihte iki devlet arasında suçluların, karşılık olarak, iade antlaşması da yapılmıştır[20]. 1877 yılında Amerika'ya ait ''*Türkiye Koleji*''Antep'te, tıp alanında, eğitim vermeye başlamıştır. Bu eğitim kurumunun dikkat çekici özelliği ise Yale Üniversitesi öğrencilerine verilen bilgilerin aynen veriliyor

---

[12]Kadir Kasalak, ''Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı ABD İlişkileri'', **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** S.55, (Güz 2014), s. 110.
[13]Esra Danacıoğlu, ''Osmanlı İmparatorluğunda Board Okulları ve Ermeniler'', **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.9-10, (2000), s.134.
[14]Kuzgun- Güher, **a.g.m.**, s.517.
[15]Faruk Taşkın, ''Amerikan Board Misyonerlerinin Türkiye'deki Sağlık Faaliyetleri'', **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, S.6/2, (2017), s.151.
[16]İlber Ortaylı, ''Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler'', **Amme İdaresi Dergisi**, C. XIV, S.3, (1981), s.88.
[17]Mordoğan, **a.g.t.**,s. 27.
[18]Danacıoğlu, **a.g.m.**, s. 140.
[19]Ercüment Kuran, ''XIX. Yüzyılda Osmanlı Türklerinin Amerika'yı Tanıması'', **500.Yılında Amerika Bildiriler Kitabı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 42.
[20]Mordoğan, **a.g.t.**, s.s. 28-30.

olmasıdır[21]. 1886 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Amerika'nın okul sayısı 400'e ulaşmıştır[22]. Amerika'ya ait olan bu 400 okulun yanı sıra diğer ülke okullarının denetimini sağlamak isteyen Osmanlı Devleti, aynı yıl içerisinde ''*GayriMüslim ve Yabancı Okullar Müfettişliği Dairesi*'''ni milli eğitimin bünyesine katmıştır. Ancak bu kurumdan çeşitli sebeplerden ötürü istenilen sonuç elde edilememiştir[23].

1887 yılında misyonerler Kayseri'de iki hastane açmıştır[24]. 1889 yılında ise Amerika'da meydana gelen sel felaketinden dolayı Amerika'ya 18 devlet yardımda bulunmuşyardımda bulunan devletlerin arasında Osmanlı Devleti'de yerini almıştır[25]. 1893 yılında Osmanlı Devleti, Amerika'dan aldığı davet üzerine tarım, canlı hayvan, madenler, makineler, ulaşım vb. gibi alanları kapsayan ''*Uluslararası Chicago Teknoloji ve Kültür Sergisi*'''ne katılmıştır. Osmanlı Devleti buradaOsmanlı görsel sanatlarına ilişkin eserleri göstermesinin yanı sıra Türk evi, cami, Türk köyü, Mısır Çarsısı gibi kendine özgü unsurlarıda sergilemiştir[26]. 1894 yılında gelindiğinde İstanbul'da bir deprem meydana gelmiş ve deprem neticesindebinalarda büyükhasar oluşmuştur. Oluşan bu büyük hasar neticesinde Amerika'dan yardım istenilmiştir. Amerika'daOsmanlı Devleti'nin yapmış olduğu bu yardım çağrılarını karşılıksız bırakmamıştır[27].

1900'lü yıllarda Ortadoğu'da keşfedilen petrol nedeniyle Amerika, İngiltere ve Almanya ile çıkar çatışmasına girmiş ve Osmanlı Devleti'nin doğal kaynaklarından yararlanma adına ikili ilişkilerde bulunmuştur. Bu çerçevede 1909 yılında "*Ottoman – American Development Company*" kurulmuştur. Büyük umutlarla kurulan bu şirket bölge coğrafyasında yaşanan sorunlar nedeniyle faaliyet gösterememiştir[28].

1910 yılında Osmanlı Devleti'nde artık misyoner okulların sayısı 531'e ulaşmıştır[29]. 1913 yılında gelindiğinde ise Amerika Başkanı Wilson, Balkan Savaşları sonrası Osmanlı Devleti'nin girebileceği yeni bir savaşta yenilmesi halinde iki ihtimalin ortaya çıkacağını düşünmüştür. Bu ihtimallerden biri Osmanlı Devleti'nin müttefikler tarafından paylaşılması diğeri ise Alman sömürgesi olmasıdır. Başkan Wilson bu iki ihtimale o kadar inanmıştır ki Osmanlı Devleti'nde görev yapması için Büyükelçi dâhi atamamıştır[30].

---

[21]Kuzgun – Güher, **a.g.m.**, s. 518.
[22]Ortaylı, **a.g.m.**,s. 88.
[23]Danacıoğlu, **a.g.m.**, s.140.
[24]Kuzgun- Güher, **a.g.m.**, s. 519.
[25]Fatma Ürekli, ''Feleaketlerin Gölgesinde Osmanlı-Amerikan Yardımlaşmaları'', **Yedi Kıta Dergisi**, S.32, (Nisan 2011), s. 53.
[26]Nurdan Şafak, **Osmanlı-Amerikan İlişkiler**i, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003, s.s.160-162.
[27]Ürekli, **a.g.m.**, s. 54.
[28]Mordoğan, **a.g.t.**, s.s.31-32.
[29]Danacıoğlu, **a.g.m.**, s.s.140.
[30]Mordoğan, **a.g.t.**, s.s.34-35.

Amerika'nın Osmanlı politikasına genel olarak baktığımızda, Osmanlı Devleti aleyhine olan başta Ermeniler olmak üzere diğer Hristiyanlara yapıldığı iddia edilen katliam haberlerini dikkate aldığını görmekteyiz. Boğazlar konusunda da Amerika kendi ticaret gemilerinin geçişiyle ilgilenmekten öteye gitmeyerek, ilgisiz bir tavır takınmıştır. Dahası boğazlarla ilgili önemli konuları Avrupalı Devletlere bırakmayı tercih etmiştir. Bunun dışındaOsmanlı Devleti'nin içişlerindeki gelişmeleri de elçilik ve konsolosluk raporlarıyla takip etmiştir[31].

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında tarafsız kalan Amerika bu dönemde Osmanlı Devleti'ndeki kurumlarını korumaya çalışmıştır[32]. Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından sonra dâhi bu politikasını değiştirmeyen Amerika, savaşın başlangıcında çatışmaların yayılmaması dileğini dünyayailan etmiş olsa da Türkiye'yi savaşa girmekten vazgeçirmek için politik açıdan bir girişimde bulunmamıştır. Hatta öyle ki Goeben ve Braslau gemilerinin boğazı geçmelerinden sonra AmerikaDışişleri Bakanlığı, Amerika Büyükelçisi Morgenthau'ya çektiği telgrafta, Türkiye'nin taraf tutmaması yönünde ne hükümet yetkililerine ne de herhangi bir kişiye uyarıda bulunmaması gerektiğini belirtmiştir[33].
Amerika yönetimi dışında Amerika basınının Osmanlı Devleti'ne yaklaşımına baktığımızda:''*Osmanlı Devleti hakkında ABD'de yayın faaliyetleri 1880'den sonra daha doğrusu 1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra yoğunluk kazanmıştır. Ermeni meselesinin bu tarihten sonra uluslararası bir sorun haline getirilmesi, ABD basınında yer bulmuştur. Ermenilerin çıkardıkları yayınların yanı sıra Amerikan basını da her fırsatı değerlendirerek Osmanlı Devleti ve padişahı hakkında yalan ve iftira dolu yazılar yayınlamıştır*''[34]. Basının bu tutumu nedeniyle Amerikan kamuoyunda Türkiye karşıtı bir algı oluşmuştur[35]. Çanakkale Muharebeleri döneminde ise Osmanlı karşıtı haberler çoğunlukta olsa da sayısı az olmakla birlikte müttefikler hakkında çeşitli eleştiri yazıları çıkmış zaman zaman da tarafsız haberler yayımlanmıştır.

---

[31]Laurance Evans, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003, s.s. 13-15.
[32]Şuhnaz Yılmaz, **Turkish-American Relations, 1800-1952, Between the Stars, Strips and the Crescent**, Routledge, New York, 2015, s.28.
[33]Evans, **a.g.e.**, s.s.18-20.
[34]Şafak, **a.g.e.**, s.169.
[35]Evans, **a.g.e**., s.24.

2-Amerikan Basının Gelişimi

İngiltere aleyhine başlatılan ayaklanmaya kadar yalnızca dış haberleri veren Amerikan gazeteleri, İngiltere'ye karşı yapılan ayaklanma sonrası, İngilizlere yönelik mücadelenin yürütüldüğü ve fikirlerin yansıtıldığı bir alan haline dönüşmüştür[36]. Ayaklanma öncesini kapsayan 1690-1783 döneminde, Amerika'da yayımlanan gazetelerhaftalık olarak dört sayfa şeklinde çıkarılmıştır. Dört sayfa olarak çıkarılan bu gazetelerde İngiliz gazetelerinden kopyalanmış yazılar, az sayıda yerel haber, gemi taşımacılığı ve hükümet duyuruları yer almıştır. Ortalama6 sentlik bir ücreti olan bu gazetelerin okurlarısiyasal elit ve tüccarlarla sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte gazetelerya yıllık abonelik şeklinde temin edilmiş ya da gazete satan dükkânlardan alınmıştır. Ancak bu gazete satan dükkânlar sadece önemliliman kentlerinde bulundurulmuştur. 1800'lerin başından itibarenise tüm liman kentlerinde günlük ve haftalık en az bir gazete satışa sunulmuştur. 1830'lara gelindiğinde her kesime ulaşmak isteyen gazeteler, ücretlerini düşürmelerinin yanı sıra bütün vatandaşlara ulaşmayı hedeflediklerini ve siyasette tarafsız olduklarını ilan etmişlerdir. Sırasıyla 1833 yılında New York Sun, 1835 yılında New York Herald, 1841 yılında New York Tribune, 1851 yılında da New York Times bu politikayı uygulayacaklarını duyurmuştur[37].

1850'li yıllara kadar Amerikan gazete sektörü bahsetmiş olduğumuz gibidir. Bununla beraberzaman içerisinde eğitim seviyesinin yükselmesi ve nüfusun artması, gazete baskı sayısının10.000'nin üzerine çıkmasına neden olmuştur. Gazetecilikte yaşanan bu büyüme dergiciliğe de yansımıştır. Şöyle ki 1865 yılında Amerika'da tarih, edebiyat ve eğitim gibi konuların işlendiği dergi sayısı 700'dür. Dergi yayımlarının baskı sayısı ise 300.000'dir. 1890 yılına gelindiğinde gazetelerin baskısayısı da1 milyonun üzerineçıkmıştır[38]. Bununla birlikte 1900'lerden sonra Amerikan gazeteleri ticari bir işletme olarak en yüksek noktaya ulaşmıştır. Öyle ki1914 yılı itibariyle ülke genelindegünlük ve haftalık olmaküzere 15.000'den fazla gazete çıkarılmıştır. Gazete sayısı bu kadar olmakla birlikte Birinci Dünya Savaşı sırasında bazı gazeteler yayımlarını durdurmak zorunda kalmıştır. Ayrıca bu dönemde ekonominin idaresi Millî Savunma Bakanlığı'na bırakılmıştır[39]. Bu bilgilere ilave olarak Amerika gazete sektörünün tarihini detaylı bir şekilde anlatan William A. Dill, eserinde1914 yılında 97

---

[36]Hasan Refik Ertuğ, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, C.I, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1970, s. 25.

[37]Oğuzhan Taş, **Gazetecilik Etiğinin Mesleki Sınırları, Profesyonellik, Piyasa ve Sorumluluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s.s.63-64. / İddia olarak geçmektedir.

[38]Mark C. Carnes, John A. Garraty, **The American Nation, A History of the United States**,11.b., Longman, New York, 2003, s.s.528-529.

[39]Alvin Silverman, **The American Newspaper**, Western Priting And Lithographing Company, Maryland, 1964, s.13.

milyonluk Amerika'da çıkarılan toplam gazete sayısının 22.754 olduğunu belirtmiştir[40]. Yine bu eserde savaş döneminde artan masrafların ekonomik anlamda zayıf olan gazeteleri etkilediği de dile getirilmiştir[41]. Aktardıklarımız doğrultusunda şunu diyebiliriz, Birinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu birtakım ekonomik sıkıntılar, ekonomisi zayıf olan gazetelerin kapanmasına neden olmuştur. Öte yandan savaş ortamı ve gazete sektöründe görüldüğü gibi yaşanan ekonomik sıkıntılar, ekonominin Millî Savunma Bakanlığ'ına bırakılmasına sebep olmuştur.

Bunların dışında bazı devletler propaganda amaçlı Amerika'daki bazı gazete ve dergileri finanse etmişlerdir. Öyle ki Almanyailk olarak 1762 yılında *Der Wochentliche Philadelphische Staatsbote*, 1775 yılında da *Pennsylvania Evening Post* gazetelerini çıkarmıştır[42]. Ayrıca Osmanlı Devletide zaman zaman Amerika'da çıkan yayımları desteklemiştir. Bu desteklerinden birisi *Kevkeb-i Amerika* adlı hem Arapça hem İngilizce yayımlanan gazete olmuştur[43].

Alanında hızla büyüyen Amerikan basını Birinci Dünya Savaşı'nda telgraf sistemlerinin müttefiklerin kontrolünde olması ve uygulanan sansürden dolayı haber alımlarında sıkıntılar yaşamıştır. Bununla birlikte savaş bölgesinde bulunan Amerikan muhabirleri de sıkı bir kontrole tabii tutulmuştur. Dahası savaşta bulunan diğer devletler de muhabirlereaskerî harekât tebliğlerini geç iletmiş veya muhabirlerden haberleri gizlemiştir. Bazı şanslı muhabirler ise önemli haberleri engellerle karşılaşmadan aktarabilmiştir. Bilgi akışını bu şekilde sağlayan Amerikan basınındaki sansür aşamalarına baktığımızda, sansürün ilk aşamasında askeri yetkililerin olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda askeri yetkililer, verilecek haberin uygun olup olmadığını inceleyip kararlarını vermiştir. Sansürün ikinci ve son aşamasında askeri yetkililer uygun gördükleri haberleri Londra'ya iletmiştir. Bununla birlikte Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ile Almanyan'dan gelecek haberler de Amerika'ya ulaşması için İngiltere'nin onayından geçmesi gerekmiştir. İngiltere'nin bu onay gücü ise 5 Ağustos 1914 tarihinde İngilizlerin, Almanya'nın Atlantik telgraf kablolarını

---

[40]William A. Dill, ''Growth of Newspapers in the United States'', **Department of Journalism and the faculty of the Graduate School of the University of Kansas, (Yüksek Lisans Tezi)**, Kansas, 1928, s.12 /Ekler kısmında, bu eserden alınan, Amerika'da çıkarılan gazetelerin yıllara göre dağılımı, çıkarılan gazetelerin nüfusa oranı ve gazetelerin baskı sayısı gösterilmiştir.
[41]Dill, **a.g.t.**, s. 22.
[42]Dill, **a.g.t.**, s. 50.
[43]Şafak, **a.g.e.**, s.s.168. / ''*Amerika-Avrupa. XIX. yüzyılın sonlarıyla XX. yüzyılın başlarında Suriye ve Lübnan'dan Amerika'ya göç eden gayri müslim Araplar tarafından birçok Arapça gazete ve dergi kurulmuştur. Amerika'da ilk Arapça gazeteyi 1891'de İbrâhim ve Necîb Arabîlî Kevkebü Amîrika adıyla New York'ta yayımlamış, bunu Naûm Mükerzel'in el-ʿAṣr (1894) gazetesi izlemiştir. 1921 yılına kadar New York'ta otuz beş Arapça gazete neşredilmiştir.*''Daha fazla bilgi için bkz. https://islamansiklopedisi.org.tr/matbuat (Erişim tarihi: 5/5/2020)

kesmesinden gelmiştir. Almanya bu soruna karşılık kablosuz iletişimi Doğu Afrika üzerinden gerçekleştirmeye çalışmışsa da bu bölgeler müttefiklerin kontrolünde bulunmuştur. Bu nedenle 1917 yılına kadar olayların Almanca sürümleri Amerikan basınında yayınlanmasıengellenmiştir[44].

Amerikan basını ve diğer ülke basınlarına haber kaynağı sağlayan haber ajanslarına baktığımızda 30 Mayıs 1869, 4 Kasım 1869 ve 17 Ocak 1870 yıllarında ajansların kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla, dünya topraklarını paylaştığını görmekteyiz. Yapılan bu anlaşmalar çerçevesinde Havas ajansı Fransa[45], İtalya, İspanya, Portekiz, Güney Amerika; Reuters İngiltere ve Uzak Doğu; Continental (Wolff) Almanya, İskandinavya, Rusya; Havas-Reuters'ın ortak alanı ise Osmanlı toprakları, Mısır ve Belçika; diğer bölgelerde haber ajanslarına serbest bırakılmış, isteyen istediği yerde bulunabilmiştir[46]. Adı geçen tüm bu ajanslara ek olarak 1853 yılında İtalya'da Stefani ajansı kurulmuştur. 1866 yılından itibarende birçok ülkede haber ajansları kurulmuştur. Ancak bunlar ulusal sınırlarının ötesine geçememiştir. Amerika'daki ajans faaliyetlerine baktığımızda ise ilk haber ajansının 1848 yılında kurulan Associated Press (A.P.) olduğu görülmektedir. Associated Press ajansının en belirgin özelliği Avrupa ve Amerika'da anonim şirketler halinde bulunmasıdır. Bu ajans dışında ayrıca 1907 yılında United Press Assocition (U.P.A.) ajansı ve 1909 yılında Interntional News Service (I.N.S.) Ajansı kurulmuştur[47].

Haber ajanslarının yanı sıra haberleşme ve gazeteciliğin gelişmesine büyük katkı sağlayan ve iletişim tarihinde bir dönüm noktası olan telgraf, 1837 yılında Amerikalı Samuel Morse tarafından İngiltere'de icat edilmiştir. Bu icat, 1792 yılında Claude Chappe tarafından icat edilen optik telgraftan faklı olarak morse alfabesi denilen basit bir kodlaması olan elektrikli bir araçtır[48]. Elektrikli telgrafın icadıyla birlikte Amerika'daki yerleşim yerleri kısa bir süre içerisinde tel ve direk şebekeleriyle birbirilerine bağlanmıştır[49].

Her yerden hızlı bir şekilde yeni bilgilerin alınmasıyla, büyük gazeteler Avrupa merkezlerinden başka Hindistan, Japonya, Amerika ve Mısır gibi ülkelerde muhabirler bulundurmaya başlamıştır[50]. Böylelikle posta güvercinleriyle sağlanan haberleşme devri

---

[44]Edwin Emery, **The Press and America, An Interpretative History of Journalism** 2.b., Prentice- Hall International, London 1962, s.s. 582-583.
[45]1835 yılındaFransa'da Charler Louis Havas tarafından kurulan bu ajans, ilk haber ajansı olarak bilinmektedir.
[46]Orhan Koloğlu, **Havas-Reuters'den Anadolu Ajansına**, ÇGD Yayınları, Ankara, 1994, s.5.
[47]Ertuğ, **a.g.e.,**s.82.
[48]Kemal Aslan, **Değişen Teknolojiler ve Habercilikte İstihbarat**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2008, s.162.
[49]**Amerika Tarihinin Ana Hatları**, Birleşik Amerika Devletleri Dışişleri Bakanlığı, İktisadi İş Birliği İdaresi Ankara Türkiye Özel Misyonu Yayını, Ankara, 1965, s.118. (Bundan sonraki atıflarda ''Amerika Tarihinin, …, s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[50]Ertuğ, **a.g.e.**, s.s. 79-80.

kapanmıştır. Ayrıca gazete muhabirlerinin trenlere, vapurlara, atlara, yelkenlilere ve deve kervanlarına bağlı kalmadan haberlerini servis edebilme imkânı doğmuştur[51].

Yukarıda anlatıklarımızın dışında Amerikan basınına Çanakkale Muharebeleri ile ilgili haber sağlayan servisler şu şekildedir: Havas Agency, International News Service, Exchange Telegram Telegraph, London Daily Telegraph, Wireless, Associated Press, Sayville Wireless, The Overseas News Agency, Amsterdam of Way, Arrangement Special Telegraph, Central News, Union News Service, Reuter's Telegram Company. Çanakkale Muharebeleri ileilgili haberlerin servis edildiği şehirler de Londra, Atina, Midilli, Bozcaada, Paris, Bordeaux, Saraybosna, Berlin, Münih, Washington, New York, Chicago, Roma, İstanbul, Amsterdam, Roterdam, Manilla (Filipinler), Sdney (Kanada), Ottawa (Kanada), St. Petersburg, Sofya, Basel, Bükreş, Viyana, Kopenhag ve son olarak Budapeşte'dir[52].

Çalışmada kullanılan gazete ve dergiler[53] de şu şekildedir: *Arizona Republican, Alexandria Gazette, The Abbeville Press and Banner, Albuquer Que Morning Journal, The Bryan Daily Eagle and Pilot, The Bottineau Courant, The Bemidji Pioneer, The Benington Evening Banner, Bismarck Daily Tribune, Boston Journal, The Brattleboro Daily Reformer , Beaver Press, The Barre Daily Times, Carbon County News, Cheyenne Record, Carson City Daily Appeal, The Citizen, The Cairo Bulletin, The Cordova Daily Times, The Daytona Daily News, The Day Book, Davis County Clipper, The Duchenes Record, Daily Banner, The Daily Ardmoreite, The Daily Missoulain, The Democratic Banner, The Daily Alaskan, Eastern Utah Advocate, The Ekalaka Eagla, The Evening World, The Evening Times- Republican, Evening Star, The Eureka Sentinel, Evening Public Legder, The Ephraim Enterprise, Emery County Progress, East Oregonian, Evening Capital News, The Evening Times-Republican, El Paso Herald, The Evening Sun, The Farmer and Mechanic,Forest City Press, The Forest Republican, Fergus County Democrat, The Fargo Forum and Daily Republican, The Garden Island, The Grenada Sentinel, Gunnison Gazette, Goodwin's Weekly, The Greenville Journal, The Grand Forks Daily Herald, Honolulu Star-Bulletin, Hot Springs Weekly Star, The Hattiesburg News, Harrisburg Telegraph, Juab County Times, Keota News, Lehi Banner, The Logan Republican, Las Vegas Optic, The Lakeland Evening Telegram, Laclede Blade, The Manitowoc Pilot, The Mitchell Capital, The Middle Town Transcript, Mt. Pleasant Pyramid,*

[51]Aslan, **a.g.e.**, s.s. 164-165.
[52]Eser içerisinde kullanılan gazetelerden faydanılarak hazırlanmıştır.
[53]50 eyalet içerisinden 36 eyaletin gazete ve dergilerinde Çanakkale Muharebeleri ile ilgili haberler tespit edilmiştir. Çalışma içerisinde bazı dergiler gazetelerin ekleri olarak göründüğü ve üst başlık olarak gazetelerin ismi geçtiği için kaynak olarak sadece gazete isimleri verilmiştir. Ayrıca burada belirtilen gazete ve dergilerin hangi eyalette yayınlandığı ve hangi zaman aralığında gazetelerin yayın hayatını sürdürdükleri ekler kısmında yer almaktadır.

Milliard County Progress Review, Medford Mail Tribune, The Maui News, The Madison Daily Leader, Montpelier Examiner, Norwich Bulletin, New York Journal, News Advocate, The New York Herald, New York Tribune, New York Sun, The Oakes Times, The Ogden Daily Standard, The Oklahoma City Times, The Ogden Standard, The Ocala Evening Star, Perth Amboy Evening News, The Pensacola Journal, Parowan Times, Philip Weekly Reiew and Bad River News, Rock Island Argus, The Red Cloud Chief, Sunday Capital News, The Sunday Star, South Bend News-Times, The Salt Lake Herald Republican, The Salt Lake Tribune, Salt Lake Telegram, Shout Bend News- Times, The Seattle Star, The Seward Gateway, The Sentinel Record, Ottumwa Tri-Weekly Courier, The Ocala Evening Star, The Ordway New Era, The Times Dispatch, Tooele Transcript Bulletin, The Valdez Daily Prospector, Washington County News, The Washington Times, The Watchman and Southron, The Washington Herald, Wauwatosa News, Yorkville Enquirer

Yukarıda belirtilen gazete ve dergilerin dışında World War History Daily Records and Comments as Appeared in American and Foreign Newspapers, 1914-1926 Kataloğunda Yer Alan Eyalet Gazeteler ve Dergiler: *Altoona. Penn. Times, Boston Journa, Boston Traveler, Dayton. Ohio. News, Milwaukee. Wis. News, New York American, New York Commercial, Philadelphia Inquirer, Pittsburg PA. Post, The Sun, St. Louis, Mo. Star, The World* kullanılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Amerikalıların günlük hayatı aynen devam etmiştir[54]. Bunun yanı sıra savaşın diğer ülkelere etkileri ne olursa olsun, Amerika'da dikkate değer bir ekonomik büyüme dönemi yaşanmıştır. Öyle ki 1914 yılından itibaren Avrupa ülkelerinin Amerikan ürünlerine yönelik talepleri artmaya başlamıştır[55]. Talepler artmasına rağmen bu dönemde İngilizlerin Amerikan ticaretine müdahalesi ve Almanların da Amerikan sanayisine yönelik hamleleri, Amerikalıların savaşa bakışını değiştirmiştir. Dahası Almanya'nın 1915 yılının şubat ayında Britanya adalarında bulunan her ticaret gemisinin batırılacağını ilan etmesi Amerika Başkanı Wilson'nun, Amerikan ticaret gemilerine saldırıları olması durumunda müdahale edilceği yönünde açıklama yapmasına neden olmuştur. Bu açıklama ile birlikte Amerika'nın savaşa dâhil olma sürecibaşlamıştır. 1917 yılına gelindiğinde Alman denizaltılarının Amerikan ticaret gemilerini batırmasıyla birlikte

---

[54]**Amerikan Tarihinin**, …, s. 139.
[55]Alan Brinkley, **American History, A Survey**, 11.b., Mc Grwa-Hill Higher Education, New York, 2003, s.631.

Amerika Başkanı Wilson, Almanya'ya karşı savaş ilan etmiş[56] böylelikle 6 Nisan1917 yılında Amerika Birinci Dünya savaşına girmiştir[57].

Bu çalışmanın amacı, Çanakkale Muharebeleri'nin Amerikan basınına nasıl yansıdığını aktarmaktır. Bununla birlikte haber ajanslarından edinilen bilgilerin Amerikan toplumuna aktarılış biçimi ve Çanakkale Muharebeleri'nin Amerikan toplumunu etkileyip etkilemediğini tespit etmektir. Çalışmayla birlikte Avusturya-Macaristan taht adayı Arşidük Franz Ferdinand suikastı ve suikastın ardından yaşananlar, Almanya'nın Rusya'ya savaş ilanı, Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun İngiliz ve Fransız donanmasından kaçışları ve ardından yaşananlar, kapitülasyonların kaldırılması, Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olması,3 Kasım 1914 müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'na ilk saldırısı, Mesudiye zırhlısının batırılışı, 18 Mart öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen müttefik saldırıları, müttefik donanmasına ait savaş gemilerinin teknik özellikleri ve bu gemilerle ilgili haberlerin yanı sıramuharebelerin dini, sosyal, siyasi ve ekonomik boyutu görülecektir.

Konu literatüründe Recep Karacakaya'nın ''*Çanakkale Savaşları'nın Amerikan Basınındaki Yansımaları*'', Behçet Kemal Yeşilbursa-İpek Bolat'ın ''*The New York Times Gazetesi'ne Göre Çanakkale Deniz Savaşları*'' ve Mehmet Okur-Hazel Kul'un ''*Çanakkale Savaşı'nın ABD Basınına Yansıması*'' adlı makaleleri yer almaktadır. Konu hakkında herhangi bir tez veya kitap çalışması bulunmamaktadır.

Yapılan bu çalışmalardan Recep Karacakaya'nın yazmış olduğu makalede *Washington Post* ve *New York Times* olmak üzereiki gazetenin kaynak olarak kullandığı görülmektedir. Yazarın da ifade ettiği gibi muharebelerle ilgili haberler detaya inilmeden ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Behçet Kemal Yeşilbursa ve İpek Bolat'ın yazmış olduğu makalede de başlıktan anlaşılacağı üzere *New York Times* gazetesindeki haberler aktarılmıştır. Ayrıca makale içeriğinde N*ew York Times* gazetesinin 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yayımladığı haberler nedeniyle Pulitzer Ödülünü alması ve Amerika'nın saygın gazetelerinden biri olması nedeniyle adı geçen gazetenin incelenmesi uygun görüldüğü belirtilmektedir. Mehmet Okur ve Hazel Kul'un yazmış olduğu makalede ise kaynak olarak 11 gazete kullanılmış ve muharebelerle ilgili haberler aktarılmıştır.

Eser içerisinde dönemin Amerikan gazete ve dergileri ile Çanakkale Muharebeleri'ni anlatan kitap, makale, tez ve bildirilerin yanı sıra Amerika Dışişleri Bakanlığı arşiv belgeleri, Osmanlı arşiv belgeleri ve dönemin Osmanlı dergi ve gazetelerinden yararlanılmıştır. Konuyla ilgili orijinal ve ikincil kaynaklara yer verilmesi, konu literatüründe ilk kez 125

[56] **Amerikan Tarihinin**, …, s.139.
[57] Brinkley, **a.g.e.**, s.621.

gazete ve dergi haberinin kullanılacak olması ve çalışmada yer alan karikatürlerin de ilk kez gösterilecek olması çalışmanın özgün olmasını ve kapsamı bakımından bilimsel akademik bir çalışma niteliği kazanmasını sağlamaktadır. Bu da eser için önemlidir.

I. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

1. I. DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI VE GELİŞEN OLAYLAR (1914)

Birinci Dünya Savaşı'nın başlama aşaması ve Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasının ana hatlarının inceleneceği bölümde, yaşanan gelişmelerin gazetelere nasıl yansıdığını ortaya koymak temel amaçtır. Avusturya-Macaristan taht adayı Arşidük Franz Ferdinand suikastından sonra taraf devletlerin durumu ve gelişimleri, Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığı, kapitülasyonların kaldırılması, Goeben ve Breslau'nun Boğaz'dan geçmesi ve Osmanlı Devleti'nin Rus limanlarını bombalayarak savaşa dâhil olması belirlenen temel amaç doğrultusunda değerlendirilecektir.

1870 yılında Fransa-Almanya arasında gerçekleşen Sedan Muharebesi ile Avrupa'da güç dengeleri değiştirmiştir. Değişen bu dengeler içerisinde Alman İmparatorluğu kurulmuştur[58]. Kurulan bu yeni Almanya birçok krallık, prenslik ve çoğunluğu şehirde serbest yaşayan kasabalı bir millet birleşimidir[59]. İmparatorluğun içyapısı bu şekilde oluşmakla birlikte kazanılan muharebe sonrası 1871 yılında Almanya, Bismarck'ın önderliğinde ittifaklar yapısını oluşturmuştur. Bismarck'ın oluşturduğu bu ittifaklar yapısındaki amaç Alman İmparatorluğu'nun barış içerisinde gelişmesini sağlamak ve Alman birliğinin oluşumunu tamamlamaktır. Bu amaç doğrultusunda Fransa'nın intikam savaşı açmayacak kadar zayıf tutulması hedeflenmiştir[60].

Avrupa'da Alman birliğinin tamamlanmasından sonra oluşan yeni ortam içerisinde 1879 yılının ekim ayında Almanya Avusturya-Macaristan arasında bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın imzalanmasının amacı ise Fransa'nın Sedan Muharebesi'nden sonra bir intikam savaşını başlatmasını engellemek ve Avusturya-Macaristan'ın Balkanlar'daki çıkarlarını tehdit eden Rusya tehlikesine karşı korumaktır. İmzalanan antlaşma gereği iki devletten biri Rusya veya Fransa ile gireceği savaşta diğeri tarafsız kalacaktır. Bununla birlikte Rusya ya da Fransa'nın bu iki devletten birine saldırması halindeAlmanya ile Avusturya-Macaristan beraber savaşarak karşılık verecektir. 1882 yılının mayıs ayına gelindiğinde Fransa'nın Tunus'a yerleşmesi, İngiltere'ninde Mısır'a yerleşmek üzere olması İtalya'yı kaygılandırmıştır. Bu kaygıdan dolayı İtalya, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile

---

[58]Çağlar Akuş,''İstanbul Gazetelerinde Sedan Muharebesi (1-2 Eylül 1870)'', **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Manisa, 2019, s.4.
[59]İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu**, 11.b., Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.15.
[60]Basil Liddell Hart, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi**, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.2.

ittifak antlaşması imzalayarak üçlü ittifakı meydana getirmiştir. İmzalanan üçlü ittfak antlaşması gereği savaş durumunda devletler birbirine yardım edecektir[61]. Avrupa'da ittifaklar bu şekilde oluşturulurken Osmanlı Devleti de Balkan Harbinden sonra yoğun bir ittifak arayışı içerisine girip, kurulan ittifak sistemleri içerisinde yerini alamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda İtilaf devletlerinin her biriyle görüşmeler gerçekleştiren Osmanlı Devleti olumlu bir netice alamamıştır. Olumlu bir netice almasıda mümkün görülmemektedir. Bunun nedeni ise İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni müttefikleri olarak görmemesidir. İngiltere ve Fransa'nın bu bakış açısı Osmanlı Devleti'ni Almanya'yayöneltmiştir[62].

Genel itibariyle baktığımızda Sedan Muharebesi'nin kazanılmasıyla Almanya birliğini tamamlamıştır. Almanya'nın birliğini tamamlamasının ardından izlediği siyaset, Avrupa'da bölünmelere yol açmış ve Birinci Dünya Savaşı'na giden yolun ilk basamaklarını oluşturmuştur. Netice itibariyle ittifaklarla bölünen Avrupa'da büyük bir çatışmanın çıkması an meselesidir veböyle bir ortamda beklenen çatışma Bosna'dan çıkacaktır.

1914 yılının haziran ayına gelindiğinde Avusturya-Macarsitan taht adayı Arşidük Franz Ferdinand, Bosna'da bir Sırp genci tarafından suikaste uğramıştır. Bu suikastın ardından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a ültimatom vermiştir. Belli bir süre sonra ültimatoma istenilen karşılığın alınamaması, 28 Temmuz 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nunSırbistan'a savaş ilan etmesine neden olmuştur. Avrupa'da kurulan ittifak bağlarından dolayı dabu savaş ilanın ardından, Avrupa ülkeleri birbirine savaş ilan etmiştir. Böylece Avusturya-Macaristan taht adayı Arşidük Franz Ferdinand suikastı ile istenilen ve beklenilen çatışma ortamı meydana gelmiş ve dünya tarihinde o güne kadar görülmüş en büyük topyekûn savaş başlamıştır.

1.1.Avusturya-Macaristan Taht Adayı Arşidük Franz Ferdidand Suikasti ve Suikast Ardından Yaşananlar

1860'lardan itibaren Slav toprağı olan Sırbistan'ı hâkimiyeti altına almaya çalışan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Balkanları ekonomik anlamda nüfuzu altına almak için demiryolu yapımına yoğunlaşmış bu doğrultudaOsmanlı Devleti'nden birçok demiryolu yapım imtiyazı almıştır.[63] Ayrıca bununla yetinmeyen İmparatorluk, emperyalist mücadelelerin yaşandığı bir dönemde, denizlere açılıp ekonomik anlamda kendine alan açmak

[61]Hüner, Tuncer, Birinci **Dünya Savaşı Osmanlı Devleti'nin Sonu**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2016, s.s.15-16.
[62]İsmet Görgülü, **On Yıllık Harbin Kadrosu, 1912-1922, Balkan, I. Dünya ve İstiklal Harbi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.48.
[63]Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, 2.b., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.s.363-364.

için Adriyatik denizine inmeyi planlamıştır. Adriyatik denizine inmenin yolu ise Bosna Hersek'i hâkimiyet altına almaktan geçmektedir[64].

Berlin antlaşmasından[65] sonraya bırakılan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti arasındaki antlaşma 21 Nisan 1879 tarihinde imzalanmıştır. İmzalanan antlaşma ile Yenipazar hariç olmak üzere kalıcı olmamakla beraber Bosna Hersek'in kontrolü Avusturya-Macaristan'a bırakılmıştır. 7 Ekim 1908 tarihine gelindiğinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Almanya ve Rusya ile yürüttüğü müzakerelerin sonucunda bu iki ülkenin onayını da aldıktan sonra Bosna Hersek'i işgal etmiştir. Bu işgal Bosna Hersek'i doğal bir bölgesi olarak gören Sırp milliyetçilerini harekete geçirerek, Slav birliğini sağlamak ve bağımsızlık elde etme amaçları doğrultusunda örgütlenmelerine neden olmuştur[66].

Görüldüğü gibi Bosna Hersek'in işgali sonrası Osmanlı için zor bir dönem başlamıştır. Çünkü Balkan coğrafyasındaki topraklar kaybedilmektedir. Öyle ki, Bosna Hersek'in dışında Bulgaristan ve Girit de kaybedilmiştir. 1911 yılına gelindiğinde ise Trablusgarp kaybedilmiştir. 1912-1913 yıllarında da Balkan savaşları meydana gelmiş ve burada ağır bir yenilgi alınmıştır. Öte yandan Balkan savaşları sonrasında Panslavizm[67] politikası izleyen Rusya, yayılmacı politika izleyen Avusturya-Macaristan, İtalya ve Almanya da Balkan coğrafyasında yeni gerginliklerin çıkmasına neden olmuştur[68].

Böyle bir ortam içerisinde 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan ordusu Sırbistan'a bir üstünlük göstergesi olarak askeri tatbikat düzenlemiştir. Düzenlenen bu askeri tatbikatının başında taht adayı ve ordunun başkomutanı Arşidük Franz Ferdinand bulunmaktadır. Gerçekleştirilen tatbikatın ardından Arşidük, eşi ile birlikte resmi ziyaret için gittiği şehirde Kara El örgütü[69] üyesi olan Gavrilo Princip tarafından öldürülmüştür[70]. Suikastin gerçekleşme şekline baktığımızda, Saraybosna'da düzenlenen Sırbistan'ın

---

[64]Niyazi Karaca, ''Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yolda Kara El Grubu ve Franz Ferdinand'a Suikast'', **100.Yılında 1.Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Kasım 2014 Budapeşte**, Atatürk Araştırma Merkezi Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s.94.

[65]13 Haziran 1878 tarihinde toplanan ve bir ay süren Berlin Kongresinden sonra imzalanan antlaşmadır. Antlaşma ile Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsızlıklarını elde etmiştir. Avusturya-Macaristan da Bosna'yı işgal etme yetkisi verilmiştir. Berlin antlaşması ile ilgili bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, 19.Yüzyıl Siyasi Tarihi.

[66]Karaca, **a.g.m.**,s.s. 96-100./Bu makalede 26 Şubat 1909'da Osmanlı Devleti'nin işgali onayladığı da belirtmektedir.

[67]Rusya dışında yaşayan Slavlar arasında siyasi, dil ve kültür birliğini sağlamaya çalışan harekete verilen isimdir. Bilgi için bkz. Fahri Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi.

[68]Bilge Karbi, ''Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu'na İktisadi-Askeri Nüfuzu (1914-1918)'', **Hacettepe Üniversitesi, Cumhuriyet Tarihi AraştırmalarıDergisi**, S.25, (Bahar 2017),s. 119.

[69]''*Ya Birlik Ya Ölüm*'' anlamına gelen örgütle ilgili detaylı bilgi için bkz. Sean McMeekin, I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü.

[70]Ali İhsan Sabis, **Birinci Dünya Harbi, Birinci Dünya Harbi'nden Evvelki Hadiseler, Harbin Zuhuru ve Seferberlik İlanı, Harbe Nasıl Sürüklendik**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1991, s.45.

Osmanlı'ya Kosova'da yenilişinin yıl dönümü[71] törenlerinde, sokakların kabalık olmasından da faydalanan bir Kara El örgütü üyesi, 6 otomobillik Arşidük Franz Ferdinand kafilesine el bombası atmıştır. Bu ilk girişim başarısız olmuştur. İlk girişimin başarısız olmasıyla alanda bulunan ikinci örgüt üyesi, bir kez daha Arşidük Ferdinand'ın arabasına el bombası atmıştır. Ancak bu el bombasıda hedefine ulaşamayıp, Arşidük Ferdinand'ın emir subayının arabasında patlamıştır. Bu patlamanın ardından Arşidük belediye binasına sığınmıştır. Olayların yatışmasının ardındanyaralanan emir subayını hastanede ziyaret etmek için yola çıkanArşidük'ünarabası yolda istop etmiş ve suikast gerçekleştirilmiştir[72].

Suikastin hemen ertesi günü yayımlanan 29 Haziran 1914 tarihli *The Alaska Daily Empire* gazetesi, ''*Avusturya Tahtının Varisi ve Eşi Öldürüldü*'' başlıklı ve Saraybosna kaynaklı haberinde, Avusturya tahtının varisi Arşidük Franz Ferdinand ve eşi Hohenberg Düşesinin bir Sırp öğrenci tarafından öldürüldüğünü yazmıştır. Dahası olayın gelişimini Arşidük Franz Ferdinand'a yapılan ikinci girişim sonucu olduğu belirtilmiş vebilindiği kadarıyla ikisi arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı açıklanmıştır. Bu açıklamayla birlikte haber daha da detaylandırılarak, günün erken saatlerinde, Arşidük ve Düşesi'nin bulunduğu otomobile bir bomba atıldığı ve bu saldırıdan kraliyet çiftinin yaralanmadan kaçtığı anlatılmıştır. Ayrıca saldırıda başka kişilerin de yaralandığını, Arşidük ve eşinin ikinci saldırıda hayatlarını kaybettiklerini, saldırıdan sorumlu olan 18 yaşındaki Principe'nin suçunu itiraf ettiğini ve Principe'nin tutuklandıktan sonraki ifadesinde uzun zamandan beri bazı ünlü isimleri nihilist[73] güdülerden dolayı öldürmek istediğini belirten ifadelerine yer verilmiştir[74].

29 Haziran 1914 tarihli *The Detroit Times* gazetesi ambleminin üstünde verdiği ''*Arşidük Suikastının Sonuncunda İkinci Balkan Patlaması Tehdidi*''başlığı ile olayın ciddiyeti vurgulanmaya çalışılmıştır. Haber içeriğinde bu öğleden sonra sokaklarda öfkeli kalabalıkların ciddi bir isyan hareketi başlattığını, tutulan raporlarda birçok Sırbın öldürüldüğünüayrıca prens ve karısının cesetlerinin bugün ordu hastanesinin komutanı Doktor Dynes tarafından mumyalandığını yazmıştır[75]. Aynı tarihli *NewYork Times* gazetesi ise ''*Dükün Ölümü Savaş Getirebilir Korkusu*'' başlıklı haberiyle, Arşidük'ün öldürülmesinin

---

[71]Sean Mcmeekin, **I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü**, Çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, s.63. / Konu hakkında ayrıca detaylı bilgi için bkz. Mucize Ünlü, ''Sırpların I. Kosova Zaferi'nin 500. Yıldönümünü Kutlama Girişimleri'', Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S.28, (2010), s.s. 107-118.

[72]Karaca, **a.g.m.**, s.s. 103-104.

[73]Hiçbir değeri tanımayan görüşlerin ortak adı olarak tanımlanan Nihilizm hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Sebahattin Çevikbaş, ''Nietzsche ve Nihilizm Kalkanına Yaşamın Yadsımasını Kazımış Olan Bir Felsefe'', **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.1, (2010), s.s.25-40.

[74]**The Alaska Daily Empire**, 29 Haziran 1914.

[75]**The Detroit Times**, 29 Haziran 1914.

Rus çıkarlarına daha yakın olabileceği ve Avusturya tahtı üzerinde Alman etkisinin daha da artabileceği ifade edilmiştir[76]. 30 Haziran 1914 tarihli *The Alaska Daily Empire* gazetesi de Viyana kaynaklı haberinde Avusturya kralının ve eşinin Sırbistan'da bir komploya kurban gittiğini yazarak, suiksat ile ilgili diğer gazetelerin verdiği bilgileri tekrarlamıştır[77].

1 Temmuz 1914 tarihli *The Bemidji Pioneer* gazetesi, Budapeşte kaynaklı haberinde, *The Detroit Times* gazetesinin vermiş olduğu isyan haberlerinin detaylarını aktararak, Müslüman Hırvatların[78] Sırplara karşı saldırıya geçtiklerini ve Bosna Hersek'te ırkçı bir savaşın başladığını yazmıştır[79]. Yine aynı haberi veren 2 Temmuz 1914 tarihli *Oakes Times* gazetesi, Sırpların Arşidük Franz Ferdinand'ın öldürülmesini vatanseverlik olarak gördüklerini de ek bilgi olarak aktarmıştır[80]. 3 Temmuz 1914 tarihli *The Madison Daily Leader* gazetesi, ‘‘*Arşidük'ün Öldürülmesi Uzun Zaman Önce Planlandı*'' başlıklı ve Trent kaynaklı haberinde, Arşidük Franz Fredinand'ı öldüren anarşist suikastçıların, suikastı planladıklarını kabul ettiklerini ve suikatçilere yardım etmesinden dolayı Alessandrini isimli bir İtalyanın tutuklandığını yazmıştır. Ayrıca haberin devamında Alman Kaiseri Wilhelm'ın, gelen haberlere göre Avusturya'da kendisine yönelik birsuikast girişimi planlandığını ve bundan dolayı Avusturya'daki Arşidük Franz Ferdinand'ın cenazesine katılmayacağını dile getiren ifadelerine yer vermiştir[81].

Suikast haberlerini vermeye devam eden Amerikan gazetelerinden 9 Temmuz 1914 tarihli *The Red Cloud Chief* gazetesi, Budapeşte kaynaklı haberinde, Saraybosna'daki Arşidük Franz Ferdenand'a yapılan suikastın ardından salı günü Mostar'da, Müslüman Hırvatlar ile Sırplar arasında çıkan çatışmalarda, 200 fazla kişinin öldürüldüğünü ve yaralandığını yazmıştır. Buradan gelen özel haberlere göre de Mostar'ın yandığını, Müslüman halkın kentin

---

[76]**The New York Times**, 29 Haziran 1914.
[77]**The Alaska Daily Empire**, 30 Haziran 1914.
[78]‘‘*1580'de "Yenipazar Sancağı" adını aldı. Bu tarihten itibaren bölge, "Yenipazar Sancağı" veya sadece "Sancak" olarak adlandırıldı. Balkanlar'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Sancak'ta da Osmanlı etkisiyle "İslâmlaşma" süreci yaşandı. Bugünkü Bosna-Hersek ve Sancak bölgelerinde yaşayan Hıristiyan Slavların (Bogomiller, Katolik Hırvatlar, Ortodoks Sırplar ve Karadağlılar) önemli bir bölümü Osmanlı hakimiyeti altında çeşitli nedenlerden dolayı İslâm dinine geçtiler. Osmanlı Devleti, Bosna-Hersek ve Sancak bölgelerinde Müslümanlaşan Slavlara "Boşnak" adını verdi. Böylece Osmanlı hakimiyeti altında Bosna-Hersek ve Sancak bölgelerinde bir "Müslüman Slav" nüfus oluştu. Ama bu Müslüman topluluk 19. yüzyıla kadar kendisini "Boşnak" olarak değil, "Muslimani (Müslümanlar)", "Osmanlija (Osmanlı)", "Turci (Türkler)" veya "İslamski millet (İslam milleti)" olarak adlandırdı. Boşnaklar aslında etnik olarak Slav olduklarını biliyorlardı. Ama buna rağmen, Türklerle aynı dinden oldukları için kendilerini "Türk" olarak da adlandırdılar. Çünkü Boşnaklara göre "Türklük", bir etni-siteyi veya ırkı değil "İslamiyet" dinini temsil ediyordu ve "Türklük" ile "Müslümanlık" eş anlamlıydı. Bununla birlikte; Sancak ve Bosna-Hersek bölgelerinde yaşayan bazı Boşnaklar, kendi kimliklerini "Müslüman Sırp", "Müslüman Hırvat", "Sırbistanlı Müslüman" veya "Karadağlı Müslüman" olarak da tanımlamışlardır.*'' Caner Sancaktar, 'Sancak Boşnakları: Bir Ulusun Varoluş Mücadelesi'' **Türkiye Günlüğü** Bahar 2012, s.94. Daha detaylı bilgi için bkz. aynı makale.
[79]**The Bemidji Pioneer**, 1 Temmuz 1914.
[80]**The Oakes Times**, 2 Temmuz 1914.
[81]**The Madison Daily Leader**, 3 Temmuz 1914.

Sırp mahallelerine saldırdığını, ellerinde taşıdıkları pankartlarda ‘‘*Katil Sırplara Ölüm*’’ yazılı olduğunu ve her Sırp mahallesinde çatışmaların şiddetlendiğini belirtmiştir[82]. Aynı coğrafyada yaşayan Hırvatlar ile Sırplar arasında çıkan bu çatışmanın geri planında, Hırvatların federal yapılı bir devlet, Sırpların ise Büyük Sırbistan Krallığı’nı kurma fikri yatmaktadır.[83].

Şekil 1. ‘‘*Mostar’ın görünümü, Hersek, Kraliyet Prensi Ferdinand’ın suikastından bu yana yüzlerce Sırp isyanda öldürüldü; Avusturya askerleri*’’[84]

18 Temmuz 1914 tarihli *Arizona Republican* gazetesi: ‘‘*Avusturya trajedisinden sonra çekilen ilk fotoğraf, Avusturya tahtının varisi Arşidük Franz Ferdinand ve eşiSaraybosna’yı resmiziyaretlerinde vuruldu, alttaki fotoğraf bomba patlamasından sonraki enkazı gösteriyor. Diğer fotoğraf genç öğrenciyi gösterir. Gavrilo Principtutuklanmasının ardından hapse atıldı.*’’ ifadeleriyle olay sonrası ilk çekilen, diğer sayfadaki, fotoğrafları okuyucularıyla paylaşmıştır[85].

[82]**The Red Cloud Chief,** 9 Temmuz 1914.
[83]Mevlit Özçelik, ‘‘Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı: Sırplar ve Hırvatlar Arasındaki Sorunlar ve Krallığın Yıkılışı (1918-1929)’’, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.6, (2018), s.22.
[84]**Evening Capital News,** 28 Temmuz 1914.; **Rock Island Argus**, 28Temmuz 1914.; **The Daily Missoulian**, 29 Temmuz 1914.
[85]**Arizona Republican**, 18 Temmuz 1914.; **The Ogden Standard**, 24 Temmuz 1914.

Şekil 2. Suikast ardından çekilen fotoğraf

Suikastın ardından 23 Temmuz 1914 tarihinde, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a 48 saat içerisinde cevaplanması gereken bir ültimatom vermiştir. Ültimatom, Avusturya karşıtı olan subay ve memurların Sırbistan ordusundan atılması, Avusturya ile soruşturmanın yapılması, alınan önlemlerden Avusturya'ya hemen bilgi verilmesi gibi hususları içermektedir[86]. Ültimatomun içeriğini oluşturan bu hususlar, Avusturya'nın soruşturma yapmasına izin verilmesi dışında, Sırbistan tarafından uygun görülerek kabul edilmiştir[87].

24 Temmuz 1914 tarihli *The Evening World* gazetesi ültimatoma atıfta bulunularak, ''*Avusturya, Sırbistan'ı Tehdit ediyor, Ordu Rezervlerini Çağırıyor*'' başlıklı, Viyana ve Berlin kaynaklı haberinde, Avusturya'nın vatandaşlarını 24 saat içerisinde alaylara katılması gerektiği konusunda uyardığını, genelkurmay başkanının İmparator'a askerlerinin ültimatomu desteklemeye hazır olduklarını bildirdiğini ve Avusturya başkentinden bugün Arşidük Franz Ferdinand'e yapılan suikastı inceleyen bir ekip gönderildiğini yazmıştır. Haberin devamında da Avrupa'daki kaosun ve bunun getirdiği korkunun Amerikan borsanın kötü bir şekilde düşmesine neden olduğu belirtilmiştir[88]. Gazete haberinde belirtildiği gibi kaosun getirdiği borsa düşüşü sadece Amerika ile sınırlı kalmamış ayrıca Viyana borsasında da %20'lik bir

[86]Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, 14.b., Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006, s.103.
[87]Özçelik, **a.g.m.**, s.23.
[88]**The Evening World**, 24 Temmuz 1914.

düşüşe neden olmuştur[89]. Meydana gelen bu kaos ortamı 27 Temmuz 1914 tarihli *The Times Dispatch* gazetesinde,‘‘*Kırılmanın Eşiğinde Büyük Avrupa Savaşı*’’ başlığı ile yansıtılarak, 10 milyon erkeğin kendi bayrağı altında çağrılmayı beklediğini, Avrupa’daki barış ortamının çökmenin eşiğine geldiğini ve birkaç gün içerisinde tüm Avrupa’nın savaştan alev alabileceği dile getirilmiştir[90].

27 Temmuz 1914 tarihli *The New York Herald* gazetesi, ‘‘*Avusturya Sırp Bakanı için Pasaport Gönderiyor ve Savaşa Hazırlanıyor, Sırplar Belgrad'ı Tahliye Ederken Kaiser Barış İçin Çalışıyor*’’ manşetiyle verdiği haberde, Avusturya’nın henüz işgale başlamamasına rağmenSırp bakana savaş ilanına denk sayılan pasaportlar gönderdiğini yazmıştır. Öte yandan Avrupa’daki durumun kuşkusuz gittikçe kötüleştiğini ve Alman Kaiserinin Stockholm’e giderek, Fransa Cumhurbaşkanı Poincare ile yaptığı görüşmelerde, savaşı önlemek için çaba sarf ettiği belirtilmiştir. Haberin devamında Sırbistan garnizonun ve halkın panik içinde bölgeyi terk ettiği aktarılmakla birlikte İtalya’nın Avusturya’ya dostane bir tutum sergileyeceği yorum olarak paylaşılmıştır[91]. Aynı tarihli *The World* gazetesi, Rusya’nın yaptığı açıklamaya yer vermiştir. Yapılan bu açıklamada istenilen taleplere cevap verilebilmesi için Avusturya’nın Sırplara biraz daha zaman vermesi dile getirilmiştir. Bununla birlikte haber içeriğinde, Avusturya ve Almanya tarafından gerçekleştirilecek bir Sırp istilasında, Rusya’nın bu duruma kayıtsız kalmayacağı belirtilmiştir[92].

Avrupa’da geniş çaplı bir savaşın patlak vereceğini okuyucularına aktaran 28 Temmuz 1914 tarihli *Yorkville Enquirer* gazetesi,‘‘*Avrupa’da Savaş*’’ başlıklı haberinde, Avusturya ve Sırbistan’ın dağılmakta olduğunu ve koşulların ciddi göründüğünü belirtmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa’nında patlamaya hazır halde olduğunu, bölgedeyıllardır var olan sorunların son 60saat içerisinde doruk noktasına ulaştığınıyazmıştır[93]. 28 Temmuz 1914 tarihli *New York American* gazetesi, ‘‘*Avusturya ve Rusya Büyük Savaş İçin Hararetli Bir Şekilde Hazırlanıyorlar*’’ başlıklı haberinde Budapeşte, Macaristan civarında Sırp ordusunun generali Putnik’in tutuklandığı belirtilerek, Alman ve Sırbistan askerlerinin tatbikatlarının fotoğraflarını paylaşmış ve diğer gazetelerde olduğu gibi Avrupa’daki genel görünüm hakkında bilgiler aktarmıştır. Gazetenin ‘‘*St. Petersburg Gecesinde Halkın Sırbistan Tezahüratları*’’ alt başlıklı haberinde ise Rus başkentinde kalabalıkların Almanya ve

---

[89]**Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi I**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:130, İstanbul 2013, s. 21. (Bundan sonraki atıflarda ‘‘OBDH, …, s.’’ şeklinde yazılacaktır.)
[90]**TheTimes Dispatch**, 27 Temmuz 1914.
[91]**The New York Herald**,27 Temmuz 1914.
[92]**The World**, 27 Temmuz 1914.
[93]**Yorkville Enquirer**, 28 Temmuz 1914.

Avusturya'yı kınadığını bunun yanı sıra Sırbistan'ı da desteklediklerini yazmıştır. Ayrıca gece yarısı sokaklarda başlayan gösterilerin sabaha karşı saat 2'ye kadar sürdüğü anlatılmıştır. Bu anlatı içerisinde kalabalıkların Rus bayrakları taşıyıp ulusal marşlar söylediklerini ve kalabalığın ''*Yıkıl Almanya*'', *''Yaşasın Ezilmiş Sırbistan*''''*Yaşa Rus Ordusu*'' diye bağırdıklarını ve son olarak kalabalığın Alman Büyükelçiliğine yaklaşma girişiminin polis tarafından durdurulduğunu ayrıca yine kalabalıklar tarafından gerçekleştirmek istenen Avusturya ve Fransa elçiliklerin basılma eylemlerinin de engellendiğiniyazmıştır[94].

28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan hükümetinin Sırbistan'a savaş ilan etmesini[95], 29 Temmuz 1914 tarihli *The Daily Missoulain* gazetesi,''*Avrupa'nın Antik Savaş Bölgesi Yeniden Canlanıyor*'' şeklinde duyurmuştur. Haber içeriğinde ise Avusturya-Macaristan hükümetinin o gün Sırbistan'a savaş ilan ettiğibelirtilmiştir. Bununla birlikte İngiltere'nin, dört güçlü ülkenin katılımıyladüzenlenecekbir konferansta, sorunların konuşarak çözüme kavuşturulması teklifine Almanya'nın karşı çıktığı ve böylelikle savaş ilanının önü açıldığıifade edilmiştir[96].

Avrupa'daki bu durum karşısında Amerika'nın tutumuna baktığımızda, Amerika'nın tarafsız kaldığını hem müttefiklerle hem de itilaf güçleriyle ticari ilişkilerini sürdürdüğünü ayrıca Avrupa ülkeleri için gerekli olan tüm malzeme ve yiyeceklerinde Amerika'dan karşılandığını görmekteyiz. Öyle ki Amerikan kökenli yatırım bankası *The House of Morgan New York*, Londra ve Paris'te bankacılık faaliyetlerini yürüterek, İngiltere ve Fransa'yı savaş için finanse etmiş bunun yanı sıra New York'taki *The House of Morgan* Bankası, İngiliz hükümetinin özel finansman danışmanlığını yapmıştır[97].

Amerika'nın Avrupa'yı nasıl desteklediğini gösteren haberlerin en iyi örneklerinden biri de *The Evening World* gazetesine yansımıştır. Şöyle ki, 29 Temmuz 1914 tarihli*The Evening World* gazetesi, ''*Milyonlarca Amerikan Altını Daha Avrupa'nın Savaş İhtiyaçları İçin Sevk Edildi*'' başlıklı haberinde, 13 milyondan daha fazla Amerikan altınının, New York'tan Carmania ve Savoie vapurlarıyla, Avrupa'ya gönderileceğini ve Avrupa savaşınınyaklaşmasının sarı metal için muazzam bir talep yarattığını yazmıştır. Bunun yanı sıra haberde, eski dünyadaki bankaların savaş bulutlarının koyulaştığı bir dönemde altın aradıklarını ve cuma gününden bu yana 25.000.000 dolar değerindeki altının yurtdışına sevk

---

[94]**New York American**, 28 Temmuz 1914.
[95]Pierre Renouvin, **Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918**, Çev. Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004, s.232.
[96]**The Daily Missoulain**, 29 Temmuz 1914.
[97]Nuray Önder, ''Amerika Birleşik Devletleri ve Birinci Dünya Savaşı'', **Dokuz Eylül Üniversitesi ve Buca Belediyesi 2. Uluslararası Tarih Sempozyumu İzmir, 100.yılında Birinci Dünya Savaşı 16-18 Ekim 2014 Bildiriler Kitabı**,İzmir, 2014, s.688.

edildiğini yazmıştır. Dahası haber içeriğinde bu rakamın yıl içerisinde toplam 103.500.000 doları bulacağı da ifade edilmiştir[98].

Tüm bu yaşananlar haberlere yansımaya devam ederken, Amerikan basını suikast olayını da vermeye devam etmiştir. Öyle ki 30 Temmuz 1914 tarihli *The Greenville Journal* gazetesi yayımladığı köşe yazısında, Avusturyalıların üç hafta önce Arşidük Franz Ferdinand'ın öldürülmesiyle ilgili Sırplardan özür beklediği ve suikastı düzenleyenlerin cezalandırılması konusunda taleplerine karşılık alınamamasının, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilan etmesine neden olduğu anlatılmıştır. Diğer yandan tüm Avrupa'nın kanlı bir çatışma ile tehdit altında olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte seferberliğini tamamlamış olan Avusturya ordusunun Sırbistan'ın başkentine doğru ilerlediği ve Sırbistan'ın müttefiki olan Rusya'nın da Avusturya ve Almanya'ya karşı seferberliğini ilan ettiğidile getirilmiştir. Dahası Rusya'nın Avusturya ve Prusya sınırlarındaki bir orduyu seferberlik pozisyonuna getirdiği, Alman kralının ise bu durum karşısında hemen harekete geçtiği ifade edilmiştir. Köşe yazısında son olarak Berlin ve Viyana sokaklarında binlerce kişinin savaş talebinde bulunmak için gösteriler düzenlediklerini, Paris'te de yüzlerce kişinin bakanlar kurulu toplantısının yapıldığı binayı kuşattığını ve halkın Fransa'nın savaşa katılmasını isteyerek, Almanya'dan Alsace Lorraine'nin[99] geri alınmasını talep ettiklerini okuyucularına aktarmıştır[100]. Bu köşe yazısı bizlere Avrupa başkentlerinde halkın yapmış olduğu gösterilerin savaşın çıkmasına katkı sağladığını[101] bunun yanı sıra Avrupa'da aşırı milliyetçiğilin popüler olduğunu göstermektedir[102]. Öte yandan bu gazete haberinden bir gün sonra yani 31 Temmuz 1914 tarihinde Rusya, genel seferberliğini ilan etmiştir[103].

Suikastın ardından yaşananlar ve bunların basına yansımalarına baktığımızda görüyoruz ki ülke halklarından devlet yöneticilerine kadar herkes, kendi amaçlarını gerçekleştirmek için, savaş istemektedir.

98 **The Evening World**, 29 Temmuz 1914.

99 Almanya ile yapılan savaşın kaybedilmesi üzerine 1 Mayıs 1871 tarihinde yapılan anlaşma ile bu bölge Almanya'ya bırakılmış ve yaklaşık 50 yıl boyunca iki ilişkilerin konusu olmuştur. Detaylı bilgi bkz. Fahir Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi.

100 **The Greenville Journal**, 30 Temmuz 1914.

101 Mehmet Beşikçi, **Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s.42.

102 Jay Winter- Geoffrey Parker- Mary R. Habeck**, I. Dünya Savaşı ve 20.Yüzyıl**, Çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001, s.19.

103 Renouvin, **a.g.e.**, s.s. 233-235.

1.2.Almanya'nın Rusya'ya Savaş İlan Etmesi

Rusya'nın genel seferberlik ilan ettiği 31 Temmuz 1914 günü Almanya, Rusya'ya savaş hazırlıklarını durdurması için bir ültimatom göndermiştir[104]. 1 Ağustos 1914 tarihli *Medford Maily Tribune* gazetesiverilen bu ültimatoma atıfta bulunarak, Berlin kaynaklı verdiği haberinde, gazetenin yayımlanmış olduğu tarih kastedilerek, Almanya'nın Rusya'ya verdiği ültimatom için zamanın bugün öğle saatlerinde sona ereceği belirtilmiştir[105]. *Medford Maily Tribune* gazetesinin 1 Ağustos'ta yani bir önceki günün gelişmelerini okuyucularına aktardığı gün, Almanya ültimatomuna karşılık alamadığı için Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Öte yandan Fransa da Almanya'nın savaş ilanı üzerine genel seferberlik hazırlıklarına başlamıştır[106]. Yaşanan tüm bu gelişmelerin arka planına baktığımızda Almanya'nın Avusturya-Macaristan ile 7 Ekim 1879 yılında Viyana'da imzaladığı antlaşma olduğunu görmekteyiz. Şöyle ki, imzalanan bu antlaşmaya göre taraflardan biri Rusya'nın saldırısına uğradığı takdirde ya da Rusya'nın bu iki ülkeye saldıracak olan ülkeye desteği söz konusu olursa bu antlaşma yürürlüğe girecektir[107]. Bundan dolayı Almanya Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Diğer yandan 1892 yılında imzalanan Fransız-Rus ittifak antlaşması[108] nedeniyle de Fransa seferberliğini ilan etmiştir.

Almanya'nın Rusya'ya savaş ilanını ve Fransa'nın seferberliğini aktaran gazetelerden 2 Ağustos 1914 tarihli *The Sunday Star* gazetesi, ''*Almanya Savaş İlan Etti; Fransa Ordusunu Seferber Etti, İngiltere Çatışmadan Kaçınmayı Umuyor Ancak Hazır*'' başlıklı haberinde, Avrupa krizinde olayların şaşırtıcı bir hızla geliştiğini, Rus seferberliğinin durdurulmasını talep eden Alman ültimatom süresinin öğle saatlerinde dolduğunu ve öğleden sonra saat 5.15'de Alman İmparatoru'nun seferberlik emrini imzaladığını yazmıştır. Bu bilgilere ek olarak saat 7.30'da St. Petersburg'da Alman Büyükelçisi Count Von Pourtales'in, hükümet adına savaş bildirgesini Rus hükümetine teslim ettikten sonra tüm büyükelçilik personelinin St. Petersburg'tan hemen ayrıldıklarını aktarmıştr[109]. Aynı tarihli *Bismarck Daily Tribune* gazetesi de *The Sunday Star* gazetesinin yaptığı gibi Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan ettiğini manşetten okuyucularıyla paylaşmıştır. Haber içeriğinde ise *The Sunday Star*'da verilen bilgiler tekrardan verilmekle birlikte, resmî bir kararnameye göre Fransız ordusunun seferberliğinicumartesi gecesi 11.59'da tamamlanacağı belirtilmiştir[110].

---

[104]Renouvin, **a.g.e.**,s.236.
[105]**Medford Maily Tribune**, 1 Ağustos 1914.
[106]Renouvin**, a.g.e.**, s.236.
[107]Armaoğlu,**19. Yüzyıl**,...,s.347.
[108]Armaoğlu, **19.Yüzyıl**,...,s. 395.
[109]**The Sunday Star**, 2 Ağustos 1914.
[110]**Bismarck Daily Tribune**, 2 Ağsutos 1914.

Aynı tarihli *The Sun* gazetesi yine diğer gazetelerde olduğu gibi savaş ilanını manşetten vermiş ve konu hakkında bilgileri aktarmasının yanı sıra 320.000 Alman askeri birliğinin Fransız sınırında toplandığını ve Fransız Büyükelçi sekreterinin bu 320.000 kişilik kuvvetin Alsas-Loren hattına yerleştirildiğini ifade eden sözlerine yer vermiştir[111]. Gazetelere yansıyan bu gelişmelerin dışında aynı tarihte Balkanlarda olası bir Bulgaristan genişlemesi karşısında Romanya, Yunanistan ve Türkiye, elçilikleri vasıtasıyla, nasıl ortak hareket edilebileceği yönündebir görüşme gerçekleştirmişlerdir[112].

3 Ağustos 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Arles şehri üzerinde manevralar yapan Alman zeplinin cesur bir havacı tarafından vurularak enkaz haline getirildiğini ve 20 kişinin öldüğünü yazmıştır[113]. 3 Ağustos 1914 tarihli bir başka gazete olan *Daily Banner* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, Rusya'nın Alman sınırını geçtiğini ve Schwinder'de geri püskürtüldüğünü, Belçika'nın Liege şehrinden gelen haberlere göre ise 200 bin Alman'nın, Nancy'de veya yakınında ağır kayıplarla yenildiğini yazmıştır. Ayırca haberde iki Alman gücünün doğudan Fransa'nın başkentine yaklaştığı da belirtmiştir[114].

3 Ağustos 1914'te Belçika'nın Lüksemburg şehrinin Almanlar tarafından işgal edilmesi ve yine aynı gün Almanların Fransızlara savaş açması, İngiltere'nin genel seferberliğini ilan etmesine neden olmuştur. Bu seferberlik ilanının ardından İngiltere, Fransa'yı Manş deniz kıyılarında olası bir Alman saldırısına karşı koruyacağını duyurmuştur[115]. Bu duyuru öncesi yaşananlar karşısında tarafsızlığını muhafaza eden İngiltere'nin bu tarafsızlığını bozup savaş ilan etmesinin nedeni ise 1904 yılında Fransa ile imzaladığı ''*Entente Cordiale*'' yani ''*Samimi Antlaşma*'''sının gereğidir[116].

3 Ağustos 1914 tarihinde bu gelişmeler yaşanırken diğer yandan Osmanlı Devleti de hem seferberliğini hem de tarafsızlığını ilan etmiş ve Çanakkale Boğazı'nın mayınlanma işlemlerine başlamıştır. Mayınlama işlemleri ise 8 Mart 1915 tarihine kadar sürmüştür[117].

3 Ağustos 1914'te Osmanlı'nın seferberliğini ilan etmesinden sonra Türkiye ile ilgili haberler Amerikan gazetelerinde yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda 4 Ağustos 1914 tarihli *Honolulu Star-Bulletin* gazetesi, ''*Türkiye Sadece Önlemini Alır*''başlıklı haberinde, ismi açıklanmayan Türk yetkililerin Türkiye'nin tamamen ihtiyatlı davranma adına seferberliğini

---

[111]**The Sun**, 2 Ağustos 1914.
[112]**OBDH**,…, s.24.
[113]**The Salt Lake Tribune**, 3 Ağustos 1914.
[114]**Daily Banner**, 3 Ağustos 1914.
[115]Renouvin**, a.g.e.**, s.s. 236-237.
[116]Armaoğlu, **19. Yüzyıl**,...,s. 400. / 1907 tarihinde ise İngiltere Rusya ile İttifak antlaşması imzalanmıştır. Böylece üçlü ittifak bloğu oluşmuştur. Detaylı bilgi için bkz. adı geçen eser.
[117]Ahmet Esenkaya, **Sıhhiye 1915 Yüzyıl Önce**, Medyatr Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.25.

ilan ettiğini ve tarafsızlığın sürdürüleceğini dile getiren ifadelerine yer vermiştir[118]. Aynı tarihli bir başka gazete olan *South Bend News-Times* gazetesi savaşa genel bir bakış açısı yaptığı editöryal haberinde, Türkiye'nin ordu ve donanmasına seferberlik emri verdiği dile getirilmiştir[119]. Aktarmış olduğumuz tüm bu gazete haberleri dışında bu tarih aralığına baktığımızda yani 3-4 Ağustos tarihlerinde Avrupa ülkeleri birbirine savaş ilan etmiş böylelikle Avrupa savaşı başlamıştır[120].

5 Ağustos 1914 tarihli *The Breckenridge News* gazetesi, ''*New York Borsası Kapandı*'' başlığı ile verdiği haberinde, 1873'ten bu yana çalışan New York borsasının finansal karışıklıktan dolayı, 31 Temmuz Cuma günü tüm işlemlerini askıya aldığını okuyucularıyla paylaşmıştır. Haberin içeriğinde ayrıca tüm işlemlerin askıya alınmasından sonra Amerika'daki diğer borsaların hızla bu kararı takip ederek kapandığı anlatılmıştır. Bununla birlikte içerikte, New York ve tüm ülkenin ticari ve finansal durumunun sağlam olduğu ancak Avrupa'daki durumun Amerika'nın aşırı ihtiyatlılığını haklı çıkardığı belirtilmiştir. Son olarak borsanın kapanmasının akıllıca bir önlem olduğu ifade edilmiştir[121]. Amerika'da borsasının kapatılmasının ertesi günü sonra Osmanlı Devletide savaş sebebiyle borsadaki tüm işlemlerin durdurmuştur[122].

Her ne kadar Amerika'da tedbir amaçlı borsa kapatılmış olsa da Amerika'dan Avrupa'ya örtülü olarak para sevkiyatı sürmüştür. Bu sevkiyatla ilgili 5 Ağustos 1914 tarihli *New York Journal* gazetesi, Newport kaynaklı haberinde, Amerika'dan Almanya'ya altın taşıyan ve Hamburg Amerika arasında sefer düzenleyen Belgia gemisinin, kömür eksikliğini gidermek için girdiği İngiltere'de el konulduğu belirtilerek, Boston'dan Hamburg'a giden bu gemide yüklü miktarda para bulunduğu anlatılmıştır[123]. Haberde anlatılan böyle bir olayın yaşanmasının nedeni ise İngilizlerin ve Almanların karşılıklı olarak denizlerdeki ulaşımlarını engellemek istemesidir. Bu bağlamda İngiltere, savaş teçhizatı ve yiyecek taşıyan Amerikan ticaret gemilerinin Almanya'ya ulaşmasını engellemeye çalışmıştır. Bu işlem sırasında para transferlerinin de yapıldığı anlaşılmaktadır[124]. Aynı gazetenin Washington kaynaklı haberinde ise Amerikan Başkanı Wilson'un resmî açıklamasına yer verilmiştir. Wilson bu açıklamasında Almanya'ya, Rusya'ya, Fransa'ya ve İngiltere'ye barışı yeniden tesis etmeleri gerektiğini ve

---

[118]**Honolulu Star-Bulletin**, 4 Ağustos 1914.
[119]**South Bend News-Times**, 4 Ağustos 1914.
[120]Mehmet Arslan, ''Birinci Dünya Harbi'nde Çanakkale Cephesine Asker Alım İşlemleri ve Askerlerin Cepheye İntikalleri'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (BAHAR 2015), s. 222.
[121]**The Breckenridge News**, 5 Ağustos 1914.
[122]**OBDH**, …, s. 23.
[123]**New York Journal**, 5 Ağustos 1914.
[124]Önder, **a.g.m.**, s.690.

bunu umut ettiğini ifade etmiştir[125]. 6 Ağustos 1914 tarihli *Cheyenne Record* gazetesi, İngiltere'nin seferberlik ilanını üç gün sonra okuyucularıyla paylaşmıştır. Paylaşılan bu haberde, İngiltere'nin kara ordusuna gecikmeden seferberliğini tamamlaması emrettiğini yazmıştır. Bunun yanı sıra haberde İngiliz donanmasının tüm gücüyle Fransa'yı koruyup destek vereceği belirtilmiştir[126]. *Cheyenne Record* gazetesine yansıyan bu haber dışında 6 Ağustos 1914 tarihinde, Türkiye'deki Tahran Elçisi Said Halim Paşa'ya bir yazı iletmiştir. İletilen bu yazıda, İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan ettiği bir dönemde, ekonomik ve askeri anlamda sıkıntıda olduklarını bundan dolayı da Rusya'ya savaş açmanın anlamsız olacağı dile getirilmiştir. Bununla birlikte maliyetli olsa da İran'nın seferberlik hazırlıklarını yapacağını belirtilmiştir. Son olarak bu yazıda Osmanlı ve İran'ın tarafsızlıklarını sürdürmesi gerektiği ifade edilmiştir[127].

Avrupa'da birbiri ardına gelen savaş ilanları içerisinde Amerika'nın ilgilendiği tek konu kendi vatandaşlarının güvenliğidir. 7 Ağustos 1914 tarihli *The Ordway New Era* gazetesi Washington kaynaklı haberinde, bu konuya değinerek, kıta Avrupası'nda bulunan tahmini 100.000 ila 300.000 arasındaki Amerikalının savaşın paniğine kapılarak kaçtığını yazmıştır. Öte yandan binlerce kişi nakit yetersizliği nedeniyle Paris ve Londra'da mahsur kaldığıbelirtilmiştir. Haberin içeriğinde ise bu mahsur kalan kişilerin evlerine dönüşünü sağlamak için, Başkan Wilson'un bölgeye ulaşım araçlarını gönderebileceğini ifade eden sözlerine yer verilmiştir. Son olarak haberde, Amerika'nın savaş sırasında Almanya, Fransa ve İngiltere için diplomatik aracı olarak hareket etmeyi kabul ettiği belirtilmiştir[128]. Haberde Amerika vatandaşlarının güvenliği dışında dikkat çekici ikinci bir husus, savaşan tüm tarafların Amerikan arabuluculuğunu kabul etmiş olmasıdır. Öyle ki bu durum Amerika'nın savaşa dâhil olacağı 1917 yılına kadar sürmüştür.

7 Ağustos 1914 tarihli bir başka gazete olan *South Bend News-Times* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Türkiye'nin seferberlik halinin Yunanistan ve Romanya'yı seferberlik ilanına zorlayabileceğini ayrıca perşembe günü Balkanlardan, Türkiye'nin seferberliği konusunda onaylanmamış bir rapor geldiğini yazmıştır[129]. 8 Ağustos 1914 tarihli *The Middle Town Transcript* gazetesi de''*Avrupa'da Savaş*'' başlıklı haberinde, Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a karşı savaş ilanının ardından, Rusya'nın Sırbistan'a yapılan savaş ilanını kendi üzerine alıp diğer devletlere meydan okuduğu dile getirilmiştir. Haber içeriğinde ayrıca

---

[125]**New York Journal**, 5 Ağustos 1914.
[126]**Cheyenne Record**, 6 Ağustos 1914.
[127]**OBH**,…, s.30.
[128]**The Ordway New Era**, 7 Ağustos 1914.
[129]**South Bend News-Times**, 7 Ağustos 1914.

Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan ettiği ve Almanya'nın birliklerini seferber etmesinin ardından Fransa'ya savaş ilan ederek, bir Fransız bölgesini işgal ettiği belirtilmiştir. Dahası Almanya'nın, İngiltere'nin koruması altındaki Belçika'yı işgal ettiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte haberde, İngiltere'nin Alman ordusundan Belçika'dan çekilmesini istediğini ancak İngiltere'nin tatmin edici bir cevap alamaması üzerine çarşamba günü İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan ettiğini yazmıştır. Diğer yandantarafsız kalan Amerika'nın da tek amacının Avrupa'da bulunan vatandaşlarını tahliye etmek olduğu dile getirilmiştir[130]. Bu haberin yayımlandığı tarihte Osmanlı Devleti, Washington elçiliği ile savaşta tarafsız kalacağını Amerikan hükümetine bildirmiştir[131]. Bu bildiride Osmanlı Devleti şu anda devam eden Avrupa'daki savaştan uzak kalanacağını ve tarafsızlığınısürdüreceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra ilan edilen genel seferberliğin Osmanlı topraklarının güvenliğini sağlamaya yönelik, tedbir amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir[132].

Germans Digging Trenches Along Border

German infantrymen in trenches or French border.

These are days of tremendous activity on both sides of the line that separates Germany and France. Twenty-five thousand German infantry are border, where the Frenchmen are ...ilarly employed. So powerful are defenses all along the line that it be extremely difficult for eith French or a German army to the line at any point. The French their lesson in the Franco-Prus war in 1871, when an army of Ger easily crossed the border, and in a months rapped on the gates of P The photo shows a group of Ger infantrymen in their submerged

Şekil 3. ''*Sınır boyunca siperler kazan Almanlar*''[133]

8 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı Devleti için Amerikan hükümetine savaşmayacağını bildirmesi dışında önemli olan tek şey Türk halkından para toplanarak, İngiltere'ye yaptırılan Sultan Osman ve Reşadiye zırhlılarının savaş gerekçesiyle İngilizler tarafından el konulması olmuştur. İngiltere bu iki zırhlıya el koymanın dışında Şili hükümeti

---

[130]**The Middle Town Transcript**, 8 Ağustos 1914.
[131]**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi**, Hariciye Nezâreti İstanbul Murahhaslığı, Dosya 173, Gömlek 34.
[132]**United States of Amerika Department of State, Office of The Historian, World War**, FRUS, 763.72111N39/17.
[133]**Rock Island Argus**, 7 Ağustos 1914.

adına yaptırılan ve sonrasında Osmanlı Devleti tarafından satın alınan iki torpido botunu da teslim etmemiştir.[134]. Bu yaşananlara rağmen Osmanlı Devleti, seferberlik ilanı doğrultusunda hazırlıklarını sürdürürken öte yandan ordularının başına bir Alman subayın getirildiğine dair çıkan söylentilerinin önünü kesmek için orduda görev yapan Alman, İngiliz ve Fransız subayların emekli edildiklerini 9 Ağustos 1914 tarihinde Hariciye Nezareti kanalıyla Paris Büyükelçiliğine iletmiştir[135].

Tüm bu gelişmeler devam ederken 11 Ağustos 1914 tarihli *New York Commercial* gazetesi, 800.000 askerden oluşan üç Alman ordusunun Fransız sınırını geçmek için harekete geçtiğini okuyucularına aktarmıştır[136]. 12 Ağustos 1914 tarihli *New York American* gazetesi de ‘‘*Almanya'da Rusya'nın 25.000.000 doları Ele Geçirildi*’’ başlıklı özel haberinde, Berlin'deki bankalardaRuslara ait 25.000.000 dolar değerinde fon bulunduğunu ve bunlara Alman hükümeti tarafından el koyulduğunu yazmıştır[137].

Diğer alt bölüme geçmeden önce bölümün özetini çıkarma adına şunu söylemeliyiz ki basın, Avrupa'daki sıcak gelişmeleri tüm detaylarıyla okuyucularına aktarmaya çalışmıştır. Öte yandan 3 Ağustos tarihine kadar basının ilgili alanına girmeyen Türkiye, Osmanlı hükümetinin seferberlik ilan etmesi ardından haberlerde yer almaya başlamıştır

1.3. Alman Kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun İngiliz ve Fransız Filosundan Kaçışları ve Ardından Yaşanan Gelişmeler

Arşidük Franz Ferdinand'ın suikasta uğradığı tarihte Amiral Souchon komutasındaki Goeben Kruvazörü Hayfa'da bulunmaktadır. Suikastın yaşanmasından sonra İtalya'nın Messina şehrine yol alan Goeben bu şehirde İtalya açıklarında bulunan Breslau Kruvazörü ile buluşmuştur. Goeben ve Breslau Messina'da kömür ikmallerini yaptıktan sonra 2-3 Ağustos gecesi Akdeniz'e açılmışlardır[138]. Goeben ve Breslau'nun Akdeniz'e açıldığı tarihlerde ise yani 2 Ağustos 1914'te Osmanlı hükümeti Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Almanya ile ittifak antlaşması imzalamıştır[139]. Almanya ile antlaşmanın imzalanmasının hemen ardından Alman donanması, Akdeniz'de görevli bulunan ve daha önceden iki kez İstanbul'a

---

[134]**OBDH**,…, s.33.
[135]**OBDH**,…, s.37.
[136]**New York Commercial**, 11 Ağustos 1914.
[137]**New York American**, 12 Ağustos 1914.
[138]Ahmet Mehmetefendioğlu- Ozan Arslan, ‘‘Fransız Arşiv Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı Başlangıcında Çanakkale Boğazı Önlerinde Goeben ve Breslau’’, **Çanakkale Savaşı ve Tarihi I**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.28.
[139]Kâzım Karabekir, **I. Dünya Savaşı Anıları Cihan Harbine Neden Girdik? Cihan Harbine Nasıl Girdik? Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik: Irak Cephesi Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu Sarıkamış, Kars ve Ötesi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s.51.

gelmiş olan Goeben[140] ve Breslau'ya İstanbul'a gitme emri vermiştir. Verilen emirden haberdar olan Berlin'deki Osmanlı Askerî Ateşesi de bu bilgiyi Enver Paşa'ya iletmiştir[141]. Goeben ve Breslau kruvazörleri İstanbul'a gitme emrini uygulamadan önce3 Ağustos 1914 tarihinde Cezayir'in Bona ve Philipevelli kasabalarında bulunan Fransız askeri birliklerini bombalamıştır. Bu bombalama olayının ardından İngiliz ve Fransız donanması Goeben ve Breslau kruvazörlerini yakalamaya çalışmıştır[142]. Öte yandan aynı tarihte yani 3 Ağustos 1914'te Osmanlı Devleti seferberliğini ilan etmiştir[143].

Goeben ve Breslau'nun İstanbul'a yönelmesi için yapılan gizli yazışmalardan haberdar olmayan Amerikan basını, olayların görünen kısımlarını okuyucularına aktarmaya devam etmiştir. Bu çerçevede 6 Ağustos 1914 tarihli *The Washington Herald* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Cezayir'deki Bona ve Philippeville kasabalarını bombaladıktan sonra Alman kruvazörleri Goeben, Breslau ve Panther'in tuzağa düştüklerini yazmıştır. Bununla birlikte haber detaylandırılarak, İngiliz filolarının doğu ve batı bölgelerinde onları beklediklerini, Alman kruvazör Panther'in batırıldığını, Goeben ve Breslau'nun ise kaçtıklarını anlatmıştır. Haber içeriğinde ayrıca Goeben ve Breslau'nun daha sonra Akdeniz'de güçlü bir durumda bulunan Fransız savaş gemilerinin belirsiz ateşi ile zarar gördükleri için teslim olma sinyalleri verdikleri ifade edilmiştir[144]. 7 Ağustos 1914 tarihli *Harrisburg Telegraph* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, Alman kruvazör Goeben ve Breslau'nun İtalyan tarafsızlığı nedeniyle Sicilya'daki San Salvatore'yi terk etmek zorunda kaldıklarını ve kruvazör komutanlarının ayrılmadan önce Alman konsolosluğuna bilgi verdiklerini yazmıştır[145]. Bu gazete haberlerinin dışında 9 Ağustos tarihine gelindiğinde önceden kararlaştırıldığı üzere Goeben ve Breslau için Almanya, elçilik vasıtasıyla Osmanlı hükümetinden Çanakkale Boğazı'ndan geçiş izni istemiştir[146]. Bu gelişmeler doğrultusunda 10 Ağustos 1914 tarihli *The Hattiesburg News*gazetesi,''*Alman kruvazör Goeben ve Breslau, İngiliz ve Fransız takipçilerinden kaçtılar ve Asya'ya geldiler*'', şeklinde bir bilgiyi okuyucularına aktarmıştır.[147].

---

[140]Henry Morgenthau, **Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü**, Çev. Atilla Tuygan, Belge Yayınları, İstanbul, 2005, s.65.
[141]Necmettin Alkan, ''Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi'', **Uluslararası Sempozyum, 1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak 20-21 Kasım 2014, Sempozyum Bildirileri, Harp akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü**, İstanbul, 2015, s.s.160-167.
[142]Mehmetefendioğlu, Arslan, **a.g.m.**, s.28.
[143]Görgülü, **a.g.e.**,s.49.
[144]**The Washington Herald**, 6 Ağsutos 1914.
[145]**Harrisburg Telegraph,** 7 Ağustos 1914.
[146]Mehmetefendioğlu, Arslan, **a.g.m.**, s.29.
[147]**The Hattiesburg News**, 10 Ağustos 1914.

The Hattiesburg gazetesinin, Goeben ve Breslau'nun Asya'ya geldiklerini okuyucularına aktardığı tarihte yani 10 Ağustos 1914 tarihinde Savaş Bakanı Enver Paşa, 3 Ağustos tarihi itibariyle Padişah iradesiyle tüm ordulara seferberlik emrinin verildiğini Dâhiliye Nezareti aracılığı ile bütün elçilik ve konsoloslara iletilmesini talep etmiştir[148]. Aynı gün 10 Ağustos 1914'te Enver Paşa'dan alınan izin ile Goeben ve Breslau, Çanakkale Boğazı'na girmiştir[149]. Ancak Goeben ve Breslau'yu takip eden İngiliz ve Fransız gemileri bu gemilerin teslim edilmesini istemişbunun üzerine Osmanlı Devleti de 80.000.000 mark vererek gemileri satın aldığını ve Amiral Souchon'un Osmanlı donanmasında görevlendirildiğini belirtmiştir[150]. Ayrıca bu kruvazörlereYavuz (Goeben) ve Midilli (Breslau) isminin verildiği açıklanmıştır[151] . Yaşanan bu gelişmelerin ardından Goeben ve Breslau kruvazörleri İstanbul Limanı'na gelerek Moda açıklarında demirlemiştir[152]. 11 Ağustos 1914 tarihinde ise, Goeben ve Breslau'nun boğazı geçmesinin ardından, Weymouth isimli bir İngiliz kruvazörüde boğazdan geçmeye kalkmış ancak Türk topçularının uyarı atışları karşısında geri dönmek zorunda kalmıştır[153].

11 Ağustos 1914 tarihli *The Day Book* gazetesi yukarıda bahsedilen konulara değinmeyerek, Avusturya'nın Fransızlara karşı hareket etmesinden dolayı, İngiltere'nin Avusturya'ya savaş ilan etmesinin beklendiği dile getirilmiştir. Bunun dışında haber içeriğinde İtalyan halkının Avusturya'ya kızgın olduğu bu nedenle İtalya'nın Avusturya'ya karşı savaş ilan ettiği anlatılmıştır. Ayrıca haberde Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun, İngiliz filosu tarafından takip edilmesinden dolayı, tüm hızlarıyla Cape Matapan'nın yakınında geçtikleri de belirtilmiştir[154]. *The Day Book* gazetesi verdiği bu haberin gecikmeli gelme ihtimalinden olsa gerek sadece Goeben ve Breslau'nun İngiliz filosundan kaçışlarını aktarmıştır. Bu tarihte yani 11 Ağustos 1914'te Osmanlı hükümetinin Dâhiliye Nezareti, Çanakkale Mutasarrıflığı'na şifreli olarak gönderdiği telgrafında, Goeben ve Breslu kruvazörlerinin satın alındığını bu nedenle boğazdan çıkmalarına gerek olmadığını,

---

[148]**OBDH**,…, s.40.
[149]Alkan,**a.g.m.**, s.s.160-167.
[150]Ozan Tuna, ''Amiral Souchon'un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarının Bombalanması'', **OTAM**, S.36, (Güz 2104), s.203.
[151]Hülya Toker**, Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi (15'inci Kolordunun Harekâtı)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara,2016, s.8.
[152]Ahmed Cemal Paşa, **Hatıralar İttihat ve Terakki I. Dünya Savaşı Anıları Cemal Paşa Bahriye Nazırı ve 4. Ordu Komutanı**, 4. b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s.148.
[153]Michael Forrest, **Çanakkale Boğaz Savunması, Şahin Toplardan Savaş Gemilerine**, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s.s. 56-57.
[154]**The Day Book**, 11 Ağustos 1914.

tarafsızlıklarının sürdüğünü ve sürmesi içinde dikkat etmeye devam edeceklerini ve bu politikalarının konsoloslara bildirileceğini anlatmıştır[155].

12 Ağustos 1914 tarihinde *The Ogden Standard* gazetesi, Atina kaynaklı haberinde, Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun Çanakkale Boğazı'na girdiklerini yazmıştır[156]. 13 Ağustos 1914 tarihli *Fergus County Democrat* gazetesi de Türkiye'nin Çanakkale Boğazı'nda bulunan Goeben ve Breslau kruvazörlerini silahsızlandırılacağını ve Türkiye'nin bu iki kruvazörü satın almak istediğini yazmıştır[157].

Ağustos ayı boyunca Goeben ve Breslau haberlerine yer vermeye devam eden Amerikan gazetelerinden 14 Ağustos 1914 tarihli *Norwich Bulletin* gazetesi,''*Türkiye Alman Kruvazörleri Satın Aldı*'' başlıklı haberinde, Alman Kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun Çanakkale Boğazı'na girdikten sonra Türkiye tarafından satın alındığının bildirildiği ve Türk bayrağının kruvazörlerde dalgalanmaya başladığını yazmıştır[158]. Ertesi gün yayımlanan 15 Ağustos 1914 tarihli *The Grand Forks Daily Herald* gazetesi,''*Yunanistan ve Türkiye Arasında Savaş*'' başlıklı haberinde Yunanistan ile Türkiye arasındaki savaşın hız kazandığını ve bu olasılığın Çanakkale Boğazı'ndaki iki Alman kruvazörü Goeben ve Breslau'yu satın almasıyla arttığı belirtilmiştir. Haber içeriğindebunun nedenini ise Yunanistan'nın aldığı bazı adaların son savaşta Türkiye'nin geri kazanma girişimleri olarak açıklanmıştır[159]. Haberin yayımlandığı gün Alman Kralı II. Wihelm, Enver Paşa'ya telgraf yollamıştır. Telgrafta Türkiye'nin bir an önce saldırıya geçmesi gerektiğini ve padişahın halifelik sıfatını kullanarak Asya, Hindistan, Afrika ve Mısır'daki Müslümanlara cihat çağrısı yapması gerektiğini belirtilmiştir[160].

16 Ağustos 1914 tarihine gelindiğinde, *Sunday Capital News* gazetesi,''*Türklerin İngilizlere Ateş Ettiği Bildirdi.*'' Başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki Türk kalelerinden birinin, Çanakkale Boğazı'nda bulunan Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'yu takip etmeye çalışan, bir İngiliz savaş kruvazörüne ateş ettiğini yazmıştır. Ayrıca İngiliz amiralliği ve savaş departmanının resmi basın bürosunun o akşam yayımladığı bildirisini paylaşılmıştır. Paylaşılan bu bildiride, Türk hükümetinin Goeben ve Breslau'daki Alman personelin yerine Türk personelinin getireleceğinden şüphe duyulduğu ifade

---

155**OBDH**, …, s.41.
156**The Ogden Standard**, 12 Ağustos 1914.
157**Fergus County Democrat**, 13 Ağustos 1914.
158**Norwich Bulletin**, 14 Ağustos 1914.
159**The Grand Forks Daily Herald**, 15 Ağustos 1914.
160Cemal Akbay, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ile Harbe Girişi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2014, s.263.

edilmiştir[161]. Haberde verildiği gibi Türkiye'nin tarafsızlığını göstermek adına yaptığı girişimler bu şekilde olsa da içerde yapılan hazırlıklar tamamen farklı olmuştur. Öyle ki Almanya ve Avusturya'dan, Romanya ve Bulgaristan üzerinden askeri malzemeler alınmıştır[162]. Bu gelişmenin dışında 17 Ağustos 1914 tarihli *The Washington Times* gazetesi, Roma kaynaklı haberinde, Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun, İngiliz kruvazörleri tarafından takip edilmesinden zarar gördüklerini ve Çanakkale'ye sığınmak zorunda kaldıklarını yazmıştır.[163].

Goeben ve Breslau kruvazörleri ile ilgili gazete haberlerin dışında, aktarmamız gereken bir hususda Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık konusudur. Öyle ki bu konuda Osmanlı Devleti, dışarıya vermiş olduğu açıklamalarının yanı sıra içerde de bütün vilayetlerine Avrupa Savaşı'nda tarafsız kalınmaya devam edileceğini vebu konuda Osmanlı Ajansının vereceği haberlerin dışında herhangi bir bilgiye güvenilmemesi gerektiğini vilayet yetkilileri aracılığıyla halka aktarmıştır[164].

Goeben ve Breslau Kruvazörleri ile ilgili haberleri vermeye devam eden gazetelere tekrardan bakacak olursak,18 Ağustos 1914 tarihli *The Democratic Banner* gazetesi, Kopenhag kaynaklı haberinde, Rusya'nın Karadeniz'de bulunan donamasının Çanakkale Boğazı'ndan sınırsız geçişi için Türkiye'den izin istediğini yazmıştır. Bu konuyla birlikte haberin içeriğinde Türkiye'nin Avrupa savaşının başlangıcından itibaren Çanakkale Boğazı'nı kapattığını, İngiliz ve Fransız donanmasının peşine düştüğü Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun boğaza sığındığı ve bu iki kruvazörün Türkiye'ye satıldığıbelirtilmiştir. Haber içeriğinde ayrıca, müttefiklerin bu kruvazörünsatın alınması ile Türkiye'nin uluslararası hukuka aykırı davrandığını iddia ettikleri aktarılmıştır[165]. Gazetenin uluslararası hukuk ihlali vurgusu 1856'da imzalanan Paris Antlaşması ve 1871'de imzalanan Londra antlaşmalarına dayanmaktadır. Bu antlaşmalara göre savaş gemileri barış zamanında padişahın özel izniyle Çanakkale Boğazı'na giriş yapabileceği ve Türk sularında en fazla 24 saat kalabileceği ifade edilmiştir[166].

19 Ağustos 1914 tarihli *The Forest Republican* gazetesi, savaşın genel seyri ile ilgili verdiği haberler içerisinde Çanakkale Boğazı'nda bulunan Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun 20.000.000 dolara satın alındığının Türk hükümeti tarafından açıklandığını ve bu

---

[161]**Sunday Capital News**, 16 Ağustos 1914.
[162]**OBDH**,…, s.42.
[163]**The Washington Times**, 17 Ağustos 1914.
[164]**OBDH**,…, s.44.
[165]**The Democratic Banner**, 18 Ağustos 1914.
[166]Morgenthau, **a.g.e.**,s.s. 65-66.

durumun İtalya ve Yunanistan'da rahatsızlık uyandırdığını savunmuştur[167]. Aynı tarihli *The Evening Times-Republican* gazetesi, ''*İki Savaş Daha, Türkiye ve Yunanistan Atlamaya Söz Verdi*'' başlıklı haberinde, iki ülkenin daha savaşa katılmak üzere olduğu anlatılarak, İstanbul ve Atina'daki Amerikan elçiliklerinin Washington'a çektikleri telgrafta her iki ülkede de seferberliklerini tamamlandığını ve yakında savaş ilan edeceklerini dile getirdiklerini yazmıştır. Haberin devamında ise üçlü itilafın, İngilizlerden kaçan Goeben ve Breslau kruvazörlerinin satın alınmasını protesto ettiğini gelen raporların da bu gelişmeleri doğruladığını sonuç olarak en son gelişmelerin Türkiye'nin Almanya'nın ve Avusturya'nın yanında yer alacağını gösterdiğini yazmıştır[168].

28 Ağustos 1914 tarihine gelindiğinde Büyükelçi Morgenthau tarafından Amerikan yönetimine cevaplanması için bir telgraf yollanmıştır. Bu telgraf 30 Ağustos 1914 tarihinde Amerikan yönetimine ulaşmıştır. Amerikan yönetimine ulaşan bu telgrafta, Kuzey Carolina kruvazörünün İstanbul'a gelip gelmeyeceği eğer gelecekse Çanakkale Boğazı'ndan geçişi için izin almak zorunda olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra telgrafta Almanya'dan Türk Deniz Kuvvetleri'ne girmek için 50 deniz subayı ve 700 denizcinin İstanbul'a geldiği ifade edilmiştir[169]. Büyükelçi Morgenthau'nunda ifade ettiği Alman askeri personel desteği,1914 yılının ilkbahar sonlarına doğru başlamış ve Türk Genelkurmay'ında 21 Alman subay görevlendirilmiştir[170].

Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasını anlatmadan önce son olarak Avrupa'daki genel görünüme bakıcak olursak, eylül ayının başlarında Alman orduları Fransa'nın Marne şehrinde durdulmuştur. Bundan sonra ise Avrupa'da siper savaşları başlamıştır[171]. Avrupa'da başlayan bu siper savaşları Alman Kralı II Wilhelm'ı yeni bir hamle yapmaya sevk etmiştir. Bu hamlede 14 Eylül 1914 tarihinde gelmiş ve İstanbul'da bulunan Amiral Souchon'a bir telgraf yollamıştır. Wilhelm'ın yollamış olduğu bu telgrafta, savaşın sıkışan alanını genişletmek için elindeki gücü hazır hissetmesi halinde Amiral Souchon'nun Karadeniz'de harekete geçmesini istemiştir[172].

Bu bölüm bizlere basının Goeben ve Breslau kruvazörlerinin Türkiye'ye gelişlerini ilgiyle takip ettiğini göstermektedir. Basının bu ilgisinin nedeni ise savaşta yeni bir cephenin açılma olasılığıdır.

---

[167]**The Forest Republican**, 19 Ağustos 1914.
[168]**The Evening Times-Republican**, 19 Ağustos 1914.
[169]**FRUS**,367.11/199.
[170]Edward J. Erickson, **I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu, Çanakkale, Kutül'-Amare, Gazze ve Megiddo Muharebeleri,** Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2007, s.21.
[171]Mim Kemâl Öke, **Kutsal topraklarda Siyonistler ve Masonlar**, 3.b., Çağ Yayınları, İstanbul, 1991, s.235.
[172]Mustafa Aksakal, **Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi?** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s.180.

2. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞ KATILMASI

2.1. Kapitülasyonların Kaldırılması

Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1535 yılında Fransa'ya ilk kapitülasyon ayrıcalıkları verilmiştir. Verilen ayrıcalıklara göre Osmanlı'da ticaret yapan Fransız tüccarlar 10 yıl vergiden muaf tutulmuş bununla birlikte Fransa'dan getirilen mallardan %3 vergi alınmış, ülke içerisinde yaşayan ve aralarında sorun çıkan iki Fransızın davasına da Fransız konsolosluğu bakmıştır. Eğer Fransa ile Türkiye arasında sorun çıkarsa bu davaya kadı huzurunda bir konsolos yetkilisi bulundurulmuştur. Saydığımız bu ayrıcalıklar 1569 yılında iki devlet arasında yenilenmiştir. Ayrıca yenilenen bu anlaşmayla 10 yıl vergi süresi kaldırılmış ve süresiz hale getirilmiştir. Bununla birlikte kapitülasyonlardan yararlanamayan diğer ülke ticaret gemileri ancak Fransız bayrağı altında kapitülasyonlardan faydalanabilmiştir. 1740 yılına girildiğinde ise XV. Louis ve I. Mahmut arasında yapılan antlaşma gereği geçici olarak düzenlenen dostluk ve ticaret anlaşması adı altındaki kapitülasyonlar devamlı hale getirilmiştir[173].

1909 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti, Bosna Hersek'in işgali ardından Avusturya-Macaristan ile 1912 yılında Trablusgarp'ın işgali ardından da İtalya ile yapmış olduğu anlaşmalarla postahanelerin kapatılması yoluyla kısmen kapitülasyonların kaldırılmasına yönelik adımlar atmıştır[174] . Bundan iki sene sonra Avrupa'daki savaş ortamından yararlanan Osmanlı Devleti ekonomik, adli ve idari açıdan yabancı devletlere ayrıcalıklar tanıyan ve bu ayrıcalıklardan dolayı devleti sıkıntıya sokan ve yukarıda da bahsettiğimiz tarihsel sürece sahip kapitülasyonları 8 Eylül 1914 tarihinde kaldırdığını ilan etmiştir. Padişah V. Mehmet Reşat'ın irade-i seniyyesi ile ilan edilen bu tek maddelik kanunda aynen şu ifadeler yer almaktadır: ''*Memaliki Osmaniyye'de mukim tab'ai ecnebiye hakkında dahi Hukuku Umumiyyei Düvel Ahkâmı Dairesi'nde muamle olunmak üzere elyevm cari malî ve iktisadî ve adlî ve idarî (kapitülasyon) name altında bilcümle imtiyazatı ecnebiyenin ve onlara müteferri veya onlardan mütevellit müsaadat ve hukukun fimabad ref ve ilgası meclisi vükela karariyle tensip olunmuştur. İşbu iradei seniyye 18 Eylül 1330 tarihinden itibaren meriülahkâm olacaktır. Bu iradei seniyyemizin icrasına heyeti vükela memurdur.Mehmed Reşad.*''[175]

Padişah V. Mehmet Reşat'ın irade-i seniyyesinde belirtemeye çalıştığı hususları o dönemde Türkiye'de görev yapan Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau şu şekilde

---

[173]A. Haluk Ülman, **Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş**, 3.b., İmge Kitabevi, İstanbul, 2002, s.s. 97-98.
[174]Mehmet Emin Elmacı, **İttiahat Terakki ve Kapitülasyonlar**, Homer Kitapevi, İstanbul, 2005, s.60.
[175]Vedat Eldem, **Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s. 27.

anlatmaktadır: ‘‘*Türkiye Avrupa uluslarıyla tam eşitliği hiçbir zaman kabul etmemişti ve gerçekte hiçbir zaman bağımsız bir egemenlik olamamıştı. Padişahın yasaları ve töreler Avrupa ve Amerika'nınkilerden o denli farklıydı ki, Müslüman olmayan hiçbir ülke Türkiye'deki vatandaşlarının bunlara tabi olmasını düşünemezdi. Bundan ötürü pek çok durumda, kapitülasyon haklarından yararlanan ülkelerin vatandaşları veya tebaaları, bulunduğu ülkenin yasalarına tabi olmanın imtiyazına sahip olmuşlardır. Birleşik Devletler'in yanı sıra hemen bütün Avrupa ülkeleri yüzyıllardır, vatandaşlarının Türkiye'de işledikleri suçları yargılayıp cezalandırdıkları kendi konsolosluk mahkemelerine ve cezaevlerine sahipti. Hepimiz, Osmanlı yasa ve himayesine değil de kendi ülkelerimizin yasa ve himayesine tabi okullarımıza sahiptik. Dolayısıyla Robert College (Robert Koleji) ve Constantinople College for Women (İstanbul Kız Lisesi) gibi Amerikan hayırseverlerinin İstanbul Boğazı'nda kurmuş olduğu muhteşem kurumların yanında yüzlerce Amerikan din, hayrat ve eğitim kurumu pratikte Amerikan toprağında sayılıyor ve vasileri olarak Amerikan Büyükelçiliği görülüyordu. Pek çok ulusun kendi postahanesi vardı, dolayısıyla Osmanlı posta hizmetinden yararlanılmıyorlardı. Türkiye'nin yabancılar üzerinde vergilendirme gücü de pek yoktu. Hatta yabancı güçlerin izni olmadan gümrük vergilerini bile artıramazdı…*’’[176].

Kapitülasyonların kaldırılmasını haberleştiren 9 Eylül 1914 tarihli *Lehi Banner* gazetesi, Washington kaynaklı haberinde, Türkiye'nin perşembe günü Amerika'ya ve Dünya milletlerine, 11. yüzyıldan beri devam eden kapitülasyonları kaldırdığını aktarmış ve kapitülasyonun tarihsel gelişiminden söz etmiştir[177]. 12 Eylül 1914 tarihli *Perth Amboy Evening News* gazetesi de Osmanlı Devleti'ninkapitülasyonları kaldırmasının Türkiye'deki yaklaşık 300.000 Amerikan vatandaşının ve diğer Hristiyanların hak ve menfaatlerine bir tehdit oluşturduğunu anlatmıştır. Dahası bu son gelişmenin Türkiye'nin savaşa katılmasının öncüsü olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra haberde en büyük endişenin, Osmanlı hükümetini kontrol eden İttihat ve Terakki partisinin yürüttüğü anti-Hristiyan politika ile Müslüman İmparatorluğu'nda Hristiyanlık karşıtı bir ruhun oluşabilme ihtimali olduğu dile getirilmiştir [178].

---

[176]Morgenthau, **a.g.e.**, s.93.
[177]**Lehi Banner**, 9 Eylül 1914.
[178]**Perth Amboy Evening News**, 12 Eylül 1914.

Şekil 4. Mecliste kapitülasyonların kaldırılmasına yönelik kararın İstanbul mebusu Hüseyin Cahit Bey tarafından sadrazama bildirilmesi[179]

12 Eylül 1914 tarihli bir başka gazete olan *Bismarck Daily Tribune* gazetesi, Washington kaynaklı haberinde, Türkiye Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey'in[180] Amerikan yetkililerine, Türkiye'nin sözleşmeleri, kapitülasyonları ve bütün özel ayrıcalıkları kaldırıldığını ilettiğini yazmıştır[181]. Aynı tarihli *The Benington Evening Banner* gazetesi de *Bismarck Daily Tribune* gazetesinde verilen haberin aynısı vermesi dışında, Ahmet Rüstem Bey'in Amerikan vatandaşlarının ve okullarının Osmanlı hukukuyla korunmaya devam edeceğini bununla birlikte Amerikan vatandaşlarının medeni ve adli davalarda haklarını kaybedeceğini belirten sözlerine yer vermiştir[182]. Bu haberi desteklemek adına şunu söyleyebiliriz büyükelçi Morgenthau Türk mahkemelerinin ve hapishanelerinin o günkü şartlarının devam ettiği sürece adli kapitülasyonlarının kaldırılmasını kabul edilmeyeceğini yetkililere iletmiştir. Dahası, Tükiye'de faaliyet gösteren eğitimin kurumlarının Türkiye'ye

[179]**Servet-i Fünun,** 17 Eylül 1914.
[180]Asıl adı Alfred Bielinski olan Ahmet Rüstem Bey, Hariciye Nezareti'nde görev almasının yanı sıra Osmanlı Devleti adına Karadağ ve Washington Büyükelçilikleri görevlerini de üstlenmiştir. Washington Büyükelçiliği sırasında Türkiye aleyhine Amerikan kamuoyunda oluşan kötü algılar karşısında Türkiye'yi savunması, Amerikan Başkanı Wilson tarafından istemeyen adam ilan edilmesine neden olmuştur. Millî Mücadele döneminde de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politika danışmanlığını yapmıştır. Ahmet Rüstem Bey ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Şenol Kantarcı, ''Osmanlı'da Onurlu Bir Diplomat ve Millî Mücadele'nin Önemli Siması: Ahmet Rüstem Bey''**Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.42, (Kasım 2008), s.s.247-285.
[181]**Bismarck Daily Tribune**, 12 Eylül 1914.
[182]**The Benington Evening Banner**, 12 Eylül 1914.

bağlanmasına izin veremeyeceklerini dile getirmiştir[183]. Öte yandan gazete haberinde belirtildiği gibi Amerikan Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey, Amerikan okullarının korunacağını ifade ederek, Amerikan kamuoyuna güvence vermiştir. Türkiye'de de Enver Paşa, Amerikan Büyükelçisi Morgenthau'nun bu yöndeki kaygılarını gidermek için kapitülasyonların kaldırılmasının yürürlüğe konulacağı 1 Ekim 1914 tarihinde, Morgenthau'nun eşliğinde Robert Koleji'ne[184] ziyarette bulunmuştur. Enver Paşa böyle yaparak Amerikan okulları ve kollejlerinin kendi himayesi altında olduğu algısını oluşturmak istemiştir[185]. Şöyle ki savaş yıllarında diğer devletlere ait birçok okula el konulması bu algının önemini ortaya koymaktadır[186].

Kapitülasyonların kaldırılmasına yönelik haberlerini okuyucularına aktarmaya devam eden gazetelerden, 13 Eylül 1914 tarihli *The Pensacola Journal*gazetesi, birçok güçlü ülkenin, kapitülasyonların kaldırıldığının bildirilmesine cevap olarak, Türk hükümetine notalarını sunduklarını aktarmıştır. Bununla birlikte ülkelerin tüm tarafların anlaşması olmadan kapitülasyonların kaldırılmasını tanımadıklarını yazmıştır. Dahası İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya'nın konuya yaklaşımlarının aynı olduğunu ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti ile ittfakı bulunan Avusturya'nın cevabı ise farklı olmasına rağmen prensipte diğerleriyle aynı fikirde olduğu belirtmiştir[187]. Burada belirtmemiz gereken bir konu da Avusturya-Macaristan İmpratorluğu ve Almanya'nın tepkisidir. Şöyle ki Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun İstanbul'daki Büyükelçisi Pallavicini ve Almanya'nın İstanbul'daki Büyükelçisi Wangenheim aracılığıyla müttefiklerinin kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırılmasına tepki göstermişlerdir[188].

15 Eylül 1914 tarihli *Ottumwa Tri-Weekly Courier* gazetesi İtalya'nın hâlâ tarafsızlığını korumakla birlikte, üçlü itilaf büyükelçilerin yapmış olduğu kapitülasyonların iptal edilmesi protestosuna katıldığını yazmıştır[189]. 16 Eylül 1914 tarihli *The Abbeville Press and Banner* gazetesi, 12 Eylül tarihli gazete haberlerinin verdiği Türk Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey'in Amerikan yetkililerine yaptığı açıklamaları tekrar vermiştir. Bununla birlikte

---

[183]Elmacı, **a.g.e.**, s.89.
[184]1863 yılında kurulan Robert Koleji hakkında detaylı bilgi için bkz. Baykal Biçer, ''Türkiye'de Protestan Eğitim Dizgesi 'Amerikan Kolejleri 1839-1922''', **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Afro-Avrasya Özel Sayı, (Aralık 2016), s.s. 44-69.
[185]Morgenthau, **a.g.e.**, s.s.96-97.
[186]Ebru Esenkal, ''Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar'', **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Edirne, 2007, s.78.
[187]**The Pensacola Journal**, 13 Eylül 1914.
[188]Ozan Arslan, ''I. Dünya Savaşı Başında Kapitülasyonların İttihad ve Terakki Yönetimi Tarafından Kaldırılması ve Bu Gelişme Karşısında Büyük Güçlerin Tepkileri'' **Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi**, S.1, (2008), s.269.
[189]**OttumwaTri-Weekly Courier**, 15 Eylül 1914.

Ahmet Rüstem Bey'in kapitülsayonların kaldırılması eyleminin, 1830-1862 arasındaki Amerika ile Türkiye arasındaki antlaşmalara son verme anlamını taşımadığını belirttiği ayrıca Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin birleşik devletlerin tutumunun ne olacağını belirleyemediğini, Amerikan hükümetinin de diğer güçlerin inisiyatifini bekleyeceğini dile getiren sözlerine yer vermiştir[190].

Eylül ayı sonuna kadar kapitülasyonların kaldırılmasını sayfalara taşıyan gazetelerden 17 Eylül 1914 tarihli *Ottumwa Tri-Weekly Courier* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, Yunan hükümetinin büyük güçlerin yaptığı gibi aynı ifadelerle kapitülasyonların kaldırılmasına ilişkin Türkiye'ye nota gönderdiğini yazmıştır[191]. Ertesi gün yayımlanan18 Eylül 1914 tarihli *Rock Island Argus* gazetesi, Washington kaynaklı haberinde, Amerika yönetiminin İstanbul Büyükelçisi Morgenthau'ya, Türk hükümetini kapitülasyonları kaldırmasından dolayı protesto etme talimatı verdiğini yazmıştır[192]. Haberde belirtildiği gibi Morgenthau'ya talimat verilmiştir ama Morgenthau gönderilecek protesto notasının etkili olmamasından çekinmiştir. Öyle ki protesto notasını diğer devletlerden ayrı olarak 18 Eylül 1914 tarihinde Türk yetkililere vermiştir. Türk yetkililere vermiş olduğu bu protesto notasında Morgenthau, yetkililerden Amerikan vatandaşları için diğer yabancılarla eşit haklar uygulanmasını istemiştir[193].

20 Eylül 1914 tarihli *Evening Star* gazetesi, ''*Türkiye ve Kapitülasyonlar*'' başlıklı yazısında kapitülasyonların kaldırlmasıyla ilgili süreç bir kez daha verilirkenkapitülsayonun tarihine bakılmıştır. Bu yazıda Almanya'nın, kapitülasyonların kaldırılmasını protesto eden bildiriye imzalamamış olması garipsenmiştir[194]. Haberlerde de belirtildiği gibi diğer ülkeler kapitülasyonların kaldırılmasına tepkilerini dile getirmişlerdir[195]. Tüm tepkilere rağmen Osmanlı Devleti içerisinde kapitülasyonların kaldırılması büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Öyle ki 9 Eylül 1914 tarihinde İstanbul'da sevinç gösterileri düzenlenmiştir. 10 Eylül 1914 tarihinde ise İttihat ve Terakki yöneticileri Sultan Ahmet Meydanı'nda bir miting düzenlemiştir. Bu mitinge halkın yoğun bir katılımı olmuştur[196].

---

[190]**The Abbeville Press and Banner**, 16 Eylül 1914.
[191]**OttumwaTri-Weekly Courier**, 17 Eylül 1914.
[192]**Rock Island Argus**, 18 Eylül 1914.
[193]Elmacı, **a.g.e.**, s.89.
[194]**Evening Star**, 20 Eylül 1914.
[195]Elmacı, **a.g.e.**, s.s.85-87.
[196]Ozan Arslan, **a.g.m.**, s.266.

Şekil 5. Sultan Ahmet Meydanı'nda Kapitülasyonların Kaldırılması Nedeniyle Yapılan Mitinginden Görünüm[197]

27 Eylül 1914 tarihine gelindiğinde Çanakkale Boğazı girişinde bulunan İngiliz gemilerinin, boğazdan çıkmak isteyen Türk torpidobotlarını dönmeye zorlaması, Osmanlı Devleti'nin daha önceden savaş gemilerine kapattığı boğazı ticaret gemilerine de kapatmasına neden olmuştur[198]. Boğazın kapatılmasından bir gün sonra yani 28 Eylül 1914 tarihinde İngiliz Büyükelçisi, Amerikan Büyükelçiliğine Alman denizcileri bulunan tüm Türk gemilerinin Alman gemisi muamelesi göreceğinin İngiliz hükümeti tarafından kararlaştırıldığını iletmiştir[199]. Bu gelişmeler yaşanırken 28 Eylül 1914 tarihli *The Sun* gazetesi, bir hafta boyunca Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Robert Koleji ve Beyrut'taki Amerikan Koleji olmak üzere bu iki okuldan haber alınamadığını yazmıştır. [200].

[197]**Servet-i Fünun,** 17 Eylül 1914.
[198]Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918) Dördüncü Bölüm Birinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nın Çıkması ve Osmanlı İmparatorluğu**, C. IX, Türk Tarih Kurumları Yayınları, Ankara, 1996, s.392.
[199]**FRUS**,763.72111/398.
[200]**The Sun**, 28 Eylül 1914.

2.2. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Dâhil Olması

Osmanlı Devleti attığı adımlarla savaşa girme hazırlıklarına devam ederken,1 Ekim 1914 tarihli *Manitowoc Pilot* gazetesi de ''*Rusya, Türkiye'ye Savaş Açmaya Hazırlanıyor*'' başlığı ile gelinen noktayı yansıtmış ve verdiği haberin ayrıntısında, Goeben Kruvazörünün boğazdan geçip Karadeniz'de bulunan Türk filosuna katılacağını duyurmuştur. Ayrıca gazetenin bir başka haberinde, altın yükünü yat Scorpion'a transfer ettikten sonra Kuzey Carolina Savaş Gemisi'nin Osmanlı Devleti'ndeki Amerikan çıkarlarını koruması için Beyrut'a yani Türkiye'ye geçmesi emredildiğini yazmıştır[201]. 2 Ekim 1914 tarihli *The Grenada Sentinel* gazetesi, ''*Türkiye Savaş'ta*'' başlıklı ve Roma kaynaklı haberinde, Rusya'nın Türkiye'ye savaş ilan etmeye hazırlandığı ve Osmanlı Devleti'nin seferberliğini tamamladığı konusunda diplomatik bir kaynaktan bilgi alındığını yazmıştır. Bu arada Çanakkale Boğazı'nın Türkiye tarafından kapatıldığını da okuyucularına aktarmıştır[202].

4 Ekim 1914 tarihinde İngiliz elçiliğinden Çanakkale Boğazı'ndan giriş yapan Goeben ve Breslau kruvazörlerinin Osmanlı'nın tarafsızlığına uygun olmadığını, Osmanlı Devleti'nin bu durumdan vazgeçip gemileri geri göndermesi gerektiğini belirten bir yazı Hariciye Nezâretine sunulmuştur[203]. 5 Ekim 1914 tarihinde ise Enver Paşa'nın izni doğrultusunda Amiral Souchon komutasındaki Osmanlı donanmasına Karadeniz'e açılmıştır[204].10 Ekim 1914 tarihinde Enver Paşa, ilgili yerlere bildirilmek üzere, Hariciye Nezâreti'ne Bozcaada önlerinde bulunan İngiliz ve Fransız filolarının bölgeyi terketmesi gerektiğini söylemiştir. Bununla birlikte Boğaz girişi yakınlarında bulunan Boazcaada, Merkep adaları ve İmroz adasının da Osmanlı Devleti'ne ait olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca İngiliz ve Fransız filolarına ait gemilerin 24 saatten fazla kara sularında kalmalarının kabul edilemeceği ve gerekli önlemlerin alınması gerektiğini dile getirmiştir[205].

Tüm bu gelişmelerin yansıması olarak 15 Ekim 1914 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, İngiliz Büyükelçisi'nin İstanbul'dan ayrıldığını yazmıştır[206]. 20 Ekim 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi de İstanbul kaynaklı haberinde, Türk hükümetine satılan Alman Goeben ve Breslau kruvazör mürettebatlarının hâlâ görevde olduklarını bunun üzerine İngiliz temsilcilerinin bu iki kruvazörün tahliye

---

[201]**Manitowoc Pilot,** 1 Ekim 1914.; **Connecticut Western News**, 1 Ekim 1914: ''*Rusya Türkiye'yi Uyardı*'' başlığı ile aynı bilgiler aktarılmıştır.
[202]**The Grenada Sentinel**,2 Ekim 1914.
[203]**OBDH**,…, s. 59.
[204]Karal, **a.g.e.**, s. 392.
[205]**OBDH**,…, s.66.
[206]**The Logan Republican**, 15 Ekim 1914.

edilmesini istediklerini ancak bu tahliye isteğinin Türkler tarafından reddedildiğini yazmıştır[207].

21 Ekim 1914 tarihinde artan baskılar karşısında Osmanlı Devleti, Goeben ve Breslau'nun satın alındığını gösteren belgelerin İngiliz elçiliğine gönderilmesini uygun bulmuştur[208]. Öte yandan 22 Ekim 1914 tarihinde daha önceden Dâhiliye Nezareti aracılığıyla İngilizlerin Bozcaada önlerinde bulunmaması gerektiği ikazlarına ret cevabı alan Enver Paşa, İngilizlerin Türk karasularını belirlemeye yetkili olmadığını açıklamıştır. Bu açıklamaya ilave olarak ülke güvenliğini sağlamak için hükümetin karasuların sınırlarını 6 mil olarak belirlediğini ilan etmiştir. Dahası, İngiltere'nin Akdeniz'den çıkacak Osmanlı donamasına ait gemilere karşı tavrı belli iken şimdi bu duruma itiraz etmesinin dikkate değer bir durum olduğunu ifade etmiştir. Son olarak Dâhiliye Nezareti vasıtasıyla İngilizlerin her türlü tecavüzüne karşı gereken tedbirlerin alınacağını bir kez daha dile getirmiştir[209]. Bu ifadelerinin dışında 24 Ekim 1914 tarihinde Enver Paşa, Osmanlı donanmasına Ruslara yönelik Karadeniz'de bir saldırı gerçekleştirme emri vermiştir. Bu doğrultuda 27 Ekim 1914 sabahı Amiral Souchon komutasındaki Osmanlı dananması aralarında Goeben ileBreslau'nunda bulunduğu 11 savaş gemisi Karadeniz'de harekete geçmiştir[210]. 29 Ekim 1914 tarihine gelinceye kadar ise Almanya, Türkiye'nin savaşa bir an önce girmesi konusunda baskı yapmıştır. Almanya'nın bu baskısı karşısında Osmanlı Devleti, ordunun eksiklerini kapatmadan ve Bulgaristan'ın savaşta hangi tarafta yer alacağını netleştirmeden savaşa girmek istememiştir[211].Almanya'nın ısrarları ile birlikte 29 Ekim 1914 tarihine gelindiğinde Osmanlı Devleti artık savaşa girme yönünde ilk adımını atmış ve Karadeniz'deki Rus limanları olan Odessa, Sivastopol, Novorossisk'i bombalamıştır[212] .

29 Ekim 1914 tarihinde yaşanan gelişmeleri *The Citizen* gazetesi, ''*Rusya'dan Bir Uyarı*'' başlıklı ve Atina kaynaklı haberinde, eski Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun, boğazdan Karadeniz'e girdiğini ve şu anda Türk bayrağının dalgalanmasına rağmen Rusya'nın kruvazörleri Alman olarak gördüğünü yazmıştır. Haberin devamında da bu kruvazörlerin Rus savaş gemileri tarafından izlenerek imha edileceğininin Rus makamlarca açıklandığını aktarmıştır[213]. 30 Ekim 1914 tarihli *The Valdez Daily Prospector* gazetesi, ''*Türkiye Rusya'ya Savaş İlan Etti*'' başlıklı haberinde, dün yaşanan saldırılarla birlikte

---

[207]**The Salt Lake Tribune**, 20 Ekim 1914.
[208]**OBDH**,…, s.64.
[209]**OBDH**,…, s.67.
[210]Karal, **a.g.e.**, s.s. 393-394.
[211]Görgülü, **a.g.e.**, s.49.
[212]Toker, **a.g.e.**, s.9.
[213]**The Citizen**, 29 Ekim 1914.

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan ettiğini yazmıştır. Haberin detayında iki Alman kruvazörünün Osmanlı Devleti tarafından Karadeniz'e yolladıklarını ve bu kruvazörlerin iki Rus vapurunu batırdığını ve ayrıca Kırım'daki Thedosia'yı bombaladığını yazmıştır[214]. Gelişmeleri sütunlarına taşıyan bir diğer gazete olan *The Evening World gazetesi* de Türkiye'nin savaş ilanını ilk sayfadan vermiş ve''*Rus Gambot Odessa bir Türk Baskınında Havaya Uçuruldu*'' başlığını kullanılmıştır. Haber içeriğinde ise Türklerin eski Alman kruvazörleri Goeben ve Braslau ile Rusya'nın Karadeniz limanlarına saldırarak Çar'a savaş ilan ettiklerini yazmıştır[215].

30 Ekim 1914 tarihli bir başka gazete olan *The Ogden Daily Standard* gazetesi, yine diğer gazetelerde olduğu gibi haberi birinci sayfadan vermiş ve ''*Türkiye Savaş'a Girdi ve Rus Gemi ve Limanlarını Bombaladı*'' başlığını kullanmıştır. Haber içeriğinde ise diğer gazetelerde verilen bilgiler tekrarlanmış olup, o gün yapılan resmî duyuruya göre Rus Büyükelçiliği'nin İstanbul'dan ayrılacağını, Rus diplomatların da Türkiye'den ayrılması için talimat gönderildiğini yazmıştır[216]. Gazete haberlerine yansıyan bu gelişmelerin dışında 30 Ekim 1914 tarihinde müttefikler, Çanakkale Boğazı'nın tekrar açılması için Osmanlı Devleti'ne nota vermiştir. Dahası verilen bu notaya karşılık verilebilecek olumsuz bir cevabın savaşa neden olabileceği Osmanlı Devleti'ne iletilmiştir[217].

31 Ekim 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi *''Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşlarını Koruyacak''* başlıklı ve Washington kaynaklı haberinde, Carolina ve Tennessee kruvazörlerinin Türkiye'de bulunan vatandaşlarını korumak için gönderildiğini yazmıştır. Haberin devamında Rusya'daki Amerikan Büyükelçiliği'nin Amerikan yönetimine Türk saldırısı ile ilgili raporlar sunduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Rusya'ya savaş ilanı ile birlikte Yunanistan, İtalya, Romanya ve Bulgaristan'ın da artık savaşa girmesi beklendiği ifade edilmiştir. Son olarak İstanbul'daki İngiliz elçiliğinin Rusya'ya yapılan saldırı hakkında Osmanlı hükümetinden bilgi aldığı da okuyucularla paylaşılmıştır[218].

---

[214]**The Valdez Daily Prospector**, 30 Ekim 1914.
[215]**The Evening World**, 30 Ekim 1914.
[216]**TheOgden Daily Standard**, 30 Ekim 1914.
[217]**BOA**, Hariciye Nezâreti, Siyasî Kısım Belgeleri, Dosya 2323, Gömlek 52.
[218]**The Salt Lake Tribune**, 31 Ekim 1914.

II.BÖLÜM

AMERİKAN BASININDAÇANAKKALE DENİZ MUHAREBELERİ

(3 KASIM 1914-18 MART 1915)

1. ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBELERİ

Osmanlı Devleti, Rusya'ya verdiği 31 Ekim 1914 tarihli nota ile Karadeniz'deki son gelişmeler nedeniyle özür dilemiştir. Özür dilemesinin yanı sıra Osmanlı Devleti, tarafsızlık ilkelesine uygun olarak bölgeden donanmasını çekeceğini ancak bu geri çekme işlemi için Rusya'nın saldırgan tutumunu değiştirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Nota haricinde Said Halim Paşa'da İngiliz ve Fransız elçileri vasıtasıyla bu iki ülkeden Karadeniz'de gerçekleşen olayın araştırılmasını istemiştir. Tüm bunlara rağmen yine de Osmanlı Devleti savaşa dâhil olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasıyla daha da önemi artan 38 mil uzunluğundaki Çanakkale Boğazı'nın en geniş yeri 4 mildir. Ayrıca Boğaz'ın üç dar noktası vardır. Bu üç nokta Nara Burnu, Kepez Burnu ve Kilitbahir ile Çanakkale arasında kalan Darboğaz diğer adıyla Narrows'tur[219]. Bunlarla birlikte Çanakkale Boğazı'nın doğusunda Anadolu'nun dağlık engebeli kıyıları, batısında ise Gelibolu Yarımadasıbulunmaktadır. Çanakkale Boğazı'nın bu coğrafi konumunun yanı sıra boğazın her iki yakasında zaman içerisinde, bölgeye hâkimolan devletler tarafından, güçlü bir savunma sistemi kurulmuştur. Öyle kiboğaza yaklaşacak her düşman donanması, her iki kıyıda mevzilenen topçuların açacakları topçu ateşlerine maruz kalmıştır[220]. Bu bağlamda şunu söylememiz iki kıyıda mevzilenen topçuların ateşlerine maruz kalır bilgisinin anlaşılmasını kuvvetlendirecektir. 1915 yılının mart ayına girildiğinde Çanakkale Boğazı'nın çevresinde konuşlanan Türk topçularının sayısı 238 civarındadır[221].

1696 yılına kadar bir Türk iç denizi konumunda olan Karadeniz, 1696 yılında Rus Büyük Çarı olan Koca Petro'nun Azak Kalesi'ni almasıyla birlikte bu özelliğini kaybetmiş ve Karadeniz'e ilk Rus gemisi indirilmiştir. Bu kazanımdan sonra Rusya, ürünlerinin ihraç edilmesi ve ihtiyaçlarının ithal edilmesi için Osmanlı Devleti ile bazen anlaşma bazende mücadele yoluna girmiştir. Bu süreç içerisinde 1774 yılındaII. Katerina ile I. Abdülhamit arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması gereği Karadeniz artık iki ülke arasında ortak kullanım alanı olmaya başlamıştır. 23 Aralık 1789 tarihinde de Napolyon'un Mısır'ı işgal

---

[219]Forrest, **a.g.e.**,s.13.
[220]George H. Cassar, **Çanakkale ve Fransızlar**, Çev. Reşat Dalay, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1974, s.71.
[221]Forrest, **a.g.e.**, s.70.

etmesi üzerine imzalanan iş birliği anlaşması gereğince, Osmanlı topraklarının tehlike altında olması durumunda Rusya'ya Boğazları geçebilme izni tanınmıştır. Öte yandan 1809 yılındaİngilizler, boğazların kapalılığı ilkesine uyacağını belirtmiş ve böylelikle boğazlar meselesi Rusya ile Osmanlı arasında kalmayarak bir Avrupa meselesi haline gelmiştir. 1833 yılına girildiğinde de Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'daki faaliyetleri üzerine Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Hünkâr İskelesi Antlaşması imzalanarak boğazların diğer devletlere kapalı, Rusya'ya ise açık olmasının önü açılmıştır. 1841 yılında da Rusya, İngiltere, Fransa, Prusya ve Avusturya arasında Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, boğazları barış zamanında tüm savaş gemilerine kapatabilme hakkına sahip olurken, boğazların ticarete açık olacağını da kabul etmiştir. Aynı şekilde 1856 yılında yalnızca ticaret gemilerinin boğazdan geçmesine izin veren ve Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Paris Antlaşması yürürlüğe girmiş, 1871 yılında ise Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya arasında Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti barış zamanında dost ve müttefik devletlerinin savaş gemilerine boğazları açma hakkına sahip olmuş bununla birklikte boğazların ticarete açık olacağını da kabul etmiştir[222].

1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşmasının 63.maddesinde 1856 Paris Antlaşması ve 1871 Londra Antlaşması'nın kaldırılmamış hükümleri aynen uygulanır ifadesi bulundurulmuş ve boğazların statüsü devam ettirilmiştir[223]. Bunların dışında 1877 yılında İngilizler dikkat çekici bir olay icra etmiş ve Osmanlı Devleti'nin hiçbir şekilde karşılık vermemesi sonucu Amiral Hornby komutasındaki bir filoyu boğazdan geçirmiştir. Ancak daha geriye gidilirse, 1807 yılında İngiliz Amiral Duck Worth komutasındaki bir filo boğazı geçmiş ve İstanbul'a gelmiştir[224].

Yunanlıların ve Bulgarların da hayalini süsleyen boğazlar, Rusya'nın Osmanlı Devleti'ndeki siyasal ve ekonomik çıkarlarının temel amacını oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise boğazların, Rus egemenliğindeki topraklara giden yolları kontrol etmenin yanı sıra Rus ticaretinin Akdeniz bölgesine inme imkân vermesi ve Balkanlar'daki siyasal etki alanı için doğal bir çıkış noktası oluşturmasıdır[225]. Saymış olduğumuz bu nedenlerden dolayı boğazları elinde tutmayı hedefleyen Rusya'ya karşı 1854-1856 yılları arasında gerçekleşen Kırım Savaşı'nda İngiltere ve Fransa, Rusya'nın Osmanlı topraklarını işgal etmesine karşı çıkarak,

---

[222]Mirliva Sedat, **Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı'nda Türk Zaferi**, Haz. Mehmet Köçer, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007, s.s. 17-20.
[223]Armaoğlu, **a.g.e.**, s.527.
[224]Ulubelen, **a.g.e.**,s.s.10-11.
[225]Marian Kent, Osmanlı **İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, s.129.

donanmalarını Çanakkaleve İstanbul boğazlarından geçirmiş ve Karadeniz'e yönlendirmişlerdir[226].

Rusya'ya karşı Kırım Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan İngiltere'nin izlediği politikasına baktığımızda, Osmanlı Devleti'nin ayakta kalmasını sağlayarak, İstanbul ile boğazların Osmanlı dışında hiçbir devlete bırakılmaması yönünde olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni ise İngiltere'nin Akdeniz ve Asya topraklarındaki üstünlüğünü korumak istemesidir. Aynı şekilde Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik politikasına baktığımızda da 1789 devrimi sonrası Osmanlı'ya karşı sürdürdüğü dostluk politikasını terk etmiş ve Napolyon'un liderliğinde Mısır'a saldırmıştır. Ancak değişen iktidarlarla birlikte Fransa tekrardan Osmanlı Devleti ile dostluk ilişkilerini kurmak istemiştir. Bunun yanı sıra Fransa Yakındoğu'daki Rus etkinliğine karşı çıkmış ve Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürmesini İngiltere gibi çıkarlarına uygun bulmuştur[227].

Yaşanan gelişmelerin ardından kurulan ittifaklar yeniden şekillenmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürmesi gerektiğini düşünen İngiltere ve Fransa politika değişikliğine giderek, Rusya'yı kendi ittifakları arasına dâhil etmiştir. İngiltere ve Fransa'nın ittifaklarına dâhil ettiği Rusya'yaİstanbul'u, Marmara Denizi'nin batı kıyılarını, Trakya'nın güneyini, Boğazları, Midye-Enez hattını, İstanbul'un doğu bölgesiyle beraber Sakarya, İzmit ve Marmara adalarını istemiştir. Bu istekler de çıkarlarına uygunluğu çerçevesinde İngiltere ve Fransa tarafından kabul edilmiştir. Bununla birlikte Rusya müttefiklerinin Yakın ve Orta Doğu'daki egemenliğini kabul etmiştir[228].

1914 yılına kadar geçen süreçte boğazların statüsünütüm devletler genel olarak 1841 Londra Boğazlar sözleşmesine göre uygulamışlardır. Bu dönemde zaman zaman Osmanlı Devleti başka devletlerin savaş gemilerinin boğazlardan geçişine izin vermiştir. 1914 yılının ağustos ayına gelindiğinde iseBirinci Dünya Savaşı başlamış ve yapılan antlaşmalar gereği, boğazlartüm savaş gemilerine kapatılmıştır. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti eylül ayının sonunda tüm ticaret gemilerine de boğazları kapatmıştır. Boğazların bu kapalılık durumu 1918 yılının sonuna kadar sürmüştür[229].

Çanakkale Boğazı'na yönelik müttefik donanmasının başlattığı harekâtı anlatacağımız bu bölümde, olayların gerçekleşme kronolojisine baktığımızda, Çanakkale Boğazı'na yönelik operasyonların başlamasında Sarıkamış Harekâtı'nın etkisi olduğunu görmekteyiz. Nitekim

[226]Victor Rudenno, **Gelibolu, Denizden Saldırı**, Çev. Dilek Cenkçiler, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009, s.2.
[227]Hüner Tuncer, **Kırım Savaş ve Diplomasi (1853-1856)**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2015, s.s. 40-42.
[228]**Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1**, Haz. Cemal Avcı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, s.94. (Bundan sonraki atıflarda ''Türkiye Cumhuriyeti, ..., s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[229]Mete Tunçoku, **Çanakkale 1915 Buzdağının Altı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2002, s.8.

1914 yılınınkasım ayında Erzurum civarında Rus harekâtı başlamış[230], aralık ayı başlarında da Rus birlikleri Sarıkamış'a doğru ilerlemişlerdir[231]. 18 Aralık 1914 tarihine gelindiğinde, Avrupa cephesinde sıkışan Almanya, Osmanlı Devleti'nden hemen harekete geçmesini istemiş bunun üzerine Enver Paşa komutasındaki Türk ordusu, Sarıkamış Harekâtı'nı başlatmıştır[232]. 22 Aralık 1914 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Sarıkamış'ta başlattığı harekât, cephelerde durumlarının kötüye gittiğini gören Rus Genelkurmayı'nı endişelendirmiştir. Bu endişe Rusya'nın İngilizlerden, Türklerin Sarıkamış'tan çekilmesini sağlayacak bir güç gösterisinde bulunmasını istemesine neden olmuştur. Ancak İngilizler, Rusya'ya Fransacephesinin hassasiyeti nedeniyle böyle bir istek karşısında asker kullanamayacaklarını bunun yerine Çanakkale Boğazı'nda donanma aracılığıyla güç göstersinde bulunabileceğini iletmiştir[233]. Wiston Churcill'in ifadelerine göre ise Türk silahlarının atış menzillerini tespit ve kuşatılacak Çanakkale Boğazı'nın girişine hangi şartlarda erişebileceğini belirlemek adına Çanakkale Deniz Harekâtı yapılmıştır[234]. Deniz Bakanı Wiston Churcill, Çanakkale Deniz Harakâtı konusunda isteklidir. Deniz harekâtı konusunda istekli olmasının nedeni ise harekâtın olası bir başarısı ile İngiltere'ninBoğazları ve İstanbul ele geçirerek Doğu sorununu lehlerine sonuçlandırabileceklerini düşünmesidir. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin savaştan çekilmesi sağlanacaktır. Dahası İtalya, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanyaİngiltere tarafına çekilerek, Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı Balkanlarda sıkıştırma imkânı bulunacaktır[235].

5 Eylül 1914 tarihinde Türk uçaklarının yapmış olduğu keşif uçuşları sonucunda müttefiklerin operasyon hazırlıkları ortaya çıkmıştır[236]. 3 Kasım 1914'te ise yapılan bu operasyon hazırlıkları Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırılara dönüşmüştür. Bununla birlikte ayrıca şunuda ifade etmek gerekir ki müttefik donanmasının icra ettiği operasyonlar sadece 3 Kasım 1914-18 Mart 1915 tarihleriyle sınırlı kalmamış, kara muharebelerinin sonuna dek savaş gemilerinin, deniz uçaklarının ve denizaltıların faaliyetleri devam etmiştir. Bundan dolayı ikinci bölümden itibaren üçüncü bölümünü de kapsayacak şekilde konular içerisinde savaş gemileri, deniz uçakları ve denizaltıların faaliyetleri hakkında gazetelerden aktarımlar yapılacaktır.

---

[230]Mahmut Boğuşlu, **Birinci Dünya Harbinde Türk Savaşları**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990, s.58.
[231]**Sarıkamış Harekâtı (12-24 Aralık)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1990, s.9.
[232]Akşin, **a.g.e.**, s. 426.
[233]Burak Gülboy, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2004, s.s.160-161.
[234]Rudenno, **a.g.e.**, s.30.
[235]Gülboy, **a.g.e.**, s.s.160-161.
[236]**Birinci Dünya Harbi Türk Hava Harekâtı**, C. IX, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1969, s.27. (Bundan sonraki atıflarda ''Türk Hava Harekâtı, ..., s.'' şeklinde yazılacaktır.) /Gazetelerde İtilaf Devletleri müttefikler olarak adlandırılmıştır. Bundan dolayı çalışmamızda İtilaf Devletleri, müttefikler olarak adlandırılmıştır.

1.1. Müttefik Donanmasının İlk Saldırısı (3 Kasım 1914)

Osmanlı Devleti'nin 31 Ekim 1914'teki notasına Rusya, 1 Kasım 1914'te karşılık vermiştir. Karşılık verilen bu notada Karadeniz'deki çatışmadan Rusya'nın sorumlu olmadığı ve artık fillen savaşın başladığı, Osmanlı hükümetinin kendileriyle görüşmek istemesi halinde bunun Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau'nun 24 saat içerisinde geri dönmesiyle mümkün olacağı ifade edilmiştir[237]. Bu nota dışında 1 Kasım 1914 tarihinde Rusya, Osmanlı Devleti'nin Kafkasya sınırından saldırya geçmiştir. Aynı gün İngilizler Akabe'yi bombalamış ve İzmir Körfezi'nde bulunan Urla İskelesi'ndeki iki Osmanlı gemisini batırmıştır. 3 Kasım 1914'te ise 18 parçadan oluşan müttefik donanmasından Fransız gemileri Orhaniye ve Kumkale tabyalarına İngiliz gemileri, Ertuğrul ve Seddülbahir'e, Fransız gemileri de Orhaniye ve Kumkale tabyalarına saat 7'de ateş açmaya başlamıştır[238]. Bu topçu ateşine Seddülbahir ve Ertuğrul bataryaları toplam 10 mermi atarak karşılık vermiştir. 17 dakika süren bu kısa topçu muharebesinden sonra müttefik donanması atışlarını kesmiştir. Daha sonrasında ise donanma Saros körfezine çekilmiştir. Kısa süren bu muharebede, Türk tarafında 2 subay 19 er yaralanmış 5 subay, 66 er de şehit olmuştur. Bunun dışında tabyalarda bulunan toplar ve çevredeki kışlalarda onarılabilir yıkıntılar dışında önemli bir hasar oluşmamıştır. Kumkale ve Orhaniye tabyalarında ise hasar meydana gelmemiştir[239]. Müttefik donanmasının boğazın girişine yapmış olduğu bu ilk bombardıman, bir sonuç almaktan ziyade Rusya'dan sonra İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilanı niyeti taşımaktadır[240].

Gelişen bu olaylardan sonra 4 Kasım 1914 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, İngiliz deniz kuvvetleri komutanlığının duyurusunu paylaşmıştır. Paylaşılan duyuruda İngiliz ve Fransız müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı kalelerini uzun mesafeli atışlarla gün boyu bombaladığı ve bombalamanın 4 Kasım sabahı bittiği belirtilmiştir. Haberin içieriğinde ise yapılan bu bombalamaya kalelerden yapılan cevap niyetindeki topçu atışlarının hiçbir gemiye ulaşmadığı ve sadece gemilerin yakınlarına düşen bir tek atışın olduğu anlatılmıştır. Ayrıca haberde kalelere verilen hasarın tahmin edilemeceği ancak Seddülbahir kalesinde yoğun miktarda siyah duman eşliğinde büyük bir patlamanın

---

[237]Karal, **a.g.e.**, s.397.
[238]Akbay, **a.g.e.**, s.245.
[239]**Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914-Nisan 1915)**, C. V, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.100. (Bundan sonraki atıflarda ''Birinci Dünya Harbi'nde, …, s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[240]**Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (4Haziran 1915-09 Ocak 1916)**, C.V, III. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2012, s.5. (Bundan sonraki atıflarda ''Birinci Dünya Savaşı'nda, ..., s.'' şeklinde yazılacaktır.)

meydana geldiğibelirtilmiştir[241]. Aynı tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesinin haberinde, Rusya ve Büyük Britanya'nın Türkiye'ye karşı güçlü bir seferberlik başlattığını, İngiliz destroyerlerinin bugün İzmir Körfezi'nin girişi dışında bulunan iki Türk hücum botunu batırdığını yazmıştır[242]. 5 Kasım 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi ise Atina'dan *Havas Haber Ajansı*'nın bir gönderimini paylaşmıştır. Gönderide İngiliz donanmasının öncülüğünde gerçekleştirilen bombalamaların bir süre askıya alındığı ancak daha sonra yeniden başlatıldığı ve bu sabah saat 10'a kadar bombalamanın devam ettiği anlatılmıştır. Ek bilgi olarak da bu bombalardan 70 tanesinin Türk kalelerinde yangın çıkardığı belirtilmiştir[243].

6 Kasım 1914 tarihine gelindiğinde *The Ogden Daily Standard* gazetesi,''*İngiliz, Japon ve Alman Savaş Gemileri Peru Çıkışında Savaşıyor*'' ana manşetinin altında kısa farklı haberler vermiş ve verilen bu haberler içerisinde Çanakkale ile ilgili ismi verilmeyen bir Türk yetkilisinin açıklamaları aktarılmıştır. Türk yetkilisinin açıklamalarına göre Çanakkale Boğazı'nı bombalayan İngiliz savaş gemilerinden birikalelerden açılan ateş sonucunda vurulmuştur. Ayrıca aynı gazete içerisinde yer alan ve Londra kaynaklı *Exchange Telegram* şirketinin Liverpool muhabirinden alınan bilgilere göreİngiliz vapurları olan Assiout ve City of Khris, Türkler tarafından İzmir'de ele geçirilmiştir[244]. 6 Kasım 1914 tarihli bir diğer gazete olan *The Salt Lake Tribune* gazetesi de ''*Büyük Britanya, Türklere Savaş İlan Etti*'' başlıklı haberinde, Türk elçiliğinin Londra'dan ayrıldığı bilgisini vermiş bunun yanı sıra Çanakkale Boğazı kalelerine müttefik donanmasının yapmış olduğu bombardımanın devam ettiği belirtilmiştir. Haberde devam eden bu bombardımanda Kumkale ve Seddülbahir kalelerinin çok kötü hasar gördüğü ifade edilmiştir. Öte yandan boğazdan çıkma girişiminde bulunan bir Türk torpidosunun vurulduktan sonra geri döndüğü de anlatılmıştır. Haberin devamında ise Suriye Beyrut'unda bulunan Amerikan vatandaşlarını korumak için Amerikan kruvazörlerinin, Kuzey Karolina'dan yola çıktığıda okuyucularla paylaşılmıştır[245].

Durum değerlendirmesi yaparak yaşanan gelişmeleri aktaran 7 Kasım 1914 tarihli *Emery County Progress* gazetesi Osmanlı kruvazörlerinin, Rusya'nın Karadeniz kıyılarını bombalamasıyla birlikte dokuzuncu devletin[246] de artık savaşa girdiğini diğer Balkan

---

[241]**The Ogden Daily Standard**, 4 Kasım 1914.; **The Day Book**, 4 Kasım 1914. The Day Book gazetesi Roma kaynaklı olarak haberi paylaşmış ve kalelere bombardımanın devam ettiğini dile getirmiştir.; **Las Vegas Optic**, 6 Kasım 1914.

[242]**TheSalt Lake Tribune**, 4 Kasım 1914.

[243]**The Salt Lake Tribune**, 4 Kasım 1914.

[244]**The Ogden Daily Standard**, 4 Kasım 1914.; **El Paso Herald,** 6 Kasım 1914. *El Paso* gazetesi *The Ogden Daily Standard* da yer al alan İngiliz savaş gemisinin vurulması olayını paylaşmıştır.; **Evening Public Ledger**, 6 Kasım 1914. Bu gazete de El Paso gibi sadece savaş gemisinin batırılmasını yazmıştır.

[245]**The Salt Lake Tribune**, 6 Kasım 1914.

[246]1914 yılı içerisinde Avusturya-Macaristan, Almanya, Rusya, Fransa, İngiltere, Belçika, Sırbistan, Japonya ve Osmanlı Devleti, 1915 yılı içerisinde ise İtalya ve Bulgaristan savaşa dâhil olmuşlardır. Detaylı bilgi için bkz.

milletlerinin de dünya savaşına katılmasının beklendiğini yazmıştır. Bununla birlikte haberde Osmanlı Devleti'nin uzun süredir devam eden tarafsızlığının Alman baskısı altında kırıldığı da dile getirilmiştir. Değerlendirme yazısının devamında Rusya'nın Petrograd şehrinden gelen haberlere yer verilerek, Türkiye'nin Rusya'daki sakin deniz kıyı kasabalarını bombaladığını ve böylelikle Rusya'ya karşı Türkiye'nin düşmanlığa başlamış olduğu anlatılmıştır. Ayrıca Karadeniz sahilinde Kırımda bulunan deniz limanı Odessa ve Petrol nakliye noktası olan Novorossisk gibi şehirleri Türklerin bombaladığını, bu bombardımanda Katedrale, Yunan kilisesine ve bazı hangarlara zarar verildiği belirtilmiştir. Dahası haberde bir askerin yaralandığını, Rus ticaret bankası olan Abranch'ta yangın çıktığı ve son olarak yapılan bombardımanın ardından Türk kruvazörlerin güneybatı yönüne doğru gittiği ifade edilmiştir. Bu bilgilere ilave olarak savaş başladığından bu yana 600 Alman subayının Türkiye'ye geldiğini, gelirkende yanlarında kuşatma silahları, saha silahları ve mühimmat getirdikleri de değerlendirme yazısında yer almıştır[247].

8 Kasım 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Zonguldak sahil kasabalarının bombalandığını ayrıca kısa bir süre sonra Çanakkale Boğazı kalelerinin çok kuvvetli bir darbe yiyeceğini yazmıştır[248]. 11 Kasım 1914 tarihine gelindiğinde ise Osmanlı Devleti İngiltere, Fransa ve Rusya'nın kıyı ve sınırlarına saldırılması ve bu ülkelerin kendisine savaş ilan etmesi üzerine, karşı savaş ilanında bulunmuştur[249]. Bu savaş ilanıyla birlikte ayrıca bütün Müslümanlara hitaben cihat fetvası da yayımlanmıştır[250].

Osmanlı Devleti'nin savaş ilan ettiği 11 Kasım 1914 tarihinde yayımlanan *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Türk kruvazörü olan Goeben'in müttefik Anglo-Fransız filosunun Çanakkale Boğazı'ndaki son bombardımanı sırasında su hattında bir top mermisi tarafından yaralandığını ve verilen hasarın ciddi olarak tanımlandığını yazmıştır[251]. 11 Kasım 1914 tarihli bir başka gazete olan *The Valdez Daily Prospector*, ''*Çanakkale Boğazı Kaleleri Düşüyor*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı kalelerinin bombalanmasının devam ettiğini bunun yanı sıra savaş gemilerinin sürekli olarak kaleleri bombaladıklarını yazmıştır. Haber içeriğinde ayrıca kalelerde bulunan silahların modern silahlar olmadığını ve kalelerden atılan

---

Det Juan Carlos Ocana Aybar, **The First Wolrd War 1914-1918**, Geography and History – Bilingual Studies – IES Parque de Lisboa, Alcorcón (Madrid), s.11.
[247]**Emery County Progress**, 7 Kasım 1914.
[248]**The Salt Lake Tribune**, 8 Kasım 1914.
[249]Akbay, **a.g.e.**, s.261.
[250]**OBDH**, …, s.92.
[251]**TheSalt Lake Tribune**,13 Kasım 1914.

topların 6mil uzakta bulunan savaş gemilerine ulaşamadığı belirtilerek, kalelerin düşmekte olduğunuyazmıştır[252].

12 Kasım 1914 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Atina kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndan kaçan Türk torpido botunun Bozcaada'nın 5 mil ötesinde ele geçirildiğini yazmıştır[253]. 12 Kasım 1914 tarihli *The Day Book* gazeteside Londra kaynaklı haberinde, Çanakkale'den kaçan bir Türk torpidosunun Bozcaada'da yakalandığını yazmıştır[254]. 13 Kasım 1914 tarihli *The Seattle Star* gazetesi ise''*Türkiye Müttefiklere Savaş İlan Etti*'' başlıklı ve Amstardam kaynaklı haberinde, Berlin'den alınan bilgilere göre, Türkiye'nin bugün üçlü itilafın bütün güçlerine savaş ilan ettiğini, Türk savaş bakanı olan Enver Paşa'nın müttefiklere karşı şahsen sahaya çıkmasının muhtemel olduğunu yazmıştır[255].

15 Kasım 1914 tarihili *Arizona Republican* gazetesi,''*Kuşbakışı İstanbul*'' başlıklı verdiği haberinde, İstanbul fotoğrafını paylaşmış ve İstanbul'un Rusya'nın rüyası olduğunu eğer müttefikler devam eden savaşta başarılı olursa, Rusya'nın İstanbul'a kavuşacağının çoktan kabul edildiğini ve bunun Rusya'ya Çanakkale Boğazı'nı kontrol etme gücünü vererek, Karadeniz üzerinden okyanusa açılma imkânı sağlayacağı anlatılmıştır[256]. İki gün sonra yayımlanan 17 Kasım 1914 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ise Londra kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'na yapılan operasyondan bahsederek, Çanakkale'deki bombardımanda Türklerin 250 kişiyi ve 2 silah kaybettiğini yazmıştır. Bunun yanı sıra şimdi Türk bayrağını dalgalandıran eski Alman kruvazör Goeben ve Breslau'nun Boğaz'a yeniden girdiği de belirtilmiştir[257]. Ertesi gün yayımlanan 18 Kasım 1914 tarihli *The Cairo Bulletin* gazetesi, Marmara bölgesinin haritasını paylaşarak, müttefikler ve Türkler arasında mücadelelerin yapılacağı alanla ilgili görsel üzerinden anlatım yapmıştır. Gazetenin bir başka haberinde Amerikan kruvazörü Tenessee'nin İzmir limanına giriş yaptığını ancak kruvazörün Türk askeri tarafından ateş açılarak geri dönmeye zorlandığı anlatılmıştır[258]. Bu haberlerde görüldüğü gibi 3 Kasım 1914 saldırısından sonra gazeteler büyük bir operasyon beklenmiş ve bundan dolayı da okuyucularına bölgenin önemini anlatan görseller paylaşmıştır.

---

[252]**TheValdez Daily Prospector**, 11 Kasım 1914.
[253]**TheOgden Daily Standard**, 12 Kasım 1914.; **The Ocala Evening Star**, 12 Kasım 1914.
[254]**The Day Book**, 12 Kasım 1914.; **Carson City Daily Appeal**, 12 Kasım 1914.;**The Lakeland Evening Telegram**, 12 Kasım 1914.
[255]**The Seattle Star,** 13 Kasım 1914.
[256]**Arizona Republican**, 15 Kasım 1914.
[257]**The Ogden Daily Standard**, 17 Kasım 1914.
[258]**The Cairo Bulletin**, 18 Kasım 1914./İlerleyen konularda Amerikan kruvazörü Tenessee hakkında bilgiler paylaşılacaktır. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki savaş durumu dolayısıyla Osmanlı Devleti, kendi deniz sahasını kapattığı için böyle bir karşılık verilmiştir.

Çanakkale Boğazı saldırılarının detaylarını veren 19 Kasım 1914 tarihli *The Logan Republican* gazeteside 17 Kasım tarihli *The Ogden Daily Standard*'ın paylaştığı haberi,''*Savaş Haberleri Özeti*'' başlığı ile vererek, müttefiklerin savaş gemileriyle Çanakkale Boğazı'ndaki kaleleri bombalamaları sonucu Türklerin 250 kişiyi kaybettiğini yazmıştır[259]. İki gün sonra yayımlanan 21 Kasım 1914 tarihli *Eureka Sentinel*gazetesi,''*Savaşın Gelişimi*''başlıklı haberinde, Türk sularında bazı küçük operasyonların yapıldığını ve Rusların askeri malzemelerle dolu üç nakliye gemisini[260] batırdığını yazmıştır. Ayrıca haberde İngilizlerin birçok Türk gemisini ele geçirdiğini veya batırdığını ve muhtemelen doğru olmayan bir rapora göre Alman kruvazörü Goeben'in müttefik donanması tarafından ciddi şekilde hasara uğratıldığı aktarılmıştır[261]. 24 Kasım 1914 tarihine gelindiğinde Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalışan ilk denizaltı olan Fransız Faraday denizaltısı, Türk bataryalarının ateşi karşısında geri dönmek zorunda kalmıştır[262].

24 Kasım 1914 tarihli *The Cairo Bulletin* gazetesi, 16 Kasım Pazartesi günü Amerikan zırhlı kruvazörü Tennesse'ye İzmir Limanı girişinde Türk kaleleri tarafından ateş edildiğini, Kaptan B.C. Decker'ın Tennessee'nin limana girmesine izin verilip verilmeyeceğini öğrenmek için Türk yetkililere ziyarette bulumak istediğini yazmıştır. Haberin devamında ise olayın İstanbul'da bulunan Büyükelçi Henry Morgenthau'ya ulaştığını ve Morgenthau'nunk aptan Decker'den Tennessee'yi olay yerinden almasını istediğini aktarmıştır. Öte yandan Washington'nun Tennessee ile ilgili yaşananlar hakkında gerçekleri öğrenmek için birkaç gün çaba gösterdiğini ancak aldığı bilgilerin çoğunun Londra gazetelerinden olduğu belirtilmiştir[263].

Yukarıda ve daha önceki haberlerde belirtilen Tennessee kruvazörüne İzmir'de ateş açılmasının gelişimi şu şekilde olmuştur. 16 Kasım 1914 tarihinde Tennessee kruvazörünün kaptanı Decker, Türk yetkililerinden limana yanaşıp yanaşmama konusunda izin istemek için limana yönelmiştir. Bu sırada Türk kalelerinden kruvazörünün yakınlarına uyarı anlamı taşıyan boş atışlar yapılmıştır[264]. Yaşanan bu gelişmeyi Amerikan Büyükelçisi Morgenthau

---

259**The Logan Republican**, 19 Kasım 1914. /Bu haber özelinde vurgulamamız gereken şey, Amerikan gazeteleri Türk kayıplarını olduğundan fazla göstermiş böylelikle Türklerin durumunun kötü olduğu izlenimini okuyucularına aktarmaya çalışmıştır. Bu haberin aksine Türk tarafı 5'er, 66 subay olmak üzere toplam 71 şehit vermiştir. Detaylı bilgi için bkz. Enis Şahin, ''Kronolojik Çanakkale Savaşları Tarihi (3 Kasım 1914-9 Ocak 1916)'', **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.25, S.73, (2009), s.109.

260Vurulan gemilerin listesi ekler kısmında yer almaktadır.

261**Eureka Sentinel**, 21 Kasım 1914.

262M. Orhan Bayrak, **Çanakkale Savaşları**, Bir Harf Yayınları, İstanbul, 2004, s. 67.

263**The Cairo Bulletin**, 24 Kasım 1914.

264Andrew C.A. Jampoler, The Guns of August and the 1914 European Cruise of USS Tennessee (ACR-10) http://jampoler.com/wp-content/uploads/2015/09/The-Guns-of-August-1914-and-the-Cruise-of-the-Armored-Cruiser-USS-Tennessee.pdf (Erişim tarihi:10/5/2020)

Amerikan Dış işleri Bakanlığına telgrafla iletmiştir. İletmiş olduğu bu telgrafta Morgenthau, kendisine sabah saat 7'de Dâhiliye Nezaretinden telefon geldiğini ve Türk hükümetinin belirlediği kurallara aykırı hareket ederek, Tennesse kruvazörünün mayınlı bölgeyi geçip, İzmir limanına girmeye çalıştığını aktarmıştır. Bunun yanı sıra telgrafta Tennesse kruvazörünün boş atışlar yaparak, 17 Kasım 1914 tarihi itibari ile kendisine İzmir limanına girilmesine izin verilmediği takdirdekaleleri bombalacağı tehditinde bulunduğunu da anlatmıştır. Öte yandan Türk Savaş Bakanlığı'nın kendisini çağırarak aynı bilgileri vermesinin yanı sıra Tennessee'nin bölgeyi terk etmesini istediklerini bunun üzerine dekruvazörün kaptanına İzmir'e giriş yapmadan Urla'dan ayrılıp derhal Sakız Adası'na gitmesini söylediğini aktarmıştır. Telgrafla aktarılanbu bilgileri Morgenthau Amerikan yönetiminin hemen bilgi istemesi üzerine iletmiştir[265].Sonuç olarak, yapılan görüşmeler neticesinde Tennessee kruvazörü yoluna devam etmiştir. 21 Kasım 1914 tarihinde gelindiğinde ise Amerikan yönetimi Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nezâreti'nden yaşanan bu olay ile ilgili bilgi talep etmiştir[266].

Kasım ayı haberlerinden son olarak vereceğimiz 28 Kasım 1914 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Bordeaux kaynaklı haberinde resmi müttefik donanma bildirisini yayımlamıştır. Bildiride: ''*Akdeniz Fransız ve İngiliz donanmaları Adriyatik Denizi'ni ve Çanakkale Boğazı'nı engellemeye ve Mısır sahilleri ve Süveyş Kanalını korumaya devam ediyor*''denilmiştir[267].

1.2.Mesudiye Zırhlısı'nın Batırılışı (13 Aralık 1914)

Aralık ayına girilmesiyle beraber Çanakkale Boğazı'nın tarihini anlatan benzer haberler gazetelerde yer almıştır. Nitekim 5 Aralık 1914 tarihli *Norwich Bulletin* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı Kalesi*'' başlıklı haberinde, ''*Çanakkale Boğazı nedir?*''sorusu ile başlamış ve bölgenin çok eski bir geçmişe sahip olduğu belirtilerek, Hellespont adıyla Avrupa ve Asya arasında bulunan bir suyolu olduğu anlatılmıştır. Dahası, boğazda ilk olarak dörtkale bulunduğunu (her iki yakada) ve bunların 20 millik mesafelerde olduklarını ve bu dört kalenin bulunduğu bölgenin Çanakkale Boğazı olarak adlandırıldığı belirtmiştir. Bununla birlikte Çanakkale Boğazı'nın Kırım Savaşı'ndan önce de takviye edildiği anlatılmıştır[268].

Çanakkale Boğazı'nın tarihi yerine bölgede gerçekleştirilen operasyonlar hakkında bilgi vermeyi tercih eden 6 Aralık 1914 tarihli *The Washington Times* gazetesi,''*Çanakkale Boğazı Donanmaların Ciddi Operasyonlarına Sahne Olabilir*'' başlıklı Kopenhag kaynaklı

---

[265]**FRUS**, 763.72/1239.
[266]**FRUS**, 763.72/1384.
[267]**The Ogden Daily Standard**, 28 Kasım 1914.
[268]**Norwich Bulletin**, 5 Aralık 1914.

haberinde, gelen bilgilere göre müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nı geçme teşebbüsünde bulunduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte uygulanan sansür nedeniyle gemilerin konumlarının belirsiz olduğu bundan dolayı da gemilerin konumu hakkında ancak tahmin yürütülebileceği anlatılmıştır. Dahası, Fransız donanmasının en aktif olduğu yerin Akdeniz olması ve Fransız gemilerinin de yapılan saldırılarda bulunması nedeniyle Çanakkale Boğazı'nın en mantıklı yer olabileceği belirtilmiştir. Bu belirtilen durum dışında bir diğer ihtimalin Kiel Kanalı olduğu anlatılmış ancak Çanakkale'deki kalelerin savaştan önce kuvvetlendirilmesinin Çanakkale'ye saldırılması ihtimalini daha da arttırdığı ifade edilmiştir[269]. Haberde de belirtildiği gibi hedeflerden biri Kiel Kanalı'dır. Çünkü Almanya'nın Baltık kıyıları düz bir kumsaldır. Bundan dolayı müttefik donanmasının yapacağı topçu atışları kıyının iç kesimlerine kadar etki edebilecektir. Dahası, Baltık denizine egemen olunursa kilometrelerce uzunlukta olan Alman kıyıları tehdit altında tutularak, kısa zaman içerisinde savaş sonlandırabilecektir. Savaşın sonladırılması için de Kiel Kanalı'nın tahrip edilerek, Almanların açık denizlere çıkamayacak biçimde hapsetmek gerekmektedir[270].

Bu haberin yayımlandığı tarihte daha önceden kendisinden bilgi istenen Osmanlı Devleti, Hariciye Nezâreti aracılığı ile İstanbul'daki Amerikan elçiliğine, Tennessee kruvazörüne ateş açılması hakkında bir bilgi telgrafı yollamıştır[271]. Bu telgrafta, Tennessee kruvazörüne iki sefer uyarı yapılarak limandan uzak durmasını ve kablosuz iletişim araçlarını kapatmasını istedikleri anlatılmıştır. Ancak kruvazör komutanın kendi uyarılarıyla değil de İstanbul'daki Amerikan Büyükelçisi'nden emir alması sonucu geri çekildiği dile getirilmiştir. Ertesi gün yine yapılan uyarıları dikkate almayan Tennssee'nin hareket ettiğini bundan dolayı da bir uyarı atışı yapıldığı ifade edilmiştir. Telgrafta bunların dile getirilmesinin yanı sıra 10 Kasım 1914 tarihli bir genelge ile ülkedeki tüm yabancı misyonlara ve Amerika Büyükelçiliği'ne İzmir limanın kapalı olduğuna dair bilgilendirilmenin yapıldığı anlatılmıştır. Son olarak telgrafta Amerikan yönetiminin olayı adil bir şekilde değerlendirmesi gerektiği ve Osmanlı makamlarının ciddi bir kazanın önünü kesmek için bu koşullarda görevini yerine getirdiği belirtilmiştir[272].

7 Aralık 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi,''*40 Savaş Gemisi Saldırı İçin Sınırda*'' başlıklı haberinde, deniz harekâtına yaklaşıldığını bunun sansürlü bilgilerin yer aldığı raporlardan aktarım yapılarak tahmin edilebileceğini yazmıştır. Dahası müttefiklere ait

---

[269]**The Washington Times**, 6 Aralık 1914.
[270]Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi 1914-1918 Genel Savaşı Kısım:2**, C.III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s.14.
[271]**BOA**, HR. İM., Dosya 251, Gömlek 1.
[272]**FRUS**, 763.72/1384.

40 savaş gemisinin bir noktada toplandığını ancakbu noktanın tam olarak belli olmadığı da belirtilmiştir. Son olarak bir donanma yetkilisine göre Çanakkale'den başka savaş gemilerinin gönderilebileceği tek noktanın Alman Kiel Kanalı olduğu dile getirilmiştir[273]. 12 Aralık 1914 tarihli *The Maui News* gazetesi ise bugüne dek yayımlanan gazetelerden farklı olarak,''*Türkler, İngiliz Denizaltısını Batırdı*'' başlıklı ve Berlin kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nda keşifte bulunan İngiliz denizaltısının Türk kalesi tarafından açılan ateş sonucu batırıldığını yazmıştır[274].

13 Aralık 1914 tarihine gelindiğinde artık müttefik donanması saldırılarını biraz daha artırmış ve denizaltılarbu saldırılarda kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılan denizaltılardan bir tanesi de B-11'dir. ''*B-11 markalı denizaltı Yüzbaşı Norman Holbrook kumandasında, 13 Aralık 1914'te şafakla birlikte Ertuğrul-Orhaniye hattının dışında denize daldı. Periskop göstermeksizin yalnız pusulasıyla 4 saat seyretti. Sonra periskobunu çıkarıp etrafını gözden geçirince sağ tarafında büyük bir Türk savaş gemisinin yatmakta olduğunu gördü. Bu denizaltı, Mesudiye'nin 600 yarda yakınına gelebilmek için dört sıra torpil hattının altından geçmişti. Büyük savaş gemilerinin çarpması için atılmış olan bu torpiller karşıdan karşıya ve takriben 3-5 metre derinlikte bir set oluşturuyordu. B-11 ise daha derin sulardan güven içerisinde seyretmişti. İngiliz denizaltısının 600 yarda mesafeden attığı bir torpido Mesudiye'nin sancak kıç omuzluğuna çarptı ve gemi yavaş yavaş sancağa doğru devrilmeye başladı*''[275].

14 Aralık 1914 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi bir gün önce gerçekleşmiş olan bu olayı haber yapmış ve B-11 denizaltısının Çanakkale Boğazı'nda 5 sıra halinde bulunan mayınların altından geçmesinin, denizaltının komutanı Halbrook'un başarısı olduğu anlatılmıştır. Bunun dışında Türk savaş gemisini torpidolamasının belki de savaşın en büyük deniz kahramanlığı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca B-11'in 9 saat suyun altında kalmasınında büyük bir olay olduğu anlatılmıştır[276]. Yine aynı tarihte yayınlanan *Salt Lake Telegram* gazetesine baktığımızda, Türk zırhlısı Mesudiye'nin bir İngiliz denizaltısı tarafından torpillendiğini yazmıştır. Dahası deniz kuvvetleri komutanı R. Holbrook'un komuta ettiği B-11'in Çanakkale Boğazı'na girdiğini ve zorlu akıntıya rağmen, 5 sıra halinde bulunan mayınların altına daldığını ve mayın alanını koruyan Türk savaş zırhlısı Mesudiye'ye torpil

[273]**The Salt Lake Tribune**, 7 Aralık 1914.
[274]**The Maui News**, 12 Aralık 1914.
[275]Fevzi Kurtoğlu, **Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale'de Türk Donanması**, Haz. Ali Fuat Örenç, Levent Düzcü, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, 2015, s.49.
[276]**The Ogden Daily Standard**, 14 Aralık 1914.

saldırısında bulunduğunu anlatmıştır[277]. 14 Aralık 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi de Mesudiye Zırhlısı'nın batırılma olayını ''*Denizaltı TarafındanTürk Savaş Gemisi Batırıldı*'' başlığı ile vermiş ve Mesudiye'nin İngiltere'nin Blackwell şehrinde 1874'te inşa edilen ve 1903'te Cenova'da yenilenen çok eski bir gemi olduğu anlatılmıştır[278]. Gazetenin yayımladığı tarihte yani 14 Aralık 1914 tarihinde ikinci bir İngiliz denizaltısı olan B-9 aynı girişimde bulunmak istemişse de mayınların etrafında patlaması sonucu geri çekilmiştir[279]. Yaşanan bu gelişmenin ardından ertesi gün yayımlanan 15 Aralık 1914tarihli *Ottumwa Tri-weekly Courier* gazetesi, B-9 denizaltısından bahsetmeyerek, diğer gazetelerin yaptığı gibi Mesudiye zırhlısının batırılışını anlatmıştır. Dahası Mesudiye'nin çok eski bir gemi olduğunu ve 600 kişilik bir mürettebatının bulunduğunu yazmıştır[280]. Gazete haberlerine devam etmeden önce ifade etmemiz gerekir ki haberde belirtilen Mesudiye zırhlısının mürettebatı 600 kişi değildir. Aksine 63subay, 7 gedikli, 4 esnaf, 587 er olmak üzere toplam 661 kişidir[281].

16 Aralık 1914 tarihli *The Daily Ardmoreite* gazetesi, Mesudiye'nin batırıldığına dair bilgileri Amsterdam kaynaklı olarak paylaşmış ve gemi mürettebatının kurtarıldığını yazmıştır[282]. 17 Aralık 1914 tarihli *The Logan Republican* gazetesi diğer gazetelerin aksinebatırılma olayını geç aktarmış ve İngiliz donamasına ait denizaltının torpillemesi sonucu eski Türk savaş gemisinin battığını okuyucularıyla paylaşmıştır[283]. Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışını gazeteler bu şekilde verirken, Osmanlı Devleti Hâriciye Nezareti'nin yazışmalarında yaşlı okul gemisi olarak tanımlanan Mesudiye'nin, demirliyken torpillenme sonucu battığı ifade edilmiştir[284].

Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışı ile ilgili haberleri vermeye devam eden gazetelerden, 19 Aralık 1914 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Atina'dan gelen yarı resmi haberlere göre, Mesudiye Zırhlısı'nda 100 kişinin yaşamını yitirdiğini ve bu rakamın Alman askeri makamlarınca onayladığını yazmıştır [285]. 20 Aralık 1914 *The Salt Lake Tribune* gazetesi

---

[277]**Salt Lake Telegram**, 14 Aralık 1914.; **The Evening World**, 14 Aralık 1914.; **The Day Book**, 14 Aralık 1914.; **The Daytona Daily News**, 14 Aralık 1914.
[278]**The Salt Lake Tribune**, 14 Aralık 1914.; **Ottumwa Tri-Weekly Courier**, 15 Aralık 1914.; **The Star-Independent**, 14 Aralık 1914.
[279]Erol Ulubelen, **Çanakkale Muharebesi, The Story Of The Great War NewYork 1916**, Aykaç Kitapevi, İstanbul, 1967, s.15. /Yapılan incelemelerde gazetelerde bu konu hakkında herhangi bir habere rastlanılmamıştır.
[280]**Ottumwa Tri-weekly Courier**, 15 Aralık 1914.
[281]Oğuz Otay, Mesudiye Zırhlısı, **Osmanlı'nın Son 40 yılının Tanığı (1874-1914), Efendi Kaptan Kurtar Bizi**, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2005, s.188.
[282]**The Daily Ardmoreite**, 16 Aralık 1914.
[283]**The Logan Republican**, 17 Aralık 1914.
[284]**BOA**, HR. SYS., Dosya 2108, Gömlek 12.
[285]**Salt Lake Telegram**, 14 Aralık 1914. / *Salt Lake Telegram* özelinde diğer gazetelerinde vermiş olduğu 100 kişinin yaşamını yitirdiği ifadesi abartılı bir ifadedir. Çünkü yürütülen kurtarma faaliyetleri neticesinde kayıp

de‘‘*Türk Savaş Gemisiyle Birlikte Birçok Asker’de Battı*’’ başlıklı ve Atina kaynaklı haberinde, yarı resmi kaynaklardan edinilen bilgilere göre Mesudiye Zırhlısı’nda içlerinde bazı Alman subaylarında olduğu 100 kişinin hayatını kaybettiğini yazmıştır[286]. 21 Aralık 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi ise farklı bir haber paylaşarak, cumartesi günü İngiliz ve Fransız donanmalarına ait savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı’nın iç kalelerine[287] başarılı bir operasyon yaptıklarını ancak yapılan bu operasyonla ilgili bilgilerin eksik olduğunu yazmıştır[288]. Üç gün üst üste yayımlanan bu haberlere dikkat ettiğimizde, Mesudiye Zırhlısı’nın batırılışına daha büyük önem atfetmek için hayatlarını kaybedenlerin sayısı özellikle vurgulandığını ve müttefik operasyonlarının başarısından söz edildiğini görmekteyiz. Devam edicek olursak 22 Aralık 1914 tarihli *East Oregonian* gazetesi diğer gazetelerde yer alan ifadelerle Mesudiye Zırhlısı’nın batırılışını okuyucularıyla paylaşmıştır[289]. Yine aynı tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, Mesudiye Zırhlısı’nın batırılışını anlatmış ve Mesudiye Zırhlısı’nı batıran R. Holbrook’un ödüllendirildiğinden bahsetmiştir[290]. 22 Aralık 1914 tarihli bir başka gazete olan *The Bemidji Daily Pioneer*, Atina kaynaklı haberinde, Fransız ve İngiliz savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı’nın iç kalelerini bombalamada başarılı olduklarını ancak operasyonlarla ilgili detaylı bilgilerin eksik olduğunu yazmıştır[291]. Aynı haberin aktarıldığı 25 Aralık 1914 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, 23 Aralık 1914 tarihli Atina *Havas Ajansı*’ndan gelen bilgileri paylaşmıştır. Paylaşılan bilgilerde 23 Aralık saat 11’de, bir Fransız kruvazörünün Çanakkale Boğazı yakınlarında Asya kıyılarına çekildiği ve Türk birliklerinin bulunduğu yeri 14 mermiyle bombaladığını, Türk birliklerininde boş yere kruvazör saldırısına tepki vermeye çalıştıktan sonra dağıldığınıyazmıştır[292].

Aralık ayının sonuna gelinmesiyle birlikte gazete habeleri değişmeye başlamıştır. Şöyle ki, 26 Aralık 1914 tarihli *The Ocala Evening Star* gazetesi, ‘‘*Türkler Sıkıntılı*’’ başlıklı Atina kaynaklı haberinde, müttefiklerin Çanakkale Boğazı’na kuvvetlerini gönderebileceklerini ve daha sonradan bu kuvvetlerin İstanbul’a saldırabileceğinin tahmin edilmesi üzerine Türklerin Edirne’den Kadıköy civarına ağır silahlarını taşıdığını yazmıştır[293].

---

sayısı 10 subay, 24 er olmak üzere toplam 34 kişi, kurtarılan er 587, subay sayısı da 49’dur. Detaylı bilgi bkz. Otay, **a.g.e.**, s.220.

[286]**The Salt Lake Tribune**, 20 Aralık 1914, s.10.

[287]Çanakkale Boğazı’nda bulunan kaleler ekler kısmında sunulmuştur.

[288]**The Day Book**, 21 Aralık 1914.; **TheValdez Daily Prospector**, 21 Aralık 1914. Gazete bu haberi *The Day book* gazetesinden farklı olarak Londra kaynaklı olarak sunmuştur.

[289]**East Oregonian,** 22 Aralık 1914.

[290]**The Ogden Daily Standard**, 23 Aralık 1914.

[291]**The Bemidji Daily Pioneer**, 22 Aralık 1914.; **Alexandria Gazette**, 21 Aralık 1914.

[292]**Salt Lake Telegram,** 25 Aralık 1914.

[293]**The Ocala Evening Star**, 26 Aralık 1914.

27 Aralık 1914 tarihli *Washington Herald* gazetesi de bir İngiliz denizaltısının bugün Çanakkale Boğazı'na girdiğini vebeşmayın serisinden üçünü yok ettiğini ve bunu yaparkende Türk kaleleri tarafından tespit edilemediğini yazmıştır[294]. İki gün sonra yayımlanan 29 Aralık 1914 tarihli *The Ocala Evening Star* gazetesi ise‘‘*Türk Başkenti İşgal Edildi*’’ başlıklı Atina kaynaklı haberinde, o gün alınan bilgiye göre Fransa ve İngiltere’nin İstanbul’u işgal etmek için hazırlıklar yaptıkları ve Çanakkale Boğazı’nın batı girişinde müttefik savaş gemilerinin bulunduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte büyük bir ordu taşıyan nakliye filosunun da bölgede toplandığını yazmıştır. Haberin devamında ise İstanbul kaynaklı bilgiler paylaşılmıştır. Paylaşılan bilgilerde, Çanakkale Boğazı’nın batı girişinde en az 14 İngiliz ve Fransız savaş gemisi bulunduğu ve bu gemilerin Türk kalelerine saldırı hazırlığında oldukları anlatılmıştır[295]. Bu haberde de görüldüğü gibi gazeteler askeri hazırlıkların detaylarını okuyucularıyla paylaşmayı ihmal etmemiştir.

30 Aralık 1914 tarihli *Evening Public Ledger* gazetesi, Petrograd kaynaklı haberinde, Mesudiye Zırhlısı’nın İngiliz denizaltısı tarafından batırılmasının ardından Türklerin, Edirne ve Trakya civarındaki neredeyse tüm ağır silahlarını toplayarak Çanakkale Boğazı bölgesine gönderdiğini yazmıştır. Ayrıca Türklerin Gelibolu Yarımadası’na takviyede bulunduklarını ve Gelibolu Yarımadası dâhil olmak üzere Trakya bölgesinde 30.000 civarında Türk askerininolduğunuokuyucularıyla paylaşmıştır[296] . 31 Aralık 1914 tarihli *Carbon County News* gazeteside 27 Aralık Roma kaynaklı haberinde, Türk askeri makamlarının Edirne’de bulunan orduyu, Çanakkale Boğazı’nı ve boğazı savunmak için bölgeye gönderdiğini yazmıştır[297]. Haberlerde de belirtildiği gibi bölgeye asker sevkiyatının gerçekleşmesinin nedeni, Osmanlı Devleti’nin savaşın Avrupa’da devam edeceğine inanıyor olmasıdır. Bu da Osmanlı Devleti’nin güneydoğu ve doğu’daki sınır güvenliğini düşük tutumasına ve ordunun önemli bir kısmının daİstanbul ve Trakya’ya sevk edilmesine neden olmuştur[298].

Kendisinden bu kadar çok bahsedilen Mesudiye Zırhlısı 1875 yılında inşa edilen eski bir zırhlı olma özelliğini taşımaktadır. Bununla birlikte Çanakkale Muharebeleri’nde boğazın girişini korumak için Kepez’deki Hacıpaşa Çiftliği önünde demirlenmiştir. Bu demirleme

---

[294]**The Washington Herald**, 27 Aralık 1914.

[295]**The Ocala Evening Star**, 29 Aralık 1914.; **The Daytona Daily News**, 29 Aralık 1914. Gazete bu haberi ‘‘*Çanakkale Boğazı yakınlarında nakliye filosu ve müttefiklerin 14 savaş gemisi*’’ başlığı ile vermiştir.

[296]**Evening Public Ledger**, 30 Aralık 1914. /Haberde her ne kadar Trakya bölgesinde toplam 30.000 askerin bulunduğu belirtilmişse de Genelkurmayın Birinci Dünya Savaşında Çanakkale CehpesiC.V, III. Kitabında, harekâtınbaşlangıcından itibaren yapılan takviyelerle, 18 Mart 1915 tarihinde Türk birliklerinin kuvveti 50.000 olarak gösterilmektedir.

[297]**Carbon County News**, 31 Aralık 1914.

[298]Burhan Sayılır, **Türk Kurmay Subayların Gözüyle Çanakkale Savaşı**, Salyangoz Yayınları, İstanbul, 2006, s.193.

esnasında denizaltıların ve savaş gemilerinin saldırılarına karşı savunmada kalmıştır. Ancak boğaz önünde oluşan lodos, Mesudiye Zırhlısı'nın konumu bozmuş ve sadece gözetleme için kullanılmasına neden olmuştur. Tabii bu da Mesudiye Zırhlısı'nı müttefikdenizaltılarının açık hedefi haline getirmiştir. Nitekim yukarıda da bahsettiğimiz gibi B-11 denizaltısının saldırısına uğramıştır. Bu saldırının bir diğer önemi de artık müttefikler, denizaltıların boğazdan geçebileceğini görmüş ve denizaltıların boğaza girerek, Osmanlı Devleti'ne ait yelkenli, vapur gemileri ve zırhlılar için tehdit oluşturacağını anlamıştır[299]. Öte yandan B-11 denizaltısının komutanı 26 yaşındaki Halbrook, denizaltı hizmeti için verilen ilk Victoria madalyasınıalmıştır. Bunun yanı sıra denizaltının ikinci komutanıTeğmen Sydney Thornhill Winn'e de savaş madalyası verilmiştir. Ayrıca13 kişilik askeri mürettebatda üstün hizmet madalyası takdim edilmiştir. Netice itibariyle gerçekleşen bu olay, müttefiklerin moralini yükseltmiştir[300].

1.3. Müttefik Donanmasının 19 Şubat 1915 Harekâtı

19 Şubat 1915 harekâtı öncesi inceleceğimiz gazetelerinden, 1 Ocak 1915 tarihli *Gunnison Gazette* gazetesi,''*Çanakkale Boğazı Savunması*'' başlıklı ve Roma kaynaklı haberinde, Türk askeri birliklerinin Çanakkale savunmasının güçlendirilmesi için yetkili makamlarca yönlendirildiğini yazmıştır[301]. 2 Ocak 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi ise ''*Yükselen Bir Soru Var*'' başlıklı yorum haberinde, Bir Fransız-İngiliz filosunun Çanakkale Boğazı'nı zorlamaya çalıştığı yönündeki bilgilerin, müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafındaki limanları işgal etmekte ısrar edeceklerini gösterdiğini ifade etmiştir. Bu işgalle birlikte müttefik savaş gemilerinin istedikleri gibi boğazdan girip çıkacaklarını da yazmıştır. Öte yandan 5 büyük güç ile 1841'de Türkiye arasında yapılan antlaşmanın yanı sıra Paris (1856) Antlaşması hükümleri gereğince Türk hükümetinin izni olmadan hiçbir geminin boğazdan geçmesine izin verilmediği haberde anlatılmıştır. Ayrıca, 1878 yılının ocak ayında Rusların kahramanca Edirne'yi savunan Türkleri geçip Edirne'ye girdiklerinden ve böylece Rusların İstanbul'a çok yaklaştığından bahsedilerek, Çanakkale bölgesinin tarihsel süreci yorum haber olarak paylaşılmıştır.[302].

19 Şubat 1915 harekâtı öncesi yaşanan gelişmeleri aktarmaya devam eden gazetelerden, 6 Ocak 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi,''*Müttefikler Türk Kalelerini Bombalıyor*'' başlığı ile verdiği haberinde, birleşik Fransız ve İngiliz donanmasının

---

[299]Fevzi Kurtoğlu,**a.g.e.**, s.10.
[300]Victor Rudenno, **Gelibolu, Denizden Saldırı**, Çev. Dilek Cenkçiler, Odtü Yayıncılık, Ankara, 2009, s.26.
[301]**Gunnison Gazette**, 1 Ocak 1915.
[302]**The Salt Lake Tribune**, 2 Ocak 1915.

Çanakkale Boğazı'ndan geçmeye başladığını yazmıştır[303]. Aynı gazetenin 8 Ocak 1915 tarihli haberinde ise Çanakkale Boğazı'nın görseli paylaşılarak mayın hatlarının yerleri gösterilmiştir[304]. Gazete haberlerinin dışında 10 Ocak 1915 tarihine gelindiğinde, 22 Aralık 1914'te başlatılan Sarıkamış Harekâtı Osmanlı Devleti aleyhine sonuçlanmıştır. Bu sonucun yanında 60.000 üzerinde bir zayiat verilmiştir[305].

17 Ocak 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, 16 Ocak Berlin kaynaklı haberinde, Türk makamlarının resmî açıklamasına yer vererek, Fransız denizaltısı Saphir'in Çanakkale Boğazı'na girmeye çalışırken Türk topçusu tarafından batırıldığını ve denizaltı mürettebatından bir kısmının kurtarıldığını yazmıştır[306]. 20 Ocak 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi de Paris kaynaklı haberine göre, Çanakkale Boğazı girişine yakın bir yerde bulunan Saphir'in, o bölgedeki Fransız deniz kuvvetlerine yeniden katılmak için 15 Ocak'ta yola çıktığını yazmıştır. Bununla birlikte Saphir'in Çanakkale'ye girmeye çalışırken Türk topçuları tarafından batırıldığını, denizaltımürettebatından bir kısmının kurtarıldığını ve boğazdaki mayınların Saphir'in tahrip olmasına neden olduğunu okuyucularına aktarmıştır[307]. Bu şekilde haberde anlatılan Saphir 17 Aralık 1914'te Bozcaada'ya gelmiştir. 15 Ocak 1915'te de boğazın girişinde devriye görevinde bulunmuştur. Bu ilk devriye görevinde Saphir, Boğaz'ın akıntısına kapılarak Erenköy diğer adıyla İntepe bölgesinde karaya oturmuştur. Her ne kadar buradan kurtulmayı başarsa da Saphir, İsa Reis gambotu ve Nusrat Mayın gemisinin saldırısı sonucu deniz yüzeyine çıkmak zorunda kalmıştır. Bu çıkışın ardından denizaltı mürettebatı tahliye edilmiştir. Daha sonrasında ise Narrows adı verilen bölgede denizaltı batmıştır[308].

Şubat ayına girilen bir dönemde yani 3 Şubat 1915 tarihinde Osmanlı Devleti, Cemal Paşa komutasında, Kanal Harekâtını başlatmış ancak bir netice alamamıştır[309]. Başarısızlıkla sonuçlanan bu harekât ile ilgili *The Ogden Daily Standard*gazetesi,''*İngilizler Türk Akıncıları Yendi*'' başlıklı ve Kahire kaynaklı haberinde, salı gecesi, düşmanın Süveyş'in 35 mil kuzeyindeki Toussoun yakınlarındaki Süveyş Kanalı'nı geçmeye çalıştığını dile getirmiştir. Öte yandan İngiliz birliklerinin karşı koyması neticesinde Türk birliklerinin düzensiz olarak geri çekildiklerini ve tüm malzemelerini geride bıraktıklarını yazmıştır.[310]

---

[303]**The Salt Lake Tribune**, 6 Ocak 1915.
[304]**The Salt Lake Tribune**, 8 Ocak 1915.
[305]Akşin, **a.g.e.**, s. 426. /Yapılan incelemeler neticesinde bu konu hakkında gazetelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.
[306]**The Salt Lake Tribune**, 17 Ocak 1915.
[307]**TheSalt Lake Tribune**, 20 Ocak 1915.
[308]Rudenno, **a.g.e.**, s.s.27-28.
[309]Akşin, **a.g.e.**, s. 426.
[310]**The Ogden Daily Standard**, 4 Şubat 1915.

Çanakkale ile ilgili haberlere devam edecek olursak, 4 Şubat 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, ‘‘*Korkunç Saldırılar Püskürtüldü*’’ başlıklı haberinde, son birkaç gün boyunca Almanların hem doğu hem de batı cephelerinde uzun süredir var olan çıkmazı kırmak için umutsuzca çabalar sarf ettiğini yazmıştır. Ayrıca haberde Kopenhag gazetesinin İstanbul’da bulunan muhabirlerinden aktarım yapılarak, Fransız donanmasının Çanakkale Boğazı’ndaki 4 kaleyi tahrip ettiğini ve Türk başkentinde farklı cephelerde alınan yenilgilerin tedirginliğinin yaşandığı belirtilmiştir[311]. 4 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, *London Daily Mail*’in Bükreş’ten yapılan bir gönderisine atıf yaparak, Genç Türkler tarafından görüşü alınan Abdülhamid’in barış yapılmasını tavsiye ettiğini ve İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale Boğazı’nı zorlayabileceği inancını dile getirdiğini yazmıştır[312].

8 Şubat 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Atina kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı’nın müttefik İngiliz ve Fransız savaş gemileri tarafından bombalandığını, iki mühimmat deposunun da ateşe verildiğiniaktarmıştır[313]. Bu gazete haberinin yayımlanmasından iki gün sonra yani ‘‘*11 Şubat 1915’te ilk defa Saroz Körfezi’ne bir İngiliz torpidosunun gelerek keşif yaptığı görülmüştür. Türk tarafı bu hareketliliğin sonunda büyük bir harekâtın geleceğini tahmin etmiş ve muhtemel bir saldırıya karşı tedbirlerini almıştır*’’[314]. Bunun dışında müttefik donanaması da Çanakkale Boğazı önünde mevzilenmeye başlamıştır. Bu mevzilenme ile birlikte İmroz, Bozcaada ve Limni adaları hareket üssü haline getirilmiştir. Dahası İmroz ve Bozcaada’da deniz ve kara uçakları için pistler oluşturulmuştur[315].

19 Şubat 1915 tarihine gelindiğinde yapılan plan doğrultusunda 10 gemiden oluşan müttefik donanması, sabah saat 9.51’den itibaren Seddülbahir ve Orhaniye tabyalarına 7,5 saat süren bir saldırı icra etmiştir. Saat 17.30’a kadar süren bu saldırıda, müttefik donanması 1000’in üzerinde top atışı gerçekleştirmiştir. Bu sayısal rakama bakarak bir sonuç alındı izlenimi edinilmiş olsa da durum çok farklıdır ve operasyonun başında bulunan Amiral Carden istediği sonucu alamamıştır. Öyle ki Amiral Carden, donanmanın zayiat vermesini önlemek için gemilere geri çekilme emrini vermiştir[316]. 20 Şubat Cumartesi gününden 24

---

[311]**The Logan Repulican**, 4 Şubat 1915.
[312]**The Ogden Daily Standard**, 4 Şubat 1915.
[313]**The Salt Lake Tribune**, 8 Şubat1915.
[314]Behçet Kemal Yeşilbursa, İpek Bolat, ‘‘The New York Times Gazetesi’ne Göre Çanakkale Deniz Savaşları’’, **Yeni Türkiye Dergisi, Çanakkale Özel Sayısı**, S. 65, (GÜZ 2015), s.406.
[315]Liman Von Sanders, **Türkiye’de Beş Yıl**, 2.Baskı, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.80.
[316]**Birinci Dünya Savaşı’nda**, …, s.7.

Şubat 1915 tarihine kadar ise bölgede çıkan fırtına nedeniyle müttefik donanması herhangi bir operasyonda bulunmamıştır[317].

20-24 Şubat tarihleri arasında müttefiklerin beklemede kaldığı bir dönemde yayımlanan gazetelerden 20 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, gerçekleşen harekâtı, ''*İngiliz ve Fransız Savaş Gemileri Çanakkale Boğazı Kalelerini Bombaladı*'' ana başlığı ile vererek, Çanakkale Boğazı'ndaki kalelerin uçakların iş birliği ile cuma günü bombalandığını yazmıştır. Haberin devamında İngiliz amiralliği tarafından yayımlanan resmi bildiri metni verilmiş, verilen metinde sabah İngiliz ve Fransız donanmasının Amiral Garden komutanlığında saldırıya geçtiği belirtilmiştir. Ayrıca haberde, uzun mesafeden Triumph, Bouvet, Agamemnon, Inflexible'ın harekâta katıldığı ve müttefik donanmasına ait hiçbir geminin vurulmadığı da belirtilmiştir[318]. Haberde belirtiği gibi harekâta katılan Triumph Ertuğrul Tabyası'nı, Suffren Kumkale Tabyasını, Inflexible Ertuğrul Tabyasını, Agamemnon Orhaniye ve Ertuğrul bataryalarını bombalamış Bouvet ise Kumkale Tabyalarını gözetlemiştir. Bunların dışında Cornwallis ve Vengeance Kumkale ve Seddülbahir bataryalarını bombaladıktan sonra Ertuğrul ve Orhaniye bataryalarını da bombalamıştır[319]. Yapılan bu bombalama neticesinde Türk tarafında 2 subay, 2 er olmak üzere toplam 4 şehit verilmiştir. 11 er yaralanmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki bu saldılarılarda en çok zararı Kumkale görmüştür. Diğer yandan Seddülbahir'de ise kısmı zarar oluşmuştur[320].

Bu dönem içerisinde son olarak aktaracağımız 24 Şubat 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, operasyonların kötü hava şartları nedeniyle kesintiye uğradığını ve İngiliz donanmasının operasyonlarına devam edebilmek için uygun bir fırsat kolladığını dile getirmiştir[321].

1.4. Müttefik Donanmasının 25-28 Şubat 1915 Dönemi Harekâtları

25 Şubat 1915 tarihinde, üçüncü kez Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırılarını gerçekleştirecek olan müttefik donanması, saat10'dan saat17'ye kadar 10 zırhlı ile Çanakkale Boğazı girişinde bulunan tabyaları bombalamıştır. Bu 7 saatlik bombardımanda Seddülbahir, Orhaniye ve Ertuğrul tabyaları zarar görmüştür. Anadolu'daki tabyalar ise cephane azlığından

---

[317]Ahmet Özdemir, **Zaferin 100'ncü Yılı Anısına Çanakkale Destanı**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, İstanbul, 2015, s.36.
[318]**The Ogden Daily Standard**, 20 Şubat 1915.
[319]**Birinci Dünya Harbinde**, …, s.s.115-117.
[320]**Birinci Dünya Savaşı Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914-Ocak 19169 (Genişletilmiş Yeni Baskı)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2014, s.s. 36-37.
[321]**Salt Lake Telegram**, 24 Şubat 1915.

dolayı yapılan saldırılara kısıtlı olarak cevap verebilmiştir[322]. Bir gün sonra Kumkale veSeddülbahir'ye verilen zararı görmek isteyen müttefikler, karaya küçük bir asker birlik çıkarmıştır. Ancak, Türk birlikleri tarafından bu birlikler geri dönmek zorunda bırakılmıştır[323].

25 Şubat'ta müttefik donanmasının gerçekleştirdiği bu harekât, 26 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesinde, Türk karargâhından bildirilen duyuru metni ile aktarılmıştır. Yayımlanan metinde: ''*25 Şubat'ta 10 büyük zırhlı gemi yine Çanakkale Boğazı'ndaki Türk Kalelerini 7,5 saat boyunca bombaladı. Bu operasyonun sonunda Bozcaada yönüne çekildiler. Agamemnon tipindeki bir gemi ve diğer iki zırhlı gemi, Boğazların Asya yakasındaki kalelerdeki yangından zarar gördü*'' denilmiştir. Haberin devamında verilen Londra kaynaklı açıklamada ise Çanakkale girişindeki tüm kalelerin İngiliz ve Fransız donanması tarafından düşürüldüğü, bombalama esnasında hiçbir kayıp verilmediği ayrıca 30'un üzerinde bir deniz kuvvetiyle operasyonların gerçekleştirildiği yazılmıştır[324]. 26 Şubat 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi de ''*Türkiye Müttefiklerin Merhametinde*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki kalelerin düşürüldüğünü yazmıştır[325]. 26 Şubat 1915 tarihli bir başka gazete olan *Evening Times-Republican* gazetesi, Çanakkale ile ilgili dört farklı haber vermiştir. Verilen haberlerin ikisi daha önce belirtiğimiz gibi yapılan operasyonlar, üçüncü haber Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının ekonomiye olan etkisi[326], son haber ise Almanya'nın Çanakkale'nin savunması için Krupp silahlarını yollaması olmuştur[327]. Haber içeriğinde geçen Krupp silahları, Osmanlı Devleti ile Almanya arasında artan ticari ve siyasi ilişkiler neticesinde,1883'ten itibaren kullanılmaya başlamıştır. Bu bağlamda Krupp, Loewe ve Mauser gibi büyük Alman firmaları, Osmanlı ordusunun tüfekve top gibi ihtiyaçlarını karşılamaya başlamıştır. Zaman içerisinde ise Krupp ve Mauser, Osmanlı silah pazarında tekel durumuna gelmiştir. Çanakkale Muharebeleri döneminde de cephede kullanılan ağır silahlardan biri 105 mm. Krupp yapımı obüs topu olmuştur[328].

26 Şubat 1915 tarihte yayımlanan *The Seward Gateway* gazetesi, ''*Söyle, Çanakkale Boğazı Zorlandı*'' manşetiyle verdiği Londra kaynaklı haberinde, müttefik donanması

[322]Özdemir, **a.g.e.,** s.36.
[323]Mirliva Sedat, **a.g.e.,** s. 139.
[324]**The Ogden Daily Standard**, 26 Şubat 1915.
[325]**Salt Lake Telegram**, 26 Şubat 1915.
[326]Dördüncü bölümde, Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının ekomoniye etksi detaylı olarak anlatılmıştır.
[327]**Evening Times-Republican**, 26 Şubat 1915.; **The Watchman and Southron** 24 Mart 1915. *The Watchman and Southron* gazetesi Almanya'nın Çanakkale'nin savunması için Krupp silahlarını yolladığından bahsetmiştir.
[328] Reyhan Körpe, ''Türk Ordusunun Çanakkale Kara Savaşlarında Kullandığı Silahlar ve Savaş Malzemeleri Üzerine Bir Değerlendirme'' **Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı**, Ceylan Alpaslan, Ed., Berikan Yayınevi, Ankara, 2017, s.s. 670-671.

tarafından gerçekleştirilen bombardımanın, Çanakkale Boğazı'nda bulunan kaleleri susturduğunu yazmıştır. Ayrıca haberin devamında müttefik donanmasından yapılan açıklamaya yer verilmiştir. Açıklamada müttefik donanmasının İstanbul kentine saldırmak amacıyla Marmara denizine doğru ilerlediği ve Karadeniz'den Rusya'nın gambotlarla başkentin bombalanmasına yardım ettiği dile getirilmiştir. Haberde bununla birlikte İstanbul'dan gelen raporlara göre bütün bunların hepsinin yalan olduğu dahası Türk Savaş Bakanlığı'nın resmî açıklamalarına göre Çanakkale Boğazı'ndaki kalelerin bombalamasında başarısız olunduğu ve müttefik donanmasının geri çekildiği yazılmıştır[329]. Öte yandan aynı tarihli ve Türkiye'de yayımlanmış olan Tanin gazetesi, savunmayla gelen başarının, Türkiye'de ve Türkiye'nin müttefikleri arasında sevince neden olduğunu ifade etmesi[330], operasyonlara Türk basının bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir.

Olayların gelişimine bakmaya devam edersek, 26 Şubat 1915 tarihinde, müttefikler terk edilmiş olarak gördükleri Kumkale ve Seddülbahir bölgesine çıkarma harekâtı planlamıştır. Keşif amacı taşıyan bu plan çerçevesinde, öğleden sonra 50 kişilik küçük bir askeri birlik, Kumkale mezarlığına kadar gitmiştir. Ancak her şey müttefiklerin planladığı gibi gitmemiştir. Şöyle ki Türk birliklerinin karşı saldırısı sonucunda müttefikler bir ölü ve iki yaralı bırakarak geri dönmek zorunda kalmıştır. Seddülbahir bölgesinde ise 45 kişilik küçük bir askeri birlik karaya çıkabilmiştir. Dörde ayrılan bu küçük askeri birlikten biri Seddülbahir'de bulunan altı toptan dördünü tahrip etmiştir. Daha sonrasında bu askeri birlik Ertuğrul tabyasına yönelmiştir. Ancak burada Türk direnişi ile karşılaşınca geri dönmek zorunda kalmıştır[331]. 27-28 Şubat günlerine gelindiğinde ise hava şartlarının kötü olmasına rağmen müttefik donanması Ertuğrul, Seddülbahir, Orhaniye ve Kumkale tabyalarını bombalamıştır[332].

27 Şubat 1915 tarihli *Salt Telegram* gazetesi, Çanakkale Boğazı bombardımanın sabah saat 9'dan akşam 6'ya kadar şiddetle devam ettiğini, müttefik kruvazörlerinden birinin akşam saatlerinde Boğaz'a girdiğini ve bir saat boyunca kaleleri bombalayarak güvenli bir şekilde geri çekildiğini yazmıştır. Bu bilgilere ilave olarak gazete, müttefik gemilerinden hiçbirinin ağır hasar almadığını belirtmiştir[333]. 28 Şubat 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi ise Londra kaynaklı haberinde, müttefik donanmasına ait 28 savaş gemisinin, cumartesi öğle saatlerinde Çanakkale Boğazı'na girdiğini ve iç kaleleri bombaladığını aktarmıştır. Ayrıca

---

[329]**The Seward Gateway**, 26 Şubat 1915.; **The Seattle Star**, 26 Şubat 1915. *The Seattle Star*, *The Seward Gateway* gazetesinden farklı olarak İstanbul'dan gelen açıklamaları aktarmamıştır.
[330]**Tanin**, 26 Şubat 1915.
[331]**Birinci Dünya Harbi'nde**, …, s.s.131-132.
[332]Özdemir, **a.g.e.**, s.38.
[333]**Salt Lake Telegram,** 27 Şubat 1915.; **The Ogden Standard**, 27 Şubat 1915.

yine müttefik donanmasındaki en güçlü direnotlardan bazılarının da dâhil olmak üzere 40 İngiliz ve 14 Fransız savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'na 14 mil kadar girip kaleleri bombaladığını yazmıştır[334]. Bu haberlerin ortak noktası müttefik donamasının Çanakkale Boğazı'na yaklaşıp kaleleri bombalamaları ve ağır hasar hasar almadan geri dönmesidir. Tabii bu da başarılı olarak görülmüştür.

1.5. Müttefik Donanmasının 18 Mart 1915 Harekâtı

18 Mart Deniz Harekâtı öncesi yayımlanmış gazetelerden, 1 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Çanakkale Boğazı'na yapılan operasyonların kötü hava şartları nedeniyle müttefiklerce ertelendiğini yazmıştır. Ayrıca gazete haberinin devamında yağmur, sis ve güçlü esen kuzeydoğu rüzgârların uzun menzilli topçu ateşini ve uçak gözlemlerini zorlaştırdığını İngiliz amiralliğinden gelen raporlara göre aktarmıştır[335]. 2 Mart 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi de ''*Çanakkale Bombardımanı Devam Ediyor*''başlıklı haberinde, Türk birliklerinin trenlerle İstanbul'dan Çanakkale'deki kaleleri güçlendirmek için güneye doğru hareket ettirildiğini yazmıştır. Haberin devamında İngiliz savaş gemilerinin Saroz Körfezi'ni bombaladığı belirtilmiştir[336]. 3 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi haberinde 9 savaş gemisinin Çanakkale Boğazı kalelerini bombaladığını, bunlardan 6'sının İngiliz, 3'nün iseFransız olduğunu ve ayrıca müttefik uçak filosunun Çanakkale'nin 2mil içerisine kadar girebildiğini yazmıştır. Bununla birlikte haber içeriğinde İzmir vilayetinden gelen Türk askeri birliklerinin, Çanakkale Boğazı bölgesine gönderildiği belirtilmiştir[337]. 3 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Ogden Daily Standard* gazetesi Türklerin İstanbul'dan yaklaşık 130 mil uzağa gönderildiğini yazmıştır[338]. *The Ogden Daily Standard* gazetesinin bu haberini doğrulamak adına şunu söylemek gerekir kibaşta kadınlar ve çocuklar olmak üzere şehri boşaltma işlemleri gerçekleştirilmiş ve İstanbul'un korunması için siperler kazılarak bazı tepelere toplar yerleştirilmiştir[339].

Cepheden verilen bilgileri aktarmaya devam edecek olursak, 3 Mart 1915 tarihli *Tonopah Daily Bonanza* gazetesi birinci sayfasında Çanakkale ile ilgili üç haber birden paylaşmıştır. Bu haberlerden ilki manşetten verilen ''*Türkiye Durumun Ümitsiz Olduğunu*

---

[334]**The Salt Lake Tribune**, 28 Şubat1915.; **Bryan Daily Eagle and Pilot**, 27 Şubat 1915.; **The Seward Gateway**, 27 Şubat 1915.; **New YorkTribune**, 27 Şubat 1915.

[335]**The Salt Lake Tribune**, 2 Mart 1915./Genelkurmayın yayımlamış olduğu 1993 basımlı Birinci Dünya Harbi'nde Çanakkale Cephesi Harekâtı I. Kitabında, müttefik operasyonlarının ertelendiğine dair bilgiler bulunmadığı gibi bu tarihlerde Erenköy mevkiinin bombalandığına ilişkin detaylı bilgiler verilmektedir.

[336]**The Day Book**, 2 Mart 1915.

[337]**Salt Lake Telegram**, 3 Mart 1915.

[338]**The Ogden Daily Standard**, 3 Mart 1915.

[339]Mehmet Emin Elmacı, ''Çanakkale Savaşları Sürecinde İttihat Terakki Partisi'nin Milli İktisat Politikası'', **Çanakkale Tarihi III**, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.1821.

Anladı'' başlıklı haberdir. Haberde, müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'nın en dar noktasına ulaştığı belirtilmiştir. Haberin devamında Osmanlı Bankası ve Alman Bankası'nın sermayelerini ve kitaplarını İstanbul'dan Küçük Asya'da bulunan Konya'ya aldırdığını, Osmanlı Devleti'nin kritik durumu algıladığı ve bu doğrultuda Çanakkale bölgesinin savunmasını güçlendirmeye başladığını yazmıştır. Öte yandan haberde müttefiklere ait 9 savaş gemisinin boğazın en dar noktasına ulaşarak[340], Türk tahkimat ve birliklerini bombaladıkları, müttefik çıkarma kuvvetlerinin Kumkale'de dağılmış vaziyette bulunan bir Türk garnizonuyla karşılaştığı ve Beşige'de Türklere ait telgraf istasyonunun imha edildiği aktarılmıştır. Gazetenin ikinci haberi''*Alman İddiası, Filo Geri Çekildi*'' başlığı ile verilmiş ve İstanbul'dan gelen raporlara göre müttefik donanmasının Çanakkale bombardımanında başarısız olduğunu, Türk bataryalarından açılan ateş sonucu donanmanın geri çekildiği dile getirilmiştir. Ayrıca haberin devamında müttefik gemilerinin Türk havacılar tarafından bombalandığı yazılmıştır. Gazetenin üçüncü haberi ise ''*Çanakkale Boğazı İçin Denizaltı Filosu*'' başlığı verilmiş ve Cenova'dan alınan bilgilere göre, Avusturya-Alman denizaltı filosunun Pola'dan[341] ayrıldığını bununla birlikte Adriyatik'te bulunan Avusturya denizaltı üssündeki denizaltıların muhtemelen Çanakkale'de bulunan İngiliz ve Fransız filosuna saldıracağını yazmıştır[342]. 3 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Cordova Daily Times*gazetesi, ''*Müttefiklerin Savaş Gemileri Çanakkale Boğazı'ndaki Kaleleri Bombaladı*'' başlıklı Atina kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki iç kalelerin bombalandığını, yoğun sis ve rüzgârdan dolayı bombalamanın kesilmiş olduğunu ve bu sabah bombalamanın tekrardan başladığı belirtmiştir. Son olarak haberin devamındabaşlayan bu bombalamanın Saroz Körfezi ve Gelibolu Yarımadası'na doğru yapıldığı yazılmıştır[343].

4 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, Almanya'da bulunan ve ismi açıklanmayan Türk elçilik temsilcilerinin, müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı bombalamasından dolayı endişelenmediklerini ve

---

[340]İntepe ve Erenköy bölgesi bombalanmışsa da İntepe, Erenköy ve Dardanos bataryalarının karşılık vermesi sonucu savaş gemileri geri dönmüş ve sadece torpidolar Boğaz girişinde gözetlemede kalmışlardır. Ancak torpidoların bu gözetlemede kalma hali gazete tarafından Boğaz'ın en dar noktasına girildi şeklinde verilerek okuyucularına Çanakkale Boğazı'nın geçildiği izlenimini vermeye çalışmıştır. Detaylı bilgi için bkz.Birinci Dünya Harbi'nde Çanakkale Cephesi Harekâtı I. Kitap.

[341]''*Ege ve Karadeniz'de faaliyet gösteren UB botları demiryoluyla parça parça Pola'ya (Günümüz Hırvatistan'nında Pula) taşınarak burada monte ediliyor ve sonra orada Cattaro'da (Günümüz Karadağı'nda Kotor) üslenmiş olan Pola filotillasıyla birlikte deneme seyrine çıkarılıyordu.*''[341] Michael Forrest, **Çanakkale Boğaz Savunması, Şahin Toplardan Savaş Gemilerine**, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 232. Detaylı bilgi için bkz. aynı eser.

[342]**Tonopah Daily Bonanza**, 3 Mart 1915.; **The Ogden Standard**, 3 Mart 1915.; **The Daytona Daily News**, 3 Mart 1915.; **The Daily Alaskan**, 5 Mart 1915.; **HarrisburgTelegraph**, 3 Mart 1915. Bu gazete sadece 9 savaş gemisi katıldı demesinin yanı sıra diğer gazetelerdeki ifadelerle haberi paylaşmıştır.

[343]**The Cordova Daily Times**, 3 Mart 1915.

Çanakkale'deki tahkimatların zaptedilemez olduğunu dile getirdiklerini yazmıştır[344]. 4 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram gazetesi* ise İngilizler ve Fransızlar için İstanbul'un sadece 125 mil uzakta olduğunu ve bunun zafer anlamına geldiğini yazmıştır. Haber içeriğinde sultan ve hareminin Bursa'ya gittiğibelirtilmiştir. Ayrıca haber içeriğinde harita verilerek müttefik donanmasının nerede Türklerle savaştığı gösterilmiştir[345]. 4 Mart 1915 tarihli gazetelerden*TheSalt Lake Tribune* gazetesi de Paris kaynaklı haberinde, Türklerin en sağlam dostu olan Pierre Loti'nin[346] Türklerle savaşmak için Çanakkale Boğazı'na gitmek üzere olduğunuyazmıştır[347]. 4 Mart 1915 tarihinde gazeteler bu haberleri okuyucularına aktarırken, müttefik donanması, Seddülbahir ve Kumkale'ye tekrardan çıkarma harekâtı düzenlemiştir. Bu harekâttaAgamemnon ve Cornwallis zırhlıları Kumkale'yi bombalamıştır. Diğer yandan bir deniz piyade bölüğü de sandallarla Kumkale'ye çıkarılmıştır. Bu bölük, karaya çıkılmasıyla beraber karşılaştığı kuvvetli direniş nedeniyle geri dönmüştür[348]. 5 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, padişahın kaçtığı haberlerine yer veren Atina kaynaklı haberinde, Türk sultanının İstanbul'dan çoktan kaçtığını ancak bunun teyit edilemediğini anlatmıştır. Diğer yandan yapılan bir röportajda Enver Paşa'nın Çanakkale Boğazı'na yapılan bombardımanın ciddiyetini yitirdiğini söylediğini, İngilizlerin bakış açısına göre ise savaşın devam ettiğini yazmıştır[349]. 1 Mart 1915 tarihli *Chicago Herald* gazetesi de *The Ogden Daily Standard* gazetesi gibi padişahın haremi ile kaçtığı söylentilerini dile getirmiş ve diğer sayfadaki karikatürü paylaşmıştır[350].

[344]**The Ogden Daily Standard**, 4 Mart 1915.
[345]**TheOgden Daily Standard**, 5 Mart 1915.
[346]1867 yılında Deniz Okulu sınavını kazanarak bir yılını okul gemisinde geçiren Pierre Loti, 1876 yılında görevli bir deniz subay olarak Selanik'e gelmiştir. Selanik nezdinde Osmanlı sosyal yaşamından etkilenmiştir. 1879 yılında ise Osmanlı sosyal yaşantısından kesintiler sunduğu ve ilk romanı olan ''*Aziyade*'''yi yazmıştır. Kendisini Türk dostu olarak tanıtan Pierre Loti 1913 yılında Padişah Mehmet Reşat Tarafından konuk edilmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz. Pierre Loti, **Ressam Pierre Loti Etkinlik Kitapçığı**, Çev. Gülüş Arsoy, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2009.
[347]**The Salt Lake Tribune**, 4 Mart 1915.
[348]**Birinci Dünya Harbi'nde**, …, s.s. 145-147.
[349]**The Ogden Daily Standard**, 5 Mart 1915. / Tedbir amaçlı İstanbul'un boşaltılması burada padişah kaçıyor şeklinde sunulmuştur.
[350] **Chicago Herald**, 1 Mart 1915.

Şekil 6. ‘‘*En yeni Türkiye kaçışı*’’, ‘‘*müttefiklerin deniz grubuyla müzik*’’

Müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı’ndaki operasyonlarını sürdüğünü belirten 5 Mart 1915 tarihli *Bismarck Daily Tribune* gazetesi, ‘‘*Müttefik Donanması Hâlâ Çanakkale’yi Bombalamaya Devam Ediyor*’’ başlıklı Londra kaynaklı haberinde, müttefiklerin Çanakkale’yi bombalamaya devam ettiğini yazmıştır[351]. 5 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Daily Alaskan* gazetesi,‘‘*Çanakkale Boğazı Bombardımanına İlişkin Çelişkili Raporlar*’’başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın dış savunmasında bulunan iki eski kalenin müttefik donanmasının operasyonlarıyla düşürüldüğünü yazmıştır. Gazetenin Londra kaynaklı haberinde de müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı’nı hâlâ geçmeye çalıştığını, donanmanın Kilitbahir ve Çanakkale kalelerini vurduğunu ayrıca İngiliz amiralliğinin uzun bir direniş olmadan İstanbul'un ele geçirileceğine dair sözlerine yer vermiştir. Gazetenin Berlin kaynaklı haberinde ise Türkiye’den alınan bilgilere göre müttefiklerin asla Çanakkale Boğazı’ndan geçmesine izin verilmeyeceğini yazmıştır. Son olarak gazetenin Amsterdam kaynaklı haberinde, müttefik donanmasının Türklerin asıl savunma hattına ulaşamadıkları dile getirilmiştir[352].

Yukarıda bahsedilenlerin dışında, Rus donanmasının boğazlar bölgesine saldırma ihtimalinden bahseden 5 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*İstanbul İki Ateş Arasında*’’ başlıklı haberinde, boğaza doğru ilerleyen Rus donanmasının boğaza saldırması durumunda, bölgede bulunan Alman Kruvazörü Goeben ile uğraşmak zorunda kalacağını yazmıştır[353]. 5 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Day Book* gazetesi de ‘‘*Müttefik Filosu Çanakkale Boğazı Hamlesinde İlerleme Kaydediyor*’’ başlıklı haberinde, Kilitbahir ve

---

[351]**Bismarck Daily Tribune,** 5 Mart 1915.; **Laclede Blade**, 5 Mart 1915. Bu haberde ayrıca bombardımanın detayını vererek, Dardanos Kalesi’nin müttefik donanması tarafından susturulduğunu yazmıştır.
[352]**The Daily Alaskan**, 5 Mart 1915.
[353]**Salt Lake Telegram**, 5 Mart 1915.

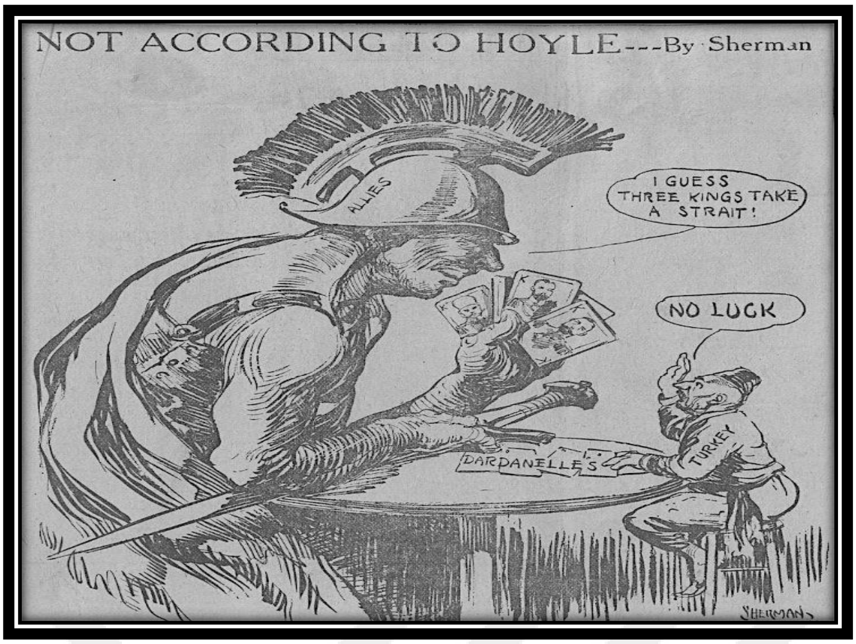
Çanakkale'nin devamlı vurulmakta olduğunu ayrıca bu bölgenin İstanbul'dan 145 mil uzaklıkta olduğunu ve bölgede müttefik donanmasınındaha fazla ilerleme kaydettiğini yazmıştır. Haberin devamında müttefiklerin Türk kalelerini 48 saat içerisinde yok edeceğinden emin olduğunu da aktarmıştır[354]. Bir sonraki gün yani 6 Mart 1915 tarihinde yayımlanan *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın üçte birinin mayınlardan temizlendiğini ayrıca mayın tarama gemilerinin müttefik savaş gemilerinin koruması altında çalıştıklarını yazmıştır[355]. Bu haberlere dikkat ettiğimizde gelişmelere müttefiklerin açısından bakıldığını ve herşeyin olumlu gittiği algısı oluşturulmak istendiğini görmekteyiz. Devam edicek olursak 6 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi farklı bir haber paylaşmış ve Çanakkale Boğazı'nın Asya yakasında bulunan kalelerin yakınlarında antik kent Truva'nın ya da Ilium şehrinin olduğunu ve bu bölgelerde savaşın yapıldığını yazmıştır[356].

Genel durum içerisinde 7 Mart 1915 tarihine kadar müttefik donanmasına ait birkaç zırhlı, neredeyse her gün Kilitbahir-Çanakkalearasında kalan Türk bataryalarını bombalamıştır. Faaliyetlerini gündüzle sınırlamayan müttefik donanması geceleri de mayın temizleme işlemlerini icra etmiştir. 7 Mart 1915 tarihine gelindiğinde ise müttefik donanması Dardanos ve merkez bataryalarını bombalamıştır[357]. Aynı tarihte bir müttefik filosu da Kumkale ve Seddülbahir'de bulunan küçük savunma yerlerini topçu ateşine tutmuştur[358]. Müttefiklerin bu faaliyetleri sürerken 7/8 Mart gecesi Nusrat mayın gemisinin de Erenköy Koyu'na 4,5 metre derinlikte olmak üzere 100'er metre aralıklarla mayın bırakmıştır[359].

Gazete haberlerine devam edicek olursak 9 Mart 1915 tarihli *Pittsburg PA. Post* gazetesi diğer sayfadaki karikatürü paylaşarak, savaşan taraflar arasında orantısız güç dengesi olduğunu anlatmaya çalışmıştır[360]

---

[354]**The Day Book**, 5 Mart 1915.
[355]**The Ogden Daily Standard**, 6 Mart 1915.
[356]**TheSalt Lake Tribune**, 6 Mart 1915.
[357]Sedat, **a.g.e.**, s. 170.
[358]**Denizlerde Yenilmediler, Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler**, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s.60.
[359] Haluk Oral, Peter Pedersen, Julian Thompson, **Çanakkale 25 Nisan 1915-9 Ocak 1916**, Çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s.5.
[360] **Pittsburg PA. Post**, 9 Mart 1915

Şekil 7. ‘‘*Kurallara uygun değil*’’
‘‘*Müttefikler:‘Sanırım 3 kral boğazı alır’*’’
‘‘*Türkiye: ‘şans yok’* ’’

10 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ‘‘*Gemilerin Bombalarıyla Yakılan Kasabalar*’’ başlıklı ve Atina kaynaklı haberinde, savaş gemilerinin topçu atışları neticesinde Çanakkale'de bulunan Kilitbahir ve Kepez kasabalarının yandığını yazmıştır[361].11 Mart 1915 tarihli *Philip Weekly Review and Bad River News* gazetesi, ‘‘*Çanakkale'de Cehennem İki Sağlam Kale'de Başladı*’’başlıklı haberinde, müttefik donanmasının tekrardan Çanakkale'deki iç kaleleri bombalamaya başladığını ve İngiliz yetkililerine göre sadece iki kalenin sağlam kaldığını ayrıca karaya çıkan askerlerin, Türk askerlerinin yanarak öldüklerini gördüklerini aktarmıştır[362]. 10 Mart 1915 tarihli *The Ocala Evening Star* gazetesi,‘‘*Başarı İçin Gizlilik Gerekli*’’ başlıklı haberinde, her ne kadar kötü hava şartları Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalışan İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin operasyonlarını engellemişse de saldırıların yavaş ama kesin başarı ile devam ettiğini yazmıştır. Ayrıca haberde kara harekâtı planlarına gizlilik getirildiğini anlatmıştır. Ancak 35.000 askeri taşıyan 22 ulaşım aracının Çanakkale Boğazı'na doğru gittiğinin de bilindiğiniyazmıştır[363].

11 Mart 1915 tarihine kadar müttefik donanmasının operasyonlarında bir yoğunluk görülmemiştir. Bu tarihten sonra 11, 12 ve 13 Mart günleri müttefik donanmasına ait birçok

[361]**The Salt Lake Tribune**, 10 Mart 1915.
[362]**Philip Weekly Review and Bad River News**, 11 Mart 1915.
[363]**The Ocala Evening Star**, 10 Mart 1915.

mayın tarama gemisi mayın temizleme işinde görevlendirilmiştir. 13 Mart gecesine gelindiğinde mayın hatlarına fazla sokulan mayın tarama gemileri, Türk topçularının projektör aydınlatmasının ardından gerçekleştirdiği baskın tarzındaki saldırısıyla dağıtılmıştır[364]. 11-13 Mart dönemi içerisinde gerçekleşen bu faaliyetlerin yanında 12 Mart tarihinde Rusya'nın bölgedeki çıkarlarını korumak adına müttefiklerine verdiği nota İngiltere tarafından kabul edilmiştir[365].

Yukarıda bahsedilen gelişmelerin dışında 13 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nda iki İngiliz torpido botunun ve iki mayın tarama gemisinin imha edildiğini ve iki savaş gemisininde devre dışı bırakıldığını yazmıştır[366]. 13 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi de''*Çanakkale Boğazı'nda İlermele Yavaş Sürüyor*'' başlıklı haberinde, müttefik donanmasının sanıldığı kadar Çanakkale Boğazı'na nüfuz edemediğini ve daha önce rapor edilen mesafenin üçte biri kadar uzaklıkta olunduğunu yazmıştır. Ayrıca haberde bölgede hâlâ 8 ya da 9 kalenin bulunduğunu bunun haricinde bazı gizli kıyı bataryalarının varolduğunu birçok kaynaktan edinilen raporlara göre de müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nı iki haftada geçeceklerinin öngörüldüğünü aktarmıştır[367].

14 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi okuyucularına farklı bir gelişmeyi aktarmayı tercih etmiş ve o güne kadar en gelişmiş savaş gemisi olarak bilinen Queen Elizabeth'e rakip olabilecek bir Amerikan savaş gemisinden bahsetmiştir.''*Amerika Birleşik Devletleri En Güçlü Gemiye Sahip*'' başlıklı ve Washington kaynaklı bu haberde, yeni savaş gemisi Pensilvanya'nın salı günü tanıtıldığı ve şu anda bu geminin Çanakkale Boğazı'nda bulunan Queen Elizabeth savaş gemisinden bile daha güçlü olduğunu yazmıştır[368]. Ertesi gün yayımlanan 15 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ise Osmanlı Devleti'nin iç işlerinden bahsetmeyi tercih ettiği ''*Genç Türkler Kaçmaya Hazır*'' başlıklı haberinde, İttihat ve Terakki yöneticilerinin kaçmaya hazırlandıklarını yazmıştır. Öte yandan ailelerini güvenli yerlere göndermiş olan Almanların, Türkleri Çanakkale Boğazı'nın zaptedilemez olduğuna ikna etmek için çabalamaya devam ettiklerini ancak bölge sakinlerinin endişe duyduğunu yazmıştır[369]. Bir gün sonra yayımlanan 16 Mart 1915 tarihli *The Daily Ardmoreite* gazetesi,''*Çanakkale'deki Müttefik Donanması'ndan Daha Fazla Susturulmuş*

---

[364]Sedat, **a.g.e.**, s.s. 172-173.
[365]**Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s. 94.
[366]**The Ogden Daily Standard**, 13 Mart 1915.
[367]**Bryan Daily Eagle and Pilot**, 13 Mart 1915.; **Evening Star**, 13 Mart 11915.
[368]**The Salt Lake Tribune**, 14 Mart 1915.
[369]**The Ogden Daily Standard**, 15 Mart 1915. /Müttefiklerin başarısızlığı bu şekilde sunularak örtülmeye çalışılmıştır. Öyle ki müttefik donanması 5-17 Mart dönemleri içerisinde yaptığı gözlemler ve bombalamalarda sonuç alamamıştır.

Batarya''başlıklı Paris kaynaklı haberinde, pazar günü Çanakkale Boğazı girişinde bulunan Kumkale'de birkaç Türk bataryasının susturulduğunu yazmıştır. Haberde ayrıca yaşanan bu olayın Çanakkale Boğazı'nda faaliyet gösteren müttefikdonanmasıiçin sevindirici bir gelişmeolduğu ifade edilmiştir[370]. Gazete haberinin yayımlandığı bu tarihte yani 16 Mart 1915 tarihinde Amerikan'nın İstanbul Büyükelçisi Henry Morgenthau, Anadolu Hamidiye'yi Enver Paşa'dan aldığı davet üzerine gezmiştir. Anadolu Hamidiye tabyasını gezdikten sonra Morgenthau Kiltibahir'e geçmiştir. Burada Namazgâh, Rumeli, Hamidiye ve Rumeli Mecidiye tabyalarını gezmiş ve Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu savunma sistemlerini görmüştür. Nitekim Morgenthau burada gördükleri ile müttefiklerin yapmış olduğu saldırılarda beceresiksiz olduklarını düşünmüştür. Bunun yanında Morgenthau ziyareti esnasında yaptıkları işlerde Türk askerinin şevkini, heycanını görmüş ve dua edişlerine tanık olmuştur. Yapılan bu ziyaretlerin ardından Morgenthau 16 Mart akşamı İstanbul'a dönmüştür[371].

17 Mart tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ''*Mayın Tarama Gemisi Havaya Uçtu*'' başlıklı haberinde, dün bir İngiliz mayın tarama gemisinin havaya uçtuğunu ve birkaç kişinin hayatını kaybettiğini yazmıştır. Haberin devamında da son birkaç gündür Çanakkale Boğazı'nda müttefik donanmasının önemsiz operasyonlar gerçekleştirildiğini ayrıca kruvazör ve destroyerler tarafından Çanakkale Boğazı dış tahkimatlarına yapılan yeni girişimlerin, Türk topçularının etkin atışlarıyla boşa çıktığını belirtmiştir[372].

18 Mart 1915 tarihine gelindiğinde, sabahın erken saatlerinde Müstahkem Mevki Kumandanı Cevat Paşa ile Amiral Von Usedom, uçaklar vasıtasıyla gözlem yapılması emrini vermiştir. Bu emir doğrultusunda, Binbaşı Schneider ve Kıdemli Yüzbaşı Serno komutasında havalanan uçaklar, Boğaz'ın girişinde dört destroyer, 2 müttefik zırhlısı tespit etmiştir. Bununla birlikte Merkep adalarının batısında 3küçük, 6 büyük zırhlı da keşfedilmiştir. Dahası Bozcaada tarafında 4 Fransız zırhlısının İngiliz gemilerini takip ettiklerini üstlerine bildirmişlerdir[373]. Bu arada gözlem koltuğunda oturan Serno'nun, 1914 yılında Türk hükümeti tarafından Almanya'dan uçak ve pilot talep edilmesi ve bu talebinde Almanya tarafından uygun bulunması üzerine üsteğmen sıfatıyla Türkiye'ye geldiğini ve Serno ile birlikte pilot ve

---

[370]**The Daily Ardmoreite**, 16 Mart 1915.
[371]Forrest, **a.g.e.**, s.s.174-176.
[372]**The Ogden Daily Standard**, 17 Mart 1915.
[373]Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu, **Çanakkale Zaferi 18 Mart 1915, Düşman Geliyor**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s.s.18-19.

uçak bakım personeline ilaveten 12 uçağın Almanya tarafından gönderildiğini belirtmek gerekir[374].

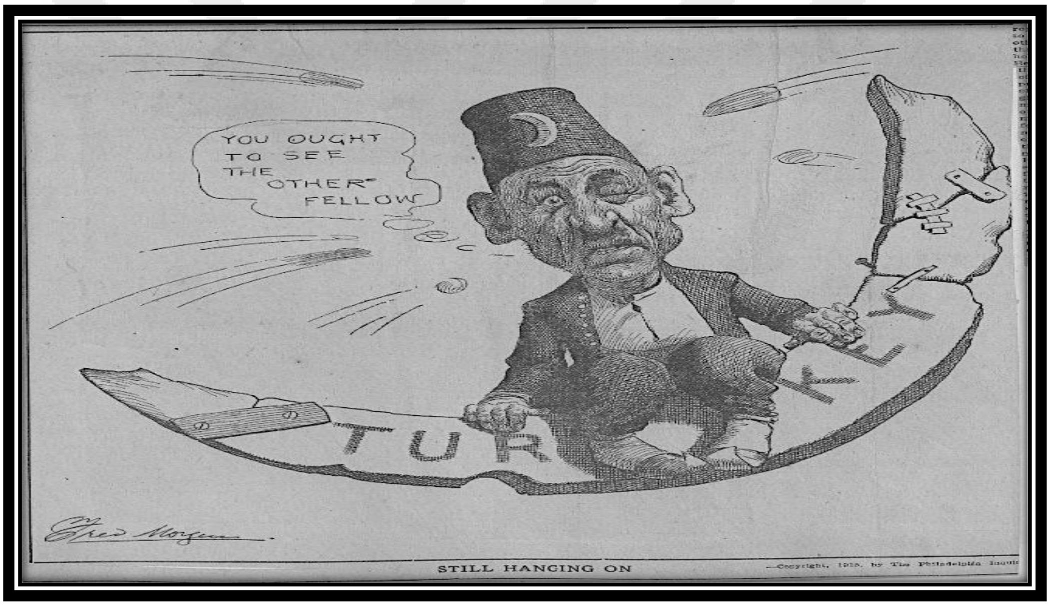
18 Mart 1915 tarihinde müttefik donanmasının Başkomutanı Amiral De Robeck emrindekiI. Tümen'de: Inflexible, Queen Elizabeth, Lord Nelson, Agamemnon; Hayes-Sadler komutasındaki 2. Tümen'de: Ocean, Irresistible, Albion, Vangeance, Swiftsure, Majestic, Cornwallis, Canapos; Amiral Guepratte komutasındaki 3. Tümen'de: Bouvet, Suffren, Golva, Charlemange, Prens George, Triumph, bulunmaktadır[375]. Bu şekilde savaş pozisyonuna geçen Başkomutan Amiral De Robeck'in komutasındaki müttefik donanması, Çanakkale Boğazı'nı saat 11.15'te bombalayaraksaldırılarını başlatmıştır. Başlatılan bu saldırılarda öğleye kadar tüm önemli tabyalar susturulmuştur. Ancak öğleden sonra saat 14'te Fransız zırhlısı Bouvet dakikalar içerisinde batmıştır. Bununla birlikte diğer Fransız savaş gemileri de ağır yaralar almıştır. Böylelikle Fransız donanması servis dışı bırakılmıştır. Öğleden sonra saat 16.11 civarında İngiliz zırhlısı Inflexible mayına çarparak hasar almış hemen ardından Irresistible de aynı durumla karşılaşmıştır. Aslında müttefik donanmasının bu duruma düşmesinin nedeni boğazda bulunan mayınları önemsememiş olmasıdır. Şöyle ki boğazdaki mayın tarama temizleme faaliyetlerinde genel temizlik yapılmış, geri kalan mayınların harekât esnasında savaş gemilerinin önünde giden mayın tarama gemileri tarafından temizleneceği öngörülmüştür[376]. Ancak öngörüler gerçekleşmemiştir. Nihayetinde 18 Mart 1915 tarihinde gerçekleştirilen harekât başarısızlıkla sonuçlanmış[377] ve kara kuvvetleri kullanılmadan sadece donanmayla boğazın geçilemeyeceği anlaşılmıştır[378].

Müttefik donanmasının gerçekleştirmiş olduğu bu dördüncü harekâtı 19 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Türk genel merkezinden yapılan resmî açıklamayla aktarmayı tercih etmiştir. Yayımlanan açıklamada:''*Donanmamız bugün erken saatlerde Theodessa'nın batısındaki tersaneleri ve batıdaki torpido botlarının manevra alanını bombaladı (Rusya'nın bir parçası olan Karadeniz'deki Kırım'da) ve binalar ateşe verildi. Müttefik donanması Çanakkale Boğazı'nı ağır bir şekilde bombaladı. Kaleler etkili şekilde cevap verdi ve Fransız savaş gemisi Bouvet battı*'' denilmiştir[379] . 19 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Day Book* gazetesi, ''*İki Ticari Gemi Torpidolandı- Fransız Savaş Gemisi Battı- Müttefik Donanması Durduruldu*'' başlıklı haberde, Fransız savaş gemisi olan

---

[374]**Türk Hava Harekâtı**,..., s. 32.
[375]Sedat, **a.g.e.**, s.174.
[376]Figen Atabey, **Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s.114-124.
[377]Mehmet Yetişkin, ''Çanakkale Savaşları: Nedenleri, Sorumlusu ve Önemine Dair Yaklaşımlar'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s. 9.
[378]Atabey, **a.g.e.**, s.134.
[379]**The Ogden Daily Standard**, 19 Mart 1915.

Bouvet'in Türk kalelerinden açılan ateş sonucu battığı anlatılmıştır. Haberin içeriğinde ise Çanakkale'de dün iki bataryanın imha edildiğini ve bazı müttefik gemilerinin hafif zarar gördüğü dile getirilmiştir[380]. Yine 19 Mart 1915 tarihli *Washington Times* gazetesi, Çanakkale'deki gelişmeleri iki kısa haberle okuyucularına aktarmıştır. Bunlardan ilki ''*Fransız Denizaltısı Çanakkale'deki Kaleler Tarafından Batırıldı*'' başlığı ile verilmiş olup haber içeriğinde, Çanakkale Boğazı'nı geçmek isteyen ve Fransız donanmasına ait bir denizaltının batırıldığını yazmıştır. Diğer haber ise ''*Berlin Çanakkale'de Zaferin Kesin Olduğunu İddia Etti*'' başlığı ile verilerek, müttefiklerin iç kalelere zarar veremediklerini ve tek bir Türk askerinin öldürülememesine rağmen 5 İngiliz denizcinin öldüğünü ve iç kalelere bombardımanın başlamasından itibaren 3 mayın gemisinin de battığını yazmıştır[381]. Gazete haberlerine yansıyan 18 Mart harekât yenilgisi aşağıdaki karikatürle, Türk direnişi vurgusuyla, görselleştrilmiştir.

Şekil 8. ''*Siz bir de diğer adamı görün*''[382]
''*HÂLÂ DİRENİYOR*''

20 Mart 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi,''*Sert Savaşa Devam*'' başlıklı haberinde, 6 İngiliz ve 4 Fransız savaş gemisinden oluşan bir donanmanın, dün sabah Çanakkale Boğazın'daki 3 kaleyi bombaladığını aynı zamanda müttefik donanmasının bir

[380]**The Day Book**, 19 Mart 1915.; **The Watchman and Southron**, 24 Mart 1915. *The watchman and Southron* gazetesi Bouvet'in batmasını iki haber vererek aktarmıştır. Aktarılan diğer haberde yine Bouvet'in batırılmasından bahsetse de başlık olarak *''Bouvet Battı mı?''* şeklinde bir başlık kullanarak okuyucuların dikkati çekilmeye çalışılmıştır.

[381]**Washington Times**, 19 Mart 1915.

[382]**Philadelphia. PA. Inquirer**, 21 Mart 1915.

başka uzantısının İspanya'nın Saros kalesine saldırı başlattığını yazmıştır[383]. Yine 20 Mart 1915 tarihli olan *Salt Lake Telegram* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Türklerin İzmir'i korumak için bu bölgeye yeni kuvvetler gönderdiğini yazmıştır[384]. Haberde belirtildiği üzere Osmanlı Devleti, müttefiklerin İzmir'e de saldırlacaklarını öngörmüştür. Bu öngörü koruma tedbirlerinin alınmasına neden olmuştur. Bu kapsamda her türlü deniz ulaşım faaliyetleri durdurulmuş ve İzmir'e girişi sağlayan körfez mayınlanmıştır. Dahası bölge savunması için4. Kolordu kurulmuştur. Kurulan bu kolordunun kapsamını oluşturan yerleşim yerleriİzmir, Saruhan Muğla, Aydın ve Antalya'dır. Bununla birlikte 4. Kolorduyu oluşturan askeri birliklerdensırasıyla 10. Tümen karagâhı İzmir, 11. Tümen karargâhı Denizli 12. Tümen'in karargâhı Burdur'da yer almıştır. Böylece İzmir savunması Foça'dan başlatılmış veYenikale'ye kadar uzatılarak kuzeyden güneye bir savunma hattı oluşturulmuştur. İzmir'e düşman girişinin bu şekilde engellenmesi planlanmışken şehir merkezinin 8 muhafaza bölüğü ile korunması hedeflenmiştir[385].

18 Mart harekâtı sonrası yayımlanan gazetelerden 20 Mart 1915 tarihli *The Bemidji Daily Pioneer* gazetesiyorum haber paylaşmış ve yorum haberin başlığını ‘‘*Çanakkale'de Kara Kuvvetlerine İhtiyaç Var*'' olarak atmıştır. Bu yorum haberin içeriğinde savaş gemilerinin desteğiyle birlikte piyade birliklerinin katıldığı yazmıştır. Bunun dışında bölgede kara operasyonlarının yapılması gerektiğini ve şimdi bu seçeneği Londra'nın da desteklediği belirtilerek, operasyonların başından itibaren müttefiklerin kara birliklerini kullanmamasını ve donanmanın başarısızlığı, müttefiklerin tüm olasılıkları dikkate alarak hazırlıklarını yapmadığını gösterdiğini anlatmıştır[386]. 20 Mart 1915 tarihli bir Türk gazetesi olan Ahenk gazetesinde ise yaşanan gelişmeler ve 18 Mart'ta müttefiklerin gerçekleştirdiği deniz harekâtıyla ilgili olarak, siyasi amaçlarla müttefiklerin Akdeniz'deki kuvvetleriyle saldırılmalarına karşılık, Allah'ın Türklere yardımıyla müttefiklerin başarılı olmadıklarını ifade eden bir yazı kaleme alınmıştır[387]. Tekrardan Amerikan gazetelerine döndüğümüzde 21 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi Paris kaynaklı haberinde, yetkili makamlarca

---

[383]**The Logan Republican**, 20 Mart 1915.; **Bryan Daily Eagle and Pilot**, 20 Mart 1915. *Logan Republican* gazetesinde olduğu gibi *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi de yeni bir saldırı başlatıldığını yazmış ancak bu saldırıların başarılı olmadığını ilave etmiştir.; **Grand Forks Daily Herald and The Evening Times**, 20 Mart 1915. Bu gazete *Logan Republican* gazetesinde verilen bilgileri tekrarlamıştır.

[384]**Salt Lake Telegram**, 20 Mart 1915.

[385]Alper Bakacak ‘‘I. Dünya Savaşı'nda İzmir Bombardımanı (5-9 Mart 1915)'', **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.XIX (Özel Sayı, 2019), s.s.11-12.

[386]**The Bemidji Daily Pioneer**, 20 Mart 1915.

[387]**Ahenk**, 20 Mart 1915.

yapılan resmî açıklamaya yer vermiş ve öğleden sonra 18 Mart'ta Çanakkale Boğazı'nda batmış olan Fransız savaş gemisi Bouvet ekibinden 64 kişinin kurtarıldığını yazmıştır[388].

22 Mart 1915 tarihinde müttefikler, Queen Elizabeth zırhlısında bir toplantı yapmıştır. Yapılan bu toplantıya Amiral de Robeck, General Ian Hamilton General Birdwood, General Braitwaite, Amiral Weymssve Albay Pollen katılmıştır. Toplantıda Çanakkale Boğazı'nı geçmek için Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarılması uygun bulunmuştur. Bununla birlikte donanmanında çıkarma harekâtına destek vermesi kararlaştırılmıştır[389]. Toplantının yapıldığı tarihte *The Ogden Daily Standard* gazetesi,''*Kaleler Çok Hasar Görmedi*'' başlıklı ve İstanbul kaynaklı haberinde, Türkiye'den yapılan resmî açıklamaya yer vermiştir. Yapılan açıklamada:''*Çanakkale Boğazı'ndaki savaş sırasında yapılan gözlemlerde, Fransız savaş gemisi Bouvet'in iki ağır bomba tarafından vurulduğu tespit edildi. Torpidolarımızdan 5'i Queen Elizabeth'e ve 4'ü Inflexible çarptı. Bizim tarafımızda sadece bir uzun menzilli silah hasar gördü ve yaklaşık 20 asker öldü. Düşman bugün Çanakkale Boğazı'na karşı eylemde bulunmadı.*'' denilmiştir[390]. 24 Mart 1915 tarihli *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi ''*Kara Birlikleri Çanakkale'de*'' başlıklı haberinde, Gelibolu Yarımadası'na müttefikler tarafından birliklerin indirildiğini, İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin gelmesi üzerine derhal Çanakkale Boğazı tahkimatlarına bir saldırı başlattığını ve dün de müttefik donamasının Türk tahkimatlarını bombalamaya devam ettiğini yazmıştır[391]. Haberde belirtilen ve ''*Kara Birlikleri Çanakkale'de*'' başlıklı haberin aslına baktığımızda, kara harekâtının kararlaştırılması üzerine toplanan İngiliz ve Fransız sefer kuvvetlerini taşıyan ve 50 kadar gemiden oluşan konvoyun İskenderiye'ye gitmeye başlamasını[392]gazeteler, Çanakkale'ye asker gönderiliyor şeklinde sunmuştur. Öyle ki gerçekten deyapılacak kara harekâtı için Çanakkale'ye gidecek birlikler ilk İskenderiye'de toplanmıştır. Toplanan bu birlikler, 28 Mart tarihi itibariyle 29. İngiliz Tümeni, 1. ve 2. Anzak tümenleriyle Fransız Doğu askeri birlikleridir. Dahası tüm bu birliklerle birlikte müttefiklerin karaya çıkardığı askeri personelin sayısı 75.056 olmuştur[393].

Müttefiklerin kara operasyonu hazırlıklarını sürdürdüğü sırada Osmanlı Devleti Çanakkale Boğazı bölgesinde bulunan 3. Kolorduyu 5. Ordu'ya dönüştürmüştür[394]. 24 Mart

---

[388]**The Salt Lake Tribune,** 21Mart 1915.
[389]Figen Atabey, ''İtilaf Kuvvetleri'nin Gelibolu Yarımadası'na Çıkarma Harekâtı (25 Nisan 1915)'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.251.
[390]**The Ogden Daily Standard**, 22 Mart 1915.
[391]**Bryan Daily Eagle and Pilot**, 24 Mart 1915.; **El Paso Herald**, 24 Mart 1915.
[392]**Birinci Dünya Harbi'nde**, …, s.242.
[393]**Birinci Dünya Savaşı, Genişletilmiş**, …, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2014, s.64.
[394]Bülent Özdemir –Abdülmecit Mutaf, **Çanakkale Muharebatı, Cihan Harbinde Osmanlı Harekât-ı Tarihçesi,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.23.

1915 tarihinde de Osmanlı Devleti, Çanakkale Boğazı'na yapılan saldırıların ardından karadan yapılabilecek bir çıkarma harekâtına karşı, bölgedeki kara birliklerinin güçlendirmesine karar vermiştir. Bu amaçla Mareşal Liman Von Sanders'i 5. Ordu Komutanlığı'na atamıştır[395]. Öte yandan müttefiklere baktığımızda bu tarihte, General HamiltonLord Kitchener'e bir telgraf göndermiştir. Hamilton göndermiş olduğu bu telgrafta, müttefik donanmasının boğazı geçebilmesi içinkara kuvvetlerinin tümünün kullanılması gerektiğini ve bu konuda Amiral de Robeckle aynı düşüncede olduğunu belirtmiştir[396].

Kara operasyonun dillendirilmeye başlandığı bir dönemde, müttefik kara birliklerinin Çanakkale'ye ulaştığını iddia eden gazetelerden 24 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Müttefik Birlikleri Gelibolu'ya Ulaştı*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'na yapılan son operasyonun, 18 Mart günü başlayarak 6 gün sürdüğünü ve 3 savaş gemisinin kaybedildiğini yazmıştır. Ayrıca haberde, Londra'daki askeri uzmanların deniz kuvvetlerinin karadan desteklenmesi gerektiğini ifade eden sözlerine yer vererek, Fransız birliklerinin Çanakkale Boğazı'na doğru yola çıktığını anlatmıştır[397].

24 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Watchman and Southron* ''*Çanakkale'de Fırtına*'' başlıklı Bozcaada kaynaklı haberinde, Çanakkale'deki operasyonların pazar günü şiddetli fırtınalar nedeniyle imkânsız hale geldiğini yazmıştır[398]. 25 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi ise Rusya'nın Çanakkale'ye bakışını yansıttığı,''*Çanakkale Boğazı'nı Almalı*'' başlıklı Petrograd kaynaklı haberinde, temsilciler kongresinde yapılan yıllık oturumda oy birliğiyle aşağıdaki kararların alındığını yazmıştır. Alınan kararlar: ''*Rusya'nın hayati çıkarları, İstanbul'a ve hem boğaz hem de Çanakkale kıyılarına ve bitişik adalara tam olarak sahip olmayı gerektirir*''[399]şeklindedir.

Cephede yaşanan gelişmeleri aktaran gazetelerden, 26 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi,''*Çanakkale Boğazı'ndaki Mayın Tarama Gemileri*'' başlıklı haberinde, silahlı kruvazörler eşliğinde Çanakkale Boğazı'nda mayın tarama gemilerinin faaliyette olduğunu yazmıştır[400]. 27 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi de ''*Donanma Ateşi Türklerin Kalelerini Yok Ediyor*'' başlıklı haberinde, donanma

---

[395]**Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (Haziran 1914 – 25 Nisan 1915)**, C.V, I. Kitap, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2012, s.213. (Bundan sonraki atıflarda ''Birinci Dünya Savaşı I. Kitap, …, s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[396]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s.193.
[397]**The Ogden Daily Standard**, 24 Mart 1915.; **The Fargo Forum and Daily Republican**, 24 Mart 1915.*The Fargo Forum and Daily Republican* gazetesi aynı haberi paylaşmıştır. Bunun yanı sıra 23 Mart 1915 tarihinde sabah saat 10'da müttefik savaş gemilerinin tekrardan saldırıya geçtiğini ve mayın temizleme gemilerinin bu savaş gemilerine eşlik ettiğini yazmıştır.
[398]**The Watchman and Southron**, 24 Mart 1915.
[399]**The Salt Lake Tribune**, 25 Mart 1915.
[400]**The Ogden Daily Standard**, 26 Mart 1915.; **Bryan Daily Eagle and Pilot**, 26 Mart 1915.

operasyonlarının neticesinde Dardanos kalesinin yıkıldığını Kilitbahir'in ise ciddi hasar gördüğünü yazmıştır[401]. 28 Mart 1915 tarihli yine *Salt Lake Telegram* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde,20 büyük savaş gemisi, 8 güçlü kruvazör ve yaklaşık 40.000-50.000 kişilik bir çıkarma kuvvetinin Çanakkale Boğazı'nın girişinde toplandığını yazarak, İngiliz amiralliğinin resmî açıklamasına yer vermiştir. Açıklamada gerçek girişimin asıl şimdi başlacağı belirtilmiştir[402].

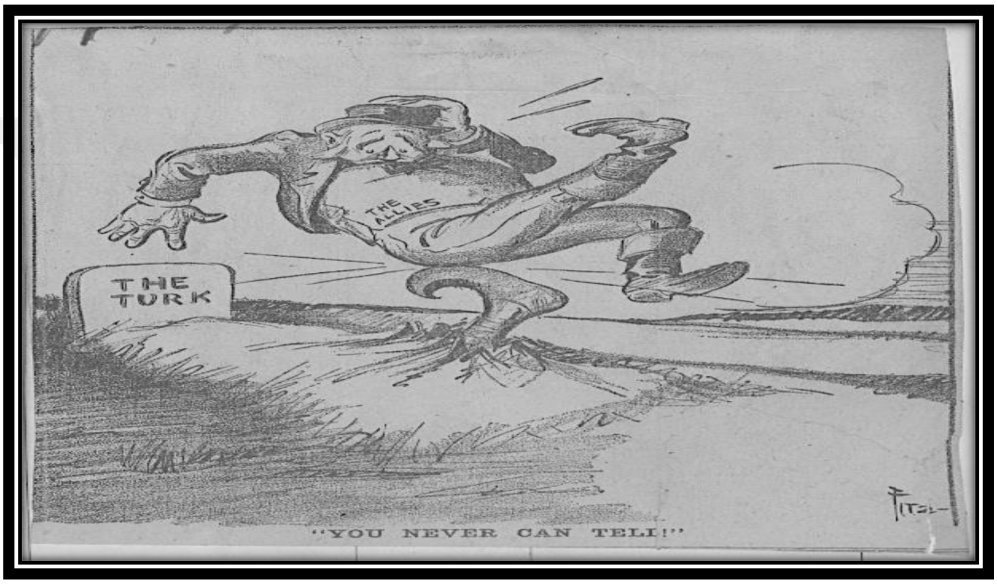
28 Mart 1915 tarihinde, Çanakkale'de müttefikler hava etkinliklerini arttırmış, 29 Mart 1915 tarihinde de Bozcaada'da uçak hangarı kurmuşlardır[403]. Bu gelişmelerin yaşandığı tarihlerde yayımlanan 29 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ‘‘*Ruslar, Boğaz Kalelerini Bombalıyor*’’ başlıklı Petrograd kaynaklı haberinde, Rus Genelkurmayı tarafından 28 Mart gecesinde yayınlanan resmî açıklamasına yer vermiştir. Yayımlanan açıklamada: ‘‘*Pazar günü Karadeniz donanması, boğazların her iki tarafındaki dış kaleleri ve bataryaları bombaladı. Gemilerden ve uçaklardan yapılan gözlemlere göre, mermilerimiz kesin bir şekilde düştü. Boğaziçi bataryalarının üzerinde uçan Rus havacılar keşifler gerçekleştirdiler ve bombaları başarıyla düşürdüler… Düşmanın torpido botları dışarı çıkmaya çalıştı, silahlarımızın atışıyla Boğaz'a geri sürüldü. Büyük düşman gemisi boğazdan denize doğru girmeye çalıştığında bizim tarafımızdan bombalandı. Gemi sonunda yana yattı ve infilâk etti*’’denilmiştir[404]. Haberde belirtildiği gibi Rusların boğazlara saldırıları söz konusudur. Öyle ki 18 Mart harekâtı sonrası İngilizler ve Fransızlar karaya asker çıkarmak için hazırlıklarını sürdürürken Rusya'da, Osmanlı Devleti'nin dikkatini başka bir yöne çekmek istemiştir. Bu doğrultuda 28 Mart 1915'te Rus donanması, boğazın Karadeniz kısımlarını, Türk topçularının karşı atış yapamayacakları mesafe olmasına dikkat ederek, yarım saat süren bir bombardımana bulunmuştur. İcra edilen bu bombardıman Türk tarafının az sayıda kayıp vermesine neden olmuştur. Bu saldırıdan sonra Ruslar bombalamalarına devam etmiştir. Yapılan bu bombardımandan etkilenen yerler ise Zonguldak, Ereğli ve Kozlu gibi kömür ihracında önemli kıyı şehirleri olmuştur[405].

Devam eden olaylar içerisinde, Türk havacıların faaliyetlerini aktarmayı tercih eden 30 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*Havacılar İngiliz Savaş Gemisini Bombaladı*’’ başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, savaş bakanlığının resmî açıklamasında Türklere ait bir deniz uçağının, Çanakkale Boğazı dışında bir İngiliz kruvazörünü batırdığını

---

[401]**Salt Lake Telegram**, 27 Mart 1915.
[402]**Salt Lake Telegram**, 28 Mart 1915.
[403]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s. 214.
[404]**The Salt Lake Tribune**, 29 Mart1915.
[405]Kurtoğlu, **a.g.e.**, s.129.

yazmıştır[406]. 31 Mart 1915 tarihli *The Sentinel Record* gazetesi ise ‘‘*Çanakkale’deki Kalelere Neredeyse El Değmemiş*’’ başlıklı Berlin kaynaklı haberinde, 18 Mart'tan bu yana nispeten hareketsiz kalındıktan sonramüttefik donanması gemilerinin bugün Çanakkale Boğazı girişinde küçük faaliyetlerde bulunduğunu ve 18 Mart'tan beri müttefiklerin Çanakkale kasabasına herhangi bir saldırı gerçekleştirmediğini aktarmıştır. Ayrıca haberde müttefiklerce yapılan operasyonların Türk mayınlarını bulmaya yönelik düzenlediğini ve geceleri boğaza giren her müttefik gemisinin, Türk birliklerinin ikaz ateşleri sonucu geri çekilmek zorunda kaldığını yazmıştır[407].

Şekil 9. ‘‘*Asla söylemezsin!*’’[408]

Nihayetinde yukarıdaki karikatürün tasvir ettiği gibi Türk askeri 18 Mart 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı’ndan müttefik donanmasının geçişine izin vermemiştir. 25 Nisan 1915 tarihine gelindiğinde ise bir kez daha şanslarını denemek isteyen İngiliz ve Fransız birlikleri Gelibolu Yarımadası’na çıkarak kara harekâtını başlatmıştır. Bu iki birlik Seddülbahir bölgesine çıkmış, Avusturya ve Yeni Zelanda birlikleri ise Arıburnu bölgesine girmiştir. Bunların dışında bir Fransız birliği de Kumkale’ye gönderilmiştir[409].

Amerikan gazetelerinde Çanakkale Boğazı’na yapılan saldırıların yanı sıra bir de bu saldırıları gerçekleştiren gemiler ve denizaltılar hakkında haberler paylaşılmıştır. Bu haberler

---

[406]**Salt Lake Telegram**, 30 Mart 1915.
[407]**The Sentinel Record**, 31 Mart 1915.
[408]**New York Sun**, 22 Mart 1915.
[409]S. Murad Hatip, ‘‘Birinci Dünya Harbi Çanakkale Savaşları’na Genel Bakış ve Az Bilinenler, Çanakkale Savaşı Denizde mi Kazanıldı?’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015) s.175.

1915 yılının eylül ayına kadar devam etmiştir. Bu bağlamda ilk olarak 20 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesini incelediğimizde bir gün önce gerçekleştirilen operasyonda boğazın girişinde bulunan kalelerin müttefik savaş gemileri tarafından bombalandığını yazmıştır. Haberin devamında operasyonda uzun menzilde bulunan Inflexible ve Agamemnon'un orta menzilde bulunan Vengeance, Cornwallis, Triumph, Suffren ve Bouvet'i destekledikleri de aktarılmıştır[410]. 21 Şubat 1915 tarihli *TheSalt Lake Tribune* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, müttefiklerin gerçekleştirdiği 19 Şubat saldırılarına atfen, yapılan bombardımanda savaş gemisi ve zırhlı kruvazörlerin fazla olmasından dolayı müttefiklerin bugüne kadar gerçekleştirdiği en ciddi operasyonlardan birini icra ettiğini yazmıştır. Haber içeriğinde bu savaş gemilerinden 30'nun 12-inç ve 6'sının da 10-inç'lik silaha sahip olduğu belirtilmekle birlikte bu silahların Türk kalelerinde bulunan silahlardan daha uzun menzile sahip olduğu da anlatılmıştır[411]. Bu haberlerde, zırhlıların faaliyetlerinden bahsetmiş olsa da zırhlıların yaptıkları bombalamalarla birlikte ortaya çıkan toz dumanın müttefik donanmasının başarısızlıklarını gölgelendirdiğinden bahsedilmemiştir[412].

27 Şubat 1915 tarihli *TheSalt Lake Tribune* gazetesi ''*12Mil Mesafeden Bombardıman*'' başlıklı haberinde, İngiliz donanmasının 18 kilometreden (yaklaşık 12 mil) silahlarını ateşleyebildiği yazılmıştır. Öte yandan Fransız savaş gemisi olan Gaulois'un da Seddülbahir kalesinin tahrip edilmesine katkı sağladığı belirtilmiştir[413]. 4 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Rus Kruvazörü Askold'un Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlarına katıldığını okuyucularıyla paylaşmıştır[414]. 9 Mart 1915 tarihli The *Ogden Daily Standard* gazetesi, amiral yardımcısı Sackville H. Carden'ın raporlarına göre, Queen Elizabeth, Agamemnon ve Ocean tarafından desteklenerek Hamidiye Tabyasına karşı saldırı başlattıklarını aktarmıştır. Öte yandan Boğaz'ın iç tarafında Vengeance, Albion, Majestic, Prince George ve Fransız savaş gemisi Suffren'ın Soğanlıdere ve Dardanos Tepesini bataryalarını bombaladıklarını yazmıştır[415]. 10 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi Londra kaynaklı haberinde, Paris'ten yapılan resmî açıklamaya yer vermiştir. Resmî açıklamada, 8 Mart'ta gün boyunca İngiliz süper dretnotu olan Queen Elizabeth'in 4 kruvazör tarafından desteklendiğini ve Queen Elizabeth'in Çanakkale Boğazı'na girerek 381

---

[410]**The Ogden Daily Standard**, 20 Şubat 1915.
[411]**The Salt Lake Tribune**, 21 Şubat 1915.
[412]Forrest, **a.g.e.**, s.145.
[413]**The Salt Lake Tribune**, 27 Şubat 1915.
[414]**Salt Lake Telegram**, 4 Mart 1915.
[415]**The Ogden Daily Standard**, 9 Mart 1915.

milimetrelik silahlarıyla Rumeli kalesi, Mecidiye Tabyası ve Kilitbahir noktasında bulunan Mecidiye Tabyasını bombaladığını ifade etmiştir [416].

Haberlerde belirtilen operasyon şu şekilde gelişmiştir: ‘‘*8 Mart günü öğleden önce Amiral Carden'in de içinde bulunduğu Queen Elizabeth; Vengeance, Cornwallis, Irresistible, Canopus zırhlıları ve mayın tarama gemileriyle birlikte boğaz içine girerek Anadolu Hamidiyesi, Çimenlik ve Namazgâh tabyalarını bombardıman etmiştir. Olumsuz hava koşulları nedeniyle uçaklar görev yapamadığından, sürekli konum değiştiren bataryaların yeri gemiler tarafından tespit edilememiştir. Saat 15.30'da görüş şartlarının kötüleşmesi üzerine, kesin sonuç alamayacağını değerlendiren Amiral Carden harekâtı sonlandırmıştır.*’’[417]

16 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Çanakkale Boğazı ve civarında dünya tarihinin en büyük donanmasının toplandığını belirterek destroyer, denizaltılar ve gemilerle birlikte 80'den fazla geminin bölgede bulunduğunu okuyucularına aktarmıştır. Ayrıca haber içeriğinde İngiliz süper diretnotu Queen Elizabeth ve Warspite dışında, müttefik donanmasındaki en güçlü savaş gemilerinden birininFransız savaş gemisi Suffren olduğu belirtilmiştir. Dahası, 1903 yılında inşası tamamlanan Suffer'ın 12.527 ton hacminde, 16.500 beygir gücüne sahip, 12-inçlik dört silahı, 6.4-inçlik 10silahı bulunan 5.977.820 dolar değerinde bir savaş gemisi olduğu anlatılmıştır[418]. 16 Mart 1915 tarihli bir başka gazete olan *Salt Lake Telegram* gazetesi de Berlin kaynaklı haberinde, 5 İngiliz savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'nın iç kısımlarına saldırı gerçekleştirildiği bir sırada, Türk topçularının İngiliz kruvazör Amethsyt'e ağır hasar verdiğini ve bu hasar neticesinde 28 askerin öldüğünü yazmıştır[419]. Haberde belirtiği gibi 13 Mart 1915 tarihinde Amethsyt kruvazörü ağır bir hasar görmüştür[420]. Amethsyt kruvazör'ünde oluşan bu ağır hasar ile birlikte 24 kişi ölmüş 36 kişi de yaralanmıştır[421]. Amethsyt kruvazör'ünün bir özelliği de geceleri yapılan mayın temizleme işlemlerinde mayın tarama gemilerini koruma görevinde bulunmuş olmasıdır[422].

---

[416]**The Salt Lake Tribune**, 10 Mart 1915.
[417]Abdullah Burak Kandaş, ‘‘Çanakkale Savaşları'nda İtilâf Donanması'na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı)’’, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**, Çanakkale 2015, s.43.
[418]**The Ogden Daily Standard**, 16 Mart 1915.
[419]**Salt Lake Telegram**, 16 Mart 1915.
[420]Karl Wilhelm Augustus Darr, ‘‘The Ottoman Navy 1900-1918’’, **B.A. University Of Louisville, (Yüksek Lisans Tezi)**, Louisville, 1992, s. 215.
[421]Jonathan Schroden, **A Strait Comparison: Lessons Learned from the 1915 Dardanelles Campaign in the Context of a Strait of Hormuz Closure Event**, CNA, United Stated, 2011, s.15.
[422]Forrest, **a.g.e.**, s.160.

Bu haberden dört gün sonra yayımlanan 20 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ‘‘*Çanakkale Boğazı Savaşı’nda 3 Savaş Gemisi Battı*’’ başlıklı haberinde, savaş gemileri Irresistible, Ocean ve Bouvet’in battığını, Fransız gemisi Bouvet’te büyük can kayıplarının olduğunu, Inflexible ve Gaulois savaş gemilerinin ise zarar gördüğünü belirtmiştir[423]. Haberde belirtilen Gaulois zırhlısının zarar görmesi, Bouvet mürettebatının kurtarılma işlemleri esnasında olmuştur. Şöyle ki kurtarma işlemleri sürerken Türk topçuları tarafından yapılan atışlardan ikisi zırhlıya isabet etmiş ve Gaulois’in yaralanmasına neden olmuştur. Bu olayın ardından su almaya başlayan Gaulois’a iki Fransız zırhlısı destek vererek bölgeden uzaklaşması sağlanmıştır[424]. 20 Mart 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi de‘‘*Sert Savaş Devam Ediyor*’’ başlıklı haberinde, Bouvet’in boğaz girişinde bulunan bir mayına çarpması sonucu üç dakika içerisinde battığını yazmıştır[425]. Diğer yandan Bouvet’in batmasıyla ilgili Çanakkale Cephesi’nde Topçu Üsteğmen sıfatıyla bulunmuş Nizamettin Çoray ise:‘‘*Düşman gemileri günlerden beri hatlarımızı ateş yağmuruna tutuyordu. 7 Mart’ta hücum son haddine ulaşmıştı. Düşman bizi tamamen yok ettiğini zannederken 18 Mart sabahı yine karşısında gördü. Deniz bir anda beyaz köpüklerle çalkalanmaya başladı. Karşılıklı ateş yağmuru tazelenmişti. Tanırının verdiği iman gücümüz sanki düşmanın kalbini deliyordu. Gözdeleri Buve Zırhlısı ve iki torpidotları peşi sıra boğazın mavi sularına gömüldüler. Onları Irresistible ve Ocean isimli korkunç harp gemileri takip etti*’’[426] şeklinde ifade etmiştir.

20 Mart-3 Eylül dönemi içerisinde verilen gazete haberlerinden, 20 Mart 1915 tarihli *The Star-Independent* gazetesi, ‘‘*Türkler Söylüyor, Torpidolar Yüzünden Müttefik Gemilerin Kaybı*’’ başlıklı haberde, İngiliz kruvazör Inflexible’ın savaşırken kötü hasar gördüğü, geminin güvertesinde patlayan top mermisinin 40 kişiyi öldürdüğü ve diğer birçok kişininde yaralandığı belirtilmiştir. Ayrıca haberde Fransız askerlerinden 621 kişinin Bouvet’in batmasıyla birlikte öldüğü de ifade edilmiştir[427]. 23 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Türkler tarafından bazı İngiliz ve Fransız savaş gemilerine ciddi hasar verildiği ya da batırıldığını yazmıştır[428]. 24 Mart 1915 tarihli *Evening Public Ledger* gazetesi,‘‘*Bir Günde Dünya’nın Haberlerinde Öne Çıkan Kişi ve Yerler*’’başlıklı haberinde,

---

[423]**The Salt Lake Tribune**, 20 Mart 1915.; **The Daily Ardmoreite**, 21 Mart 1915.
[424]Cemallettin Taşkıran, ‘‘18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı’’, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.73, (Mart 2009), s.35.
[425]**The Logan Republican**, 20 Mart 1915.
[426]**Akşam gazetesi**, 18 Mart 1964.
[427]**The Star Independent**, 20 Mart 1915.
[428]**The Ogden Daily Satandard**, 23 Mart 1915.

Queen Elizabeth'in dünyanın en iyi savaş gemisi olduğu belirtilerek, teknik özellikleri anlatılmıştır[429].

26 Mart 1915 tarihli *Mt. Pleasant Pyramid* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı'nda Üç Gemi Battı*'' başlıklı haberinde, batık İngiliz gemilerine benzer tipte olan Queen ve Implacable'nin, batan gemilerin yerine geçtikleriniyazmıştır[430]. 27 Mart 1915 tarihli *The Locan Republican* gazetesi Paris kaynaklı haberinde, savaş gemileri Gaulois ve Inflexible'nin onarımlarının tamamladığını yazmıştır[431]. İki gün sonra yayımlanan 29 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'na yönelik gerçekleştirdiği 18 Mart operasyonunda, Türk bataryaları tarafından yapılan bombardıman sonucu, büyük zarar gören Fransız savaş gemileri Suffren ve Gaulois'un, Fransız deniz üssü olan Toulon'a götürüldüğünü yazmıştır. Haberde ayrıca Rus kruvazör Askold'un Saros Körfezinde bulunan Bolayır Kalelerini bombaladığından bahsedilmiştir[432]. Diğer gazete haberlerine geçmeden önce şunu belirtelim Rus kruvazörü Askold, 1899 yılında inşa edilmiştir. Askold kruvazörünün en belirgin özelliğisaatte 20 mil hızla hareket edebilmesidir. Bu özelliğinin dışında gazetenin de dile getirdiği gibi Askold kruvazörü Çanakkale Muharebeleri süresince müttefiklere destek güç sağlamıştır[433].

14 Nisan 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Savaş Gemisi Çanakkale Boğazı Girişinde*'' başlıklı Londra kaynaklı haberinde, İngiliz destroyeri Renard'ın dün keşif görevi amacıyla Çanakkale Boğazı'na girdiğini ve 10 milden fazla bir hızla Boğaz'ı aşarak muhtemelen herhangi bir İngiliz gemisinin henüz yapmadığı kadar yol aldığını yazmıştır[434].

19 Nisan 1915 tarihli *The Brattleboro Daily Reformer* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, Karanlık Koy'un doğusunda, İngiliz denizaltısı olan E-15'in battığını yazmıştır. Haberin içeriğinde ayrıca mürettebattan 24 kişinin Türkler tarafından kurtarıldığı da belirtilmiştir. Bu haberi ilginç kılan, kurtarılanların arasında Çanakkale eski İngiliz konsolos yardımcısının bulunmuş olmasıdır[435]. 23 Nisan 1915 tarihli *Carbon County News*gazetesi,''*Türkler Denizaltı Mürettebatını Yakaladı*'' başlıklı haberinde, E-15 İngiliz denizaltısının, Çanakkale Boğazı mayın bölgesinde zor bir keşif gerçekleştirirken, Kepez noktasında karaya oturduğunu ve Türklerin raporuna göre de denizaltı mürettebatından 7

[429]**Evening Public Ledger**, 24 Mart 1915.
[430]**Mt. Pleasant Pyramid**, 26 Mart 1915.
[431]**The Locan Republican**, 27 Mart 1915.
[432]**The Ogden Daily Standard**, 29 Mart 1915.
[433]Tunçoku, **a.g.e.**, s.s. 35-36.
[434]**The Ogden Daily Standard**, 14 Nisan 1915.
[435]**The Brattleboro Daily Reformer**, 19 Nisan 1915; **The Ogden Daily Standard**, 19 Nisan 1915.

kişinin hayatını kaybettiğini yazmıştır[436]. Haberde belirtilen olayın gelişimine baktığımızda, boğazı geçmek isteyen E-15 denizaltısı, Soğanlıdere bölgesinde bulunduğu sırada akıntıya kapılmıştır. Bir ara deniz akıntısından kurutulabilmişse de Türk topçularınn açmış olduğu ateşsonucu karaya çıkmak zorunda kalmıştır[437]. Ayrıca E-15 denizaltısı nezdinde incelersek müttefik denizaltılarının bölgede başarısız olmasının bir nedeni de Marmara denizinin dar ve denizaltıların kolay gözetlenmesidir[438].

25 Nisan 1915 tarihinde Cornwallis ve Albion Türk tabyalarını bombalayarak Çanakkale Boğazın'dan ilerlemeyi başarabilmiştir. Bu başarı doğrultusunda müttefik donanması mayın tarama faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. 26 Nisan 1915 tarihinde ise Agamemnon boğazdaki mayınlı bölgeye çok yaklaşarak Çanakkale'de bekletilen savaş gemilerini bombalamıştır[439]. Yaşanan bu gelişmelerden olsa gerek, 30 Nisan 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi ''*İngiliz Savaş Gemisi Bataryaları Yok Etti; Topçular Öldü*'' başlıklı haberinde, İngiliz ve Fransız gemilerinin boğazın girişinden açıkça görülmekte olduğunu ve uzaklardan çok sayıda küçük geminin Çanakkale ve Kilitbahir kalelerini bombaladıklarını yazmıştır[440]. Aynı tarihte yayımlanan 30 Nisan 1915 tarihli *Beaver Press* gazetesi de pazar günü gerçekleştirilen çıkarma harekâtının savaş gemilerinin ateşiyle desteklendiğini yazmıştır[441].

Mayıs ayında deniz araçları ile ilgili haberleri vermeye devam eden gazetelerden 1 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telgram* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, 27-28 Nisan tarihleri arasında müttefik donanmasının bombardımanı sonrası birkaç Türk subayı ve askeri ölmüşken, müttefiklerden birkaç bin kişinin öldüğü ve yaralandığını yazmıştır. Haberin devamında Fransız kruvazör Armored, kruvazör Jeanne d'Arc, İngiliz savaş gemileri Majestic, Triumph ve Vengeance'in kısmen bombardımına katıldıkları belirtmiştir[442]. Aynı gazetenin 5 Mayıs 1915 tarihli haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki kalelerin ve karargâhları müttefiklerin tekrardan bombalamaya başladığını yazmıştır[443]. 10 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi İngiliz raporlarına göre, Çanakkale Boğazı Savaşı'nda henüz kaydedilmemiş en büyük kahramanlığın İngiliz kruvazörü olan Amethyts'in, Avrupa ve Asya

---

[436]**Carbon County News**, 23 Nisan 1915.
[437]**Çanakkale Deniz Savaşları 1915**, 2.b., Çanakkale Boğaz Komutanlığı, İstanbul, 2008, s.6.(Bundan sonraki atıflarda, ''Çanakkale Deniz, ..., s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[438]Muhammet Erat, "Çanakkale Savaşı'nda Türk Ordusunun İaşe Problemi", **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 1, (Bahar 2003), s.118.
[439] Forrest, **a.g.e.**, s.163.
[440]**Salt Lake Telegram**, 30 Nisan 1915.
[441]**Beaver Press**, 30 Nisan 1915.
[442]**Salt Lake Telegram**, 1 Mayıs 1915.
[443]**Salt Lake Telegram**, 5 Mayıs 1915.

kıyıları arasında irtibatı sağlayan kabloları kesmesiyle gerçekleştiğini yazmıştır. Haberin içeriğinde kruvazörün her iki kıyıdan da müthiş bir ateşe maruz kaldığı ancak buna rağmen görevini başarıyla icra ettiği belirtilmiştir. Haberde son olarak bir top mermisinin kruvazörün yakınına düşmesi sonucu birçok çok kişinin öldüğü ve yaralandığı belirtilmiştir[444].

12-13 Mayıs gecesine gelindiğinde Muavenet-i Milliye gemisi Türk savunma sistemlerine ciddi zararlar verdiren Goliath ve Cornwallis'e karşı görevlendirilmiştir. Bu görevin komutasında da Ahmet Saffet Bey bulundurulmuştur. Ahmet Saffet Bey'in emri altında 20'si Alman olmak üzere 118 mürettebat bulunmaktadır. Nihayetinde yürütülen operasyonla birlikte Goliath batırılmıştır[445]. Goliath'ın batırılmasının şaşkınlığını yaşayan İngilizler bu olayın ardından 18 Mayıs 1915 tarihinde Çanakkale bölgesinden Amethyst, Sapphire, Dublin ve Dartmouth kruvazörlerini geri çekmiştir[446].

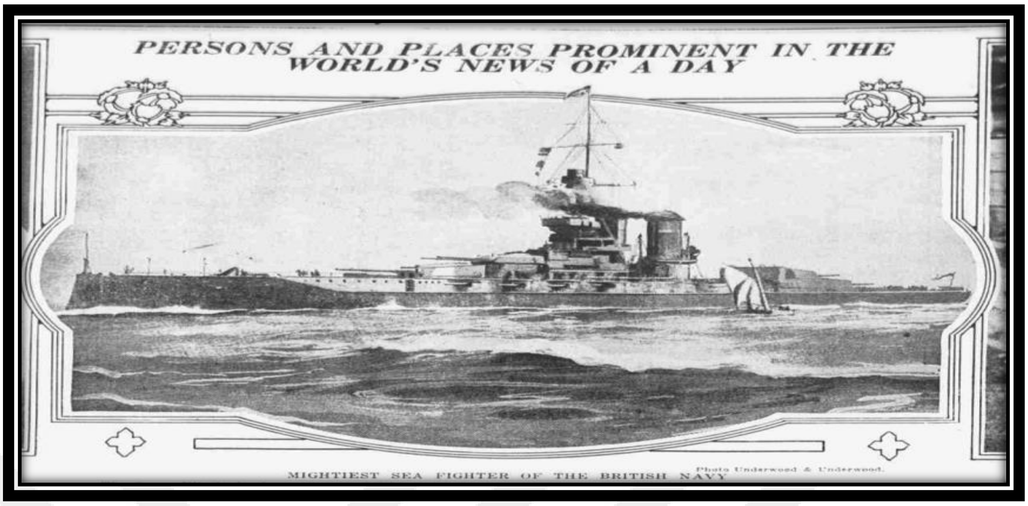
Goliath'ın batırlmasına değinen 13 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi Goliath'ın batmasıyla birlikte 500'den fazla İngiliz askerinin öldüğünü yazmıştır. Diğer yandan haberde 20 subay ile 160 askerin kurtarıldığı da dile getirilmiştir[447]. 14 Mayıs 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazeteside ''*Deniz Savaşçısı Çanakkale Boğazı'nda Torpido Tarafından Yıkıldı*''başlıklı haberinde İngiliz savaş gemisi Goliath'ın çarşamba gecesi Türk destroyerleri tarafından torpilondığını ve savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'nda battığını yazmıştır[448]. 15 Mayıs 1915 tarihli *Duchesne Record* gazetesi ise *''Bir Başka İngiliz Gemisi Battı''* başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, Goliath'ın batmasına dair açıklamayı perşembe öğleden sonra ilk kez Deniz Bakanı Lord Winston Churchill tarafından yapıldığını yazmıştır[449]. 21 Mayıs 1915 tarihli *Eastern Utah Advocate* gazetesiGoliath'ın fotoğrafını paylaşarak yüzlerce kişinin hayatını kaybettiğini yazmıştır[450].

Goliath ile ilgili bu haberlerin dışında''*HMS Goliath'ın 13 Mayıs 1915 tarihinde Muavenet-i Milliye Torpidobotu tarafından batırılmasının, Çanakkale Harekâtını önemli derecede etkileyen siyasi, askeri ve psikolojik sonuçları olmuştur. İlk olarak, bölgedeki Alman denizaltı tehlikesi nedeniyle büyük zırhlılarının güvenliğinden endişe eden Amiral Fisher, Goliath'ın batırılması sonrasında istifayı göze alarak yaptığı ısrar sonucunda, Quenn Elizabeth'in çağrılması için Churchill'i ikna etmiştir. Bu karar, Churchill tarafından*

---

[444]**The Ogden Daily Standard**, 10 Mayıs 1915.
[445]Mehmet Okur, Hazel Kul, ''Çanakkale Savaşı'nın ABD Basınına Yansıması'', **100.Yılında Çanakkale Savaşları Uluslararsı Kongresi 21-24 Mayıs 2015 Çanakkale**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s.s.569-570.
[446]Kandaş, **a.g.t.**, s.110.
[447]**Salt Lake Telegram**, 13 Mayıs 1915.
[448]**Salt Lake Herald Republican**, 14 Mayıs 1915.
[449]**The Duchesne Record**, 15 Mayıs 1915.
[450]**Eastern Utah Advocate**, 21 Mayıs 1915.

kendisine açıklandığında, Lord Kitchener, Queen Elizabeth'in geri çağırmanın "orduyu en kritik anda terk etmek" anlamına geldiğini belirterek karşı çıkmışsa da *Amiral Fisher'ın istifa tehdidine boyun eğmek zorunda kalmıştır.''*[451]

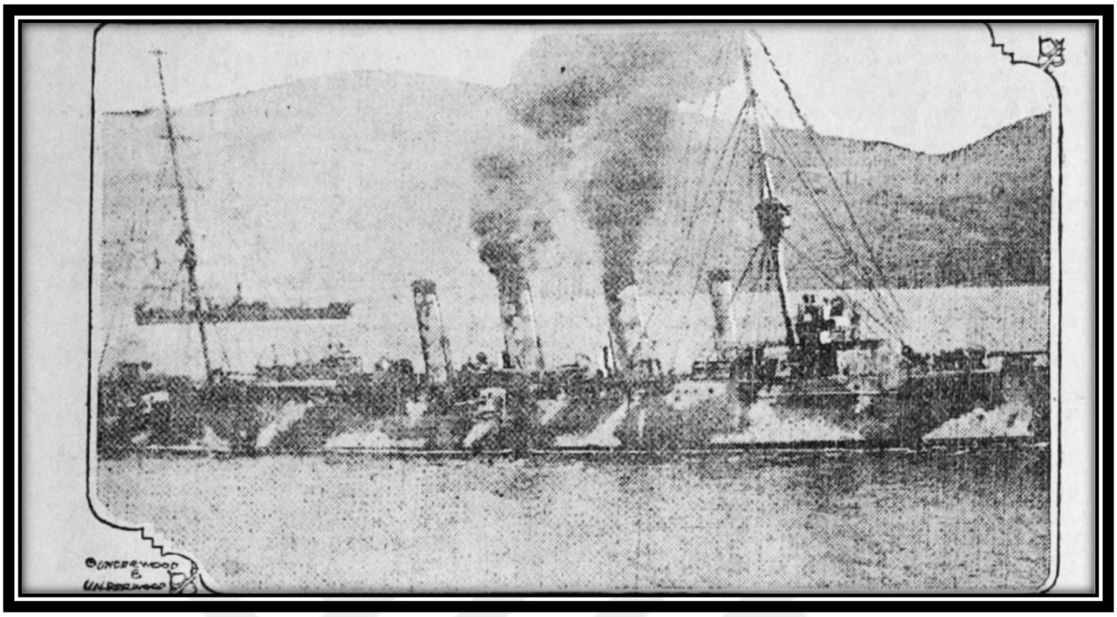

Şekil 10. ''*İngiliz donanmasının en güçlü deniz savaşçısı*''[452]
Queen Elizabeth

Mayıs ayı sonu gazetelerin haber konusu Triumph'un batırılması olmuştur. Triumph'un batırılması ile ilgili 27 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, Avusturalya ve Yeni Zelanda birliklerini desteklemekte olan Triumph'ın Alman denizaltısı tarafından torpidolandığı ve kısa bir süre içerisinde Çanakkale Boğazı'nda geminin battığını yazmıştır[453]. Aynı tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, batanTriumph'un 11 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirterek, teknik özelliklerini aktarmıştır[454]. 28 Mayıs 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi ''*İngiliz Donanmasında İki Büyük Kayıp*'' başlıklı haberinde Gelibolu Yarımadası'nda müttefik ordusunu destekleyen bir diğer gemi olan Majestic'in sabah Alman denizaltısı tarafından batırıldığını yazmıştır. Ayrıca haberde Majestic'in Çanakkale Boğazı'nda kaybedilen beşinci İngiliz savaş gemisi ve çarşamba günü Saros Körfezi'nde Alman denizaltıları tarafından batırılan Triumph'tan sonraikinci gemi olduğu anlatılmıştır[455]. Haziran ayı ortalarında yeni bir teknoloji kullanımından bahseden10 Haziran 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı'ndaki Savaş Gemileri Yeni Savaş Boyasıyla Kaplandı*'' başlıklı

[451]Kandaş**, a.g.t.**, s.108.
[452]**Evening Public Ledger**, 24 Mart 1915./ Quenn Elizabeth savaş gemisinin teknik özellikleri ve müttefik donanmasına ait savaş gemilerinin teknik özellikleri için ekler kısmına bakınız.
[453]**Salt Lake Telegram**, 27 Mayıs 1915.
[454]**The Salt Lake Herald Republican**, 27 Mayıs 1915.
[455]**The Salt Lake Herald Republican**, 28 Mayıs 1915.

haberinde, Çanakkale Boğazı'nda bulunan İngiliz savaş gemisinin yeni savaş boyası ile kaplandığını yazmış ve aşağıda yer alan geminin görselini paylaşmıştır[456].

Şekil 11. Boyalı savaş gemisi

Aynı gazetenin 11 Haziran 1915 tarihli yayımında resmen reddedilmesine rağmen tüm savaş gemilerinin en büyüğü olan ve İngiliz donanmasına ait Queen Elizabeth'in, Türkler tarafından batırıldığına dair bir söylentinin olduğu okuyucularla paylaşılmıştır[457]. Haberde Queen Elizabeth'in batırıldığı söylentileri boşuna değildir. Çünkü 14 Mayıs 1915'te toplanan savaş konseyinde, Çanakkale'de Alman denizaltıların yaratmış olduğu ve sürekli artan tehlike karşısında, Queen Elizabeth'in bölgede tutulmasının sakıncaları tartışılmış ve Queen Elizabeth'nin geri çekilmesi istenmiştir. Her ne kadar yapılan tartışmalarda bu görüş benimsenmiş olsa da böyle bir adımın atılması İngiltere'nin Dünya'daki imajını kötü etkiler endişesi duyulmuştur[458].

22 Haziran 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, 18-19 Haziran tarihleri arasında Arıburnun'da önemli bir gelişme olmadığını, Seddülbahir'in önünde 9 torpido botu ve 7 mayın temizleyicisi tarafından korunan bir zırhlının Asya kıyılarındaki sahil bataryalarını bombaladığını ve bombalamanın ardındanLimni'ye geri döndüğünü yazmıştır[459].

---

[456]**The Ogden Daily Standard**,10 Haziran 1915.
[457]**The Ogden Daily Standard**, 11 Haziran 1915.
[458]Figen Atabey, ''Çanakkale Muharebeleri Süresince Marmara'da Deniz Nakliyatı''**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.73, (Mart 2009), s.193. (Bundan sonraki atıflarda ''Çanakkale Muharebeleri, …,'' şeklinde yazılacaktır.)
[459]**The Salt Lake Herald Republican**, 22 Haziran 1915.

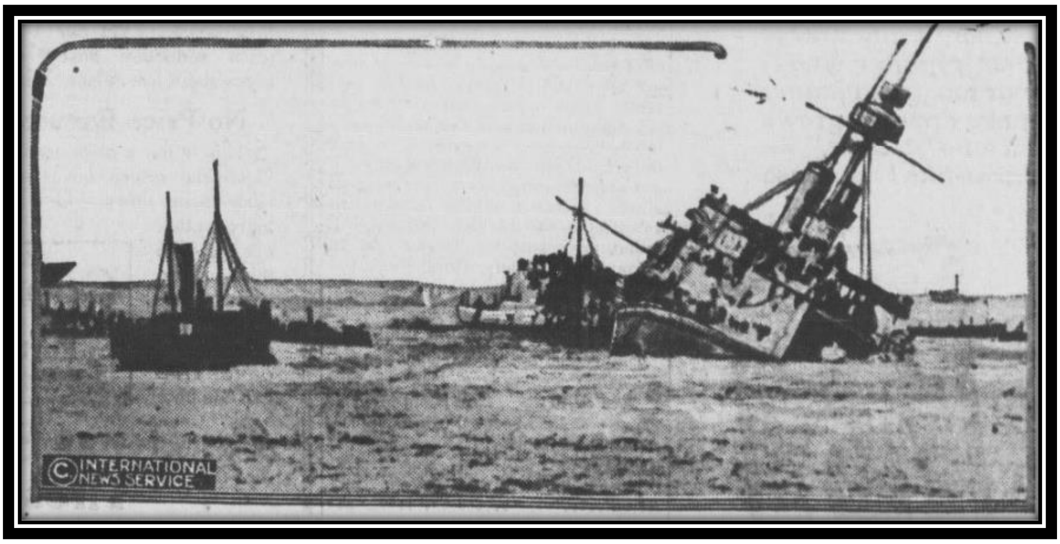
26 Haziran 1915 tarihli *Goodwin's Weekly*, ''*Diretnotlar ve Denizlatılar*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki Majestic ve Triumph'u tahrip eden denizaltının komutanı Alman subay Kaptan Otto Hersing'in yazdığı rapora yer vermiştir. Bu raporda Otto Hersing öğleden hemen önce periskoptan bakarak Majestic'in etrafını saran 10 gemiyi gördüğünü, Majestic'i çevreleyen bu gemiler arasında bir boşluk görünce de elektrik düğmesine bastığını ve torpidonun gidip Majestic'i bulduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte güneşten önce ilk torpidoyla Triumph'un işini de bitirdiğini dile getirmiştir[460].

Haberlerde çok sık dile getirilen Triumph ve Masejtic'in batırılma olayı şu şekilde gelişmiştir:''*Alman U-21 denizaltısı 25 Mayıs 1915 günü Arıburnu bölgesinde Kabatepe açıklarında Türk birliklerini top ateşine tutan İngiliz Triumph zırhlısını torpido ile batırmıştır. Yedi dakika içinde batan gemiden sadece 60 kişi kurtulabilmiştir. Denize dökülen denizcilere ve gemiye Türk topçusu tarafından ateş açılmamasına rağmen 71 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan iki gün sonra, 27 Mayıs günü kara birliklerine ateş desteği sağlamak üzere Seddülbahir önlerinde bulunan ve sekiz muhrip tarafından himaye edilmekte olan Majestic muharebe gemisi yine U-21 denizaltısı tarafından iki gemi arasından atılan tek torpido ile yedi dakikada, 48 personeli ile batmıştır*''[461].

10 Temmuz 1915 tarihli *The Duchesne Record* gazetesi, ''*İngiliz Savaş Gemisi Batıyor*'' başlıklı haberinde Majestic'in Alman denizaltı tarafından torpidolanmasından üç dakika sonra batarken çekilmiş fotoğrafına yer vermiştir. Dahası haberde, geminin 45 derecelik bir açıyla yan yatmasına ve her şeyin düşmesine rağmen hiçbir panik yaşanmadığı dört dakika sonra ise Majestic'in infilak ederek battığını yazmıştır[462]. Gazete haberleri doğrultusunda son olarak söylememiz gereken şey Majestic ve Triumph'u batırmasından dolayı en yüksek Alman asker madalyası olarak bilinen Pour le Merite'in U-21 denizaltısının komutanı Yüzbaşı Otto Hersing'e verilmesidir[463].

---

[460]**Goodwin's Weekly**, 26 Haziran 1915.
[461]Atabey, Çanakkale Muharebeleri, …, s.193.
[462]**The Duchesne Record**, 10 Temmuz 1915.
[463]Otto Hersing, **Çanakkale Denizaltı Savaşı**, Çev. Bülent Erdemoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s.11.

Şekil 12. İngilliz savaş gemisi Majestic’in batma görüntüsü[464]

Temmuz ayı haberlerine bakmaya devam edersek, 13 Temmuz 1915 tarihli *The Locan Republican* gazetesi, ‘‘*Alman Denizaltı Ulaşımı Batırıyor*’’ başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, resmî bir açıklamaya yer vermiştir. Bu resmî açıklamada: ‘‘*Çanakkale Boğazı'nda, 4 Temmuz’da bir Alman denizaltısı, Seddülbahir’de büyük bir Fransız nakliye vapuru battırdı.3 Temmuz gecesi sağ kanatlarımıza karşı güçlü bir bölünme sağlaması için yapılan girişimleri püskürttük*’’denilmiştir[465]. Diğer gazete haberlerine geçmeden önce şunu belirtmemiz gerekir ki haberde anlatılan Alman denizaltılarının faaliyetlerinin nedeni, Osmanlı ordusunda denizaltı bulunmuyor olmasıdır[466]. 17 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ‘‘*Ruslar U-51 Denizaltısını Batırdı*’’ başlıklı haberinde, Alman denizaltısı U-51’in Karadeniz’de Rus savaş gemileri tarafından batırılmasını, Çanakkale Boğazı’nda Majestic’in batırılmasına karşılık verrme amacıyla yapıldığı anlatmıştır[467]. 28 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi ‘‘*Denizaltıların Savaşı*’’ başlıklı haberinde, 26 Temmuz’da Alman denizaltısının Fransız denizaltısı Mariotte’i Çanakkale Boğazı’nda sıkıştırıp imha ettiğini ve 31 mürettebatını da yakalandığını yazmıştır[468]. 28 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi ‘‘*Denizaltıların Savaşı*’’ başlıklı haberinde, 26 Temmuz’da Alman denizaltısının Fransız denizaltısı Mariotte’i Çanakkale Boğazı’nda sıkıştırıp imha ettiğini ve Fransız denizaltısının

[464]**Montpelier Examiner**, 16 Temmuz 1915.
[465]**The Locan Republican**, 13 Temmuz 1915.
[466]Bayrak, **a.g.e.**, s.83.
[467]**The Salt Lake Herald Republican**, 17 Temmuz 1915.
[468]**The Salt Lake Herald Republican**, 28 Temmuz 1915.

31 mürettebatını da yakalandığını yazmıştır[469]. Temmuz ayına ait son olarak değinecemiz gazetelerden 29 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*Süperdretnot Çanakkale Boğazı'nda*'' başlıklı Berlin kaynaklı haberinde, İngilizlerin süperdretnotu Lion'un Limni adası üzerinden Mondros limanına ulaştığını ve Çanakkale Boğazı'ndaki donanmaya katıldığını yazmıştır[470].

Temmuz ayından sonra savaş araçları hakkında haberlerde azalma görülmekle birlikte ağustos ayında bir haber, eylül ayında ise iki haber bulunabilmiştir. Bunlardan ağustos ayında yayımlanan ve 3 Ağustos 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Türk Gemileri Havaya Uçuruldu*'' başlıklı haberinde, İngiliz amiralliğinden yapılan açıklama aktarılmıştır. Açıklamada, Marmara denizinde faaliyet gösteren bir İngiliz denizaltısının Mudanya İskelesi'nden bulunan Türk gemilerini imha ettiği dile getirilmiştir[471]. 15 Ağustos tarihli bir başka gazete *Salt Lake Telegram*da ''*Kayıp Alman Botu*'' başlıklı haberinde Marmara'da operasyonda bulunan ve U botu olarak adlandırılan birbotun mayına çarparak battığınıanlatmıştır. Bunun yanı sıra yeni Alman denizaltılarının en güçlülerinden biri olan U-51'in Çanakkale Boğazı'nda faaliyet gösterdiği, İngiliz savaş gemileri Triumph ve Majestic'i batırarak Akdeniz'e yolculuk yaptığı dile getirilmiştir[472]. 3 Eylül 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı girişinde İngiliz ulaşım aracının bir mayına çarpması sonucu battığını ve 600 cesedin bulunduğunu yazmıştır[473].

---

[469] **The Salt Lake Herald Republican**, 28 Temmuz 1915.
[470] **Salt Lake Telegram**, 29 Temmuz 1915.
[471] **The Ogden Daily Standard**, 3 Ağustos 1915. /Çanakkale'de görev yapan denizaltılar listesi ekler kısmında yer almaktadır.
[472] **Salt Lake Telegram**, 15 Ağustos 1915.
[473] **Salt Lake Telegram**, 3 Eylül 1915.

III. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE KARA MUHAREBELERİ

(25 NİSAN 1915- 9 OCAK 1916)

1. ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE YAŞANAN MUHAREBELER

18 Mart Deniz Harekâtı başarısızlığından sonra müttefikler kara operasyonu için hazırlıklarını yapmaya başlamıştır. Bu doğrultuda ilk olarak nisan ayı başında Mısır'da bulunan birliklerini General Hamilton denetlemiştir[474]. 24 Nisan tarihine gelindğinde ise müttefikler çıkarma girişimlerine başlamıştır. Şöyle ki 82 Fransız, 157 İngiliz nakliye gemisi askeri birlikleri ve cephaneliklerini alarak Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmak için hazır konumha gelmiştir[475].

Hazırlıkların ardından 25 Nisan 1915 tarihinde müttefikler, İstanbul'a ulaşma planı çerçevesinde Gelibolu Yarımadası'na asker çıkararak karada bulunan Türk birliklerini etkisiz hale getirmek diğer yandan da Çanakkale Boğazı'nın geçiş güvenliğini donanma ile sağlamak istemiştir[476]. Plan doğrultusunda, güney cephesinde ele geçirilmesi hedeflenen yer Kilitbahir'dir. Bunun nedeni ise Kilitbahir'in Çanakkale Boğazı'ndaki tabyalara hâkim bir noktada bulunuyor olmasıdır. Şunu da belirtmekte fayda vardır, Kilitbahir hedefinden önce ele geçirilecek yer Alçıtepe'dir. Çünkü Kilitbahir'e giden karayolu Alçıtepe'den geçmektedir. Bunun dışında müttefikler Bolayır, Beşige ve Kumkale'ye de sözde çıkarma harekâtı yaparak, güney kıyılarında belirlenen yerlerekara birliklerini çıkarmayı planlamıştır. Kuzey cephesindeise müttefikler, Avusturalya ve Yeni Zelanda kolorduları yani Anzak denilen[477] birliklerden, Türk birliklerinin Kilitbahir'edestek kuvvet göndermesinemâni olmasını istemiştir[478].

---

[474]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s. 215.

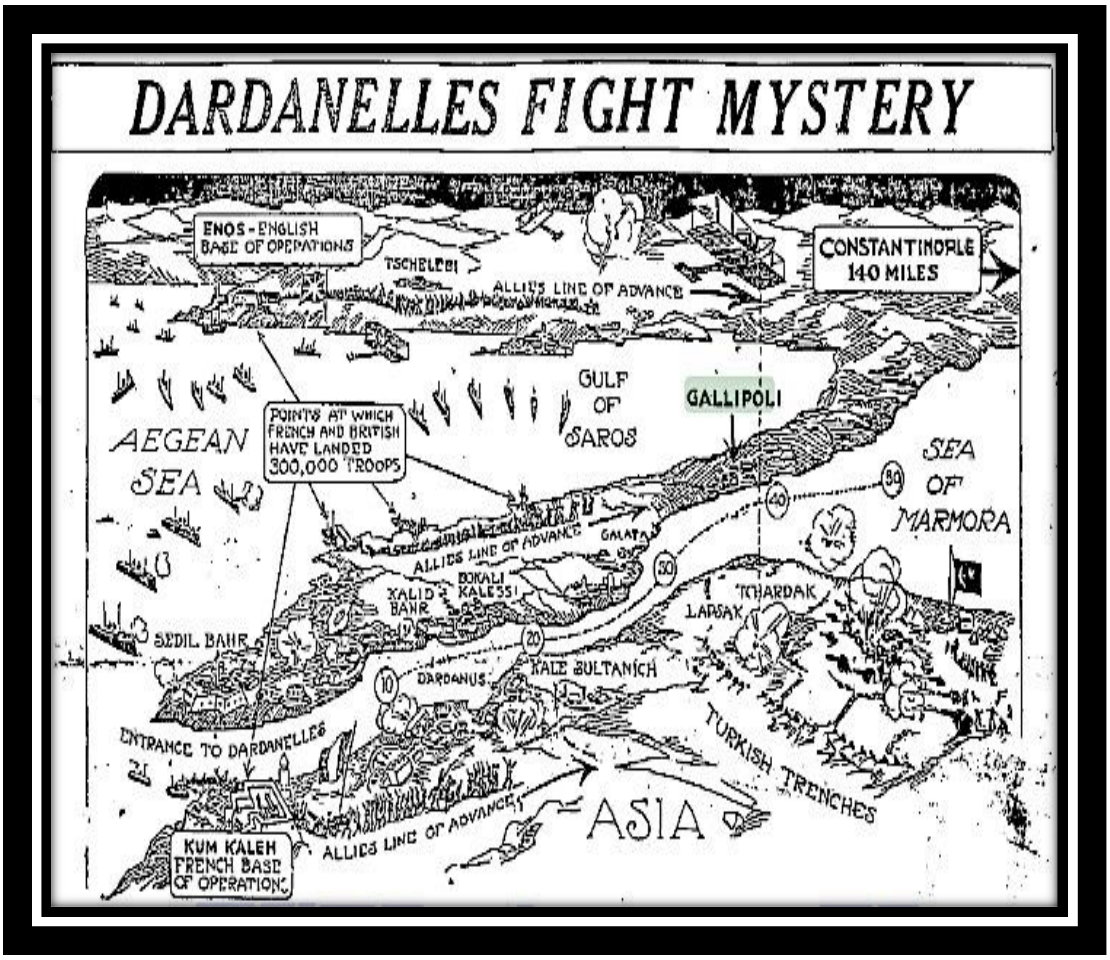
[475]Gabriel Domergue, **Bir Savaş Muhabirinin Kaleminden, Çanakkale Yolunda, Balkanlar'dan Çanakkale'ye Osmanlı'nın Dramatik Günler**i, Çev. Ömer Faruk Turan, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2007, s.88.

[476]**Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (25 Nisan 1915-04 Haziran1915)**, C.V, II. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2012, s.137. (Bundan sonraki atıflarda ''Birinci Dünya Savaşı II. Kitap, …, s.'' şeklinde yazılacaktır.)

[477]William Ewing, **Gelibolu'dan Bağdat'a, Bir İngiliz Ordu Rahibinin Gözüyle Birinci Dünya Savaşı**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.47.

[478]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s.s. 222- 223.

Tüm bu gelişmelerin ve yapılan hazırlıkların bir de mitolojik kökeni bulunmaktadır. Öyle ki müttefikler, Kral Agamemnon ve Hellade beyliklerinin[479] yaptığı gibi Seddülbahir kıyılarına çıkarma yaparak yeni bir İlyada[480] yazma niyeti taşımaktadır[481].

Şekil 13. Müttefiklerin kara, hava, deniz üzerinden saldırılarını gösteren harita[482]

[479] Antik Yunan beylikleri.

[480]*''İlyada, destanların destanıdır; bugüne kadar anlatılmış bütün savaş hikâyelerinin en ünlü ve kalıcı olanıdır. Troya Savaşı'na dair bu antik çağ efsanesi, en kaba hatlarıyla, Troyalı prens Paris tarafından Troya'ya götürülen, güzelliği dillere destan olmuş bir Yunanlı asil kadını, Helene'yi geri almak için Yunan güçleri ittifakının Asya'daki Troya (veya İlyon) şehrini on yıl boyunca kuşatmasını anlatır. Savaş, en sonunda tanrı Poseidon'a yapılmış bir takdim süsü verilen çok büyük bir tahta atın içine en iyi adamlarını gizleyerek müstahkem şehre girmeyi başaran Yunanlılar –veya o zamanki adlarıyla Akhalar– tarafından kazanıldı. Kandırılan Troyalılar bu atı surların içine çektikten sonra, atın içine gizlenmiş Akhalar gece olunca dışarı çıktılar, şehri yağma edip ateşe verdiler ve bütün Troyalıları ya öldürdüler ya da köle yaptılar. Bugüne kadar anlatılmış en büyük savaş hikâyesi, yeni sınırlar çizmeyen, toprak kazandırmayan ve hiçbir davaya hizmet etmeyen bir savaşı yâd eder. Bu savaş, ihtiyatlı bir şekilde, M.Ö. 1250 civarına tarihlenir. Homeros'a atfedilen bir epik şiir olan ve beş asır kadar sonra, M.Ö. 750-700 civarında yaratılan İlyada, bu savaşın hikâyesini hafızalara nakşetmiştir.''* İlyada destanını bu şekilde anlatan ''Croline Alexander, Akhilleus'u Öldüren Savaş, İlyada'nın Gerçek Hikâyesi Çev. Semih Lim, İletişim Yayımları, İstanbul, 2014, s.21''için bkz. https://www.iletisim.com.tr/Images/UserFiles/Documents/Gallery/akhilleus.pdf (Erişim tarihi: 14/5/2020)

[481]Domergue, **a.g.e.**, s.87.

[482]**Salt Lake Telegram**, 2 Mayıs 1915.

1. 25 Nisan Kara Harekâtının Başlamasından Önceki Durum

1 Nisan 1915 tarihli *The Mitchell Capital* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'ndaki dış kaleleri bombalamaya devam ettiğini yazmıştır. Bununla birlikte Türk havacıların günlük olarak keşif uçuşları yaptıklarını da anlatmıştır. Haberde son olarak 18 Mart'tan bu yana neredeyse tamamen hareketsiz kalan müttefik donanması gemilerinin, Çanakkale Boğazı girişi yakınında hafif bir faaliyette bulundukları ifade edilmiştir[483]. Haberde belirtilen bölge keşif çalışmalarısadece Türkler tarafından yapılmamış, müttefiklerde denizuçakları vasıtasıyla bölge keşif çalışmalarında bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar için 16 Şubat 1915'te İngilizler, Çanakkale'ye Dünya'nın ilk uçak gemisi olan HMS Ark Royal'i göndermiştir. Çanakkale'ye gönderilen Ark Royal'in 180kişilik mürettabı olup, bünyesinde 10 uçak bulunmaktadır. Bu uçakların modelleri ise Sopwith, Short, Wight Pusher ve Sopwith Schneider'dir[484].

Sadece müttefikler değil aynı zamanda Alman ve Türk yetkililerinhazırlıklarını sürdürdüğü bir dönemde, 2 Nisan 1915 tarihli *Juab County Times* gazetesi, İstanbul'da bulunan Alman komutanların ve diğer liderlerin Çanakkale'nin durumu hakkında toplantılar yaptıklarını yazmıştır[485]. 3 Nisan 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi ''*Toparlanan Türkler*'' başlığı ile verdiği haberde, Türklerin kalelere verilen hasarları onardığını bununla birlikte İzmir'deki Türk birliklerinin hazırlıklarınıdile getirmiştir. Haber içeriğinde ise pazar günü müttefiklerin, Çanakkale Boğazı'ndaki deniz uçakları vasıtasıyla yaptıkları operasyonlarda, Türk mevzilerini aralıklarla bombaladıklarını ancak bu bombalamanın sınırlı kaldığı ifade edilmiştir. Son olarak Türklerinbu bombalamalara verdiği cevapların zayıflığından da bahsedilmiştir[486]. 5 Nisan 1915 tarihli *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi,''*Çanakkale Mücadelesine Hazırlanın*'' başlıklı haberinde, yarı resmî olarak alınan bilgilerde, Limni adasına[487] 30.000'den fazla İngiliz ve Fransız askerinin çıkarıldığını yazmıştır. Ayrıca haberin devamında, Rus donanmasının perşembe akşamı boğaziçinde gerçekleştirdiği operasyondan sonra Türkiye'nin Karadeniz Ereğlisi'ne gerçekleştirdiği saldırısında Rusların 2.000 atış yaptığı, saldırı sonucu 9 mavnanın[488] battığı, 4 evin de zarar gördüğü dile getirilmiştir[489].

---

[483] **The Mitchell Capital**, 1 Nisan 1915.
[484] Cenk Avcı, **Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s.17.
[485] **Juab County Times**, 2 Nisan 1915.
[486] **The Logan Republican**, 3 Nisan 1915.
[487] Çanakkale Boğazı girişinin yakında bulunmaktadır.
[488] Mavna: ''*Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne*''. Bkz. Türk Dil Kurumu https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 5/6/2020)
[489] **Bryan Daily Eagle and Pilot**, 5 Nisan 1915.

7 Nisan 1915 tarihinde, Meclisi Vükela'da Osmanlı Devleti'nin büyük devletlerle giriştiği savaşlardan ve Çanakkale Deniz Muharebesi'nde kazanılan başarıdan dolayı Sultan Mehmet Reşat'a gazilik unvanı verilmiştir.[490]. Padişaha verilen bu unvan 8 Nisan 1915 tarihli *Fergus County Democrat* gazetesindedile getirilmese de''*Türkiye'nin Sultanı Açıklama Yaptı*'' başlıklı ve 7 Nisan 1915 tarihli İstanbul kaynaklı haberinde, Sultan Mehmet Reşat'ın röportajına yer vermiştir. Röportajında Sultan Mehmet Reşat, Çanakkale Boğazı'nın zorlanamayacağını ifade etmiş ve Türk askerinin, Boğazlara karşı yürütülen operasyonlarda, göstermiş olduğu cesur davranışların, müttefiklerin amaçlarına ulaşmasına engel olacağını belirtmiştir[491]. 9 Nisan 1915 tarihine gelindiğinde İngilizler, Bozcaada'ya balon takımlarını göndermiş böylelikle bölgedeki uçak sayısını 18'e çıkarmıştır. Öte yandan Fransızların elinde de 18 uçak bulunmaktadır[492]. Bu hazırlıkların yapıldığı tarihte yani 9 Nisan 1915 tarihli *Wasatch Wave*gazetesi,''*Çanakkale Boğazı'nın Açılışı Geniş Kapsamlı Etkilere Sahip Olabilir*'' başlıklı yorum haberinde, İngiliz birliklerinin Gelibolu Yarımadası'nı işgal etmesiyle, İngiltere'nin kuzey kıtadaki son Osmanlı egemenliğinibitirebileceğini anlatmıştır[493].

10 Nisan 1915 tarihinde Rusya tarafından İstanbul ve çevresinin kendisine verildiğini, İngiltere'nin ardından Fransa da onaylamıştır[494]. Gazete haberlerine devam etmeden önce burada ifade etmek gerekir ki İngiltere ve Fransa'nın Rus notasına onay vermelerindeki temel amaç Rusların Almanya ile anlaşabilme olasığını ortadan kaldırmaktır[495]. Öte yandan Rus isteklerinin Fransa tarafından kabul edildiği bu tarihte, Rus donanması Ereğli ve Zonguldak yörelerini bombalamıştır. Anadolu kıyı şeridinde gezen Rus torpidoları da4 Türk gemisine zarar vermiştir[496].

11 Nisan 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi,''*Savaşın Gelişimi*'' başlıklı haberinde, İngiliz ve Fransız birliklerinin kara saldırısı için Mısır'da beklediklerini yazmıştır[497]. 14 Nisan 1915 tarihli *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesiiseaskeri operasyonlar hakkında bilgi verdiği İstanbul kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı girişindeki Türk bataryalarının, müttefik gemileri tarafından bombalanmıştır. Öte yandan müttefiklere ait bir

---

[490]**BOA**, Meclisi Vükela Mazbataları, Dosya 239, Gömlek 54.
[491]**Fergus County Democrat**, 8 Nisan 1915.
[492]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s. 214.
[493]**Wasatch Wave**, 9 Nisan 1915.
[494]**Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s.94.
[495]**Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik**, C. X, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1985, s.193. / Bu eser içerisinde ayrıca 4 Mart 1915 tarihinde nota verildiği anlatılmıştır.
[496]**BOA**, Hariciye Nezâreti Siyasi Kısım Belgeleri, Dosya 2110, Gömlek 1.
[497]**The Salt Lake Tribune**, 11 Nisan 1915.

kruvazör ve destroyer de Türk topçuları tarafından vurulmuştur[498]. Bu gazete haberinin yayımlanmasından iki gün sonra yani 16 Nisan 1915 tarihinde, İngiliz birliklerinin son kısmı Mısır'dan gemilere bindirilmiştir. Fransız birliklerinin bir kısmı da İskenderiye'den Çanakkale'ye gönderilmeye başlanmıştır[499].

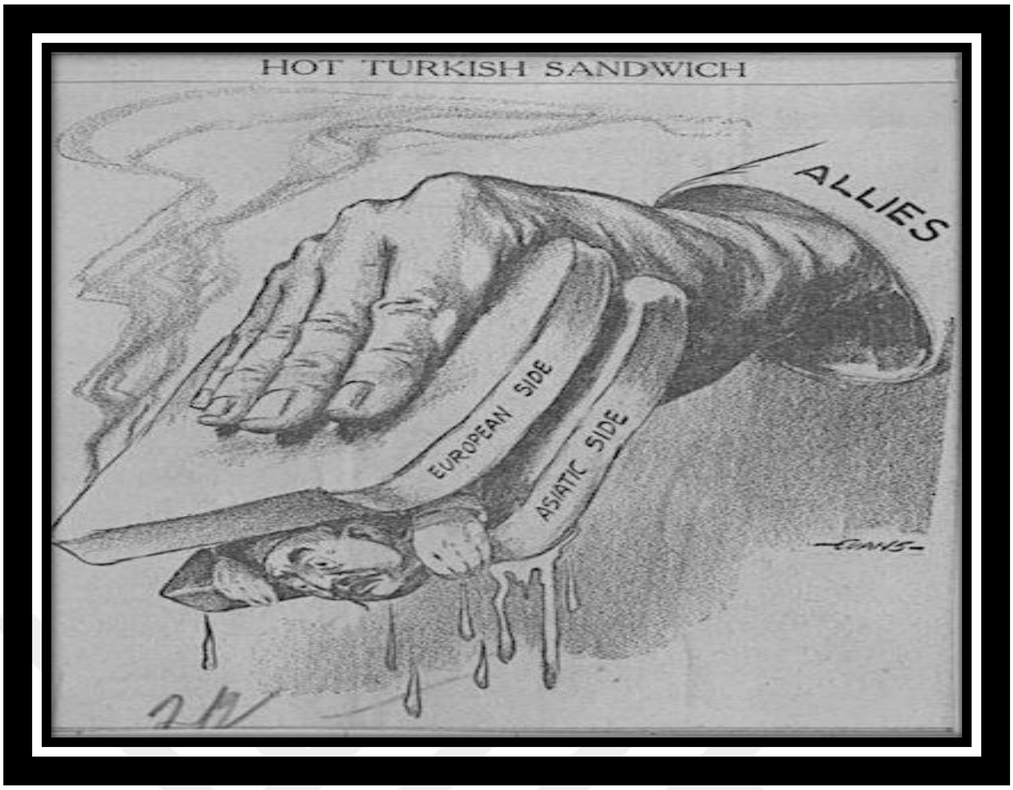
17 Nisan 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, Rus donanmasının kömür limanları olan Ereğli ve Zonguldak'ı tekrardan bombalamaya başladıklarını yazmıştır. Haberin devamında bu bombardımanda Rusların, Türklere ciddi bir zarar veremediği belirtilmiştir. Öte yandan haber içeriğinde, gelen raporlara göre, İngiliz-Fransız ve Rus donanmalarının herhangi bir tehlike ile karşılaşmadan İstanbul'a varacakları ifade edilmiştir[500].

19 Nisan 1915 tarihinde müttefikler, kara harekâtının 23 Nisan 1915 tarihinde başlatılmasına karar vermiştir. Tabii bu harekâtın belirlenen tarihte başlatılabilmesi için de havanın uygun olması esas alınmıştır[501]. 21 Nisan 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, etkili bir sansür uygulandığı için kesin bilgi olmamakla beraber, Çanakkale Boğazı'na karşı önemli operasyonların başladığını yazmıştır. Haber içeriğinde gelen bilgilere göre, Limni'deki İngiliz birlikleri arasında büyük bir hareketlilik olduğu anlatılmıştır. Bununla birlikte her gün İskenderiye'den ilave asker ve mühimmat sevkiyatının gerçekleştiği de belirtilmiştir[502].

2. 25 Nisan Kara Çıkarma Harekâtı ve I. Kirte Muharebesi (28 Nisan 1915)

Daha önceden planlandığı gibi müttefikler tüm askeri unsurlarıyla birlikte Alçıtepe'yi ele geçirmek için kara operasyonunu, 25 Nisan 1915 tarihinde sabahın erken saatlerinde yani saat 4.30'da Seddülbahir bölgesine çıkarma yaparak başlatmıştır[503]. Bu çıkarma ile birlikte müttefikler tarafından''*Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde tespit edilen beş çıkış yeri S, V, W, X, Y plajları (Morto, Ertuğrul ve Tekke koyları, Zığındere ağzı, Kirte köyü batısındaki kıyıya ilk aşamada 4900 kişi çıkarılacaktır. Bu kuvvetler, ikinci aşamada karaya çıkaralacak River Clyde'de bulunan 2100 kişiye, ikinci yedek bölümdeki 1200 kişiden fazla bir kuvvetle derhal takviye edilecektir.''*[504] Bu plan doğrultusunda hareket edecek müttefiklerin zaferini kesin gören *Pittsburg PA. Post* gazetesi de aşağıdaki karikatürü paylaşmaştır.

[498]**Bryan Daily Eagle and Pilot**,14 Nisan 1915.
[499]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s. 216.
[500]**The Day Book**, 17 Nisan 1915; **The Salt Lake Herald Republican**, 17 Nisan 1915.
[501]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s.222.
[502]**The Day Book**, 21 Nisan 1915.
[503]İskender Özbay- Zekeriya Türkmen- Rezzan Ünalp- Ahmet Çalışkan, **Harp Tarihi Gezileri-II (Çanakkale-Gelibolu)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2010, s.69.
[504]**Birinci Dünya Savaşı I. Kitap**, …, s. 223.

Şekil 14.‘‘*Sıcak Türk sandviçi*’’[505]

Yukarıda belirtiğimiz plan doğrultusunda hareket eden müttefiklere karşı Türk birlikleri de yapılan saldırılara cevap olarak, 27 Nisan'ı 28 Nisan'a bağlayan gece Arıburnu bölgesinde karşı taarruz gerçekleştirmiştir. Ancak bu taarruzdan bir sonuç alınamamıştır[506]. Yapılan taarruzdan sonuç alınamamışsa da Türk birliklerinin Arıbunu bölgesinde yaptıkları saldırılar, müttefiklere ciddi zarar verdirmiştir[507]. 28 Nisan 1915 tarihinde müttefik kara birlikleri donanmanın da desteğini alarak Kirte Muharebesi olarak adlandırılan bir taarruz harekâtı gerçekleştirmiştir. Ancak müttefikler bu tarruzda Türk birliklerinin direnişi nedeniyle istediği sonucu alamamıştır[508]. Öte yandan müttefik kuvvetlerinden Fransız birlikleri Kumkale'ye sözde çıkarma harekâtı yapmıştır. Yaşanan gelişmeleri aktarmaya devam etmeden önce yapılan bu harekâtın, Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasında bulunan, Türk birliklerini oyalama amacı taşıdığını belirtmekte fayda vardır[509]. Her ne kadar bu sözde harekât Türk birliklerini oyalama amacını taşımış olsa da Fransızlar yine de Kumkale köyünü işgal etmiştir. Ancak daha sonradanbu işgal Türk birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür.

[505]**Pittsburg PA**. **Post**, 26 Nisan 1915.
[506]**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.89.
[507]İhsan Ilgar, Nurer Uğurlu, **Esat Paşa'nın Çanakkale Savaşı Hatıraları**, 2.b., Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004, s.89.
[508]**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.s.190-196.
[509]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s. 67.

Bununla birlikte Fransızların kazandığı alanlar olmuşsa da yapılan mücadeleler neticesinde 26- 27 Nisan günlerinde Kumkale köyünü Fransızlar boşaltmak zorunda kalmıştır. Netice itibariyle bu mücadeleler iki gün sürmüş veTürk birliklerinin zayiatı 500'ü esir olmak üzere toplam 1.730 olmuştur[510]. Fransızların zayiatı ise 176 ölü; 481yaralı, 129 kayıp olmak üzere toplam 786 olmuştur[511].

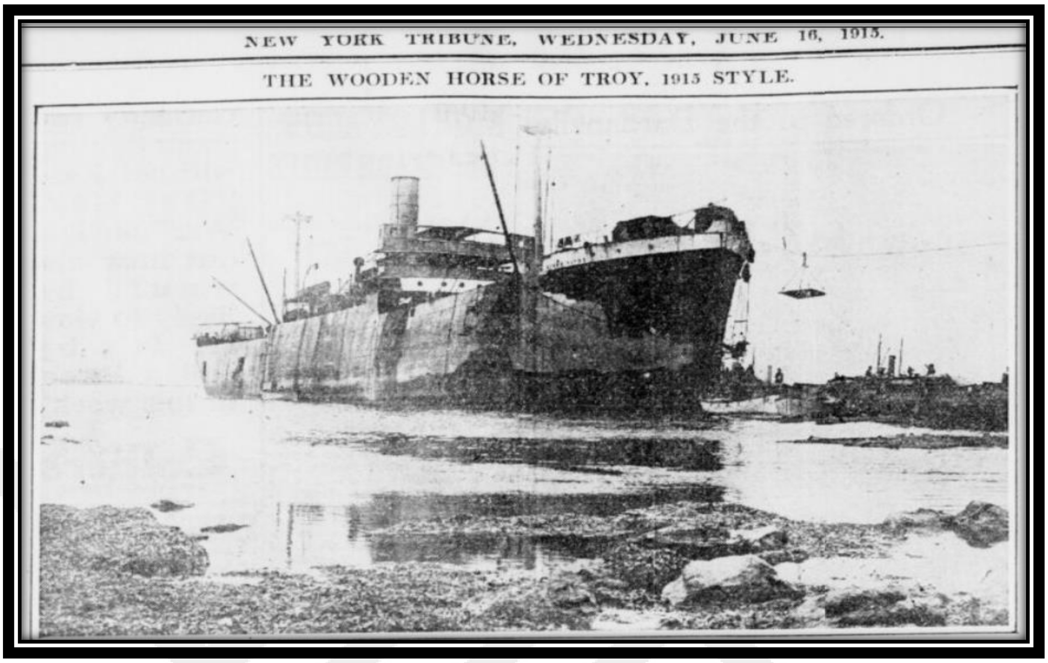
Yaşanan gelişmeleri aktaran İkdam gazetesi, 27 Nisan 1915 tarihli yayımında, resmîbir bildirimi paylaşmıştır. Paylaşılan resmi bildiride müttefiklerin çıkarma harekâtından bahsedilmiştir. Resmi bildirimin içeriğinde ise müttefiklerin sahilde sıkıştırıldığı ve Türk birliklerinin de karşı taarruzlarına devam ettiği belirtilmiştir[512]. 30 Nisan 1915 tarihli*The Ogden Daily Standard* gazetesinde ise bu operasyon, Çanakkale Boğazı bombardımanın cumartesi öğlen ortasından beri hiç durmadan devam ettiği şeklinde aktarılmıştır. Haberin devamında müttefiklerce gerçekleştirilen bombardımanın çarşamba öğleden sonra şiddetini artırdığı belirtilmiştir. Dahası haber içeriğinde, Türk uçaklarının boğazdaki müttefiklerin bir gemisine bomba atmaya çalıştığı ve müttefik gemilerinin de Türk kalelerini 7 saat boyunca bombaladığı ifade edilmiştir[513]. Yine 30 Nisan 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, yapılan muharebelere farklı bir boyuttan yaklaşarak, müttefik askerlerin alanda faydalanmak için bir sürü eşek ele geçirdiklerini yazmıştır[514]. 30 Nisan 1915 tarihli bir başka gazete olan *South Bend News-Times* gazeteside Londra kaynaklı haberinde, operasyona 50 geminin katıldığını yazmıştır. Ayrıca haberin devamında Avustralya destek birliklerinin salı günü Çanakkale'ye ulaştığı belirtilmiştir[515].

3. II. Kirte Muharebesi (6-8 Mayıs 1915)

6 Mayıs 1915 tarihinde müttefikler tekrardan Alçıtepe'yi ele geçirmek için II. Kirte Muharebesi olarak adlandırılan harekâtı başlatmıştır. 8 Mayıs 1915 tarihine kadar süren bu harekâtta müttefikler 500 metreden ileri gidememiştir. Dahası bu harekâtla birlikte müttefikler 6.500 kişiyi kaybetmiştir[516]. Bu muharebeden iki gün sonra yayımlanan ve muharebeye değinmeyen 10 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard*gazetesi,''*Çanakkale'deki İngiliz Birlikleri*''başlıklı haberinde, Yunanlıların tahta at ile Truva kentine girdiği gibi İngilizlerin aynı yöntemi kullandığı anlatılmış ve kömür gemisi olan River Clyde atıf

[510]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s.s. 27- 28.
[511]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s. 71.
[512]**İkdam**, 27 Nisan 1915.
[513]**The Ogden Daily Standard**, 30 Nisan 1915.
[514]**The Day Book**, 30 Nisan 1915.
[515]**Shout Bend News-Times**, 30 Nisan 1915.
[516]**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.267.

yapılmıştır[517]. Haberde belirtilen River Clyde gemisinin özelliği ise 29. İngiliz Tümeni'nin Ertuğrul koyuna çıkarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bundan dolayı River Clyde yeni Truva atı benzetilmesi yapılmıştır[518].

Şekil 15.''*Truvanın ahşap atı. 1915 stili*''[519]

The Ogden Daily Standard gazetesinin aksine Kirte muharebelerini aktarmayı tercih eden gazetelerden 12 Mayıs 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, müttefiklerin 500 metrelik bir alanı ele geçirmesini bir kazanım olarak görerek, Kirte Tepesi'ndeki siperlerin ele geçirildiğini yazmıştır[520]. Her ne kadar haberde II. Kirte Muharebelerinde 500 metrelik bir alanın ele geçirilmesi kazanım olarak görülse de işin aslı farklıdır. Şöyle ki müttefikler kısa süreliğine de olsa en fazla 550 metrelik bir alanı kazanmış ancak geri çekilmiştir. Türk direnişi karşısında da 500 metrelik bir alanda tutunabilmiştir. Dahası gazete haberinde alt mesaj olarak verilmeye çalışıldığı gibi Türk tarafının bir kaybı söz konusu değildir. Aksine müttefikler, Türk birliklerinin muharebe hazırlıklarınıçözememişlerdir. Bu doğrultuda söyleyebiliriz ki Kerevizdere'deki bazı mevziler hariç Türk birlikleri bölgenin her yerinde mevzilerini koruyabilmiştir[521].

---

[517]**The Ogden Daily Standard**, 10 Mayıs 1915.
[518]Charles F. Roux, **Bir Fransız Subayının Günlüğünden Çanakkale Savaşları'nın Perde Arkası, Çanakkale'de Ne Oldu?** Haz. Burhan Sayılır, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007, s.51.
[519]**New York Tribune**, 16 Haziran 1915.
[520]**The Salt Lake Herald Republican**, 12 Mayıs 1915.
[521]Naim Babüroğlu, ''Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı ve Alman Komutanlarının Askerî Planları ve Alınan Sonuçlar'', **Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi),** Konya, 2016, s.193.

Haziran ayına girildiğinde beklentilerin aksine müttefikler Çanakkale'de ilerleyememiştir. Buna rağmen Amerikan gazeteleri herşeyin müttefiklerin lehine olduğu algısını sunmaktadır. Bu algıyı sunan 1 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, iki hafta önce Çanakkale Boğazı'nda yakalanan bir mahkûmun, Türklerin Gelibolu Yarımadası'ndaki savunmasında kayıplarının 40.000'in üzerinde olduğunu belirten ifadelerine yer vermiştir[522]. 2 Haziran 1915 tarihli *The Ogden Daily Standart* gazetesi de''*Türkler Ağır Zarar Görüyor*'' başlıklı haberinde, yakın zamanda Mısır'a gelen Türk mahkûmların, Gelibolu Yarımadası'ndaki mücadelede Kirte bölgesine yapılan saldırıların Türkler için pahalıya mal olan bir operasyon olduğunu dile getiren ifadelerine yer vermiştir[523]. Yine aynı tarihli *The Day Book* gazetesi, Atina kaynaklı haberinde, Türklerin son 48 saatte Gelibolu Yarımadası'ndaki gece saldırılarında korkunç kayıplar yaşadığını, Çanakkale Savaşı'nın başladığından bu yana muhtemel Türk kayıplarının 10.000'ne yakın olacağını yazmıştır[524]. Vermiş olduğumuz bu haberlerde Türk kayıplarının yüksek olduğu belirtilerek, II. Kirte Muharebesi'ndeki müttefiklerin başarısızlığı örtülmeye çalışılmıştır. Şöyle ki, II. Kirte Muharebesi kastedilerek verilen Türk zayiatı 10.000 ya da 40.000 değil 2.000'dir[525].

4. III. Kirte Muharebesi (4-6 Haziran 1915)

19 Mayıs 1915 tarihinde Türk birlikleri tarafından gerçekleştirilen taarruzun başarısızlıkla sonuçlanması ve Türklerin bu taarruzda çok fazla zayiat vermesi, General Hamilton'un yeni bir taarruz emri vermesine neden olmuştur[526]. 4 Haziran 1915 tarihine gelindiğindeGeneral Hamilton'un emri doğrultusunda harekete geçen müttefikler, tekrardan Alçıtepeyi ele geçirmek için III. Kirte Muharebesi olarak bilenen ve 6 Haziran 1915 tarihine kadar sürecek taarruz harekâtını başlatmıştır. Bu taarruzlarda ise müttefikler çok az bir alanı ele geçirebilmiştir[527].

Daha önceden olduğu gibi yine Kirte Muharebesi'nden istenilen sonuçların alınmaması Amerikan gazetelerinin sadece cepheden gelengenel bilgilere yer vermesine neden olmuştur. Bu doğrultuda yayımlanan 4 Haziran 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, Çanakkale ile ilgili gelişmelere yer verdiği haberinde, İngiliz denizaltısının bir Alman deniz

[522]**Salt Lake Telegram**, 1Haziran 1915.
[523]**The Ogden Daily Standard**, 2 Haziran 1915.
[524]**The Day Book**, 2 Haziran 1915.
[525]Babüroğlu, **a.g.t.**, s.193.
[526]**Birinci Dünya Savaşı Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914 – 1916**), Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2014, s.s.134-135. (Bundan sonraki atıflarda, Çanakkale Cephesi Harekâtı,..., s.'' şeklinde atıf yapılacaktır.)
[527]C.F. Aspinall Oglander, **Büyük Harbin Tarihi, Çanakkale Gelibolu Harekâtı**, Haz. Metin Martı, C.II 2.b., Arma Yayınları, İstanbul, 2005, s.66.

gemisini Marmara denizinde torpillediğini yazmıştır[528]. 7 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazeteside İstanbul kaynaklı haberinde, Gelibolu Yarımadası'ndaki müttefik birliklerinin ağır kayıplarla geri sürüldüğünü anlatmıştır. Ayrıca bu haberin devamında Türk savaş bakanlığından yapılan resmî açıklamaya yer verilmiştir. Yapılan açıklamada, Seddülbahir'de gerçekleşen mücadelelerde başarılı olduklarını, müttefiklere ağır kayıplar verdirerekeski pozisyonlarına döndürdükleri belirtilmiştir[529].

9 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*İngiliz Havacılar Türk Tedarik Üssüne Baskın Düzenledi*'' başlıklı Londra kaynaklı haberinde, 9 deniz uçağının Gelibolu limanındaki Türk üssü olan Akbaş'ı bombaladığını yazmıştır. Haberin içeriğinde bu bombalamada depo ve silah cephaneliklerine ciddi hasar verildiği ve 3 askerin öldüğü analatılarak yaralıların da olduğu belirtilmiştir[530]. Haberde belirtildiği gibi Akbaş limanı müttefikler tarafından sürekli olarak bombanlamıştır. Bunun nedeni ise İstanbul veya Marmara kıyılarından yapılan sevkiyatlarda Akbaş limanın kullanıyor olmasıdır[531].

9 Haziran 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Daily Ardmoreite* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, müttefiklerin tekrardan Çanakkale Boğazı'nda aktifleştiğini, taze kuvvetlerin Gelibolu Yarımadası'na gittiğini ve müttefik donanmasının iç kaleleri bombalamaya devam ettiğini yazmıştır. Ayrıca gazetenin İstanbul kaynaklı haberinde ismi açıklanmayan Türk yetkililerin, salı günü ağır silahlarla şiddetli çatışmaların yaşandığını belirten ifadelerine yer vermiştir[532]. İki gün sonra yayımlanan 11 Haziran 1915 tarihli *Mt. Pleasant Pyramid* gazetesi, İngiliz-Fransız ordusunun Başkomutanı Hamilton'un Çanakkale Boğazı ve İstanbul'un alınması için Gelibolu Yarımadası'na indiğini yazmış ve Hamilton'un fiziki özelliklerinden başlayarak ailesi ve kariyeri hakkında bilgiler paylaşmıştır[533]. 11 Haziran 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Washington Times* gazetesi de Atina kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki İngiliz-Fransız filosunun neredeyse 48 saattir hiç durmadan Türk kalelerini bombaladığını yazmıştır[534]. Ertesi gün yayımlanan 12 Haziran 1915 tarihli *The Duchenes Record* gazetesi ise Yeni Zelandalılardan bahsederek, Yeni Zelanda süvarilerinin Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlara katılmak için Kahire'den yola çıktıklarını okuyucularıyla paylaşmıştır[535].

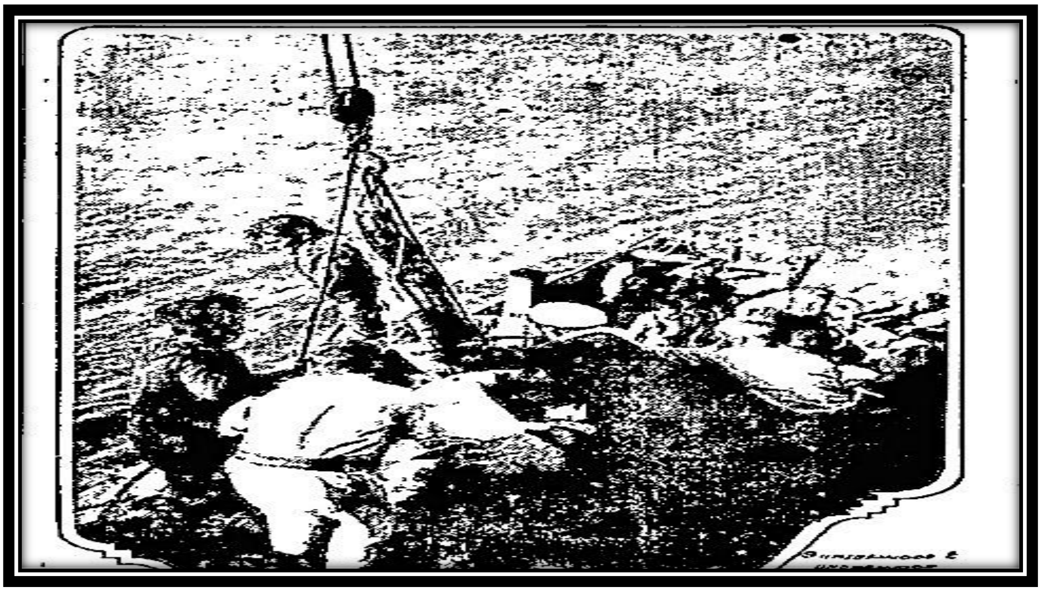
[528]**The Day Book**, 3 Haziran 1915.
[529]**Salt Lake Telegram**, 7 Haziran 1915.
[530]**Salt Lake Telegram**, 9 Haziran 1915.
[531]**Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi**, C. V, III. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1980, s.s. 497-498.
[532]**The Daily Ardmoreite**, 9 Haziran 1915.
[533]**Mt. Pleasant Pyramid**, 11 Haziran 1915.
[534]**The Washington Times**, 11 Haziran 1915.
[535]**The Duchenes Record**, 12 Haziran 1915.

15 Haziran 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ''*Türkler Tarafından Karşı Saldırı*'' başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, Türk savaş bakanlığının Çanakkale Boğazı'nda yapılan mücadelelerle ilgili açıklamasını aktarmıştır. Açıklamada: ''*11-12 Haziran gecesi boyunca düşman defalarca sağ kanadımıza saldırmaya çalıştı ancak asıl pozisyonlarında ağır kayıplarla geri püskürtüldü. Dün Anadolu sahili bataryalarımız düşmanın pozisyonlarını başarıyla bombaladı*''[536] denilmiştir. 18 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi İstanbul kaynaklı haberinde, Gelibolu Yarımadası'nı ziyaret etmesine izin verilen *Associated Press* muhabirinin gözlemlerine yer vermiştir. Muhabirin gözlemine göre İngilizler, Gelibolu Yarımadası'nın batı kıyısında eskiden elinde tuttuğu toprakların çoğunu kaybetmiştir[537].

5. I.Kerevizdere Muharebesi (21 Haziran 1915)

Kerevizdere'yi ele geçirmek isteyen müttefikler 21 Haziran'da gerçekleştirdiği taarruzla bu amacına ulaşmıştır. Ancak 21 Haziran'ı 22 Haziran'a bağlayan gece Türk birliklerinin yapmış olduğu karşı taarruzla Kerevizdere'yi kaybetmiştir. Son olarak değinmemiz gerekirse Türk tarafının 83 Rakımlı Tepe Muharebesi olarak adlandırdığı bu muharebede İngiliz ve Fransız zayiatı toplam 7.000'dir. Türk zayiatı ise toplam 5.800'dür[538].

Kerevizdere Muharebesi'nin yaşandığı gün The Salt Lake Herald Republican, aşağıda göstermiş olduğumuz ve yaşanan çatışmalarda yaralanıp bölgeden tahliye edilen yaralı askerlerin fotoğrafını paylaşmıştır.

Şekil 16. Yaralı askerin gemiye alınma işlemi[539]

---

[536]**The Salt Lake Herald Republican**, 15 Haziran 1915.
[537]**Salt Lake Telegram**, 18 Haziran 1915.
[538]**Çanakkale Deniz**, ..., s.s.175-176.
[539]**The Salt Lake Herald Republican**, 21 Haziran 1915.

Kerevizdere Muharebesi'nden bir gün sonra yayımlanan 22 Haziran 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, müttefik kara, hava ve deniz kuvvetlerinin Çanakkale Boğazı'na yaptıkları saldırıların geri püskürtüldüğünü yazmıştır. Haberde ayrıca müttefiklerin küçük bir uçak filosunun Osmanlı sınırları üzerinde hızla hareket ederek, Türk bataryalarını bombaladığını, İngiliz-Fransız donanmasınında uzun mesafeden etkisiz atışlarla bu saldırıları desteklediğini yazmıştır[540]. 24 Haziran 1915 tarihli *Honolulu Star-Bulletin* gazeteside bir Amerikan yelkenlisinin Karadeniz'den, Çanakkale Boğazı'na geçip, İzmir'e gitmeye çalışırken, denizde bulunan yüzlerce mayından birine çarparak havaya uçtuğunu yazmıştır[541]. 26 Haziran 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ise Kerevizdere'deki müttefiklerin kayıplarından ziyade Gelibolu Yarımadası'nın coğrafi özelliklerini anlatmayı tercih etmiştir[542].

6. Zığındere Muharebeleri (28 Haziran-5 Temmuz 1915)

28 Haziran 1915 tarihinde gerçekleştirilen Kerevizdere taarruzlarını kendi açısından başarılı bulan General Hamilton, bu başarıya yeni kazanımlar eklemek için 28 Haziran 1915 tarihinde Zığındere Muharebelerini başlatmıştır[543]. Başlayan bu muharebelerle birlikte müttefiklerin ilerlemesine engel olamayan Türk birlikleri, 5 Temmuz sabahı Zığındere'den müttefikleri atmak için karşı taarruz başlatmışsada geri çekilmek zorunda kalmıştır[544].

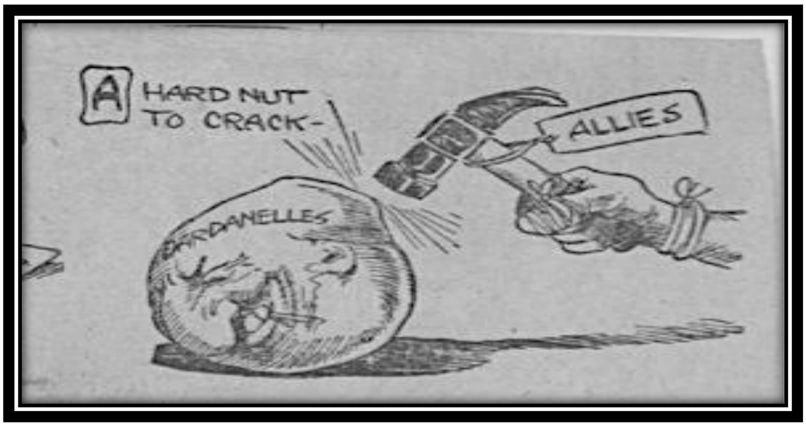
Zığındere Muharebeleri'nin başlamasından bir gün sonra yayımlanan 29 Haziran 1915 tarihli *The Farmer and Mechanic* gazetesi, Çanakkale Boğazı'nda yapılan muharebeleri ünlü Truva savaşına benzetmiş ve müttefik donanmasının kaleleri bombaladığını yazmıştır[545]. 1 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard*gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı'nı Ele Geçirmek Kolay Değil*'' başlıklı haberinde, Türklerin son üç aydır savunma yollarını iyice arttırdıklarını, Türk birliklerinin müttefiklerden sayıca fazla olduklarını ve konum avantajı elde ettiklerini yazmıştır[546]. 1Temmuz 1915 tarihli bir diğer gazete olan *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, İngiliz birliklerinin Şahin Dere'nin doğusu ve batısında önemli bir ilerleme kaydettiklerini, Kirte'ye bakan yeni bir hat kurulduğunu ve ele geçirilen bazı siperlerin ölü Türklerle dolu olduğunu aktarmıştır[547]. 2 Temmuz 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi Atina kaynaklı haberinde, müttefiklerin çarşamba sabahı Kirte'deki Türk mevzilerine şiddetli bir saldırı başlattığını, üç aydan daha

---

[540]**The Day Book**, 22 Haziran 1915.
[541]**Honolulu Star-Bulletin**, 24 Haziran 1915.
[542]**The Ogden Daily Standard**, 26 Haziran 1915.
[543]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s. 153.
[544]**Çanakkale Deniz**, ..., s.177.
[545]**The Farmer and Mechanic**, 29 Haziran 1915.
[546]**The Ogden Daily Standard**, 1 Temmuz 1915.
[547]**The Salt Lake Herald Republican**, 1 Temmuz 1915.

uzun bir süre önce Kilitbahir kalesine saldırısından bu yana süperdretnot Queen Elizabeth liderliğindeki 8 savaş gemisinin Türk kalelerini şiddetli bir şekilde bombaladığını anlatmıştır[548]. 2 Temmuz 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, İngiltere başbakanın açıklamalarına yer vermiştir. Habere göre Başbakan Asquith, Avam Kamarası'nda, Çanakkale Boğazı'na karşı düzenlenen operasyonlarda, İngiliz deniz ve kara kuvvetlerindeki kayıplarını açıklamıştır[549].

3 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi,‘‘*Çanakkale'de Türkler Yenildi*’’ başlıklı haberinde, akşam saatlerinde İngiliz yetkililerince ilan edilen resmîaçıklamaya yer verilmiştir. Açıklamada, Çanakkale'deki bazı mevzilerin kesin olarak ele geçirildiği belirtilmiştir[550]. 4 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,‘‘*Fransız Amiral Yaralandı Söylentisi*’’ başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki Fransız kuvvetlerini komuta eden General Gouraud'un bu gece yaralandığının rapor edildiğini yazmıştır. Haberin devamındahükümet basın sansürü ekibinin bu raporun yayınlanmasına izin verdiğini ancak hükümet yetkililerinin hiçbirinin bunu onaylamadığını okuyucularıyla paylaşmıştır[551]. Bu haberden iki gün sonra yayımlanan 6 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ‘‘*İngilizler Türk Ataklarını Geri Püskürttüler*’’ başlıklı haberinde, ağır bombardımanlar ve tekralanan süngü hücumlarının ardından müttefiklerin toprak kazandığını anlatmıştır[552]. 6 Temmuz 1915 tarihli *The Garden Island* gazetesi, botlara toplanmış Avusturalya birliklerinin büyük savaş gemilerinin koruması altında hareket ettiklerini yazmıştır[553]. Yine 6 Temmuz 1915 tarihli The Sun gazetesi de mütefiklerin kazanımlarını aşağıdaki karikatür ile tasvir etmeye çalışmıştır[554].

Şekil 17. ‘‘*Sert Ceviz Çatlak*’’

[548]**The Day Book**, 2 Temmuz 1915.
[549]**The Salt Lake Herald Republican**, 2 Temmuz 1915.
[550]**Salt Lake Telegram**, 3 Temmuz 1915.
[551]**Salt Lake Telegram**, 4 Temmuz 1915.
[552]**The Salt Lake Herald Republican**, 6 Temmuz 1915.
[553]**The Garden Island**, 6 Temmuz 1915.
[554]**The Sun**, 6 Temmuz 1915.

7 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, savaş malzemesi taşıyan Fransız kruvazörü Kartaca'nın Gelibolu Yarımadası'nın ucunda bulunan Seddülbahir'de bir Alman denizaltı tarafından batırıldığını yazmıştır. Haberin içeriğinde kruvazörden 66 mürettebatın kurtarıldığı diğer 6 diğer mürettabatın ise kayıp olduğu anlatılmıştır[555]. 9 Temmuz 1915 tarihli *Grand Valley Times* gazetesi de ''*Çanakkale'de Savaş*'' başlıklı haberinde, 28 Haziran-2 Temmuz tarihleri arasında gerçekleşen Çanakkale operasyonlarında 150 kişi ölü ve 15.000 kişi yaralı olmak üzere toplam Türk zayiatının 20.150 olduğunu yazmıştır[556]. Haberde her ne kadar böyle yazsa da 28 Haziran – 5 Temmuz tarihleri arasında gerçekleşen muharebelerde müttefiklerin zayiatı toplam 1.750, Türklerin toplam zayiatı ise 2.013olmuştur[557]. Durum böyle iken Amerikan basını rakamlarda ciddi oynamalar yapmıştır.

Zığındere Muharebeleri'nden alınan sonucu memnuniyetle karşılayan 10 Temmuz 1915 tarihli *Albuquer Que Morning Journal* gazetesi, Çanakkale Boğazı operasyonunun birkaç gün içerisinde çok tatmin edici hale geldiğini, İngilizler tarafından birkaç önemli siperin ele geçirildiğini aktarmıştır[558]. 11 Temmuz 1915 tarihli *The Sun* gazetesine ait *Fourth Section Magazine* dergisi ise River Clyde'nin Gelibolu Yarımadası'na yanaştığı fotoğrafı ve müttefik savaş gemileri tarafından etkisiz hale getirilen topçu bataryalarının fotoğrafını paylaşmıştır[559].

7. II.Kerevizdere Muharebesi (12-13 Temmuz 1915)

12 Temmuz gününe gelindiğinde müttefikler Zığındere'de elde ettikleri başarıları devam ettirme adına II.Kerevizdere Muharebesi'ni başlatmıştır[560]. Öte yandan Türk birlikleri kaybettikleri yerleri geri alabilmek için 12 Temmuz'u 13 Temmuz'a bağlayan gece, karşı taarruz harekâtını başlatmıştır. Yapılan bu taarruz neticesinde müttefikler işgal ettikleri bazı yerleri boşaltmak zorunda kalmıştır[561].Bu muharebenin gelişimini ve sonucunu aktaran gazetelere baktığımızda 12 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,''*Temmuz Görünümü AçısındanSavaşın Analizi*'' başlıklı yorum haberinde, basit ve şımarık bir tavırla başlatılan mücadelelerin korkunç bir başarısızlığa dönüştüğünü anlatmıştır[562].13 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram*gazetesi de''*Gelibolu Yarımadası'nda Müttefikler İlerliyor*''

---

[555]**The Ogden Daily Standard**, 7 Temmuz 1915.
[556]**Grand Valley Times**, 9 Temmuz 1915.
[557]**Çanakkale Deniz**, ..., s.177.
[558]**Albuquer Que Morning Journal**, 10 Temmuz 1915.
[559]**The Sun**, 11 Temmuz 1915./Daha önceki görselde gösterildiği tekrar fotoğraf konulmamıştır.
[560]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s.41.
[561]Ellis Ashmead Bartlett, **Çanakkale Gerçeği**, 3.b., Haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005, s.203.
[562]**Salt Lake Telegram**, 12 Temmuz 1915.

başlıklı haberinde, Midilli'den gelen bilgilere göre, Gelibolu Yarımadası'nda ciddi çatışmaların sürdüğünü ve 200 metrelik bir alanın müttefikler tarafından ele geçirildiğini yazmıştır. Haberin içeriğinde Çanakkale'nin iç kısımlarında bulunan kalelere yönelik bombardımanlarındevam ettiği de belirtilmiştir[563].

14 Temmuz 1915 tarihli *The Oklahoma City Times* gazetesi, Balkan kaynaklarından gelen birçok raporlara göre, Türklerin barış için istekli olduğunu belirtmiştir. Öte yandan gelen raporlarda Türkiye'nin Çanakkale Boğazı'nda cephane kıtlığı çekmeye başladığını daokuyucularıyla paylaşmıştır[564]. Diğer gazete haberlerine geçmeden önce burada şunu ifade etmemiz gerekir kihaberde belirtildiği gibi Türkler barış için istekli değildir aksinesavaşmak için moralleri çok yüksektir[565]. Haberdeki bir diğer konu olan cephane kıtlığı çekilme söz konusu değildir aksine bölge sürekli olarak cephane ve askeri birliklerle takviye edilmiştir[566].

15 Temmuz 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesine baktığımızda *The Oklahoma City Times* gazetesi gibi Türk birliklerininhücum harekâtından bahsetmemiştir. Öyle ki ''*Gelibolu Operasyonunda Ruslar Yardım Ediyor*'' başlıklı Manilla kaynaklı haberinde, Rusya'nın Çanakkale Boğazı'ına askeri birliklerini yönlendirildiğini yazmıştır[567]. 15 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi diğer gazetelerden farklı olarak Türk hücumlarından bahsetmiştir. Bu bağlamda''*Türkler, Müttefikleri Geri Fırlattı*''başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, ismi açıklanmayan Türk yetkililerin açıklamalarına yer vermiştir. Bu açıklamalarda: ''*Pazartesi günü müttefikler, Türk hatlarının sol ve sağ kanatlarına karşı savaş gemileri tarafından da desteklenen saldırılar yaptılar ancak ağır kayıplar verdirilerek geri püskürtüldü*'' denilmiştir. Ayrıca gazetenin Londra kaynaklı haberinde, pazartesi günü, Türk mevzilerinin dört noktasına müttefiklerin saldırı düzenlediğini ve bu saldırı sonunda Kirte'yi savunan iki tepenin işgal edildiğini yazmıştır. Haberin devamında 4.000 Türk'ün esir alındığı belirtilmiştir[568]. 16 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi de ''*Müttefikler Gelibolu'da Başka Bir Kazanç Elde Etti*''başlıklı haberinde, Fransızların Kirte bölgesinde önemli başarılar elde ettiğinden bahsetmiştir. Haberin devamında General Hamilton'un 12 Temmuz'da başlattıkları operasyonlarda 200'den 400metrelik bir alana doğru ilerleme kaydedildiğini ve 12-13 Temmuz gecesi boyunca, iki karşı saldırı başarıyla püskürtüldüğüne dair sözlerine yer

---

[563]**Salt Lake Telegram**, 13 Temmuz 1915.
[564]**The Oklahoma City Times**, 14 Temmuz 1915./ Haberde bu bilginin resmi olarak onaylamadığı da yazılmıştır.
[565]**Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri II**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:73, Ankara, 2005, s.46.
[566]Nilüfer Hatemi, **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, C. I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s.319.
[567]**The Logan Republican**, 15 Temmuz 1915.
[568]**The Salt Lake Herald Republican**, 15 Temmuz 1915.

verilmiştir[569] . 17 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ise ‘‘*Avusturya-Almanya Yeni Atak*’’ başlıklı verdiği haberinde, batı cephesindeki gelişmeler aktarılırken, Atina’dan gelen bilgilere göre Gelibolu Yarımadası’nda müttefiklerin ilerleme kaydettiklerini yazmıştır[570].

18 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Almanya’nın yardımlarından bahsettiği‘‘*Türklere Çok Az Alman Yardımı*’’ başlıklı Berlin kaynaklı haberinde Çanakkale’de Türklere yardım eden Alman kuvvetinin sadece 30 subay ve 500 kişiden oluştuğunu yazmıştır. Dahasıhaberde Çanakkale’de bulunan 7 Alman deniz subayının amiral yardımcısı rütbesine yeni yükseltidiğini ve bu rütbesi yükseltilenler arasında Karadeniz’de Rus limanlarını bombalayan Amiral Souchon’un yer aldığı belirtmiştir[571]. Haberde verilen konu hakkında bilgi vermek gerekirse Çanakkale Muharebeleri’nde Liman Von Sanders 200 Alman askerini yanında görmek istemiştir. Alman Genelkurmayı da bu isteği uygun bularak haziran ayında bir Alman İstihkâm Bölüğünü[572] bölgeye göndermiştir. Bununla birlikte Çanakkale Muharebeleri bölgesinde Alman asker sayısı kasım ayı itibariyle 500 kişiye ulaşmıştır[573].

21 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard*gazetesi,‘‘*Kaiser En Üstün Olduğunda*’’ başlıklı yorum haberinde, Avrupa'daki korkunç savaşın Almanların lehine geliştiğini ve Rusların yenilmek üzere olduklarını yazmıştır. Yorum haberin devamında ise Çanakkale Boğazı geçilmediği sürece, Rusya’nın yılın büyük bir bölümündekapalı olanArchangel ve Vladivostok limanlarından yararlanabileceği ifade edilmiştir[574]. 22 Temmuz 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, ‘‘*Çanakkale’deki İngiliz Kaybı Toplam 42.434’’* başlıklı Londra kaynaklı haberinde, İngiltere Başbakanı Asqulth’un, Avam Kamarası'na açıklama yaptığını ve Asqulth’un bu açıklamasında Çanakkale Boğazı sefer kuvvetinin öldürülen, yaralanan ve kaybedilen toplam zayiatının 42.434 olduğunu belirten sözlerine yer vermiştir[575]. Gazetenin yayımlandığı bu tarihte Ruslar, Samsun’u bombalamış ve 150 yelkenliyi tahrip edip bir Türk gemisini batırmıştır[576].

---

[569]**The Salt Lake Herald Republican**, 16 Temmuz 1915.
[570]**The Ogden Daly Standard**, 17 Temmuz 1915.
[571]**Salt Lake Telegram**, 18 Temmuz 1915.
[572]İstihkâm:‘‘*Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer*’’; Bölük: ‘‘*Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik*’’. Bkz. Türk Dil Kurumu https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 13/5/2020)
[573]Özgür Keskin, ‘‘Çanakkale Muharebeleri’nde Türk Ordusunun Lojistik Faaliyetleri’’, **Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Malzeme Tedarik ve Lojistik Yönetimi Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2007, s. 91.
[574]**The Ogden Daily Standard**, 21 Temmuz 1915.
[575]**The Logan Republican**, 22 Temmuz 1915.
[576]**BOA**, HR. SYS., Dosya 2111 Gömlek 2.

23 Temmuz 1915 tarihine gelindiğinde, *The Bottineau Courant* gazetesi, Çanakkale Boğazı'ndaki müttefik donanmasının ilerleyişinin mayınlar ve Türk kalelerinden açılan topçu ateşlerinden dolayı yavaş seyrettiğini yazmıştır[577]. Aynı tarihli bir başka gazete olan 23 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, geçen hafta içinde Gelibolu'da durumun değişmediği belirtilmiş, gazetenin Paris kaynaklı haberinde ise Kerevizdere'de yürütülen operasyonlar hakkında bilgiler aktarılmıştır[578]. 24 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi,''*Türkiye Gelibolu Sınırını Güçlendiriyor*'' başlıklı İstanbul kaynaklı haberinde, Gelibolu için Türklerin yeni birlikleri topladığını yazmıştır. Bununla birlikte haberin devamında İstanbul'da yemek kıtlığı veya salgın hastalık ile ilgili az bilgilerin olduğu belirtilerek, kolera vakasının bulunmadığını ve sokaklarda kargaşa durumunun olmadığı anlatılmıştır[579]. 25 Temmuz 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,''*Savaşın Bir Yılı*'' başlıklı haberinde, Dünya savaşının geçen bir yılını değerlendirmiş ve müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'nda küçük kazançları olduğunu dile getirmiştir[580].

26 Temmuz 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Almanya'nın Polonya'daki Orduları İlerlemeye Devam Ediyor*'' başlıklıhaberinde, Almanya'nın Polonya'da sürdürdüğü operasyondan bahsetmektedir. Haber içeriğinde alt başlık olarak verilen ''*Kış İçin Hazırlıklar*'' haberinde ise Çanakkale Boğazı'nda İngiliz uçağının denizaltılara karşı savaş gemilerini koruma gözlemleri icra etmesinden bahsetmiştir[581]. 27 Temmuz 1915 tarihli *The Garden Island* gazetesi de *Salt Lake Telegram* gazetesini desteklercesine müttefik birliklerinin Çanakkale'ye inmesinin pahalı bir operasyon olduğunu net bir şekilde ifade etmiştir[582]. 28 Temmuz 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ''*Denizaltı Yok Edildi*'' başlıklı Berlin Kaynaklı haberinde, Fransız denizaltısı Manotte'nin 26 Temmuz'da Çanakkale'nin dar bölgesinde bir Alman denizaltısı tarafından tahrip edildiğini ve Fransız denizaltı ekibinden 31mürettebatının ele geçirildiğini yazmıştır[583]. 29 Temmuz 1915 tarihli *TheSalt Lake Herald Republican* gazetesi de Fransız raporlarına dayanarak Gelibolu Yarımadası'nda müttefiklerin küçük kazançları olduğu anlatılmıştır[584].

---

[577]**The Bottineau Courant**, 23 Temmuz 1915.
[578]**Salt Lake Telegram**, 23 Temmuz 1915.
[579]**The Salt Lake Herald Republican**, 24 Temmuz 1915.
[580]**Salt Lake Telegram**, 25 Temmuz 1915.
[581]**The Ogden Daily Standard**, 26 Temmuz 1915.
[582]**The Garden Island**, 27 Temmuz 1915.
[583]**The Salt Lake Tribune**, 28 Temmuz 1915.
[584]**The Salt Lake Herald Republican**, 29 Temmuz 1915.

8. 1 Mayıs 1915 Türk Taarruzu

1 Mayıs 1915 tarihinde Türk birlikleri, müttefikleri Arıburnu bölgesinden çıkarmak için bir taarruz gerçekleştirmiştir. Ancak bu taarruzda istenilen sonucun alınamamasının yanı sıra Türk tarafı ciddi kayıplar vermiştir[585].Yaşanan bu gelişmeler ışığında Çanakkale'de neler olduğunu okuyucularına aktarmaya çalışan 2 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*Çanakkale Savaşı'nın Gizemi*'' başlıklı haberinde okuyucularına müttefiklerin ve Türklerin konuşlandıkları yerleri ve yapılan mücadeleleri tasvir eden harita paylaşarak, bölgede tam olarak ne olup bittiği göstermeye çalışmıştır[586]. 4 Mayıs 1915 tarihli *TheOgden Daily Standard* gazetesi de 1 Mayıs Taarruzunda yaşananlara istinaden''*İngiliz Birlikleri İlerliyor*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, İngiliz birliklerinin Gelibolu Yarımadası'nın iç kısımlarına doğru ilerlediğini yazmıştır[587]. 4 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi ise Atina kaynaklı haberinde, Türklere karşı yürütülen mücadelelerdeaskerlerin ve mühimmatın birkaç metre toprak kazanmak için dikkatsizce boşa harcandığını ve umutsuzca yapılan mücadelelerde, müttefiklerin saldırılara maruz kaldığını anlatmıştır.[588].

Gazeteler yaşanan bu gelişmeleri okuyucularına aktarırken, General Hamilton da 5 Mayıs 1915 tarihinde günlüğüne yazmış olduğu bilgilerde, Türk ve Fransızlar arasında bombardımanın devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca günlüğünde iki tarafın cephane bakımında sıkıntı çekmediğini anlatmıştır. Dahası Türklerin İngilizlerin bulunduğu alanlara sürekli olarak saldırdıklarını aktarmıştır. Son olarak, bu saldırılarıtüfek atışlarıyla geri çevirdiklerini de ifade etmiştir[589].

5 Mayıs 1915 tarihinde yayımlanan *Forest City Press* gazetesi, Nağara kalesininağır bombardımana tutulduğunu yazmıştır. Gazete haberinin devamındaTürklerin Gelibolu'yu savunmak için bölgede 60.000 askeri birliği bulundurduğu belirtilmiştir[590]. Haberde verilen asker sayısı hakkında şunu söylememiz gerekir, kara muahraberelerinin başlamasının ardından ''*1915 Nisan ayı sonu itibariyle asker alma bölgesinden 20.000 er ordu adına Gelibolu'ya gönderilmişti. 14 Mayıs 1915 tarihine kadar 5. Ordu'ya yapılan ikmal eri sevkiyatı 25.000 idi. Ordu Dairesi temmuz ayı içinde 101.000 er ikmali yapmıştı. Ayrıca 20.000 er de gönderilmek üzere hazır beklemekteydi. 5. Ordu'nun 17 Temmuz 1915 tarihine kadar kaybı 124.000 er idi. 101.000 ikmal eri alınmıştı. Eksiği olan 20.000 er de giyim ve kuşam olmadığından gönderilememişti; bu yüzden elde tutuluyordu. Giyim ve kuşam ikmali*

585**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.s.101-102.
586**Salt Lake Telegram**, 2 Mayıs 1915.
587**The Ogden Daily Standard**, 4 Mayıs 1915.
588**Salt Lake Telegram**, 4 Mayıs 1915.
589 Ian Hamiton, **Gelibolu Günlüğü**, Çev. Osman Öndeş, Hürriyet Yayınları, İstanbul,1972, s.s. 135-136.
590**Forest City Press**, 5 Mayıs 1915.

tamamlanıp hazır olan erler, ulaştırmayı yapacak olanlar gerekli emirleri almıştı''[591]. Muharebelerin sonuna kadar ise bölgeye toplam 350.000'lik bir askeri kuvvet gönderilmiştir[592].

Yine 5 Mayıs 1915 tarihlibir başka gazete olan *The Watchman and Southron* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, acı çekilse de müttefiklerin Çanakkale Boğazı üzerindeki kara kuvvetlerinin istikrarlı bir şekilde ilerlediğini dile getirmiştir. Dahası Türklerin geri çekildiğini yazmıştır[593]. 7 Mayıs 1915 tarihli*The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ''*Müttefikler İlerliyor*'' başlıklı Londra kaynaklı haberinde, İngiltere Başbakanı Asqulth'un Çanakkale Boğazı'ndaki saldırıyı son derece tatmin edici koşullar altında sürdüğünü belirten ifadelerine yer vermiştir[594].

9. Bombasırtı Muherebesi (14 Mayıs 1915)

14 Mayıs 1915 tarihinde müttefikler GeliboluYarımadası'nda ilerleyebilme adına, gece saatlerinde, Bomba Sırtı ile Cesarettepe kuzeyi arasında bulunan Türk birliklerine karşı bir taarruz harekâtı başlatmıştır. Bu tarruza katılan Anzak birliklerinin bir kısımı Türk mevzilerine girebilmişse de karşılaşmış olduğu direniş nedeniylegeri dönmek zorunda kalmıştır[595]. Türk askerinin göstermiş olduğu bu direniş ve cesaretGazi Mustafa Kemal Atatürk'ün anılarında: "*Biz ferdi kahramanlık sahneleriyle meşgul olmuyoruz. Yalnız size Bomba sırtı vakasını anlatmadan geçemeyeceğim. Mütekabil siperler arasındaki mesafeniz sekiz metre, yani ölüm muhakkak muhakkak…Birinci siperdekiler hiçbiri kurtulmamacısına kâmilen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayanı gıpta bir itidal ve tevekkülle biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, hiç ufak bir fütur bile göstermiyor; sarsılmak yok! Okuma bilenler Kur'an-ı Kerim okuyor cennet'e girmeğe hazırlanıyorlar. Bilmeyenler Kelime-i şehadet çekerek yürüyorlar. Bu Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren şayanı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale muharebesini kazandıran bu yüksek ruhtur*''[596] şeklinde anlatılmaktadır.

Bombasırtı Muhaberesi sonrası yayımlanan 17 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı İçin Mücadele*''başlıklı haberinde, son yaşanan gelişmeler aktarılmıştır. Aktarılan haberin içeriğinde, Çanakkale'den gelen haberlerin

---

[591]Ahmet Esenkaya, "Çanakkale Cephesi'nde İdari Faaliyetler ve Lojistik Hizmetleri'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.17, (Güz 2014), s.s. 53-55.

[592] Hatip, **a.g.m.**,s.449.

[593]**The Watchman and Southron**, 5 Mayıs 1915.

[594]**The Salt Lake Herald Republican**, 7 Mayıs 1915.

[595]F. Rezzan Ünalp, ''Çanakkale Muharebeleri ve Mustafa Kemal'', **Çanakkale Araştırmaları Türk yıllığı**, S. 18, (Bahar 2015), s.52.

[596]Ruşen Eşref Ünaydın, **Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul,1930, s.s.49-50.

müttefikler için iyi haberler olmadığını, operasyonlarla ilgili raporların tam olarak açıklanmamasına rağmen raporlarda belirtilenlerin, Fransızların ve İngilizlerin harika sonuçlar alamadıklarını gösterdiğini yazmıştır. Ayrıca tahmin edilenden daha güçlü bir direnç gösterenTürklerin, Alman subayların önderliğinde toprağın her karışında müttefiklerle savaştıkları da belirtilmiştir. [597].

20 Mayıs 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ‘‘*Raporda Kilitbahir Silahları Sessiz*’’ başlıklı Midilli kaynaklı haberindeKilitbahir’deki Türk kalelerinin susturulduğunu yazmıştır [598]. 22 Mayıs 1915 tarihli *Emphraim Enterprise* gazetesi, ‘‘*Türk Kayıpları Ağır*’’ başlıklı haberinde, Çanakkale’de şiddetli savaşın devam ettiğini aktarmıştır[599]. 29 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi ise *The Salt Lake Herald Republican* ve *Emphraim Enterprise*’nin aksine ‘‘*Türkler Müttefikleri Kontrol Ediyor*’’ başlıklı Londra kaynaklı haberinde, Türk askerlerinin Gelibolu yarımadasını, 80.000 kişilik müttefiklerin çıkarma kuvvetlerine karşı savunduğunu bununla birlikte Türklerin Kafkasya’daki savunmalarında devam ettiğiniyazmıştır. Ayrıca, Türklerin Çanakkale’nin Suriye’den takviye edilmesine yoğunlaştığını belirtmiştir[600] . Haberde belirtildiği gibi Osmanlı Devleti, Çanakkale Muharebeleri’ndeki kayıplarını karşılayabilmek için Suriye’den takviye birlikler göndermiştir. Bu kapsamda 200 kadar subayı Suriye’den Çanakkale’ye sevk edilmiştir[601].

10. 19 Mayıs 1915 Türk Taarruzu

19 Mayıs 1915 tarihinde Türk birlikleri müttefiklere karşı taarruz harekâtı yaparak geri çekilmelerini sağlanmak istenmiştir. Bu doğrultuda Arıburnu Cephesi’nde gerçekleştirilen taarruzda istenilen sonuç elde edilememiştir. İstenilen sonucun elde edilememesinin yanı sıra 3.420 şehit, 6.064 yaralı olmak üzere toplam 9.484 kayıp verilmiştir[602].Türk taarruzunun gerçekleştiği gün yayımlanan19 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi Edirne, Keşan, Lülebürgaz ve civarında bulunan Türk birliklerinden acil bir şekilde Gelibolu Yarımadası’ndaki Türk kuvvetlerine mühimat ve birlikler gönderildiğini yazmıştır[603]. 19

[597]**The Ogden Daily Standard**, 17 Mayıs 1915.
[598]**The Salt Lake Herald Republican**, 20 Mayıs 1915.
[599]**The Emphraim Enterprise**, 22 Mayıs 1915.
[600]**Salt Lake Telegram**, 29 Mayıs 1915.
[601]Ali Fuad Erden, **Birinci Dünya Harbinde Suriye Hatıraları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 89.
[602]**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.137.
[603]**The Ogden Daily Standard**, 19 Mayıs 1915.

Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi iseKumkale yakınlarına Fransızlar tarafından taze kuvvetlerin çıkarıldığını yazmıştır[604].

19 Mayıs Türk taaruzunun neticelenemesinden sonra yayımlanan 20 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi yapılan bu taarruzun ardından müttefiklerin kayıplarına yer vererek, yayımlanan İngiliz zayiat listesinde 170 subay ve1.400 askerin isminin yazılı olduğunu belirtmiştir.[605]. Alınan sonuçtan olsa gerek, 21 Mayıs 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazeteside ‘‘*Müttefikler Müslümanların Başkentine Yaklaşıyor*’’ başlıklı haberinde, Gelibolu Yarımadası'nın, İstanbul'a yaklaşık 30 mil uzakta olduğunu belirtmiş ve İstanbul'a yaklaşıldığını yazmıştır.[606].

19 Mayıs taarruzu sonrası bölgede binlerce ölü vardır ve devam eden çatışmalar nedeniyle ortada kalan bu ölüler kokmaya başlamıştır. Dahası her iki tarafın askerleri bu kötü kokudan etkilenmiştir. Bu durumdan dolayı 24 Mayıs 1915 tarihinde ateşkes yapılmış ve ölülerin gömülmesi kararlaştırılmıştır[607]. Bu karara istinaden 25-26 Mayıs tarihlerinde yayımlanan gazetelerde ölülerin kokması nedeniyle ateşkesin olduğunu vurgulayan yazılar kaleme almıştır. 27 Mayıs 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi ise farklı bir gelişmeyi aktarmış ve Gelibolu Yarımadası kıyısında bulunan bir kruvazörün, Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetlerinin operasyonlarını desteklerken, bir denizaltı tarafından vurulduğunu ve7 dakika sonra battığını yazmıştır[608]. 28 Mayıs 1915 tarihli *Tooele Transcript Bulletin* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, resmîbir bildiriye yer vermiştir. Bildiride, Türklere karşı Gelibolu Yarımadası'nda İngiliz-Fransız kuvvetlerinin yürüttüğü operasyonların yarımadanın güneyinde daha fazla kazanç sağladığı belirtilmiştir[609]. 28 Mayıs 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Valdez Daily Prospector* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, bir İngiliz denizaltısının başarılı bir şekilde Çanakkale Boğazı'nı geçtiğini ve bir Türk gambotunu Marmara denizinde batırarak, İstanbul limanına girdiğini yazmıştır. Haberin devamında denizaltınınİstanbul'da kendisine yönelik yapılan saldırılardan dolayı Çanakkale Boğazı'na geri döndüğünü belirtmiştir[610].

[604]**Salt Lake Telegram**, 19 Mayıs 1915.
[605]**Salt Lake Telegram**, 20 Mayıs 1915.
[606]**Salt Lake Telegram**, 21 Mayıs 1915.
[607]**Birinci Dünya Savaşı II. Kitap**, …, s.137.
[608]**The Salt Lake Herald Republican**, 27 Mayıs 1915.
[609]**Tooele Transcript Bulletin**, 28 Mayıs 1915.
[610]**The Valdez Daily Prospector**, 28 Mayıs 1915.

11. Anafartalar Muharebeleri (6 Ağustos 1915- 21 Ağustos 1915)

İstanbul'a ulaşmak için her yolu deneyen ve böylelikle Çanakkale Boğazı'nın açılmasını sağlamak isteyen müttefikler, Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyinde bulunan Arıburnu Cephesi'ndeki Conkbayırı, Kocaçimen Tepesi ve Suyatağını ele geçirerek amaçlarına bir adım daha yaklaşmak istemiştir. Aynı zamanda müttefikler Kabatepe-Maydos doğrultusunda kazanımlar elde ederek Türk birliklerinin bağlantılarını kesmek dahası Suvla'nın da alınarak, bu bölgeyi operasyonlarında kullanılmak istemiştir[611] . Tabii ki bu isteklerde Anafartalar Muharebelerin'in temel amacını oluşturmaktadır. Nitekim bu muharebelerin kapsamını Kanlısırt Tespit Taarruzu, Conkbayırı Muharebeleri, I. Anafarta Muharebesi, Kireçtepe Muharebeleri ve II. Anafarta Muharebesi oluşturmaktadır.

11.1.Kanlısırt Tespit Taarruzu (6- 10 Ağustos 1915)

Ağustos ayına gelindiğinde ufak bir alana sıkışan müttefikler için Çanakkale artık çaresiz bir mücadeleden başka bir şey ifade etmemektedir. 1 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesibu duruma değinerek, ''*Müttefikler İçin Türkiye'de Dinlenme Yok*'' başlıklı haberinde, Gelibolu Yarımadası'nda çaresizce mücadelenin askerleri meşgul ettiğini, Gelibolu'daki müttefik kuvvetleri içerisinde futbol oyunları, yetenek konserleri ve film gösterileri olmadığını yazmıştır[612]. 2 Ağustos 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesiise Gelibolu Yarımadası'nda iki haftadır önemli bir mücadele olmadığını, Bunun dışında Atina'dan gelen raporlara göre İstanbul'daki ciddi bir yangının askeri bir hastane dâhil olmak üzere 3.000 binayı tahrip ettiğini yazmıştır[613]. 3 Ağustos 1915 *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi ise muharebeler dönemi içerisinde bir ilke imza atarak, Çanakkale ile ilgi bir reklam paylaşmıştır. Paylaşılanreklamda ücretsiz olarak verilecek renkli savaş haritalarında Avusturya- İtalya çatışma sınırları ile Çanakkale, Boğazlar ve İstanbul bölgelerinin gösterildiğini yazmıştır[614]. Ertesi günkü yayımında The *Salt Lake Herald Republican* gazetesi, yaşananılan olumsuz gelişmeleri aktarmak yerine General Hamilton'u öven Londra kaynaklı bir haber paylaşmıştır. Haberde, General Hamilton komutasındaki müttefik kuvvetlerinin Çanakkale'de başarılı saldırılar gerçekleştirdiğini yazmıştır. Öte yandan Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinin Türk mevzilerinin bulunduğuCehennem Tepesi sınırında başarılı saldırılar gerçekleştirdiklerinden bahsetmiştir.[615].

---

[611]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s.51.
[612]**Salt Lake Telegram**, 1 Ağustos 1915.
[613]**The Ogden Daily Standard**, 2 Ağustos 1915.
[614]**The Salt Lake Herald Republican**, 3Ağustos 1915.
[615]**The Salt Lake Herald Republican**, 4 Ağustos 1915.

6 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*Türkler Daha Az Agrasif; Yeraltı Mücadelesi*’’ başlıklı Londra kaynaklı haberinde, Avustralya birlikleri tarafından düzenlenen saldırıların mükemmel olduğunu yazmıştır. Bununla birlikte haberin devamında Gelibolu Yarımadası’nda Osmanlı Devleti ile müttefiklerin ciddi kayıplar verdiğinive sürekli şiddetli çatışmaların yaşandığını yazmıştır. Haberin devamında ayırca Türklerin siperlerinden çıkamadığını ve daha az agresiflik gösterdikleri belirterek, siperlerden bomba atma ve madenciliğin artık savaşın temel yöntemi olduğu anlatılmıştır[616]. Haberde belirtilen madenciliğin yani lağımcılığın artık savaşın temel yöntemi olmasının nedeni ise lağım vasıtasıyla siperlerin altına bomba konulup buraların imha ediliyor olmasıdır. Dahası patlamadan sonrasiperlerin ele geçirilme ihtimali de söz konusudur[617].Öte yandan gazetenin yayımlandığı 6 Ağustos 1915 tarihinde, Arıburnu Cephesi’nde, İngilizlerin Lone Pine (Tekçam) ve Sarıbayır; Türklerin ise Kanlısırt ve Conkbayırı Muharebeleri olarak adlandırıdıkları muharebeler başlamıştır[618]. Bu bağlamda müttefikler 6 Ağustos 1915 tarihine kadar 37.000 kişilik bir asker sevkiyatını Arıburnu cephesi için gerçekleştirmiştir. Böylelikle Gelibolu Yarımadası’ndaki mücadelelerin ikinci kısmı da başlamıştır[619].

Kanlısırt ve Conkbayırı muharebelerinin başlamasının ertesi günü yayımlanan7 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram*gazetesi,‘‘*Sultan’ın Askerleri İngilizleri Gömüyor*’’ başlıklı haberinde, bir siper alındıktan sonra Türkler tarafından pek çok ölü İngiliz askerinin gömüldüğünü, askerlerin gömülmesinden önce ise İngilizlerin üzerinde kimliklerini tanımlayıcı şeylerin arandığını yazmıştır. Bununla birlikte haberde, bu aramalar esnasında askerlere ait günlük vb. eşyaların bulunduğu da belirtilmiştir[620]. 9 Ağustos 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ise‘‘*İtalya, Müttefik Güçlerine Yardım Ediyor*’’ başlıklı ve New York kaynaklı haberinde, İtalyan ordusunun kaptanı Victor Del Francits’in İtalya’nın önümüzdeki üç hafta içinde Fransa’ya veya Çanakkale’ye 650.000 yeni asker gönderecebileceğini ifade eden sözlerine yer vermiştir[621]. Gazetenin ilerleyen sayfalarındayer alan‘‘*Müttefik Subaylar Arasında Anlaşmazlık*’’ başlıklı bir haberde, müttefik kuvetlerinin durumundan bahsedilerek, İngiliz ve Fransız subaylar arasında anlaşmazlıkların arttığı bundan dolayı subayların birbirileriyle konuşmalarının yasaklanması gerektiğini yazmıştır. Bununla

[616]**Salt Lake Telegram**, 6 Ağustos 1915.
[617]Murat Karataş, ‘‘Çanakkale Muharebelerinde Lağım Muharebeleri’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 6-7, (Bahar-Güz 2008), s.45.
[618]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s. 175.
[619]Babüroğlu, **a.g.t.**, s.246.
[620]**Salt Lake Telegram**, 7 Ağustos 1915.
[621]**The Ogden Daily Standard**, 9 Ağustos 1915.

birlikte haberde, Fransızların İngilizleri cesaretlerini kaybetmekle suçladığı belirtilmiştir[622]. Haberde belirtilen müttefik subayları arasındaki anlaşmazlıkları doğrulamak gerekirse, ağustos ayında askerlerin Gelibolu Yarımadası'na gitmek için istekli olmadıkları görülmüştür. Bu durum karşısındaaskerleri çavuşlar ikna etmeye çalışmıştır[623].

Sonuç olarak 10 Ağustos 1915 tarihine gelindiğinde Kanlısırt Muharebeleri'nde Türk birliklerinin zayiatı 1.530'u şehit, 4.750'si yaralı olmak üzere toplam 7.164'tür. Avustralyalıların zayiatı ise1.700'den biraz fazladır[624].

11.2. Conkbayırı Muharebeleri (6- 10 Ağustos 1915)

Müttefik kuvvetlerinden İngilizlerin, Conkbayırı'nın güneyi ile Kocaçimen Tepesi arasındaki bölgeyi ele geçirmek için Conkbayırı'na ve Ağıldere'ye ulaşması gerekmektedir. Bundan dolayı Keskintepe ve Şahinsırtı'na hâkim olmaları temel hedefleri olmuştur. Buraların planlandığı gibi alınması durumundaİngiliz birlikleri kollara ayrılacaktır. Ayrılacak bu kollardan biri Damakçılıkbayırı'nı ve Kayacıktepe'yi diğer kol ise Ağıldere'yi takiben Çamçıkpınar üzerinden Besimtepe'yi ele geçirecektir[625]. Nitekim bu plan doğrultusunda yapılan mücadelelerde istenilen sonuç alınamamasının yanı sıraTürk tarafının zayiatı 9.200, İngilizlerin kaybı ise 12.000 olmuştur[626].

11.3. I. Anafartalar Muharebesi (9- 12 Ağustos 1915)

9 Ağustos 1915 tarihinde İngilizler, Anafartalar Ovası'na hâkim bütün yükseltileri ele geçirmek için bir taarruz gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu taarruz, Anafartlar Grup Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile geri püskürtülmüştür. Ertesi gün yani 10 Ağustos 1915 tarihinde müttefikler tekrardan taarruza geçmişe de yine Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk birliklerini geçememiştir[627].

I. Anafartalar Muharebesi döneminde yayımlanan gazetelerden 11 Ağustos 1915 tarihli gazete olan *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*Müttefikler Gelibolu'yu Güçlendiriyor*'' başlıklı Berlin kaynaklı haberinde, Enver Paşa'nın, müttefiklerin son operasyonlarında üç birlik halinde 50.000 askeri karaya indirdiğini ancak müttefik kayıplarının çok ağır olduğunu ifade eden sözlerine yer vermiştir[628]. Bu haberin yayımlanmasından bir gün sonra 12 Ağustos 1915 tarihinde müttefikler, sabah saatlerinde Kavaktepe ile Tekkepe arasındaki bölgeye

---

[622]**The Ogden Daily Standard**, 9 Ağustos 1915.
[623]Nigel Steel- Peter Hart, **Gelibolu Yenilginin Destanı**, 3.b., Çev. Mehmet Harmancı, Epilson Yayınclık, İstanbul, 2005, s.189.
[624]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.179.
[625]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.s.180-181.
[626]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.195.
[627]Mustafa Karaca, **Bir Ulusun Yaşam Savaşı, Çanakkale**, Nokta Kitap, İstanbul,2008, s.s.158-160.
[628]**Salt Lake Telegram**, 11 Ağustos 1915.

taarruz etmiştir. Bunun üzerine karşı taarruza geçen Türk birlikleri müttefikleri 500 metre geriye atmıştır. Bu geriye atmanın ardından Türk birlikleri kazandıkları bölgeleri korumaya başlamıştır. Akşam saatlerine doğru ise müttefikler tekrardan saldırıya geçmiştir. Ancak müttefikler bu saldırıda da istediği sonucu elde edememesinin yanı sıra önemli kayıplar vermiş ve kazandıkları yerleri kaybetmiştir[629].

12 Ağustos 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, Türk birliklerinin bu başarısını Almanlara yüklediği‘‘*Türklerin Yeni Askeri Şefi Var*’’başlıklı haberinde, Mareşal Liman Von Sanders'in son yıllarda Alman vesayetinde ortaya çıkan Türk askeri sisteminin yeniden yapılandırılmasında önde gelen isimlerden biri olduğundanbahsetmiştir[630]. 13 Ağustos 1915 tarihli *Gunnison Gazette* gazeteside bambaşka bir konuya değindiği, ‘‘*Gelibolu'da Annie Çalışıyor*’’başlıklı haberinde, ‘‘*Annie*’’ 'nin Gelibolu Yarımadası'nda Türklere karşı kullanılan güçlü İngiliz silahlarından biri olduğu söylenerek aşağıdaki fotoğraf paylaşılmıştır[631].

Şekil 18. ‘‘*Annie Gelibolu'da çalışıyor*’’

14 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi ‘‘*Almanya, Rusya'nın Çanakkale Boğazı'nı Kullanımını Reddetti*’’ başlıklı Londra kaynaklı haberinde, Amsterdam'dan gelen bir bildirime göre Almanya'nın, Rusya'ya aşırı önem verdiğini ve Rusya'nın Çanakkale Boğazı'nın ücretsiz bir şekilde kullanılmasını sağlamakiçin barış görüşmelerinde bulunduğunu yazmıştır. Haberin devamında gazeteAlmanya'nın açıklamasını paylaşmıştır.

[629]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.s.206-207.
[630]**The Salt Lake Herald Republican**, 12 Ağustos 1915.
[631]**Gunnison Gazette**, 13 Ağustos 1915.

Açıklamada Almanya'nın Çanakkale Boğazı'nın sahibi olmadığını bu nedenle kimseye teklif edemeyeceğini, boğazınbeş aydır onları nasıl savunacaklarını bildiklerini ispatlayan Türklerin olduğunu ve son olarak Alman İmparatorluğu'nun müttefiklerine ihanet etmeyeceği vurgulanmıştır[632]. Gazete haberlerindeki bu gelişmeler dışında ayrıca belirtmemiz gereken bir hususda Afton Bladet isimli bir İsveç gazetesi muhabirinin, bu dönem içerisinde, Karpatlar ve Çanakkale'deki gözlemlerini anlattığı yazısında, cephelerdeki durumların Almanya, Osmanlı ve Avusturya lehine geliştiğini yazmasıdır[633]. Bu da bizlere Amerikan basını dışında farklı bir yaklaşımı sunmaktadır.

15 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, müttefiklerin operasyonlarından bahsettiği 14 Ağustos Atina kaynaklı haberinde, müttefik kara ve deniz kuvvetlerinin, Gelibolu Yarımadası'ndaki Türk mevkilerine karşı düzenlediği saldırının şafakta başladığı ve hâlâ devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca operasyonları karadan sürerken bir yandan da savaş gemilerinin bomba atışlarıyla operasyonlara destek verdiğiniyazmıştır[634]. Yine 15 Ağustos 1915 tarihli *The Evening Telegram* gazetesi, Alman denizaltılarının müttefik saldırılarının başlamasından bu yana Türk sularında çok aktif olduğunu belirtmiştir[635].

Sonuç olarak baktığımızda Anafartlar Muharebesi'nde gazete haberleri pek yansıtmasa da Türk zayiatı 3.000, müttefik kuvvetlerinden İngilizlerin zayiatı da8.400 olmuştur. 6 Ağustos- 10 Ağusutos tarihleri arasında gerçekleştirilen muharebeler döneminde ise Türklerin 20.000, müttefik kuvvetlerinden İngilizlerin de25.000 olmak üzere toplam 45.000'lik bir zayiat ortaya çıkmıştır[636]. 12 Ağustos tarihli muharebede de İngilzilerin kayıpları 680 kişiyi bulmuş, Türklerin kaybı ise 282 kişi olmuştur. Bununla beraberTürk tarafı 37 esir vermiştir[637].Ayrıca burada 25 Nisan-18 Kasım döneminde Türk birliklerinden toplam 10.711 askerin deesirdüştüğünü belirtmemiz gerekir[638].

11.4. Kireçtepe Muharebeleri (15-16 Ağustos 1915)

İngilizler, Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyinde daha fazla ilerleyebilmek için15 Ağustos 1915 tarihinde bir taarruz gerçekleştirmiştir. Bu taarruzla beraber İngilizler, Kireçtepe'yiele geçirmiştir. Taarruzun gecesinde Türk birlikleri karşı taarruzda bulunarak Arslantepe'yi geri almıştır. Ancak Türk birlikleri Arslantepe'yi elinde tutmayı

---

632 **Salt Lake Telegram**, 14 Ağustos 1915.
633 **BOA**, HR. SYS. Dosya 2111, Gömlek 3.
634 **Salt Lake Telegram**, 15 Ağustos 1915.
635 **The Evening Telegram**, 15 Ağustos 1915.
636 **Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.195.
637 **Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.207.
638 **Çanakkale Deniz**, ..., s.s.279-280.

başaramamıştır. 16 Ağustos 1915 tarihindeTürk birlikleri Arslantepe'yi geri almıştır[639]. Sonuç olarak iki gün süren Kireçtepe muharebelerinde Türklerin zayiatı 1.696, müttefik kuvvetlerinden İngilizlerin zayiatı da 2.000 olmuştur[640].

Kireçtepe Muharebesine değinmeyen 17 Ağustos 1915 tarihli *The Evening World* gazetesi, İngiliz nakliye gemisi olan Royal Edward'ın Ege Denizi'nde bir Alman denizaltısı tarafından torpillenerek batırıldığını aktarmıştır[641]. 20 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*İngilizler, Anafarta'da Sol Kanatta Kazançlı*'' başlıklı Paris kaynaklı haberinde, Fransa Savaş ofisinin resmî açıklamasını paylaşmıştır. Açıklamada, güney bölgesinde topçu atışları dışında rapor edilecek bir durumun olmadığı, kuzey bölgesinde ise İngiliz sol kanadının Anafarta'daki ovada bir miktar ilerleme kaydettiğini belirtilmiştir[642].

11.5. II.Anafartalar Muharebesi (21 Ağustos 1915)

Türk ordusunun direnişi karşısında ilerleme kaydedemediklerini gören General Hamilton, destek birlikleri alarak Anafartalar'da bir kez daha şanslarını denemek istemiştir[643]. Denenmek istenen bu şans,22 Ağustos 1915 tarihli *The Evening Telegram*gazetesinde, müttefiklerinAlman-Türk ittifakına karşı büyük darbe vurmaya hazırlandıkları şeklinde aktarılmıştır[644]. 23 Ağustos 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Anafartalar muharebesinden bahsetmediği Midilli kaynaklı haberinde, bir deniz uçağının boğazdan geçmekte olan bir ulaşım aracına yaklaşarak bombaladığını ve bu bombalama sonrası Türk ulaşım aracının parçalanarak battığını yazmıştır[645]. 24 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Tribune* gazetesi, müttefiklerin başlangıçta Kabatepe'de sadece yarımadanın ucunu ve toprak şeridini tuttuğunu, Suvla Koyu'na yeni bir çıkarma yapılarak birliklerin Kabatepe'de birleştirildiğini ve İstanbul'a giden ana karayolunun ağır ateş altına alındığınıyazmıştır[646]. 25 Ağustos 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, Rus uçak filosunun İstanbul'u bombaladığı ve bu bombalama sonucunda 41 kişinin öldüğü veya yaralandığını, bunların arasında 8 Yunanlının bulunduğunu yazmıştır. Haberin devamında, Fransız pilotun Çanakkale Boğazı'nda demirli bulunan bir deniz ulaşım aracını Nağara'nın kuzey yolunda batırdığı da ifade edilmiştir[647].

---

[639]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s.59.
[640]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s.210.
[641]**The Evening World**, 17 Ağustos 1915.
[642]**Salt Lake Telegram**, 20 Ağustos 1915.
[643]**Çanakkale Deniz**, ..., s. 211.
[644]**The Evening Telegram**, 22 Ağustos 1915.
[645]**The Salt Lake Tribune**, 23 Ağustos 1915.
[646]**The Salt Lake Tribune**, 24 Ağustos 1915.
[647]**The Day Book**, 25 Ağustos 1915.

25 Ağustos 1915 tarihli bir başka gazete olan *Salt Lake Telegram* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, İstanbul'un dış mahallelerinin bir Rus uçak filosu tarafından bombalandığını yazmıştır. Ayrıca bombalamanın 41 kişinin ölümü ve yaralanmasıyla neticelendiği belirtilmiştir[648]. Diğer yandan 26 Ağustos 1915 tarihli *Richfield Reaper* gazetesi, müttefikler tarafından Gelibolu'ya gönderilen yeni birliklerden bahsetmiş ve Türklerin bu yeni birlikler karşında bünyesini daha da kuvvetlendirmesi gerektiğini ifade eden bir haber paylaşmıştır[649]. Aynı tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi Londra kaynaklı haberinde, İngiliz birliklerinin ilerlediğini ve bundan dolayı İngilizlerin zafer kazanacaklarına inandıklarını dile getirmiştir[650]. 27 Ağustos 1915 tarihli *The Ekalaka Eagla* gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak, Çanakkale Boğazı'nın tarihinden bahsederek, 47 mil boyunca güçlendirilmiş suyolunun, yüzyıl boyunca savaş merkezi konumunda olduğunu belirtmiş ve bölgenin geçmiş tarihi hakında bilgi veren bir yazı paylaşmıştır[651].

II. Anafartalar Muharebesi döneminde yukarıda bahsettiğimiz gazete haberleri bulunmaktadır. Yapılan mücadelelere baktığımızda müttefikler kazanmış oldukları Yusufçuk Tepesi'ni kaybetmiş, Kayacık Ağlı ise ele geçirmiştir. Muharebe sonucundaTürk birliklerinin zayiatı 2.600 müttefiklerin zayiatı ise 6.558 olmuştur[652]. Sonuç olarak, Anafartalar muharebelerinde eğer Mustafa Kemal Paşa'nın doğru idaresi olmasaydı, Boğazlar düşmüş olacağından hükümet başkenti Eskişehir'e taşınmış olucak ve o dönemde kömür, mühimmat, fabrika ve malzemelerin İstanbul'da bulunması, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u kaybetmesi halinde, savaşı sürdürememesine neden olacaktı. Bu da bizlere Anafartalar muharebelerinden alınan başarının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir[653].

12. Bombatepe Muharebesi (27 Ağustos 1915)

Müttefikler, Kayacık Ağılı'nda aldıkları başarıları sürdürmek için 27 Ağustos 1915 tarihinde bir taarruz daha gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu taarruz ile az sayıda Türk mevzisi ele geçirilmiştir. Ancak daha sonrasında Türk birlikleri kaybedilen bu yerleri geri almıştır. Bunun üzerine müttefikler bir kez daha saldırarak kaybettikleri yerleri tekrardan kontrol altına almıştır. Gerçekleştirilen bu muharebe sonucunda Türklerin zayiatı 679, müttefiklerin zayiatı ise 1.000 olmuştur[654]. Bombatepe Muharebesi'nin bir özelliği de Anafartalar bölgesinde geçen çatışmaların sonuncusu olmasıdır. Müttefikler bu muharebenin

---

[648]**Salt Lake Telegram**, 25 Ağustos 1915.
[649]**Richfield Reaper**, 26 Ağustos 1915.
[650]**Salt Lake Telegram**, 26 Ağustos 1915.
[651]**The Ekalaka Eagla**, 27 Ağustos 1915.
[652]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s. 61.
[653]Muhittin Birgen, **İttihat ve Terakki'de On Sene, İttihat ve Terakki Neydi?**, C.I, Haz. Zeki Arıkan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s.214.
[654]Özdemir- Mutaf, **a.g.e.**, s. 61.

ardından genel bir saldırıda bulunmayarak, elinde bulundurduğu bölgeleri korumaya çalışmıştır. Dahası, müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'nı tahliyesine kadar mücadeleler, mevzi muharebeleri şeklinde sürmüştür[655].

Bombatepe Muharebesi'nden sonra yayımlanan 28 Ağustos 1915 tarihli *Ephraim Enterprise* gazetesi, ''*Hamilton Kazandığını İddia Ediyor*'' başlıklı Londra kaynaklı haberinde, General Hamilton'un Gelibolu Yarımadası'nda daha fazla kazanım elde ettiklerini dile getirdiğini yazmıştır[656]. Aynı tarihli bir başka gazete olan *The Eureka Sentinel* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı Yüzyıldır Savaş Odağı*'' başlıklı yorum haberinde, 47 mil güçlendirilmiş suyolunun, yüzyıl boyunca bir savaş merkezi olduğunu belirtmiştir. Haberin içeriğinde Güneydoğu Avrupa'yı Küçük Asya'dan ayıran bu bölgenin eski adının Hellespont olduğu yazmıştır[657]. Mitoloji anlatısına göre kardeş olan Helles ve Friksios, Doğu Karadeniz'de bulunan anneleri Kolyeşin'i ziyaret etmek için altın tüylü koçun sırtına binerek, Yunanistan'dan yola çıkmıştır. Çanakkale bölgesine gelindiğinde Helles, koçun sırtından düşmüştür. Bundan dolayı Boğaz'a Hellespont denilmiştir. Öte yandan Avrupa'da Çanakkale'ye verilen bir diğer isim de Dardanelles'tir. Dardanelles ismi ise mitolojide Truva şehrini ilk kuran kişi Dardanos'tan gelmektedir.[658].

30 Ağustos 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Türk Raporunda İngiliz Başarısızlığı*''başlıklıhaberinde, 27 Ağustos'ta Anafartalar bölgesinde müttefiklerin, Türk cephesinin sağ kanadına kara ve deniz saldırısı yaptığını ve yapılan bu saldırıda müttefiklerin başarısız olduklarını yazmıştır. Bununla birlikte haberin içeriğinde Türk mevzilerinin merkezine yapılan üç saldırıya da Türklerin geri püskürtüğü belirtilmiştir. Haber içeriğinin devamında müttefiklerin aynı tarih gecesinde Arıburnu'nda Türk mevzilerinin sağ kanadına da saldırı gerçekleştirdiklerini ancak bu saldırıya Türklerin karşılık verdiğini yazmıştır[659]. Aynı gazetenin 31 Ağustos 1915 tarihli ''*İngiliz Kuvvetlerinin Ağır Kayıpları*'' başlıklı ve Berlin kaynaklı haberinde, İngilizlerin geçen cumartesi ve pazar günleri Türk mevzilerine gerçekleştirdirdikleri saldırılarda 100.000 askerin kullandığını yazmıştır. Bununla birlikte haberde müttefik kayıplarının çok ağır olduğu belirtilmiştir[660].

Ağustos ayında belirtiğimiz gelişmelerin dışında dikkat çekici bir diğer gelişme Feld Mareşal Von Der Goultz'un Alman basınından Çanakkale Muharebelerinde bulunan Türk

---

[655]**Çanakkale Cephesi Harekâtı**, ..., s. 218.
[656]**The Ephraim Enterprise**, 28 Ağustos 1915.
[657]**The Eureka Sentinel**, 28 Ağustos 1915, s.6.
[658]Bülent Daver, **I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasal Hayat ve Siyasal Partiler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.105.
[659]**The Ogden Daily Standard**, 30 Ağustos 1915.
[660]**The Ogden Daily Standard**, 31 Ağustos 1915.

askerinin övülmesini istemesidir. Mareşal Von Der Goultz'un[661] bu isteği üzerine Alman basını da Çanakkale Muharebeleri'ne Almanlarında katıldığı vurgusunu ihmal etmeden, muharebelerle ilgili haberlerde Türkleri övmeye başlamıştır[662].

2. MÜTTEFİKLERİN ÇANAKKALE CEPHESİ'Nİ TAHLİYESİ

2.1. Gelibolu Yarımadası'nda Tahliye Öncesi ve Tahliye Sırasında Yaşanan Gelişmeler

Eylül ayına gelinmesiyle birlikte Çanakkale'de toprak siperlerin lağımla patlatılması dışında kayda değer bir gelişme olmamıştır[663]. 3 Eylül 1915 tarihli *TheSalt Lake Herald Republican* gazetesi de bu duruma atfen, haberinde Çanakkale'deki muharebelerin şiddetinin azaldığını belirterek, Çanakkale'de ağustos ayının son haftası güney cephesinin sakinleştiği,kuzey bölgesinde ise İngiliz birliklerinin kendilerine direnen Türk birliklerine karşı saldırılar düzenlediğini yazmıştır[664]. 5 Eylül 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi de''*Türkiye'de Duyulacak Komik Hikâyeler*'' başlıklı haberinde, Amerikan mühendislerin Gelibolu Yarımadası'nın bir kısmında kanal kazdığını belirterek, cepheden bilgiler aktarmıştır[665].

7 Eylül 1915 tarihli *The Farmer and Mechanic* gazetesi paylaştığı yorum haberinde, Çanakkale Boğazı mücadelelerinin yavaş olduğunu ama alınan bilgilere göre müttefiklerin kazanacağı konusunda emin olduklarını yazmıştır[666]. 9 Eylül 1915 tarihine gelindiğinde *The Barre Daily Times*gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı Yeni Cebelitarık*'' başlıklı haberinde Tavşan, İmroz (Gökçeada), Tenedos (Bozcada), Lemnos (Limni) adalarına sahip olmak için bir yarışın söz konusu olduğunu anlatmıştır. Haberde bununla birlikte adı geçmeyen bir diplomatın, adaların savaş sonrası yapılacak barış müzakerelerinin temel konularından biri olmak zorunda olduğu ve adalara sahip olan devletin Çanakkale Boğazı'na da hâkim olacabileceğini dile getiren açıklamalarına yer verilmişir[667]. Bu haberden dört gün sonra yayımlanan 14 Eylül 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi bir Alman denizaltısının batırılmasından bahsetmeyi tercih ettiği Paris kaynaklı haberinde, Fransız torpido botunun Çanakkale Boğazı'nın girişinde

---

[661]''*I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'da kendisine cephede aktif bir komutanlık görevi verilmedi; 23 Ağustos-28 Kasım 1914 tarihleri arasında Belçika Genel Valiliği yaptı. Bu görevden alınmasını isteyerek İstanbul'daki Büyükelçi Freiherr von Wangenheim'ın teklifiyle tekrar Türkiye'ye tayin edildi. 12 Aralık 1914 tarihinde Türkiye'ye geldi. Liman von Sanders'in Beşinci Ordu komutanlığına getirilmesinin ardından İstanbul'daki Birinci Ordu'nun komutanlığına tayin edildi. Türkiye'ye tekrar gelmesinin sevinçle karşılandığına zaman zaman duyulan, "Babamız geldi, artık işler iyi gidecek" tarzındaki sözlere hâtıratında yer vermiştir.*'' Detaylı bilgi için bkz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi https://islamansiklopedisi.org.tr/goltz-wilhelm-colmar-von-der (Erişim tarihi: 14/5/2020)

[662]W. Walther Nikolay, **Birinci Dünya Harbinde Alman Gizli Servisi**, Çev. Emrullah Tekin, Kamer Yayınları, İstanbul, 1998, s.109.

[663]**BOA**, HR. SYS., Dosya 2111, Gömlek 4.

[664]**The Salt Lake Herald Republican**, 3 Eylül 1915.

[665]**Salt Lake Telegram**, 5 Eylül 1915.

[666]**The Farmer and Mechanic**, 7 Eylül 1915.

[667]**The Barre Daily Times**, 9 Eylül 1915.

bir Alman denizaltısını batırdığını yazmıştır. Bunun dışında Anadolu'nun küçük liman kenti Foça'nın alevler içinde olduğundan ve son olarak Çanakkale Boğazı savunmasının kırılmak üzere olduğundan bahsedilerek, Türklerin iç kesimlere doğru çekildiği anlatılmıştır[668].

Daha fazla bir kuvvet kullanılarak istenilen sonucun alınacağı inancıyla olsa gerek 15 Eylül 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, ''*Çanakkale Boğazı'ndaki Güç Arttı*'' başlıklı Paris kaynaklı haberinde, Gelibolu'ya daha fazla müttefik birliklerinin yerleştirildiğinden bahsetmiş, haberin devamında da İstanbul kaynaklı bir gönderi paylaşılmıştır. Gönderide Türk resmi makamlarının açıklamalarına dayanarak Anafartalar yakınlarındaki bir müttefik alayı ve tuz gölü yakınlarındaki bir müttefikkampı bombalandığıbildirilmiştir[669]. Bir gün sonra yayımlanan 16 Eylül 1915 tarihli *The Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi Londra kaynaklı haberinde, İngiliz amiralliğinden yapılan açıklamaya yer vermiştir. Yapılan açıklamada Çanakkale'de 21 Ağustos'a kadar olan İngiliz zayiatlarının 87.000'den fazla olduğu, öldürülenlerin sayısının ise yaklaşık 18.000 olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca haberin devamında amirallik tarafından İngiliz denizaltısı E-7'nin Çanakkale Boğazı'nda batırıldığının tahmin edildiği yazılmıştır[670]. Diğer gazete haberlerine geçmeden önce şunu ifade etmemiz gerekir ki müttefikler Gelibolu Yarımadası'na 489.000 asker göndermiştir. Buna göre muharebelerin sonunda Fransa'nın zayiatı 47.446'dır İngilizlerin zayiatı da205.000'dir[671]. Osmanlı Devleti'nin zayiatı ise 213.882 olmuştur[672].

17 Eylül 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi Gelibolu'da şiddetli savaşın sürdüğünü, Türklerin savaşı kazandıklarını iddia ettiklerini, gelen raporlarına göre Türklerin Anafarta bölgesinde birçok başarılı saldırı gerçekleştirdiğini yazmıştır. Ancak Atina ve Roma'dan gelen raporlara göre Türklerin savunma gücü zayıflamıştır. Bununla birlikte bu raporların resmi makamlarca onaylanmadığı da haberde vurgulanmıştır[673]. Haberde dikkat çekici, Amerikan gazetelerine bilgi sağlayan haber servislerinin kontrolünün İngilizlerin elinde olmasından dolayı Türk direnişinin getirdiği kazanımlariddia olarak gösterilmeye çalışılmış öte yandan Türk savunma gücünün zayıfladığı raporlarının teyit edilemediği söylenerek dehaber içerisinde bir tezatlık oluşturulmuştur.

---

[668]**The Day Book**, 14 Eylül 1915.
[669]**The Salt Lake Herald Republican,** 15 Eylül 1915.
[670]**The Bryan Daily Eagle and Pilot**, 16 Eylül 1915.
[671]Burhan Sayılır, ''*Çanakkale Savaşı'nın İstatiksel Analizi*''https://www.canakkalesehitlikturehberi.com/FileUpload/ks799067/File/canakkale_savasinin_istatistiksel_analizi.pdf (Erişim tarihi: 9/5/2020)
[672]**Çanakkale Deniz**, ..., s.s. 279-280.
[673]**The Ogden Daily Standard**, 17 Eylül 1915.

20 Eylül 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, ağustos ayı ve son dönemde Anzak bölgesinde Türklerin başarılı olduklarını belirtmiştir[674]. 21 Eylül 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi de Atina kaynaklı haberinde, Türklerin, müttefiklerin saldırılarını yenilemesini bekledikleri için Çanakkale Boğazı'na daha fazla takviye sağladıklarını anlatmıştır. Diğer yandan bu takviyelerde Trakya demiryolunun özel olarak kullanıldığı belirtilmiştir[675]. Haberde de belirtiği gibi Türk askeri birlikleri ulaşım yolu olarak İstanbul'dan Uzunköprü'ye demiryolunu sonrasında ise Uzunköprü-Keşan-Bolayır-Gelibolu-Galata-Bigalı-Seddülbahir üzerinden de karayolunu kullanmıştır[676].

Şekil 19. ‘‘*Hasta adama vurmak o kadar kolay görünmüyor*’’[677]

21 Eylül 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi Chicago kaynaklı haberinde, Bulgaristan'ın Türkiye'ye savaş malzemelerinin geçmesine izin verdiğine dair bilgilerin, buradaki spekülatörlere göreÇanakkale Boğazı'nın yakın bir zamanda müttefikler tarafından açılacağı anlamına geldiğini yazmıştır[678]. 25 Eylül 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, Fransız savaş gemisinin faaliyetinden bahsetmiş olduğu Paris kaynaklı haberinde, Fransız savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'na girdiğini ve Asya yakasındaki Türk bataryasını susturduğunu yazmıştır[679]. 27 Eylül 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,‘‘*Türkler*

[674]**Salt Lake Telegram**, 20 Eylül 1915.
[675]**The Day Book**, 21 Eylül 1915.
[676]**Birinci Dünya Savaşı'nda**, ..., s.s. 497-498.
[677]**Philadelphia Inquirer**, 12 Eylül 1915.
[678]**The Salt Lake Tribune**, 21 Eylül 1915.
[679]**The Day Book**, 25 Eylül 1915.

Anafartalar'daki Pozisyonlarını Geri Kazandı'' başlıklı ve İstanbul kaynaklı haberinde, Gelibolu Yarımadası operasyonlarında müttefikler tarafından işgal edilmiş olan Anafarta'daki Türk sol kanadındaki pozisyonların bir kısmınınTürk ordusu tarafından yapılan resmi bir açıklamaya göre geri alındığını yazmıştır[680].

Ekim ayının başında yayımlanan ve cephenin farklı bir boyutunu göstermeye çalışan gazetelerden 2Ekim 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi Londra kaynaklı ''*İngiliz M.P. Öldürüldü*'' başlıklı haberinde Lancashire Heywood milletvekili kaptan Harold T. Cawley'in, Çanakkale savaşında öldürüldüğünü ve kaptan Cawley'in öldürülen üçüncü meclis üyesi olduğunu yazmıştır[681]. 10 Ekim 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, akıllıca gizlenen Türk keskin nişancılardan kaynaklanan ağır kayıplardan bahsetmiş ve Gelibolu'da çok ağır kayıplar yaşanmasına rağmen Türk direncinin kırılacağı inancını ifade eden bir yazı kaleme almıştır[682]. 14 Ekim 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*Gelibolu Muharebeleri Başarısız*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, 9 Ekim'e kadar resmi bildirimlere göre toplam İngiliz zayiatının 18.957 er, 1.185 subay 29.121'nunda Avusturalya kıtalarından olmak üzere 96.899 olduğunuyazmıştır[683]. 15 Ekim 1915 tarihli *The Daily Alaskan* gazetesi de ''*Müttefikler Tekrardan Şiddetle Çanakkale'yi Bombalıyor*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, müttefik donanmasının tekrardan şiddetle Çanakkale'yi bombalamaya başladığını ayrıca Çanakkale Boğazı'ndaki müttefik denizaltıların boğaza girdikleri ve Türk Karadeniz donanmasına saldırdıklarını yazmıştır[684].

Ekim ayı ortalarına gelindiğinde Almanya ile Avusturya-Macaristan Sırbistan'ı işgal etmeye başlamıştır. BöyleceSırbistan hem Almanya ve Avusturya-Macaristan'nın hem de Bulgaristan'ın işgaline maruz kalmıştır[685]. 17 Ekim 1915 tarihli *Evening Star* gazetesibu duruma atfen İngiltere ve Fransa'nın Çanakkale mücadelesinde hiçbir kazançlarının olmadığını itiraf etmeye başladıklarını anlatmıştır. Öte yandan Gelibolu Yarımadası'nda savaşan askerlerin Selanik ve Sırbistan'a kaydıralacağını, İngiliz hükümet yetkililerinin planlarını açıklamayı kesinlikle reddettiğini yazmıştır. Bunun dışında Almanya'nın Sırbistan'a yönelik tehdittin büyüdüğü bir dönemde Gelibolu Yarımadası'ndaki binlerce askerin Balkanlara gönderilebileceğinden de bahsetmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin ve Fransa'nın mücadelelerde iddialarını sürdürebilmek için muhtemelen Gelibolu Yarımadası'ndan büyük

---

[680]**Salt Lake Telegram**, 27 Eylül 1915.
[681]**The Salt Lake Tribune**, 2 Ekim 1915.
[682]**Salt Lake Telegram**, 10 Ekim 1915.
[683]**Salt Lake Telegram**, 14 Ekim 1915.
[684]**The Daily Alaskan**, 15 Ekim 1915.
[685]Bayur, **a.g.e.**, s.378.

kuvvetlerini çekebileceklerini ifade etmiştir[686]. Haberi desteklemek adına şunu da söylememiz gerekir ki koalisyondan oluşan İngiliz hükümeti, haziran ayında oluşturduğu savaş komisyonunun gündemine Gelibolu Yarımadası'ndan geri çekilmeyi getirmiştir[687].

Gazete haberine yansıyan bu gelişmelerin dışında''*Çanakkale'de aylarca Londra gazetelerini temsilen muhabir olarak bulunan Ashmead Barlett'in Londra'ya döndükten sonra Times'a yaptığı açıklama gazetede yer almıştı. Ashmead Bartlett'e göre, önceden eğer ufacık bir zafer umudu varsa da şu anda hiç yoktu. Müttefikler geri çekilmeli ve şansını başka yerde denemeliydi. Çanakkale'den çekilmek müttefiklerin saygınlığını düşürmeyecekti*''[688].

19 Ekim 1915 tarihli *TheSalt Lake Tribune* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, General Hamilton'un geri dönmesinden bahsederek, İngiltere'ye dönen General Hamilton'un yerine General Monro'nun atandığını dile getirmiştir. Haber içeriğinde ayrıca General Monro'nun Gelibolu'ya gelmesini bekleyen Binbaşı General Birdwood'un birliklere geçici olarak komuta edeceğini öte yandan birkaç gün önce İngiliz parlamentosunda birliklerin Gelibolu'dan çekilmesinin ve savaşılan diğer bölgelere aktarılmasının teklif edildiği de ifade edilmiştir[689]. 21 Ekim 1915 tarihli *The Manitowoc Pilot* gazetesi, 19 Ekim Kopenhag kaynaklı haberinde, İstanbul'dan yeni dönen ve ismi verilmeyen Danimarkalı bir beyefendinin aktardıklarını haberleştirmiştir. İstanbul'dan dönen bu beyefendi Türk filosunun artık varolmadığını, eski Alman kruvazörlerinden Goeben'nin devre dışı bırakıldığını ve Breslau'nun da motorlarının imha edildiğini ayrıca her ikisinin silahlasızlandırılarak, mürettebat ve silahlarının Çanakkale'ye gönderildiğini söylemiştir[690]. Haberde verilen bilgileri doğrulamak gerekirse, 6 Şubat 1916 tarihinde Rusya Trabzon'a saldırmıştır. Bu saldırıdan sonra diğer ihtiyaçlar için kullanılan Goeben ve Breslau artık nakliye gemileri olmuştur. Nakliye gemileri olmalarıyla birlikte de asker sevkiyatında kullanılmıştır[691].

22 Ekim 1915 tarihli *Wauwatosa News* gazetesi, 20 Ekim Londra kaynaklı haberinde, koalisyon kabinesinde ilk çatlakların yaşandığını, Kitchener'ın eleştirildiğini, istifaların söz konusu olduğunu ve Çanakkale'de müttefiklerin başarısızlığının 99.000 sterlin gibi muazzam bir masrafa neden olduğunu yazmıştır. Ayırca haberin devamında başarsızlığın tek

---

[686]**Evening Star**, 17 Ekim 1915.
[687]Naci Koç, ''İngilizlerin Gözüyle Çanakkale Savaşları'' **İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2005, s.102.
[688]Recep Karacakaya, ''Çanakkale Savaşları'nın Amerikan Basınındaki Yansımaları'', **Yeni Türkiye Dergisi Çanakkale Özel Sayısı**, S. 65,(Ocak-Şubat 2015), s.1361.
[689]**The The Salt Lake Tribune**, 19 Ekim 1915.
[690]**The Manitowoc Pilot**, 21 Ekim 1915.
[691]Mithat Atabay, ''Osmanlı Hizmetinde Breslau (Midilli) Kruvazörü'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.123.

sorumlusunun General Hamilton olarak görüldüğünü ve Hamilton'nun görevinden alınarak yerine General Monro'nun Akdeniz müttefik kuvvetlerinin başına getirildiğini okuyucularına aktarmıştır[692]. Her ne kadar haberde koalisyon kabinesinde ilk çatlaklar yaşanıyor dense de hükümetin ilk kurulduğu süreçten itibaren görüş ayrılıkları olmuş ve Çanakkale operasyonu tartışılmıştır[693]. Yine aynı gazetesinin 28 Ekim 1915 tarihli basıksında bir İngiliz subayının mücadelenin kaybedildiğini söylediğini ve bu subayın yakında Çanakkale'nin terk edileceğini tahmin ettiğini yazmıştır[694]. 30 Ekim 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Müttefikler Türk Siperlerini Bombaladı*'' başlıklı 29 Ekim İstanbul kaynaklı haberinde, bu gece Türk Savaş Bakanlığı'nın Gelibolu Yarımadası'ndaki müttefikbombardımanınınTürk sol kanadındaki bazı siperlerin yıkılmasına neden olduğunu açıklayan bildirisine yer vermiştir[695].

Kasım ayına girildiğinde, 1 Kasım 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, İstanbul kaynaklı ''*Türkler tarafından Yıkılan Müttefik Pozisyonları*''başlıklı haberinde, Türk Savaş Bakanlığı'nın resmi bildirisine yer vermiştir. Bildiride: ''*Çanakkale Boğazı cephesinde yerel çatışmalar sürüyor. Topçumuz düşman siperleri ve mayın fırlatma pozisyonlarını imha etti*'' ifadeleri yer almıştır[696]. 2 Kasım 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ''*Balkanlarda Gelibolu'da Fransız Birlikleri*'' başlıklı Berlin kaynaklı haberinde, Sırbistan'a Yunanistan'ın Selanik şehrinden gelmiş olan Fransız birliklerinin Gelibolu Yarımadası'ndan geldiğini yazmıştır[697]. 4 Kasım 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesiAmsterdam kaynaklı haberinde, Berlin'deki Lokal Anzelger'in İstanbul muhabirinden alınan bilgilere göre, İngiliz kuvvetlerinin kışı Gelibolu Yarımadası'nda geçirme kararı aldıklarını ve operasyonlarını geçici olarak terk etme niyetinde olmadıklarını yazmıştır[698]. 6 Kasım 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi ''*Türk Kuvvetleri Gelibolu'da Müttefiklere Saldırdı*'' başlıklı ve 5 Kasım Londra kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki Türk kuvvetlerinin 4 Kasım'da saldırıya geçtiklerini ve müttefik mevzilerine karşı dört saldırı icra ettiklerini yazmıştır. Haberde son olarak yapılan resmi bildiriye göre bu saldırılarının tümünün geri püskürtüldüğü belirtilmiştir[699].

7 Kasım 1915 tarihine gelindiğindeartık yenilgiyi kabul eden İngilizler, Çanakkale'yi boşaltma kararı almıştır. Alınan karar doğrultusunda İngilizler, üçevreden oluşan 10 günlük bir geri çekilme planı uygulamışlardır. Plana göre Anafartalar ve Arıburnu cephesinde

---

[692]**Wauwatosa News**, 22 Ekim 1915.
[693]Koç, **a.g.t.**, s.98.
[694]**The Valdez Daily Prospector**, 28 Ekim 1915.
[695]**The Ogden Daily Standard**, 30 Ekim 1915.
[696]**Salt Lake Telegram**, 1 Kasım 1915.
[697]**The Salt Lake Tribune,** 2 Kasım 1915.
[698]**Salt Lake Telegram**, 4 Kasım 1915.
[699]**The Salt Lake Tribune**, 6 Kasım 1915.

göstermelik saldırılara devam edilirken geceleri geri çekilme işlemleri sürdürülecektir[700]. Çekilme planının hazırlandığı tarihin ertesi günü yayımlanan 8 Kasım 1915 tarihli *The Sun* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, Türk Savaş Bakanlığı'nın resmî bildirisine yer vermiştir. Bildiride Çanakkale Cephesi'nde karşılıklı olarak topçu atışlarının yapılmasına devam edildiğini ayrıca iki müttefik kruvazörün ve bir monitörün Arıbunu yakınında ve bir kruvazörün Seddülbahir yakınında Türk mevzilerini bombaladığı dile getirilmiştir. Ayrıca haberde Türk topçularının Küçük Kemikli'deki mühimmatı imha ettikleri de ifade edilmiştir[701].

10 Kasım 1915 tarihli *Parowan Times* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, cuma gecesi İngiliz Gelibolu Yarımadası'nın resmi haberleşmesinde kaydedildiği üzere Türklerin Gelibolu Yarımadası'nda düzensiz olarak faaliyetlerini sürdürdükleri, yine bu haberleşmelere göre Türklerin Anzak bölgesindeki İngiliz hatlarına doğru karşı saldırılar başlattığınıancak İngiliz hattına dokunmadıklarını yazmıştır[702]. 13 Kasım 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, *Parowan Times* gazetesinden farklı olarak denizaltı batırılma olayına yer verdiği ''*İngiliz Denizaltısı E-20 Türkler Tarafından Batırıldı*'' başlıklı haberinde, resmî bir bildiriyi okuycularıyla paylaşmıştır. Türk Savaş Bakanlığı tarafındanpaylaşılan bu resmi bildiride E-20 denizaltısının batırıldığını, müttefik kuvvetlerinin bildirisine göre de bu batırılma olayının ardından 3 subay 6 asker olmak üzere toplam 9 mürettebatının tutuklandığını yazmıştır[703].

14 Kasım 1915 tarihli *The Evening Sun* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, bu öğleden sonra Avam Kamarası'nda Wiston Churchill'ın yapılan harekâtın sorumluluğunu dürüstçe kabul ettiğini yazmıştır[704]. Wiston Churchill'ın konuşmasından bahseden 15 Kasım 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazeteside ''*Çanakkale Saldırısı Churchill Tarafından Savunuldu*'' başlıklı haberinde, Wiston Churcill'ın Avam Kamarasındaki konuşmasında Çanakkale operasyonunun yapılmaya değer olduğunu ve bu karadan pişmanlık duymadığını ve kademeli olarak yapılacak saldırılarla tahikmatların düşürüebileceği yönünde bir konuşma yaptığınıokuyucularına aktarmıştır[705]. Aslında Wiston Churchill en başından beri Gelibolu Yarımadası'na yapılan seferin ne kadar tehlikeli olduğunu bilmektedir. Ancak buna rağmen

---

[700]Mücahit Özçelik, ''İtilaf Devletlerinin Çanakkale'yi Tahliyesinin Türk Basınına Yansımaları'', **Çanakkale Araştırmaları Türk yıllığı**, S. 18, (Bahar 2015), s. 450.
[701]**The Sun**, 8 Kasım 1915.
[702]**Parowan Times**, 10 Kasım 1915.
[703]**The Ogden Daily Standard**, 13 Kasım 1915.
[704]**The Evening Sun**, 14 Kasım 1915.
[705]**Salt Lake Telegram**, 15 Kasım 1915.

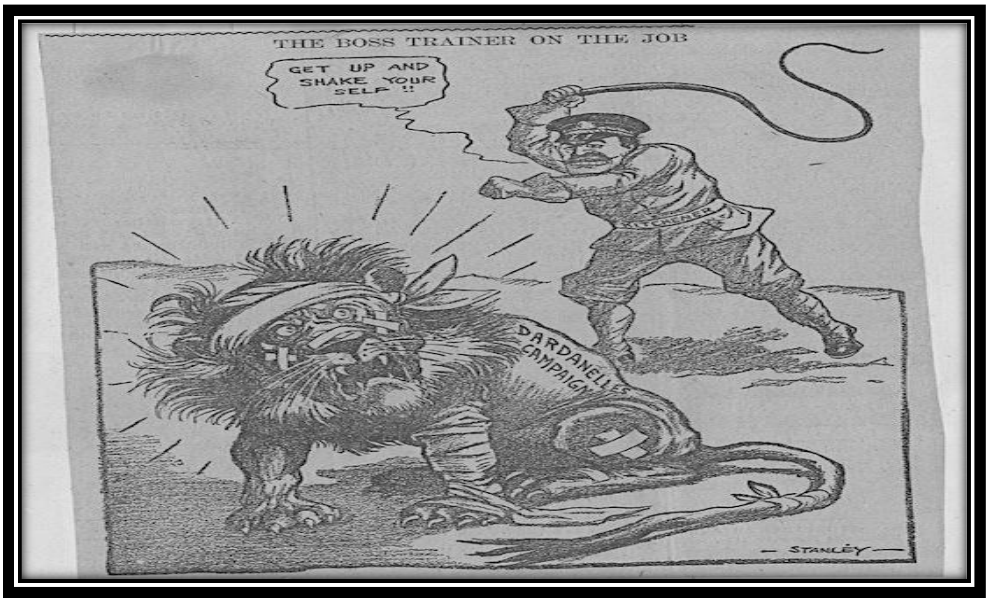
elde edilecek bir başarının kendilerine çok şey getireceğini düşünmüştür[706]. Bundan dolayı gazete haberinde belirtildiği gibi Wiston Churchill kararından pişmanlık duymamıştır.

16 Kasım 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi Londra kaynaklı haberinde, Çanakkale'deki operasyonlardan bahsederek, Çanakkale'de olağan topçu bombardımanın devam ettiğini yazmıştır[707]. 18 Kasım 1915 tarihli *The Logan Republican*, Roma kaynaklı ve ''*Silahlar İstanbul'da*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nı savunan ilk büyük Austro-Alman silahının İstanbul'a geldiğini yazmıştır[708]. 19 Kasım 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, İngilizlerin 7 Kasım'da aldıkları geri çekilme kararına atıfta bulunarak, ''*İngiliz Ordusu Çanakale Boğazı'ndan Ayrılabilir*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde Kitchener'ın İngiliz birliklerini Çanakkale Boğazı'ndan geri çekme yollarını aradığını yazmıştır[709].

Gazete haberleri dışında ayrıca 17 Kasım 1915 tarihinde İngilizler, Kireçtepe'nin gerisinde bulunan iki yeri ele geçirmiştir. Ancak ele geçirilen bu yerler ertesi gün Türk birlikleri tarafından geri alınmıştır[710]. Müttefiklerin, Gelibolu Yarımadası'ndan ayrılmadan öncesi gerçekleştirdikleri bu son saldırıyı haberleştiren gazetelerden 20 Kasım 1915 tarihli *Eprahim Enterprise* gazetesi, Roterdam kaynaklı haberinde, İstanbul'dan yetkili makamların Seddülbahir civarında şiddetli çarpışmaların sürdüğünü söylediklerini aktarmıştır[711]. 22 Kasım 1915 tarihli *Carson City Daily Appeal* gazetesi Roterdam kaynaklı haberinde aynı şekilde çarpışmalardan bahsederek, müttefiklerin Çanakkale'de saldırıya başladıklarını ayrıca Marmara Denizi'nde 500 askeri taşıyan bir Türk ulaşım aracının mayına çarparak battığını yazmıştır[712]. 23 Kasım 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ''*Müttefikler Çanakkale Boğazı'nda Büyük Taarruz Başlattı*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nda büyük bir saldırı harekâtının başlatıldığını aktarmıştır. Haberin devamında Gelibolu Yarımadası'nın Seddülbahir civarında şiddetli çatışmaların olduğu dile getirilmiştir[713]. 24 Kasım 1915 tarihli Milwaukee. Wis. News gazetesi de diğer sayfada yer alan karikatürü paylaşarak müttefiklerin durumunu anlatmaya çalışmıştır[714].

---

[706]Koç, **a.g.t.**, s.102.
[707]**The Ogden Daily Standard**, 16 Kasım 1915.
[708]**The Logan Republican,** 18 Kasım 1915.
[709]**The Salt Lake Tribune**, 19 Kasım 1915.
[710]Hülya Toker-Mustafa Toker, **Çanakkale Muharebeleri Kronolojisi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2015, s.300.
[711]**The Ephraim Enterprise**, 20 Kasım 1915.
[712]**Carson City Daily Appeal**, 22 Kasım 1915.
[713]**The Salt Lake Tribune**, 23 Kasım 1915.
[714] **Milwaukee. Wis.**, 24 Kasım 1915.

Şekil 20.‘‘*Usta Eğitici İş Başında*’’, Eğitici: ‘‘*Ayağa Kalk ve Kendine Gel*’’

Kasım ayı sonlarına doğru yayımlanan gazetelerden 26 Kasım 1915 tarihli *TheOgden Daily Standard* gazetesi, *‘‘Gelibolu’da Ağır Savaş’’* başlıklı haberinde, geçen birkaç gündür Gelibolu’da ağır bir savaşın sürdüğünden bahsetmiştir. Öyle ki Türklerin güçlü bir saldırı hareketi gerçekleştirdiğini ancak müttefik kuvvetlerinin bu saldırıları geri püskürttüğünü yazmıştır. Bununla birlikte müttefik uçakların İstanbul ile Dedeağaç arasındaki demiryolunu bombaladığını ve bu bombalamada köprülere zarar verildiği de belirtilmiştir[715]. 27 Kasım 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, İstanbul kaynaklı haberinde, Türk resmi makamlarının dile getirdiği Gelibolu’daki son saldırılarda müttefiklerin çok fazla kayıp verdikleri bilgisini paylaşmıştır[716].

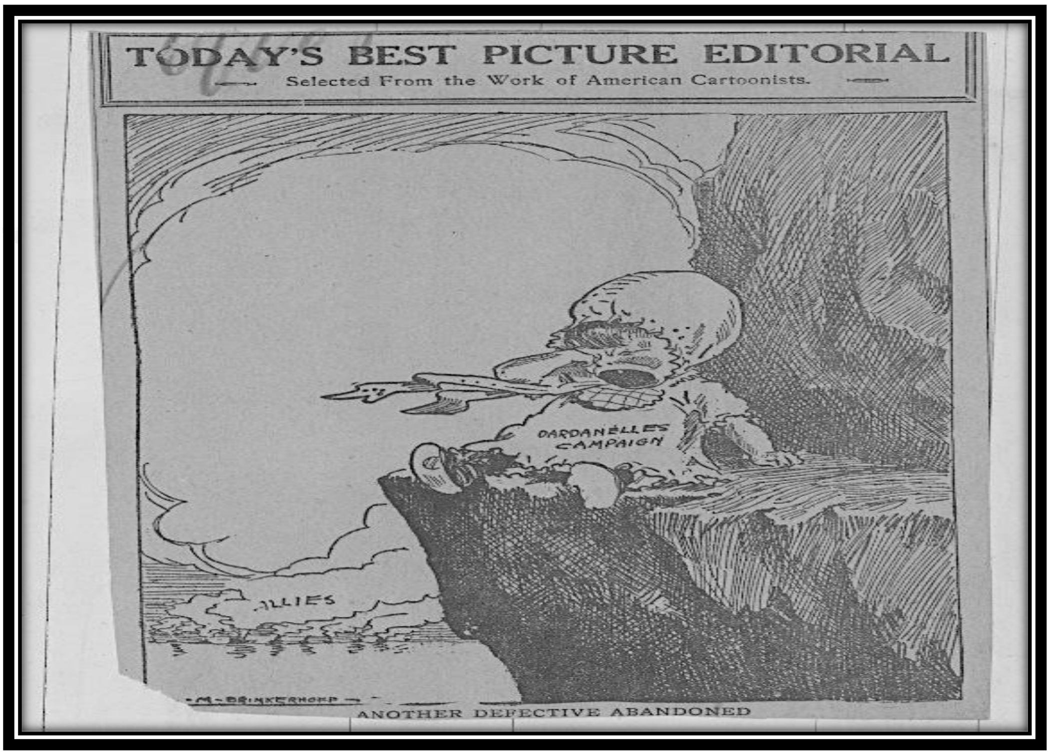
13.1. Arıburnu Bölgesinden Tahliye (20 Aralık 1915)

Genel itibariyle aralık ayının başlangıcına baktığımızda müttefikler Anafartalar ve Arıburnu’ndan çekilmiştir. Bu çekilme Seddülbahir’deki mücadeleleri arttırmıştır. Mücadelelerin artmasının nedeni ise müttefiklerin Seddülbahir’de gerçekleştireceği geri çekilmeyi gizlemek istiyor olmasıdır. Diğer yandan Osmanlı Devleti de Seddülbahir’den müttefikleri tahliye ettirmek için uçakları vasıtasıyla müttefiklerin bulundukları alanları devamlı olarak bombalamıştır[717]. Bu bilgilere ilave olarak şunu söylememiz gerekir ki

[715]**The Ogden Daily Standard**, 26 Kasım 1915.
[716]**Salt Lake Telegram**, 27 Kasım 1915.
[717]Özçelik, **a.g.m.**, s.454.

müttefikler Seddülbahir'in tahliye işlemlerini geceleri gerçekleştirmişler, gündüzler ise Türk birliklerini yanıltma adına boş sandıkları karaya taşımıştır[718].

Cephede bu gelişmeler yaşanırken *The Salt Lake Tribune* 6 Aralık İstanbul kaynaklı haberi, Gelibolu'da Alman uçaklarının Türklerle beraber hareket ettiklerine ve müttefik monitörlerine bomba attıklarından bahsedilmiştir[719]. 6 Aralık 1915 tarihli Boston Journal gazetesi de aşağıda yer alan karikatürle birlikte müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'ndan geri çekilmesini eleştirmiştir[720].

Şekil 21.''*Terk edilmiş başka kusur*''

8 Aralık 1915 tarihli The Salt Lake Tribune gazetesinin haberi ise müttefik uçaklarının cumartesi günü Uzunköprü, Edirne civarındaki askeri kampları ve yolları bombaladığı yazılmıştır[721]. 9 Aralık 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, 8 Aralık İstanbul kaynaklı''*İstanbul*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı önlerindekara ve deniz yoluyla, müttefiklerin Anafartalar yakınlarındaki Türk mevzilerini bombaladığını, Türk topçularının da bu bombalamaya cevap verdiğini aktarmıştır. Haberin devamında Arıburnu'nu yakınlarında el bombaları ve toplarla şiddetli çarpışmaların yaşandığı ayrıca Türk topçularının müttefik

[718]Vahdettin Engin- Muzaffer Albayrak, **Tarihin Akışını Değiştiren Savaş, Çanakkale 1915**, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2016, s.197.
[719]**The Salt Lake Tribune,** 7 Aralık 1915.
[720] **Boston Journal**, 6 Aralık 1915.
[721]**The Salt Lake Tribune**, 8 Aralık 1915.

bataryalarını susturduğu, Arıburnu'na yaklaşmaya çalışan bir kruvazör ve destroyerin de imha edildiğiyazılmıştır[722].

Yukarıda aktardığımız 8 Aralık 1915 tarihli gazete haberinin yanı sıra aynı tarihte İngilizler Arıburnu'ndan, geri çekilmenin birinci aşaması olan, malzemelerinin tahliyesini gerçekleşmiştir. Ertesi gün yani 9 Aralık 1915 tarihinde askerlerin geri çekilme işlemleri başlatılmıştır. Bu doğrultuda İngilizler Arıburnu bölgesinden 36.000, Anafartalar bölgesinden ise 41.000 kişiyi tahliye etmiştir. 10 Aralık 1915 tarihine gelindiğinde ise artık geri çekilmenin birinci safhası tamamlanmıştır[723]. Çekilmenin tamamlanacağı 20 Aralık öncesi yayımlanan gazetelerden,18 Aralık 1915 tarihli *Eprahim Enterprise* gazetesi ''*Britanyalılar Gelibolu'dan Ayrıldı*'' başlıklıLondra kaynaklı haberinde, tüm İngiliz birliklerinin Suvla ve Anzak bölgesinden geri çekildiğini yazmıştır[724]. Haberde her ne kadar 18 Aralık'ta çekilme gerçekleşti denilse de bu tarihte geri çekilmenin ikinci aşaması son bulmuştur[725]. 20 Aralık 1915 tarihinde ise geri çekilmenin üçüncü aşaması olan ve 7 Kasım 1915 tarihinde alınan karar gereği[726], Anafartalar bölgesindeki geri çekilme gece saat 13.30 civarında tamamlanmıştır[727]. Gece tamamalanan bu çekilmenin ardından yayımlanan 21 Aralık 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi ''*Gelibolu Muharebelerinin Sonu*'' başlıklı haberinde, Seddülbahir dışında Fransız ve İngiliz birliklerinin geri çekildiğini ve Londra'dan gelen raporlara göre geri çekilme esnasında sadece ufak zayiatların verildiğini okucuyalarına duyurmuştur[728]. 21 Aralık 1915 tarihli Türk gazetelerinden İkdam gazete de son alınan bilgilere göre Anafartalar ve Arıburnu'nda hiçbir müttefik kuvvetin bulunmadığını, Türk askerinin sahile kadar ilerleyerek, müttefiklerin geride bıraktıkları çadır, top vb.şeyleri aldıklarını ve bir deniz uçağının düşürülerek, pilot ve gözlemcisinin esir alındığını yazmıştır[729]. Amerikan gazetelerine tekrar döndüğümüzde, 22 Aralık 1915 tarihli Dayton. Ohio. News ise müttefiklerin geri çekilmesini görselleştirmek istemiş ve diğer sayfada yer alan karikatürü paylaşmıştır[730].

[722]**The Salt Lake Tribune**, 9 Aralık 1915.
[723]Toker-Toker, **a.g.e.**, s.305.
[724]**The Eprahim Enterprise**, 18 Aralık 1915.
[725]Toker-Toker, **a.g.e.**, s.306.
[726]Özçelik, **a.g.m.**, s.450.
[727]Toker-Toker, **a.g.e.**, s.306.
[728]**The Ogden Daily Standard**, 21 Aralık 1915.
[729]**İkdam**, 21 Aralık 1915.
[730] **Dayton. Ohio. News**, 22 Aralık 1915.

Şekil 22. ''*Çiçek açan şeyi koru. Sonra!*''

22 Aralık 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi,''*İngiliz kuvvetleri Selanik'e Gönderildi*''başlıklı haberinde, İngiliz askerlerinin Çanakkale operasyonlarında üs olarak kullanılan Gökçeada, Bozcaada ve Limni'den birliklerin neredeyse tamamını geri çektiğini ve bu birlikleri Selanik'e yolandığını aktarmıştır. Bunun yanı sıra Gökçeada'daki askerlerin bu durumdan hoşnut olmadıkları için isyan ettiklerini, isyan sırasında 5 ya da 6 subayın öldürüldüğünün Genelkurmay tarafından bildirildiğini yazmıştır[731]. Çekilme ile ilgili haberler vermeye devam eden Amerikan gazetelerinden 23 Aralık 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, ''*Çanakkale'de Ağır Kayıp*'' başlıklı haberinde, 11 Aralık tarihine kadar İngilizlerin zayiatının 112.921 olduğunu açıklamıştır[732]. Gazetenin yayımlandığı bu tarihte ayrıca müttefikler, Seddülbahir bölgesinden de geri çekilmeye karar vermiştir[733]. 24 Aralık 1914 tarihli *Keota News* gazetesi Londra kaynaklı ve ''*Çanakkale'den Birlikler Geri Çekildi*'' başlıklı haberinde, savaş bakanlığının Suvla körfezindeki ve Anzak bölgesindeki tüm İngiliz birliklerinin silahları ile birlikte geri çekildiğini ve başka bir operasyon alanına gittiğini açıkladığını aktarmıştır. Ayrıca bu birliklerin muhtemelen ya Selanik ya da Mısır'a çekildiklerini ve bu çekilmenin100.000 kişiden oluşan bir birliği kapsadığını yazmıştır[734].

29 Aralık 1915 tarihli *Parowan Times* gazetesi, ''*Britanyalılar Gelibolu'daki Pozisyonunu Bıraktı*'' başlıklı haberinde müttefik donanmasının 18 Mart'tan beri devam

[731]**The Day Book**, 22 Aralık 1915.
[732]**The Day Book**, 23 Aralık 1915.
[733]Toker-Toker, **a.g.e.**, s.307.
[734]**Keota News**, 24 Aralık 1915.

ettirdiği saldırılarını sonlandırıp geri döndüklerini yazmıştır[735]. 30 Aralık 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi de İngiltere Savaş Bakanı Lord Kitchener'ın, İngiliz birliklerini Gelibolu Yarımadası'ndan çekmeye karar verdiğinden bahsetmiş ve birliklerin Çanakkale Boğazı'ndan çekilmesinden dolayı savaş konseyine katılmak için Paris'e gittiğini yazmıştır[736]. 31 Aralık 1915 tarihli *Mt. Pleasant Pyramid* gazetesi ise Gelibolu'daki Türk askeri birliklerini gösteren fotoğraf paylaşmıştır[737].

13. 2. Seddülbahir Bölgesinden Tahliye (9 Ocak 1916)

Anafartalar ve Arıburnu cephelerinde geri çekilmelerini tamamlayan müttefikler, Seddülbahir bölgesinden de geri çekilmeyi kararlaştırmıştır. Aldıkları bu karardan sonra müttefikler, bölgenin boşlatılma işlemlerinde Anafartalar ve Arıburnu'nda yaptıkları gibi hareket etmişlerdir. Nitekim bu doğrultuda yapılan işlemler neticesinde, 1 Ocak 1916 tarihinde müttefik kuvvetlerinden Fransız askerleri, Seddülbahir'den tamamen çekilmiştir. İngilizler ise bölgede 20.000 askerini tutmuştur[738]. Bölgede 20.000 askerini bulunduran İngilizler, 7 Ocak 1916 tarihinde Zığındere'ye başarısız bir taarruz gerçekleştirmiştir[739]. 9 Ocak 1916 tarihinde ise İngilizler, Seddülbahir Cephesi'nden çekilerek Gelibolu Yarımadası'nı tamamen boşaltmıştır[740]. Böylelikle müttefikler zayiat vermeden Çanakkale bölgesinden çekilmiştir[741].

Bu tarihten sonra yayımlanan ve 1916 yılı itibariyle yorum haber paylaşan Amerikan gazetelerinden 7 Ocak 1916 tarihli *The Day Book* gazetesi, Çanakkale Boğazı yenilgisinin takviye eksikliğinden kaynaklandığını belirten haberinde, hükümetin durumu için en kritik gün olduğunu ve Çanakkale Boğazı başarısızlığı nedeniyle hükümetin kendisini ağır ateş altında bulduğunu yazmıştır[742]. 10 Ocak 1916 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi de müttefiklerin Gelibolu'yu tamamen boşaltma işlemini ''*Müttefikler Çanakkale Boğazı'ndan Ayrıldı*'' başlıklı haberinde, cephedeki bütün mevzilerin bu gece itibariyle tamamen terk edildiğini, üç hafta önce de Suvla ve Anzak bölgesinden müttefiklerin ayrıldığını yazmıştır[743]. Yine 10 Ocak 1915 tarihli bir başka gazete olan *The Day Book* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, müttefiklerin Çanakkale Muharebelerinden geri çekilmesiyle birlikte tahminen

---

[735]**Parowan Times**, 29 Aralık 1915.
[736]**The Day Book**, 30 Aralık 1915.
[737]**Mt. Pleasant Pyramid**, 31 Aralık 1915.
[738]Engin-Albayrak, **a.g.e.**, s.198.
[739]Toker-Toker, **a.g.e.**, s.309.
[740]Ahmet Tokgöz, ''*Çanakkale Savaşları ile Normandiya Çıkarması'nın Uluslararsı Politika Açısından Karşılaştırılmalı Tahlili*'',**Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı** (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) Çanakkale, 2011, s.41.
[741]Engin-Albayrak, **a.g.e.**, s.198.
[742]**The Day Book**, 7 Ocak 1915.
[743]**The Ogden Daily Standard**, 10 Ocak 1916.

200.000 kişilik bir kuvvetin başka cephelerde kullanılmak üzere serbest bırakıldığını aktarmıştır[744]. 10 Ocak 1916 tarihli Türk gazetelerinden İkdam ise müttefiklerin hayal kırıklığına uğramış bir şekilde tamamen çekildiklerini yazmıştır[745] 13 Ocak 1916 tarihli *Washington County News* gazetesi, Londra kaynaklı haberinde, General Manro'nun tamamen geri çekildiklerini belirten raporunu paylaşmıştır[746]. Son olarak aktaracağımız gazetelerden 14 Ocak 1916 tarihli *Ogden Daily Standard* gazetesi''*Kaiser Türk Sultanına Kılıç Gönderdi*'' başlıklı haberinde, Gelibolu'daki Türklerin mücadelelerinden ve kazanılan büyük zaferden dolayı Kaiser'in Türk sultanına tebrik mesajı ve hediye olarak kılıç yolladığını okuyucularıyla paylaşmıştır[747]. 24 Ocak 1916 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, 23 Ocak İstanbul kaynaklı haberinde, sabah bir düşman savaş gemisinin Gelibolu Yarımadası'ndaki Seddülbahir'in eteklerini bombaladığı bilgisini vermiştir[748]. Bahsetmiş olduğumuz gazete haberleri dışında Müttefiklerin Çanakkale bölgesini tamamen boşaltığının duyulması, İstanbul'da büyük bir sevince neden olmuştur[749].

[744]**The Day Book**, 10 Ocak 1916.
[745]**İkdam**, 10 Ocak 1916.
[746]**Washington County News**, 13 Ocak 1916.
[747]**The Ogden Daily Standard**, 14 Ocak 1916.
[748]**The Ogden Daily Standard**, 24 Ocak 1916.
[749]Özçelik, **a.g.m.**, s.s. 455-456.

IV. BÖLÜM

AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ'NİN DEĞİŞİK YÖNLERIYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.ÇANAKKALE MUHAREBELERİ ÖNCESİ VE SIRASINDA BASINA YANSIYAN SAVAŞ-DİN İLİŞKİSİ

Osmanlı Devleti'nin Rus limanlarını bombalamasının ardından yayımlanan gazetelerde, Osmanlı Devleti'nin 11 Kasım 1914 tarihindeki resmi savaş ilanına kadar geçen süreçte yaşananlar aktarılmıştır. Öyle ki 7 Kasım 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak 14 Kasım'da ilan edilecek olan cihat ilanını istihbrat kaynaklarından edindiği bilgilerle erken duyurmuş ve ''*Tüm İslam'ın Başı Kutsal Savaş İlan Etti*'' başlıklı ve 6 Kasım Londra kaynaklı bir haber paylaşmıştır. Bu haberde, Alman kaynaklarından edilinen bilgilere göre, Dünya'da 220 milyon Müslüman'nın dini başkanı olan Şeyh-ül İslam'ın Türkiye düşmanlarına karşı kutsal bir İslam savaşı ilan ettiği anlatılmıştır. Bunun yanı sıra100 milyon Müslüman'nınveya yarısının İngiliz egemenliği altında olduğunu, Şeyh-ül İslam'ın Türkiye düşmanlarına karşı savaşılması gerektiğini yoksa hain olunacağını belirtiğini yazmıştır. Ayrıca haberde Mısır'da bu ilanın etkisi önceden tahmin edilmiş olduğundan sıkıyönetiminilan edildiği, Hindistan'da Müslüman nüfusunun yapmış olduğu gösterilerin ciddi olmadığı, Afganistan'daki Müslümanların ise Hindistan sınırında bir araya geldiğine dair haberlerin varolduğu anlatılmıştır. Haberin devamında Berlin aracılığıyla gelen bilgilere göre Afganistan Emiri'nin 135 silahla birlikte 170.000 kişilik bir kuvveti Hindistan sınırına gönderdiğini ama bu bahsedilen asker sayısının belirgin bir abartı olabileceği dile getirilmiştir. Son olarak haberde İngiltere'nin Afganlarla iki pahalıya neden olan savaş yaptıklarını ve onları asla bastırmadığı hatırlatılmıştır[750]. Haberde verilen bilgilere ilave olarak belirtmemiz gerekir ki İngiltere cihat ilanın Hindistan Müslümanları üzerindeki etkisini yok etmek ya da oluşabilecek etkileri azaltmak için bu dönemde propaganda faaliyetlerini arttırmıştır[751].

Haberde geçen ve kutsal savaş olarak nitelendirebileceğimiz cihat sözcüğü, Müslümanlar için manevi anlamlar taşımasının yanı sıra gayrimüslimlerin saldırlarına karşı İslamiyeti korumak ya da inançsızların dünyasına karşı İslam ülkesinin genişletilmesi

---

[750]**The Salt Lake Tribune,** 7 Kasım 1914. / Bu haber bizlere Cihat'ın resmi ilanından önce de sömürge Müslüman ülkelerinde hareketlenmelerin başladığını göstermektedir.

[751]Vahdet KeleşYılmaz, **Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.42.

anlamına gelmektedir[752]. İşte bu manayı taşıyan cihat fetvası, Müslümanlara hitaben 14 Kasım 1914 tarihinde Beyazıt Meydanı'nda toplanan halkın önünde Türkçe, Arapça nutuklarla okunmuştur[753]. Beş bölümden oluşan cihat fetvasında düşmanların Müslüman ülkelerini işgal edipMüslüman halkı esir etmesi halinde, padişahın çağrısı üzerine genç, ihtiyar farketmeksizin yaya ve atlı olarak bütün Müslümanların, mal ve canları ile cihata katılmalarının farz olduğu vurgulanmıştır. Dahası Osmanlı topraklarına saldırarak halifelik makamına da saldırmış olan Rusya, Fransa ve İngiltere'de yaşayan tüm Müslümanların, bu devletlere karşı cihatı uygulanmasının farz olduğu dile getirilmiştir. Bununla birlikte fetvanın bu hükümlerine karşı çıkacak kimselerin Allah tarafından cezalandırılacağı da anlatılmıştır. Eğer Müslüman halk, adı geçen bu devletler tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı zorla savaşmaya zorlanırsa bunun şeriat bakımından kesin olarak haram olduğuifade edilmiştir. Fetvanın aksi yönünde hareket edipsavaşa katıların ise katil olup, cehennem ateşinde yanacağı dile getirilmiştir. Son olarak İngiltere, Rusya, Fransa, Karadağ ve Sırbistan'daki Müslümanların, Osmanlı Devleti'nin ittifak kurduğu Almanya ve Avusturya ile savaşmaları halinde azaba uğrayacakları anlatılmıştır. Ayrıca cihat ilanınındahaetkili olabilmesi için Kur'an'ı Kerim'den yararlanılmış ve Tövbe Suresi'nin 41. Ayeti kullanılmıştır[754].

Cihatın ilan edilmesiyle birlikte İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki bütün Müslümanların ayaklanacağına inanan İttihat ve Terraki yöneticileri, çıkacak ayaklamalarla birlikte İngiliz ve Fransızların yıpratılabileceğini öngörmüştür. Bunun yanında Almanların kesin darbesinden sonra Mısır'ın tekrardan Osmanlı Devleti'ne dâhil olacağını düşünmüştür. Öte yandan boğazların kapalı olması nedeniyle müttefik devletlerinden destek alamayan Rusya'nın, ülke içerisinde yaşayan Müslüman Türklerin ayaklamasıyla birlikte doğuda Osmanlı, batıda Avusturya-Macaristan ve Almanya tarafından kuşatılıp yıkılacağına böylelikle Kafkasya ve Orta Asya topraklarının da Türklerin eline geçeceğine inanmıştır[755]. Bu düşünce ve inançlarının yanında İttihat ve Terraki yöneticileri, cihatın ilanı ile birlikte Teşkilat-ı Mahsusa içerisinde ekipler oluşturarak, propaganda faaliyetlerine başlamıştır. Başlatılan bu faaliyetlerdeki amaç müttefik devletleri içersindeki Müslüman ayaklanmalarına ortam hazırlamak, uygun ortam sağlandığında ise harekete geçilerek, bu bölgelere gönderilmiş Osmanlı birlikleri ile yerel askeri birlikleri birleştirmektir[756].

---

[752]Mete Tunçay, **Cihat ve Tehcir, 1915-1916 Yazıları**, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.33.
[753]Karabekir, **a.g.e.**, s. 378.
[754]Karal, **a.g.e.**,s. 401. /Tövbe Suresi'nin 41.ayettinde: ''*Gerek yaya olarak gerek binek üzerinde Allah yolunda cihat edin. Eğer bilirseniz bu sizin daha hayırlıdır.*" denilmiştir.
[755]Erol Köroğlu, **Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), Propagandadan Milli Kimlik İnşası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.s.172-173.
[756]Öke, **a.g.e.**, s.238.

İttihat ve Terakki yöneticileri gibi cihatın ilan edimesiyle birlikte İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki bütün Müslümanların ayaklanacağına inanan Almanya, cihattın ilan edilmesinin ardından tüm Müslümanların Osmanlı Devleti'nin yanında yer almasını istemiştir. Bu istekle beraberAlmanya, Doğu'da ve Hindistan'da İngilizlere karşı ayaklanma çıkarmayı planlamıştır. Diğer yandan Gürcülerin Kafkasya'da Rusya'ya karşı ayaklanma çıkarmasını hedeflenmiştir. Bunun dışında Kuzey Afrika'da da bir isyan çıkarmaya niyetlenmiştir. Bunların yanı sıra AlmanyaFransız askerleri arasından ele geçirdiği Müslüman askerleri esir olarak, kendi bünyesine katmış daha sonrasında ise Osmanlı Devleti'ne yollamıştır. Yollanan bu Müslüman esirler Tunuslu, Faslı ve Cezayirli'dir. Bunlar 14 Kasım'daki cihat ilanı için özellikle Beyazıt Meydanı'na getirilmiştir. Böylelikle cihatın tüm Müslümanlar tarafından dikkate alındığı imajı oluşturulmak istenmiştir. Ayrıca bu ilk gelen esir Müslümanların dışında Almanya ve Avusturya kamplarından gönüllü olarak Osmanlı ordusuna katılmak isteyen Müslümanların olduğunu da belirtmekte fayda vardır[757]. Bunlara ilave olarak, Osmanlı ordusu içerisinde bulunan Alman askerlere, Müslüman inancına saygılı olunması emrini vermiş bu doğrultuda da halkın ibadetinesaygı gösterilmesiniistenmiştir[758]. Neticede yürütülen tüm bu çalışmalara rağmen cihat birçok yerde dikkate alınmamıştır[759].

3 Kasım 1914 tarihine gelindiğinde müttefikler, Çanakkale Boğazı'na ilk saldırılarını gerçekleştirmiş ve böylece yürütülecek operasyonun ilk adımları atılmıştır. Bu saldırı sonrası yayımlanan gazetelerden 19 Ocak 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Fransız Havacıların Çanakkale Boğazı Kalelerine Zararı*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'ndaki kalelere Fransız havacıların büyük hasar verdiği anlatılmıştır. Bununla birlikte haber içeriğinde müttefiklerin Edirne'de etkili bir bombalama icra ettikleri dile getirilmiştir. Son olarak haber içeriğinde müttefik donanmasının İstanbul'a girecek söylentisinin gerçekleşmesi halinde Talat Bey'in bu durumun kenti ateşleneceğini ve Hristiyanların katliama uğracağını dile getiren sözlerine yer verilmiştir[760]. Haber içerisinde Hristiyan nüfusun katledileceği vurgusunun yapılmasının nedeni ise Türklerin barbar, kan dökmeyi seven ve Hristiyan karşıtı bir politika izlediğinin Amerikan toplumuna sunmak istenmesidir.

---

[757]Kadir Kon, **Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi**, Küre Yayınları, İstanbul, 2013, s.s. 219-225.

[758]E.F. Benson, **Türklüğe Nefret Kitabı, Hilal ve Demir Haç**, 3.b., Çev. Mert Akçanbaş, Destek Yayınevi, İstanbul, 2011, s.s.85-89.

[759]Mehmet Selahattin, **İttihad ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim**, İnkılab Basım Yayım, İstanbul, 1989, s.147.

[760]**The Ogden Daily Standard**, 19 Ocak 1915. / iddia olarak sunulmuştur ve kara propaganda amacı taşımaktadır.

9 Aralık 1914 tarihli*The Ogden Daily Standard* gazetesi, dünya savaşına ilginç bir açıdan yaklaşmış ve ‘‘*Dünya'nın Sonu Geldi Mi?*’’ başlığı ile İsa'nın tekrardan Dünya'ya geleceğine inanan Yedinci Gün Tarikatı'nın[761] bildirisine yer vermiştir. Bu bildiride Dünya'nın sonu için tüm olayların gerçekleştiği anlatılmıştır. Aynı zamanda Armageddon[762] savaşınınDünya üzerinde sürecek son çatışma olduğu belirtilerek, Armageddon vadisinde Mohammedan'nın takipçileri ile son savaşın yani hilal ile haçın karşı karşıya geleceği ifade edilmiştir. Dahası, Türklerin toprakları için ulusların mücadelesi olacağı ayrıca Türklerin Avrupa'dan süreleceği ve Tanrı'nın sözünde yer alan nihai kehanetin yerine geleceği anlatılmıştır. Haberin devamında İstanbul yerine Osmanlı kuvvetlerinin Kudüs'ü işgal edeceği ve bununda Dünya'nın sonundan önce gerçekleşeceği dile getirilmiştir[763].

Bu haber doğrultusunda şu diyebiliriz aydınlanma çağı ile beraber akıl dinin yönetiminden kurtulmuş buna paralel olarak kiliseler güç kaybetmeye başlamıştır. Kilisenin güç kaybetmesiyle birlikte çeşitli tarikatlar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu tarikatlar içerisinde insanlar yeni arayışlara yönelmiştir. Bu doğrultuda oluşan yeni din akımlarının hedefi yeni bir dünya dini daha doğrusu yeni bir dünya düzeni kurmak olmuştur. Yeni dünya düzeni kurma amacı taşıyan bu tarikatların siyasi özellikleri de zaman içerisinde çok belirginleşmiştir. Öte yandan şunu da belirtmemiz gerekir ki bu tarikatların çoğu kıyametin yaklaştığı içerisinde olup, kriz dönemlerinde ortaya çıkmıştır[764]. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması ise kriz dönemelerini bekleyen bu tarikatlar için bir fırsat olmuş ve tarikatlara kendi düşüncelerini topluma sunma imkânı sağlamıştır. Haberde dile getirilen Armageddon olayının

---

[761]**The Ogden Daily Standard**, 9 Aralik 1915. / Yedinci gün tarikatının çıkış noktası Adventistlerdir. 1831 yılında William Miller isimili bir Amerikan çiftçisi tarafından kurulan bu tarikat, Hz. İsa'nın gelişini beklemiş ve eski ahit üzerinde çalışmıştır. 1844 yılında tarihinde ise İsa Mesih'in dünya'ya geleceğini ileri süren bu tarikat, 1844 yılında beklentisi gerçekleşmeyince farklı tarihler vermeye başlamıştır. Bu farklı tarih vermeler tarikat içerisinde bölünmelere yol açmış ve İkinci Advent Adventisleri ile Yedinci Gün Adventislerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yedinci Gün Adventisleri, Yahudi kutsal kitabına bağlılık göstermelerinin yanı sıra ibadet günü olarak pazar gününü değil cumartesi gününü kendileri için uygun görmüştür. Ayrıca tarikata göre ruh ölmektedir. Dahası kendilerini tarif ederek, sadece adil ve hakkı kabul edenlerin öldükten sonra dirileceklerine inanmaktadırlar. Detaylı bilgi için bkz. Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, 3.b., Ocak Yayınları, Ankara, 1997, s.s.325-326.

[762]“*Dağ Megiddo*” anlamına gelen “*Armageddon*” eski İsrail kasabası olan Megiddo'da bir dağ olduğu düşünülmekte ve burada dünyanın bütün ordularının toplanıp, kıyameten önceki son savaşı vereceklerine inanılmaktadır. Bu son savaşta iyiler ve kötüler mücadele edecek, gün doğumuna kadar sürecek mücadelede iyiler galip gelecektir. Hristiyanlık inancında ise belli bir yerden ziyade yapılacak olan son savaş olarak görülmektedir. Ayrıca son savaş ve Armageddon hakkında İncil 16:14'te: *‘‘Her şeye gücü yeten Tanrı'nın büyük gününde olacak savaş için bütün dünyanın krallarını toplamaya gidiyorlar’’*, İncil 16:16'da da ‘‘*Üç kötü ruh, kralları İbranice Armagedon denilen yere topladılar.*’’ şeklinde bahsetmektedir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Jeffrey Goodman, Armageddon, Magog, and The War of Ezekiel, **Ph. D.** ve Merve Susuz, Yuhanna'nın Vahyi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2015.

[763]**The Ogden Daily Standard**, 9 Aralık 1914.

[764]Ali Rafet Özkan, **Kıyamet Tarikatları (Yeni Dini Hareketler)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.s.31-51.

aslına da bakacak olursak ilk olarak şunu ifade etmemiz gerekir, Megiddo ismine İbranice har kelimesi eklenmesi sonucu Megiddo Dağı karşılığı olarak Har-Megiddo şeklinde telaffuz edilmiş zaman içersinde ise bu söylem yerini Armageddon'a bırakmıştır. Revelation yazarı John Divine kitabında: ''*Fırat nehrindeki dört melek ile ateş, duman ve kükürt soluyan ikiyüz bin atlı ordu*'' şeklinde son savaşın yapılacağı ortamı yani Armagedon'u tarif etmiştir. Kitabın devamında*:* ''*Bir yıl batı istikametinde ilerleyecek bu şark ordusu, Fırat'a ulaşmadan önce Dünya'nın en kalabalık nüfuslu bölgesini işgal edecek ve orayı yok edecek*''ifadesini kullanılmıştır[765].

1915 yılına girildiğinde Çanakkale Muharebeleri'nin yaşanacağı süreç başlamıştır. Bu süreç içerisinde 6 Mart 1915 tarihli *Iditarod Pioneer* gazetesi, ''*Dünya Tarihindeki En Heybetli Armadaların Ateşine Karşı Mohammedanların Başkent Savunması*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, 27 Şubat 1915 tarihinden 4 Mart 1915 tarihine kadar, müttefiklerin Çanakkale Boğazı'na yönelik gerçekleştirdiği operasyonları okuyucularına aktarmıştır[766]. Bu haber okuyuculara aktarılırken de Mohammedan vurgusu özellikle yapılmış ve dini anlamda kimlerle savaşılacağına dikkat çekilmiştir. 11 Mart 1915 tarihli *Milliardy County Chronicle* gazetesi, ''*Zaferi Katliam İzleyebilir*'' başlıklı ve New York kaynaklı haberinde, Hristiyan ve Yahudi katliamı olacağı propagandasını yapmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki Hristiyanların ve Yahudilerin zor durumda olduklarını ve müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı zorlaması durumunda Kudüs'te bir katliam olacağından korkulduğunu ve bu bilginin de Filistin bölgesinden gelen beş misyoner tarafından ifade ediliğini aktarmştır[767]. 12 Mart 1915 tarihli *Davis County Clipper* gazetesi de *Milliardy County Chronicle* gazetesi haberininbaşlık veiçeriğini aynen yayımlayarak okuyucularıyla paylaşmıştır[768]. Haberde belirtilen Filistin'deki misyonerler hususunu burada açıklamak gerekirse, Mısır'da bulunan ve İngiliz yanlısı olan Siyonistler[769], 1914 yılında İngiliz istihbarat teşkilâtı ile ortak olarak ''*İskenderiye Filistin Komitesi*'''ni kurmuşlardır. Kurulan

---

[765]Grace Hallsell, **Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak**, Çev. Mustafa Acar- Hüsnü Özmen, Kim Yayınları, Ankara, 2002, s.s.28-29. / aynı eserin lügatçe kısmında Bookmuha of Revelation adlı kitabın yeni ahit'teki son kitap olduğunu, mistik, kinayeli ve tasavvuri bir dill kullanarak ahir zamanda Hz. İsa'nın Dünya'ya ikinci kez gelişindeki olayları anlattığından bahsetmektedir.
[766]**Iditarod Pioneer**, 6 Mart 1915.
[767]**Milliardy County Chronicle**, 11 Mart 1915.
[768]**Davis County Clipper**, 12 Mart 1915.
[769]''*Siyon, Ahd-i Atîk'te Kral Dâvûd tarafından fethedilip krallığın merkezi yapılan Kudüs şehri için kullanılmış bir isimdir (II. Samuel, 5/7). Zamanla kapsamı bütün İsrail topraklarını ifade edecek şekilde genişlemiştir. Siyon kelimesine dayanan siyonizm ise yahudi halkının "tarihî yurtlarına dönüşü" mânasında Filistin'de yahudi devleti kurmayı hedefleyen siyasî hareketi belirtir. XIX. yüzyıl sonlarında Doğu Avrupa yahudileri içinde ortaya çıkan, ardından bütün dünya yahudileri arasında yayılan siyonizmin siyasî, sosyalist, kültürel, revizyonist ve dinî-mesîhî olmak üzere çeşitli açılımları ortaya çıkmış, aynı zamanda karşıtları arasında günümüze kadar uzanan süreçte anti-siyonist, a-siyonist ve post-siyonist diye isimlendirilen gruplaşmalar doğmuştur.*'' bkz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi https://islamansiklopedisi.org.tr/siyonizm (Erişim tarihi:14/5/2020)

bu komite, cihatın ilan edilmesi ile birlikte Filistin’de Yahudilerin öldürülmeye başlandığını iddia ederek, Amerikan yöneticilerinden yardım talep etmiştir. Öte yandan komitenin bu iddilarına Amerikan Büyükelçisi Morgenthou da tam destek vermiştir. Nihayetinde, komitelerle yürütülen propaganda faaliyetleri işe yaramıştır. Öyle ki, Amerika Dışişleri Bakanlığı 1915 yılının şubat ayında, Tennessee adlı savaş gemisini gelişmeleri yakından takip etmesi için bölgeye göndermiştir. Yapılan incelemelerle birlikte Amerikan Dışişleri Bakanlığı, kendilerine anlatıldığı gibi durumun olmadığını tespit etmiştir[770]. Amerika’daki Türk Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey de Yahudilerin öldürüldüğü propagandası ile İngiltere ve Fransa’nın Amerika’yı savaşına sokmak istediğini bu doğrultuda Amrikan’nın Osmanlı karasularınaTennessee’yi göndermesini bir tuzak olarak gördüğünü Amerikan yönetimine iletmiştir[771].

Osmanlı Devleti’ndeki Hristiyan halkın kötü muamale gördüğü propagandasını yapmaya çalışan gazetelerden 26 Mart 1915 tarihli *Bryan Daily Eagle and Pilot* gazetesi ‘‘*Çanakkale Boğazı’nın Zorlanmasına Mayın Engeli*’’ başlıklı haberinde, gelen raporlarda İstanbul yetkililerinin 45 yaşına kadar bütün Hristiyanların İstanbul’u koruma amacıyla yürütülensavunma çalışmalarında zorlaçalıştırıldıklarının belirtildiğini yazmıştır[772]. Haberde belirtildiği gibi Hristiyan vatandaşların zorla çalıştırılması söz konusu değildir. Böyle bir uygulamaya gidilmesinin asıl nedeni Osmanlı Devleti’nin yanında olmayan ve düşmanca davranan gayrimüslimlerin olmasıdır. Bundan dolayıdır ki 11 Ağustos 1914 tarihinde Harbiye Nezareti, seferberlik emri doğrultusunda silah altına alınan gayrimüslim askerlerin zaman kaybetmeksizin ellerinden silahlarının alınarak yol hizmetlerinde çalıştırılmalarını istemiştir[773].

18 Mart Deniz Harekâtı sonrasında yayımlanan gazetelerden 4 Nisan 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*Çanakkale Boyun Eğmiyor; İngilizler Endişeli*’’ başlıklı haberinde, müttefiklerin Çanakkale savunmasına yaptıkları saldırılarda başarısız olduklarını kabul ettiğini yazmıştır. Gazete haberinin devamında gelişmelerin hafta boyunca Amerikan hükümetine bildirildiğini ve bu bildirilerde buradaki Hristiyanların korunduğunu yazmıştır[774]. Haberde belirtilen Hristiyanların korunmasına değinecek olursak, Osmanlı Devleti’nin Hristiyanlara dair yaklaşamını irdeleyen ve Amerikan büyükçelçiliği görevini de yapmış

---

[770]Öke, **a.g.e.**, s.257.
[771]Ayşe Yanardağ, ‘‘Birinci Dünya Savaşı’nın Başlangıcında Türk-Amerikan İlişkilerinin Basına Yansıması’’, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi,** S.59, (GÜZ 2016), s.248.
[772]**Brayn Daily Eagle and Pilot**, 26 Mart 1915.
[773]**BOA**,Dâhiliye Nezâreti Şifreli ve Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Şube**,** Dosya 43, Gömlek 214.
[774]**Salt Lake Telegram**,4 Nisan 1915.

Ahmet Rüstem Bey'in ifadelerine bakmamız gerekir. Bu doğrultuda Ahmet Rüstem Bey kendi yazmış olduğu eserinde:''*Her ne kadar Hristiyan tebaasının sadakatleri her zaman şüpheden arınmış değil ise de ve bu yüzden Hristiyan tebaaları ile ilişkileri rahatsız edici olsa da Türkiye, hemen hemen bir asırdan beri (1916'ya göre) idaresi altındaki GayrıMüslümanlara davrandığı gibi davranma konusunda samimi olarak gayret etmektedir. Bu fikir Tanzimat'tan beri çıkarılan Osmanlı mevzuatının, kanun ve nizamnamelerin ana fikrini oluşturmaktadır. (1839'da Gülhane Hattı Hümayunu ile başlatılan reformlar devri) ve bu çabalar, 1876'da bu hakların uygulanmasının sağlanması bahanesiyle Rusya'nın Osmanlı'ya savaş ilan ettiği zaman nerede ise bitmek üzere idi…*'' şeklinde ifade etmektedir. Bu ifadelerle beraber Ahmet Rüstem Bey, Müslümanların üstünlüğünü kaybetmesiyle, Hristiyan mezhepleri arasında çatışmalarınve kavgaların çıktığından da bahsetmektedir[775].

6 Nisan 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi,''*Osmanlı İmparatorluğu'nun Ölümü*'' başlıklı yorum haberinde, ''*şimdi ne olucak?*'' sorusuyla birlikte, bağımsız gücüyle dünya güçleri arasında dikkate alınması gereken bir devlet olan Türkiye'nin sahne dışına çıktığını ve bundan sonra Osmanlı hükümetinin ancak Asya'da varlığını sürdürebileceğini anlatmıştır. Ancak bu varlığın da ne kadar sürebileceğinin soru işareti olarak kaldığını yazmıştır. Ayrıca haberde tüm modern tarihin gösterdiği gibi herhangi bir Müslüman devletin, atalarının inancıyla hareket ettiği sürece insanlığın ilerleyiş yarışında geri kaldığını yazmıştır[776].

Haberde dikkat çeken husus Türklerin geri kalmasının nedeninin Müslümanlığa dayandırılmasıdır. Bu doğrultuda haberde belirtilen, Müslüman devletin atalarının inancıyla insanlığın ilerleyişi yarışında yetersiz kaldığı söyleminin kökene baktığımızda, Onur Bilge Kula'nın eserinde belirtiği ifadelerin önem taşıdığı görülmektedir. Öyle ki Avrupalıların Türkiye'ye bakış açısını kaleme alan Onur Bilge eserinde:''*İncil ''Hristiyanlık'' tarafından yenileştirilen ve dönüştürülen Roma İmparatorluğunu, ''dünya tarihinin son ve kalıcı imparatorluğu olarak tanımlar''. Bu nedenle ortaya çıkan halklar ve devlet oluşumları, kalıcı anlamda ''Sacrum Imperium Romanum'', yani Kutsal Roma İmparatroluğu'dur.*'' Eser incelemeye devam edildiğinde Onur Bilge:''*…Avrupa, 9. yüzyıldan itibaren ''süreklilik ve yenilik bilincini'' ifade eder. Bu bilinç, Kutsal Roma İmparatorluğu'na süreklilik ve kalıcık özelliği sağlamasının yanı sıra ''kesinlik'' ve Hristiyanlık birikiminin süreklileşmesi ve yayılması açısından önemli olan ''ileti'' niteliklerini de içinde barındırır. Süreklilikte ve*

---

[775]Ahmet Rüstem, **Cihan Harbi ve Türk Ermeni Meselesi**, 2.b., Çev. Cengiz Aydın, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2005, s.15.
[776]**The Logan Republican**, 6 Nisan 1915.

kalıcılıkta, tarihsel miras anlamını bulur. Yukarıdaki belirlemede Avrupa'yı nitelendirmek için seçilen 'süreklilik', 'kalıcılık', ve 'yenilik kavramlarının tümünün belirgin biçimde 'olumlu içerikler' taşıması ve 'olumlu çağrışımlar' yaratması dikkat çekicidir. Bu nitelelemelerin salt Avrupa'ya özgü olduğu değerlendirmesinde de Avrupa ve Hristiyan merkezci yaklaşımın izleri açıktır''[777] şeklinde durumu açıklamaktadır. Bu ifadelerle gazete haberini birbirine tamamladığımızda, Hristiyan harici diğer unsurların gelişmişlikte, ilerlemede hiçbir anlam ifade etmediğini bizlere göstermektedir.

28 Nisan 1915 tarihli *The Washington Times* gazetesi, Berlin kaynaklı haberinde, Türk birliklerinin Gelibolu Yarımadası'nda bulunan müttefiklerin dört girişimini geri püskürttüğünü ve Fransız Müslüman birliklerinin Türklerin tarafına geçtiği yönündeki haberlerin İstanbul tarafından doğrulandığını yazmıştır. Haberin devamında ise Fransızların Kumkale'yi ele geçirdiği ve burada 500 kişiyi esir aldığı belirtilmiştir[778].

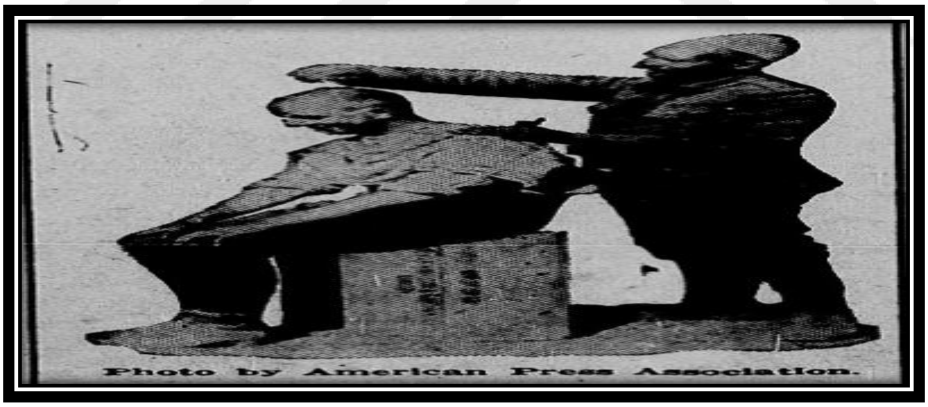
Devam edecek olursak, haberde belirtilen Fransız Müslüman birlikleri hakkında, Çanakkale Muharebeleri'nde bulunanların etnik yapısına dair bir makale kaleme alan Burhan Sayılır: ''*İtilaf ordusunda Çanakkale'ye Türklerle savaşmaya getirilmiş, sayıları az da olsa, Kuzey Afrika Müslümanlarından da askerler vardı. Bunlar Sudanlı, Senegalli, Faslı gibi Fransız sömürgelerinden zorla getirilmiş askerlerdi. Fransız ordusunda Çanakkale'ye savaşmaya getirilmiş olan ve ağustos ayı ortalarında esir alınan Senegalli bir asker: ''…Ben Senegalliyim ve babamın adı Muhammed'dir. Fransızlar dini inançlarımızın gerektirdiği ibadetleri yerine getirmemize izin vermiyorlar. Biz Müslümanlarla savaştığımızı bilmiyorduk. Bize Türkler'in esirleri kestiklerini söylediler. Bundan dolayı teslim olmaktan kaçıyorduk. Bizimkiler Türkler'den bu kadar iyi muamele göreceklerini bilseler, hepsi Türklerin tarafına geçerlerdi…*''[779] şeklinde anlatmaktadır. Aynı zamanda Senegalli askerin bu ifadeleri bize, haberde geçen Fransız sömürge askerlerinin taraf değiştirmelerinin nedenlerini göstermektedir.

Haziran ayına girildiğinde Türk askerinin direnişi ile müttefiklerdar bir alanda sıkıştırılmıştır. Çanakkale'deki bu durum Müslüman dünyasında sevince neden olmuştur. Öyle ki Osmanlı Hariciye Bakanlığı'na 10 Haziran 1915 tarihinde gelen Çanakkale Muharebeleri'nin gidişatıyla ilgili raporlarda, Malay diliyle çıkan gazetelerin Çanakkale ile Gelibolu zaferlerinden bahsettiği dile getirilmiştir. Raporlarda ayrıca bu zafer haberlerinin

---

[777]Kula, **a.g.e.**, s.s.91-92.
[778]**The Washington Times**, 28 Nisan 1915.
[779]Burhan Sayılır, ''Çanakkale Savaşları'nda Yer Alan İtilâf Askerlerinin Dini-Etnik Yapısı ve Sahip Oldukları Türk İmajı'', **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi**, S.18, (2014), Ankara, 2004, s.323.

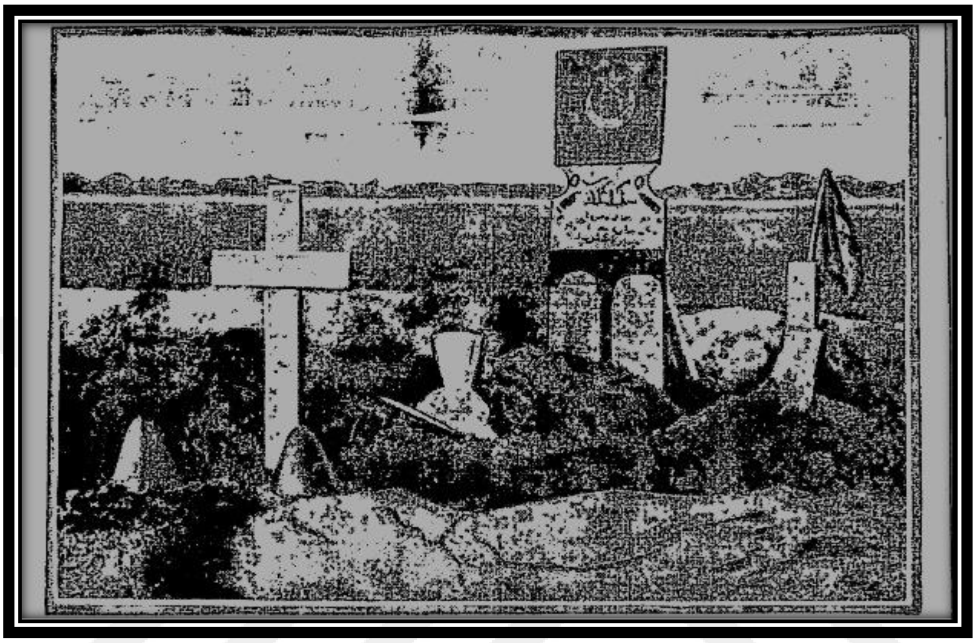
Malay[780] Müslümanları arasında sevince yol açtığı ve bundan böyle hutbelerinde padişahın halifelik sıfatı yanında gazilik unvanının da yer almasınakarar verildiği belirtilmiştir[781]. 30 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,''*6.000 Müslüman Öldü*'' başlıklı ve Paris kaynaklı haberinde, yakında Kirte'nin Türk kuvvetlerinden geri alınacağını belirtmiştir. Ayrıca haberde, Fransız kuvvetlerinin son ilerleyeşinde, siperlerde 6.000 Türk'ü ölü bulduğu yazılmıştır[782]. Bu haber dinsel bir çatışmayı ifade etmiyor olsa da Müslüman ifadesinin Türk olarak görülmesi önemlidir. Çünkü Hristiyanlar, İslam dininin mensuplarını ''*Türk*'' ''*Saracen*''[783], ''*Müslüman* ya da *Mohammedan*''olarak adlandırmıştır[784]. Bunun yanında Mohammedan ifadesini ünlü felsefeci Friedrich Hegel, Muhammedizim olarak adlandırmıştır. Hegel'e göre Hristiyan- Germen dünyası özgür dünya iken soyut bir düşünce biçimi olan Muhammedizim ise belirsiz ve bütünleyicidir. Bunun yanı sıra bu dine mensup insanlar özgür bireyler değildir[785]. Devam edecek olursak ekim ayı ile birlikte yapılan operasyonların dışında cephe içerisinde gelişen olayları aktaran Amerikan gazetelerinden, 1 Ekim 1915 tarihli *Hot Springs Weekly Star* gazetesi, ''*Haç ve Hilal'in Tanışması*'' başlıklı haberinde bir fotoğraf paylaşmıştır. Paylaşılan bu fotoğrafta, Türk askerinin esir alınan bir İngiliz askerini traş ettiği görülmektedir. Ayrıca haberde, müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'ndaki faaliyetleri ve İstanbul'un ele geçirilmesi konusundaoldukça iyimser olduklarını dile getirilmiştir[786].

Şekil 23. İngiliz asker Tommy'i Türk askeri tıraş ederken

[780]Malezya. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. ''Ahmet Turan Arslan, Malezya'da Din Eğitimi ve Arapça Öğretimi'', **Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, S.14-15-17, İstanbul, 1997.
[781]**BOA**, HR. SYS., Dosya 2323, Gömlek 47.
[782]**Salt Lake Telegram**, 30 Haziran 1915.
[783]''*Grekçe ve Latince kaynaklarda Araplar'ı, İslâm'ın gelişinden sonra da Müslüman Araplar'ı tanımlamak için kullanılan Arabioi, Taienos, Ismailitai ve Hagarenoi gibi kelimelerin en kapsamlısı ve yaygını olan Grekçe Sarakenos / Latince Saracenus (Sar[r]azin, Sar [r]acin, Sar [r]acene) kelimesinin etimolojisi ve anlamı hakkında değişik fikirler ileri sürülmüştür.*'' Detaylı bilgi için bkz. Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi https://islamansiklopedisi.org.tr/sarasinler (Erişim tarihi: 13/5/2020)
[784]Bekir Zakir Çoban, ''Türkler'in Dini'nden Hilal'in Gölgesi'ne veya Kibirden Korkuya: 1896 ve 1995 Amerikası'ndan İki Farklı İslam Algısı'', **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahyat Fakültesi Dergisi**, S.27 (2008), İzmir, s.s.92-93.
[785]Onur Bilge Kula, **Batı Düşününde Türk ve İslam İmgesi**, Büke Yayınları, İstanbul, 2002, s.s.98-99.
[786]**Hot Springs Weekly Star**, 1 Ekim 1915.

20 Temmuz 1915 tarihli *TheSalt Lake Herald Republican* gazetesiaşağıdaki fotoğrafı paylaşarak, fotoğraftaki sembollerin dünyanın en büyük iki dinini temsil ettiğini ve iki tarafın ölülerini gösterdiğini anlatmıştır. Ayrıca bu fotoğrafın Gelibolu Yarımadası'ndaki müttefik birliklerin ilerlemesinden sonra çekildiğini ve ölü Hristiyanların ve Türklerin düştüğü yerlere gömüldüğü bir noktayı da işaret ettiğini açıklamıştır[787].

Şekil 24. Gelibolu'daki mezarlarda hilal ve haç birlikte

Son olarak, Bulgaristan'ın savaşa dâhil olduğu gün yayımlanan ve 23 Eylül 1915 tarihli *TheOgden Daily Standard* gazetesinebaktığımızda, ''*Gelibolu'daki Türk Savaşçılara Mühimmat Taşınması*'' başlıklı haberde, en modern savaş araçlarıyla mücadele edilmesine rağmendevelerin hâlâ Muhammed'in gençlik dönemlerinde olduğu gibi sevkiyat amacıyla kullanıldığını yazmıştır. Buna istinaden haberin devamında, Türklerin Gelibolu mevzilerine ve Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerine, savaş malzemelerinin taşınması için deve kervanlarını yaygın olarak kullandığı anlatılmıştır[788]. Bu haber dedinsel bir çatışma ifade edilmiyor olsa da dinsel bir bağlılık anlatılmaya çalışılmıştır. Öte yandan haberde belirtildiği gibi Osmanlı Devleti at, deve, öküz, manda ve eşek gibi hayvanları ordunun nakil hizmetlerinde kullanmıştır[789].

[787]**The Salt Lake Herald Republican**, 20 Temmuz 1915.
[788]**The Ogden Daily Standard**, 23 Eylül 1915.
[789]**İdari Faaliyetler ve Lojistik**, …,s.217.

2.AMERİKAN BASININA GÖRE ÇANAKKALE MUHAREBELERİ'NİN BUĞDAY EKONOMİSİNE ETKİSİ

Amerikan basınında, muharebeler döneminde, yer alan buğday ekonomisine ait haberleri aktarmadan önce o dönemin ekomik koşullarını görmek, gazetelerden aktaracağımız buğday haberlerini daha iyi anlayabilmemiz sağlayacaktır. Bu doğrultuda ilerlersek 1815-1914 yılları arasında 2 milyar doların altında bulunan uluslararası ticaret, 1914 yılında 40 milyar dolara ulaşmıştır[790]. 1914 yılında dünya ticaret hacminin 40 milyar dolara ulaşmasının nedeni ise uluslararası ticaret alanında alıcı arayan mal miktarı, potansiyel alıcı sayısındaki artış, alıcı ile satıcı arasındaki iktisadi ve siyasi olarak engellerin kalkmasıdır. Bu engellerin kalkması da uluslararası ticareti olumlu yönde etkilenmiştir. Bunun yanı sıra endüstri ve tarım yöntemlerindeki değişimler bazı malların yerel ve ulusal ihtiyaçların üzerinde üretilmesine neden olmuştur[791]. Bu bilgilerin yanı sıra belirtmemiz gerekir ki 1820 yılından1914 yılına kadar dünya ekonomisi 7-10 yıl aralığında ekonomik krizler yaşamıştır. Yaşanılan bu aralıkta toplam 10 kadar ekonomik kriz görülmüştür[792]. Öte yandan 1840'larda dünya ticaretinin yaklaşık %60'a yakını İngiltere, Almanya, Fransa ve Amerika tarafından paylaşılmışsa da 1913 yılına gelindiğinde Amerikanın payı diğer ülkelere göre artmıştır[793].

Birinci Dünya Savaşı'na gidildiği bir dönemde yani 4 Ağustos 1914 tarihinde, Almanya banknotların altın karşılığını kaldırarak ihtiyaç duyduğu paranın bir kısmını vergilerden, bir kısmını da savaş tahvilleri ve para basma yoluna giderek karşılamıştır. Bunların yanı sıra savaşın başından beri müttefikler tarafından kuşatılan Almanya, tüketimde sınırlayacı tedbirler alarak, ekonomik anlamda sıkıntıları azaltmak istemişse de hem maddi hem de savaş endüstrisi bakımından çok kötü bir ekonomik kriz yaşamıştır. Dahası artan ihtiyaçlar Almanya'nın üretimini savaş sanayisine çevirmesine neden olmuştur. Ekonomi'deki bu politika değişikliği işletmelerin kazançlarını arttırmasına rağmen yarım milyon Almanın açlıktan ölmesine neden olmuştur[794]. Fransa ile İngiltere'nin durumuna baktığımızda ise denizlerin kullanımı bu iki ülke için serbest olduğundan, ekonomik anlamda daha az güçlükle

---

[790]Hearbert Heaton, **Avrupa İktisat Tarihi**, C.II, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Osman Aydoğuş, Teori Yayınları, Ankara, 1985, s.237.

[791]Heaton, **a.g.e.**, s.243.

[792]Michel Beaud, **Kapitalizmin Tarihi**, Çev. Fikret Başkaya, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003, s.316.

[793]Nuri Doğan**, Cumhuriyet Öncesi Türk Amerikan Ticaret Anlaşmaları**, Turan Yayıncılık, İstanbul,1996, s.s.55-56.

[794]Gerhard Köhnen, **Dünya Ekonomi Tarihi**, Çev. Tunay Akoğlu, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1965, s.229.

karşılaşmalarının yanı sırabu ikiülkenin topraklarında tahıl ürünleridışarıdan özellikle de Amerika'dan temin edilmiştir[795].

Bahsedilen bu hususların dışında bir de borç olarak alınan krediler mevzusu vardır. Şöyle ki, büyük bir kısımı Amerika ve İngiltere tarafından açılan bu krediler, diğer ülkeler tarafından uzun bir dönem ödenememiş bundan dolayı ülkeler masraflarını karşılayabilmek için merkez bankasından aldıkları avans miktarlarını sürekli olarak artırma yoluna gitmiştir. Merkez Bankasıda bunları karşılayabilmek için yeni tahviller çıkarmak zorunda kalmıştır[796].

Birinci Dünya Savaşı'na 1917 yılına kadar dâhil olmamakla birlikte Amerika, Avrupa'ya 6 milyar dolar değerindeki altını savaş gereksinimlerinin karşılanması için vermiştir. Bunun yanı sıra Amerikan hisse senedi fiyatları, savaşa girilmeyeceği düşüncesinden dolayı 1914 yılının temmuz ayında güçlü seyretmiş ancak temmuz ayı sonunda savaş kaçınılmaz hale gelince, Amerika borsalarında sıkıntılar görülmeye başlamıştır. Nitekim ticaretini ve altın yatırımlarını dengelemek adına tahıl ve pamuk ihracatına bağımlı bir tarım ülkesi olan Amerika'nın, deniz ablukalarıyla yapılan bu uzun savaş döneminde, iç piyasa ticareti ciddi anlamda etkilenerek tahıl ve pamuk fiyatlarında değişimlere neden olmuştur[797]. Fiyatlardaki bu değişimi biraz daha açarsak biraz öncede ifade ettiğimiz gibi deniz ablukalarıyla yapılan savaşta, Çanakkale Boğazı gibi önemli yerlerin kapalı olması Rusya'nın elindeki buğdayı dünya piyasasına sürememesine sebep olmuştur. Bu sebep de diğer ülkelerin buğday ihtiyaçlarını karşılaması için Amerika'ya yöneltmiştir. Neticede Amerika'da artan buğday ihracatı iç piyasada buğday fiyatlarını yükseltmiştir. Bu doğrultuda söyleyebiliriz ki, Amerika'da buğdayın 1910-1914 yılları arasında ortalama yıllık fiyatı 55,063 dolar iken bu fiyat 1915 yılında 251,854 dolara çıkmıştır. Öte yandan buğday ve buğday unu üretiminin ihracat yıllarına göre oranları da aşağıdaki gibi olmuştur[798].

Buğday ve Buğday Unu Üretim Yılları	**Üretim**	**İhracat**	**İhracat Oranı**
1910-1914	3,487,295,000	524,835,368	15.05
1915-1919	4,106,891,000	1,200,584,167	29.23

795Pierre Renovin, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)**, C.I, Çev. Adnan Cemgil, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1969, s.298.

796Eldem, **a.g.e.**, s.s. 24-25.

797Quentin R. Skrabec Jr.,**The 100 Most Important American Financal Crises, An Encyclopedia of the Lowest Points in American Economic History**, Greenwood, England, 2015, s.130.

798''Exports From The United States Before and After The Outbreak Of The War'', **Federal Reserve Bulletin**, United States, (October 1919), s.s. 955-956.

1915	891,017,000	332,464,976	37.31

Tablo 1. Buğday ve buğday unu üretiminin ihracat yıllarına göre oranları

Yukarıda göstermiş olduğumuz tablo dışında dünya buğday piyasasına baktığımızda, 20. yüzyılın başında Avrupa buğday ihracatı, dünyadaki buğday ve un ticaretinin neredeyse %50'sini oluşturmaktadır. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte Avrupa hasadının yok olması ve Avrupa'da artan gıda talebi diğer ülkeleri üretime teşvik ederek, buğday ticaretinin çoğunlukla kıtalararası olmasına neden olmuştur. Bununla birlikte Rusya ve Tuna ülkeleri olarak da bilinen Macaristan, Romanya, Sırbistan ve Bulgaristan bölgesinde yapılan ihracatın gerilemesi Amerika, Kanada, Arjantin ve Avustralya gibi ülkelerin ihracatlarında %50-%80 arasında değişen bir artışa neden olmuştur. Öyle ki Birinci Dünya Savaşı'nın çıkış yılı olan 1914 yılına kadar ülkelerin buğday ve buğday unu dâhil olmak üzere dünyadaki üretim ve ihracat oranları aşağıdaki tablodaki gibi olmuştur[799].

Ülkeler	Dünya Üretim yüzdelik oranı	Dünya ihracat yüzdelik oranı
Rusya	20.03	20.47
Tuna Ülkeleri	8.32	14.56
Amerika	18.26	12.52
Arjantin	3.89	12.04
Kanada	5.22	11.44
Avustralya	2.39	6.26

Tablo 2. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkış yılı olan 1914 yılına kadar ülkelerin buğday ve buğday unu dâhil olmak üzere dünyadaki üretim ve ihracat oranları

[799]Gema Aparicio-Vicente Pinilla, ''International Trade in Wheat and Other Cereals and the Collapse of the First Wave of Globalization, 1900-38'', **Cambridge University Press, Journal of Global History**, S.14, (2019), s.55.

Buradaki tabloya ek olarak şunu da söylebiliriz, dünyadaki buğday üretimi 1912 yılında 3.792.000.000 ölçek; 1913 yılında 4.127. 000.000 ölçek; 1914 yılında 3.586.000.000 ölçek; 1915 yılında 4.145.000.000; 1916 yılında ise 2.984.000.000 ölçek olmuştur. Bu bilgiler dışında ayrıca ifade etmemiz gerekir kiAvrupa ve Rusya'nın Asya bölgelerinde,1915 yılı içerisinde, 2.433.000.000 ölçek buğday üretilmiştir. Ancak 1915 yılında birçok ülkede buğday üretiminin artması ve ekilen buğdayın verimli olmasına rağmen buğday fiyatları yüksek olmuştur[800].

Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda aktardığımız bilgiler doğrultusunda, Amerikan basınına yansıyan, Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının Amerikan buğday piyasasına etkisi anlatılacaktır.

2.1. Çanakkale Muharebeleri'nin Buğday Ekonomisine Etkisi ile İlgili Haberler

16 Kasım 1914 tarihli *TheSalt Lake Tribune* gazetesi yaşanan gelişmelere ekonomik açıdan yaklaşarak, kışın Odessa hariç Rusya'nın başlıca limanlarında buzlanma görüldüğünü bundan dolayı tüm Rus gemilerinin ticaret yollarına ulaşmak için kapalı olan Çanakkale Boğazı'ndan geçmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Baltık Denizi'nin Rusya'yı engellemek için Almanlar tarafından kapatıldığı ve Vladivostok'un Rusya'nın dış dünya ile bağlantısını sağlayan tek liman olduğu anlatılmıştır. Ayrıca haberde Rusların İstanbul'a hâkim olmaları durumunda güçlü bir deniz ticaretine sahip olacakları da ifade edilmiştir[801]. 28 Kasım 1914 tarihli *The Salt LakeTribune* gazetesi, dünya savaşına farklı bir boyuttan yaklaşarak, 1915 yılının buğday hasadı için dünya tarihinin en büyüğü olacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte çiftçilerin, ürünlerini özellikle ülkelerin savaş ilanından itibarenartırmayı planlamasının hiç de şaşırtıcı olmadığını, milyonlarca erkeğin silah altına alındığı bir dönemde savaşın iki ya da üç yıl sürebileceğini ve Rus buğday ihracatının boğazın kapalı olması nedeniyle durdurulduğunu yazmıştır[802]. Haberi desteklemek gerekirse, boğazın kapalılığı sadece Rusya'yı değil aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni etkileyerek, deniz yoluyla ithal edilen un, şeker gibi tarım ürünlerinin ticaretini ciddi şekilde sarsmış ve fiyatların artmasına neden olmuştur[803]. Tarımürünlerinin dışında temel gıda maddelerinden biri olan

---

[800]**YearBook of the United States Department of Agriculture 1917**, Washington Government Printing Office 1918, s.461. (Bundan sonraki atıflarda ''YearBook, …, s.'' şeklinde yazılacaktır.)
[801]**The Salt Lake Tribune**, 16 Kasım 1914.
[802]**TheSalt Lake Tribune,** 28 Kasım 1914.
[803]Alev Gözcü, ''I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti'nin Gündelik Hayatından Kesitler'', **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.XVI, S.32, (Bahar 2016), s.141.

peynirin okkası da dönemin parası ile on iki kuruş olmuştur[804]. Ayrıca İstanbul çarşı ve pazarlarında da alışagelmiş hareketlilik artık kalmamıştır[805].

23 Aralık 1914 tarihli *TheOgden Daily Standard* gazetesi, buğday fiyatlarının yükselmesine neden olan iç gelişmeleri aktardıktan sonra, müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı zorladığı haberlerinin, buğday fiyatlarını etkileyen gelişmelerden biri olduğu anlatmıştır[806]. Çanakkale Boğazı saldırılarına ekonomik açıdan yaklaşan bir diğer gazete olan 24 Aralık 1914 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi de tahıl borsasının merkezi olan Chicago'dan aktardığı haberde, Çanakkale Boğazı'nı İngiliz-Fransız donanmasının zorladığı söylentilerinin buğday fiyatlarını önemli ölçüde etkilediğini, spekülatörlerin piyasayı yükseltmeye yöneldiğini ve bunun fiyatlarda hızlı bir yükselişe neden olduğunu yazmıştır. Ayrıca haberde çıkan söylentiler arasında Tüklerin Çanakkale Boğazı'ndaki kontrolü kaybettiklerini ve bunun sonucunda milyonlarca ölçek buğdayın Rusya'dan Akdeniz'e geleceğini okuyucularıyla paylaşmıştır.[807].

10 Ocak 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ‘‘*Fırıncılar Buğday Artışını Kontrol Etmeye Çalışıyorlar*’’ başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın kapatılması ve buna bağlı olarak Rus buğday ihracatının durmasının, buğday talep eden ülkeleri Amerika'ya yönelttiği ayrıca Chicago fırıncılarının un borsasında baskıya karşı mücadele etmekte olduklarını yazmıştır[808]. Yine *TheSalt Lake Tribune* gazetesinin aynı tarihli sayısında ‘‘*Ekmeklik Tahıl Üzerinde Söylentiler ve Çanakkale Boğazı'nın Zorlanması*’’ başlıklı ve Chicago kaynaklı haberinde, Amerika'nın ekmeğe ambargo koyabileceği ve Çanakkale Boğazı'nın geçilebileceği söylentilerinin buğday sahipleri için sıkıntı yaratacağı dile getirilmiştir. Ayrıca haberde borsanın açılış günü olan 9 Ocak'ta buğdayın ilk birkaç dakika içersinde şaşırtıcı derecede bir düşüş yaşadığı belirtilmiştir[809]. 11 Ocak 1915 tarihli *TheOgden Daily Standard* gazetesi, ‘‘*Umarım Diğer Kaleler Düşer*’’ başlığı ile verdiği haberin içeriğinde, un çuval fiyatının yükseldiğini, müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nı koruyan kalelerden birini yıkması üzerine, Chicago borsasında, buğday fiyatında düşüş görüldüğünü yazmıştır. Bunun yanı sıra haberde buğdaydaki bir dolarlık düşüşün ortalama bir ev hanımını sevindirdiği de ifade edilmiştir. Ayrıca haber içeriğinde, Çanakkale Boğazı'ndaki başka

---

[804]Fikret Yılmaz, **Gelibolu Mektupları (1912-1915)**, Başakşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s.119./1913 yılında Beyaz Peynir'in parakende satış fiyatı 6.25'tir. Detaylı bilgi için bkz. Vedat Eldem, Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tekik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s.149.

[805]William M. Pickthall, **Harpte Türklerle Birlikte**, Çev. Kemalletin Yiğiter, Yeditepe Yayınları, İstanbul,2009, s.s. 14-15.

[806]**The Ogden Daily Standard**, 23 Aralık 1914.

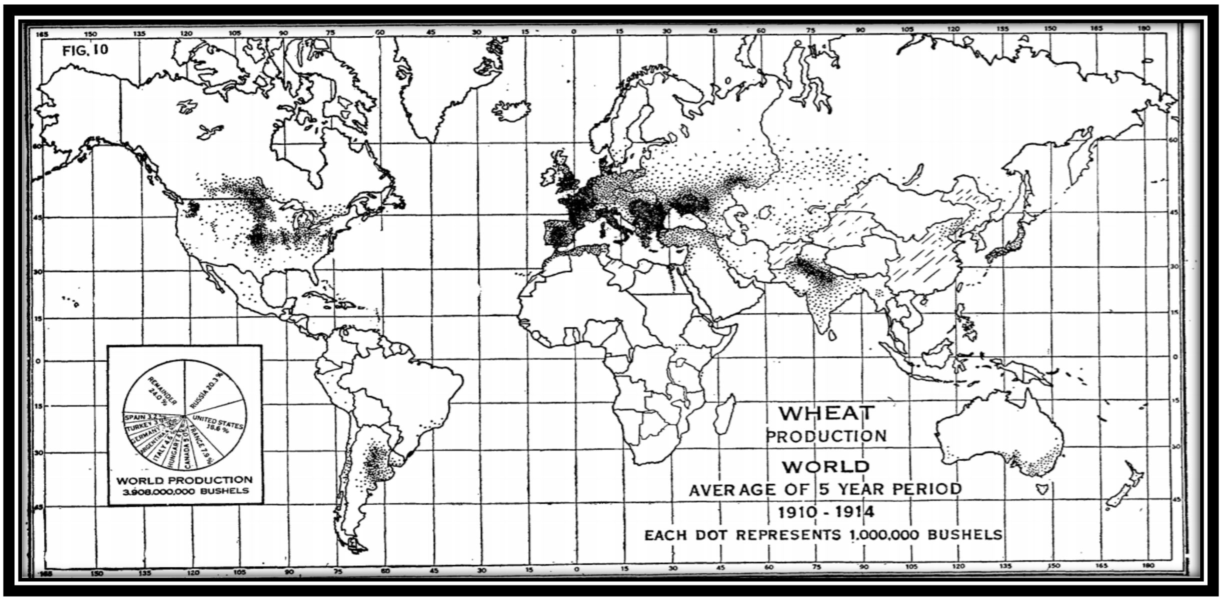
[807]**The Salt Lake Tribune**, 24 Aralık 1914.

[808]**The Salt Lake Tribune**,10 Ocak 1915.

[809]**The Salt Lake Tribune**, 6 Ocak 1915.

kalelerin düşmesi ve Rus buğdayının Karadeniz'den çıkış yolu bulup, müttefik ticaretine açılmasının umut edildiğidile getirilmiştir. Çanakkale Boğazı'nın ekonomik boyutunu vermeye devam eden *The Ogden Daily Standard* gazetesi ilerleyen sayfalarında''*Chicago Tahılı*'' başlıklı bir haber paylaşmıştır. Paylaşılan haberde, Çanakkale Boğazı'ndaki yıkılan kalelerin müttefiklere yol açtığı ve Rusya'daki muazzam buğday depolarının yakında Batı Avrupa için kullanılacağı söylentilerinin borsanın düşüşle kapanmasına neden olduğu anlatılmıştır[810].

19 Ocak 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, tahıl tüccarlarının buğday ve un fiyatında herhangi bir düşüşün olmayacağını dile getirdiklerini belirtmiştir. Bunun dışında Rusya'nın Çanakkale Boğazı'ndan geçişinin Türkiye tarafından kapatıldığını ve bundan dolayı 400.000.000 ölçek buğdayın Akdeniz yoluyla piyasaya sürülemediğini yazmıştır. Haberin devamında geçtiğimiz birkaç ay boyunca, Amerika'nın Rusya'yı Avrupa'nın tahıl ambarı olarak desteklediğini yazmıştır. Bunun yanı sıra bazı yollardan Rusya'dan tahıl çıkışlarının gerçekleşmesine kadar Amerika'nın Rusya'yı büyük olasılıkla buğday konusunda desteklemeyedevam edeceğini de ifade etmiştir. Son olarak haberde 1 Şubat-1 Ekim tarihleri arasında dünyanın her yerinde buğday hasadının olduğunu, Arjantinin de şubat ayında buğday hasadı piyasasında ilk olacağını ancak sevkiyatların buğday fiyatlarını etkilemesi için haftada 3.000.000 veya 4.000.000 ölçek buğday hasadının yapılması gerektiğini yazmıştır[811].

Şekil 25. Dünya buğday üretimi haritası[812]

[810]**The Ogden Daily Standard**, 11 Ocak 1915.
[811]**Salt Lake Telegram**, 19 Ocak 1915.
[812]**YearBook**, …, s.462. /5 yıllık buğday üretim periyodunun verildiği bu haritada her noktanın 1.000.000 ölçek buğdayı gösterdiği belirtilmiştir. Ayrıca haritanın sol alt köşesinde gösterilen yuvarlakta bu dönem içerisinde ortalama buğday üretiminin 3.908.000.000 ölçek olduğu belirtimiştir. Dahası haritada buğday üretiminin ülkelere

23 Ocak 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, ''*Buğday Fiyatları Niçin Yüksek?*'' başlığı ile bir yorum haber paylaşmıştır. Haberde spekülatörlerin keyfi olarak fiyatları arttırdığını ve bunun araştırılması gerektiğini, kongrede yer alan milletvekillerinin konunun ciddiyetini kavrayamadıklarını ayrıca milletvekilerinin Avrupa'daki savaşın tüm ülkeleri etkilediğini yeni keşfettikleri anlatılarak, milletvekillerinin vurdumduymazlıkları dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra haberde 1914 yılında Dünya'nın tahıl üretiminde ciddi olarak yetersiz kaldığını, Amerika'nın ise 1914'te rekor bir mahsulbulundurduğunu yazmıştır. Yorum haberin devamında Türklerin savaşa girmesiyle birlikte Çanakkale Boğazı üzerinden gerçekleşen Rus buğday akışının kesildiğinive buğday fiyatlarının savaş başladığı günden bu yana arttığı dile getirilmiştir[813].

Müttefik donanmasının 19 Şubat 1915 tarihinde gerçekleştireceği ilk büyük saldırı öncesi yayımlanan gazetelerden 3 Şubat 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Chicago kaynaklı haberinde, buğday fiyatlarının Çanakkale Boğazı'nın açıldığı söylentisine bağlı olarak, Rusya'nın Batı Avrupa ile olan temasını sağlama ihtimali nedeniyle düştüğünü yazmıştır[814]. 7 Şubat 1915 tarihli *TheSalt Lake Tribune* gazetesi de ''*Haftalık Finans Görünümü*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın açılıp kapandığı yönündeki spekülatif haberlerin buğday fiyatları üzerindeki etkisini dile getirmiştir[815].

Öte yandan İngilizlerin ekonomik durumunu dile getiren 13 Şubat 1915 tarihli*TheLogan Republican* gazetesi,''*Fiyatları Düzeltmek İçin Azaltmak*'' başlıklı haberinde, Avam Kamarası'nda kömür, gıda ve diğer alanlarda artan yaşam maliyetleri için yapılan ve bütün gün süren bir müzakereden sonratartışmaların önümüzdeki çarşambaya kadar ertelendiğini yazmıştır. Ayırca haberdeİngiliz Başbakanı Asquith'un, geleceğe dair umutlu olduğu aktarılarak, Arjantin ekinlerinin gelmesiyle birlikte, Rusya'dan gelecek 10.000.000 ölçek buğdayın ve müttefikler tarafından ele geçirilen Alman gemilerinin buğday fiyatlarını düşereceğine dair ifadelerine yer vermiştir. Haberin devamında muhalefet lideri Andrew Bonar Law'un hükümetin Çanakkale Boğazı'nın kapatılmasından önce buğday arzı sağlamak için adımlar atması gerektiğini dile getirdiği konuşmasına da yer verilmiştir[816].

Haberde İngiliz Başbakanı Asquith'in buğday ile ilgili düşünceleri aktarılmış ve Başbakanın buğday fiyatlarının düşeceğine yönelik tahmini okuyucularla paylaşılmıştır. Bu

---

göre dağılımı da gösterilmiştir. Buna göre Rusya: %20,3, Amerika: %18,6, Fransa: %7,9, Kanada: %5,0, Macaristan: %4,0, İtalya: %4,6, Arjantin: %4,0, Almanya: %3,9, Türkiye: %3,9, İspanya: %3,2, geriye kalan kısım ise %24,0 olarak aktarılmıştır.

[813]**The Logan Republican**, 23 Ocak 1915.

[814]**Salt Lake Telegram**, 3 Şubat 1915.

[815]**The Salt Lake Tribune**, 7 Şubat 1915.

[816]**The Logan Republican**, 13 Şubat 1015.

haberin geri planına baktığımızda İngiltere'nin daha önceki yıllara göre,1914-1915 dönemi içerisinde, ciddi oranda buğday ithalatının arttığı görülmektedir. Bu bağlamda İngiltere ve müttefiklerinin savaş dönemindeki buğday ithalat oranlarını gösteren[817] aşağıdaki tabloya bakmamız yararlı olacaktır.

(Thousands of bushels.)

Country.	Average 1909-10 to 1913-14.		1914-15		1915-16	
	Exports.	Imports.	Exports.	Imports.	Exports.	Imports.
Allied western European countries:						
France	....	43,673	....	70,136	....	90,965
Great Britain and Ireland	....	216,054	....	204,065	....	211,263
Italy	....	53,219	....	59,719	....	77,172
Total net imports	....	312,946	....	333,920	....	379,400

Tablo 3. Savaşın müttefiklerdeki buğday ithalat artışını gösteren tablo.

14 Şubat 1915 tarihine gelindiğinde *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ''*Bulgarların Savaş'tan Kazançları*'' başlıklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın kapanmasından bu yana Dedeağaç'ın ithalat ve ihracat ticaretiyle neredeyse boğulduğunu anlatmıştır. Dahası Rusya, Romanya ve diğer Balkan devletlerine devasa miktarda mal girişinin yapıldğı, Bulgar hükümetinin şimdiye dek çok büyük bir gelir elde ettiği, rıhtımların sürekli mal yüklenir vaziyette olduğu ve son olarak ekonomik anlamda İstanbul kaybederken Dedeağaç'ın kazandığı ifade edilmiştir[818]. Diğer gazete haberlerine geçmeden önce belirtmemiz gerekir ki o dönemde Dedeağaç transit noktasıdır[819]. Bu bağlamda Çanakkale Boğazı'nın kapatılmasından sonra posta nakliyatı ve ticaret işlemleri Dedeağaç üzerinden yapılmıştır[820].

Müttefik donanmasının gerçekleştirdiği 19 Şubat 1915 harekâttan iki gün sonra yayımlanan 21 Şubat 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Çanakkale Boğazı'nı zorlama girişimiyle müttefiklerin, Rus depolarındaki büyük buğday stokunun serbest bırakılmasını hedeflediklerini yazmıştır[821]. 23 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard*

---

[817]**YearBook**, …, s.475.
[818]**TheSalt Lake Tribune**, 14 Şubat 1915.
[819]**BOA**, **Hariciye Nezâreti İdare**, Dosya 1192, Gömlek 14.
[820]**BOA**, HR. İD., Dosya 1725, Gömlek 93.
[821]**The Salt Lake Tribune**, 21 Şubat 1915.

gazeteside Çanakkale Boğazı'nın açılması durumunda, Rusya'dan buğday çıkışının gerçekleşeceğinibunun da buğday fiyatlarında değişime neden olacağını dile getirmiştir[822]. Aynı tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi Chicago kaynaklı haberinde, müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'na girme ihtimalinin olması, buğday sahiplerinin buğdaylarını acele bir şekilde elden çıkarmalarına neden olduğunu yazmıştır. Aynı gazetenin ilerleyen sayfalarındabuğday fiyatındaki artışın, yaşam maliyetlerinde büyük bir artışa neden olduğu dile getirilmiştir[823].

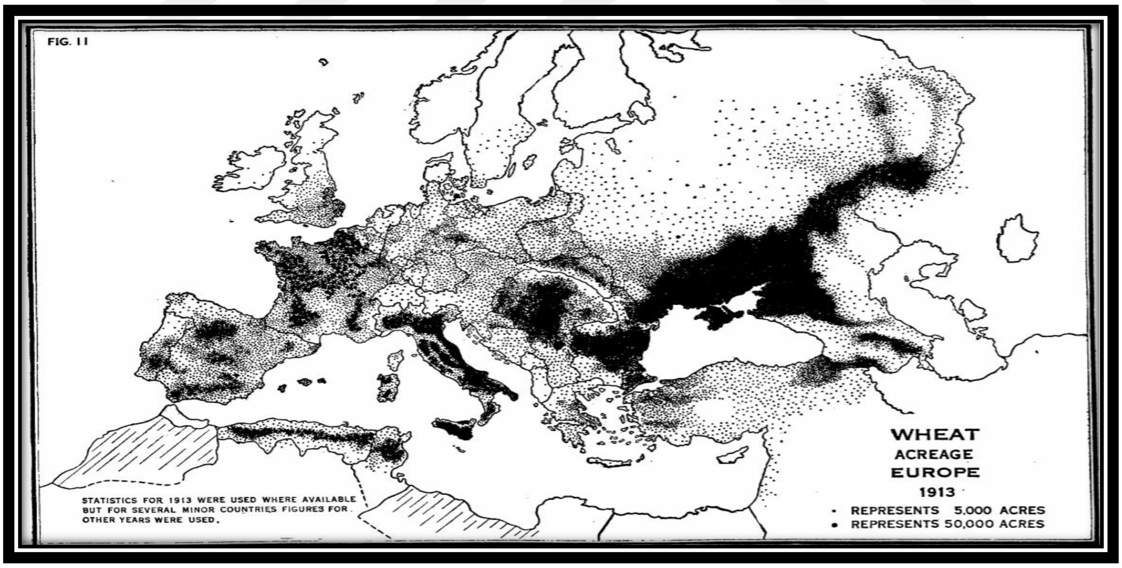
Ertesi gün yayımlanan yine *Salt Lake Telegram* gazetesi, Çanakkale'nin tekrardan bombalanmaya başlanmasıylabirlikte buğday fiyatlarında keskin bir düşüş yaşandığını yazmıştır[824]. Aynı tarihli bir başka gazete olan *The Salt LakeTribune* gazeteside Türk başkentinin şimdi tehdit altında olduğunu, boğazı zorlamanın Fransa ve İngiltere için buğday mühimmatı anlamına geldiğini, Boğaz'ın açılmasıyla Rusya'nın istediği silahları kolayca tedarik edebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Karadeniz kıyılarında toplanan muazzam buğday depolarının Batılı müttefiklere ulaşabileceğini de yazmıştır[825].Bu haberlerden üç gün sonra yayımlanan 26 Şubat 1915 tarihli*Evening Times Republican* gazetesi ise ''*Savaş Haberleri Nedeniyle Buğday'da Panik*'' başlıklı ve Chicago kaynaklı haberinde, borsada adeta panik satışlarının yapıldığını ve buğday borsasında 5 sentten daha fazla kaybın olduğunu, bunun nedenin ise Çanakkale Boğazı'nınaçılma ihtimalinden olduğunu yazmıştır[826]. 27 Şubat 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Müttefik Donaması Çanakkale Boğazı'nın 14 mil İçine Girdi*'' başlıklı haberinde, 40 savaş gemisini bir araya getiren müttefik donanmasının İntepe kale menzili içine girdiği ve İntepe Kalesi'nin yıkıldığını yazmıştır. Ayrıca gemilerin şuanda Dardanos Kalesi menzili içerisinde olduğu da anlatılmıştır. Haber devamında ise Karadeniz kıyılarındaki devasa buğdayı serbest bırakma gerekliliğinin Çanakkale'ye yapılan operasyonların gösteri operasyonlarından ziyade ciddi girişimler olduğunu gösterdiğini yazılmıştır[827].

18 Mart 1915 tarihine yaklaşıldığı bir dönemde müttefikler, Çanakkale Boğazı'nda varlığını iyice hissettirmeye başlamıştır. Bu bağlamda 1 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, Chicago kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'na 14 mil kadar girildiğine dair haberlerin, buğday fiyatlarında sansasyonel bir düşüş yaşanmasına neden olduğunu ve

[822]**The Ogden Daily Standard**, 23 Şubat 1915.
[823]**Salt Lake Telegram**, 23 Şubat 1915.
[824]**Salt Lake Telegram**, 25 Şubat 1915.
[825]**The Salt Lake Tribune**, 26 Şubat 1915.
[826]**Evening Times- Republican**, 26 Şubat 1915.
[827]**The Ogden Daily Standard**, 27 Şubat 1915.

görünüşe göre kısa bir süre sonra Rus buğdayının serbest kalacağını yazmıştır[828]. 3 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Buğday Fiyatları ve Çanakkae Boğazı*'' başlığı ile verdiği haberinde, Çanakkale Boğazı'nın geçilme teşebbüsünün şüpheli hale gelmesi durumunda, buğday fiyatlarının bir kez daha tırmanacağını dile getirmiştir[829]. 7 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi de ''*Yabancılar Chicago'da Buğday Alıyorlar*'' başlıklı ve Chicago kaynaklı haberinde, yabancı yatırımcıların hiç kesilmeden devam ettirdiği buğday alımlarını Rus buğdayının boğazdan geçeceği ihtimali nedeniyle durduklarını ve borsada yabancı yatırımcıların sermayelerini elden çıkarmaya başladıklarınıyazmıştır[830].

9 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi buğday piyasasının uluslararası ilişkiler boyutuna değindiği, ''*Yunanistan Amerika'dan Buğday Alıyor*'' başlıklı ve Washington kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın ticari gemilere kapatılmasıyla birlikte Rusya'dan buğday akışının kesildiğini ifade etmiştir. Haberin devamında iseYunanistan'ın Amerika'ya yöneldiğini ve şuanda Yunanistan'ın Amerika'dan ayda 25.000- 40.000 ton arasında buğday aldığını yazmıştır[831]. Yine The *Salt Lake Tribune* gazetesi ertesi gün yayımlanan baskısında Çanakkale Boğazı'nın Amerika ekonomisine etkisine dair çok kısa bir yorum haber paylaşmıştır. Paylaşılan yorumda Queen Elizabeth'nin Çanakkale Boğazı'ndaki kaleleri her bombaladığında, Chicago ticaret kurulunun sarsıntıyı hissettiği anlatılmıştır[832].

Şekil 26. Buğdayın Avrupa'daki dağılımını gösteren harita[833]

[828]**The Ogden Daily Standard**, 1 Mart 1915.
[829]**The Ogden Daily Standard**, 3 Mart 1915.
[830]**The Salt Lake Tribune**, 7 Mart 1915.
[831]**Salt Lake Telegram**, 9 Mart 1915.
[832]**The Salt Lake Tribune**, 17 Mart 1915.
[833]**YearBook**, …, s.465./ Bu harita aynı zamanda haberde belirtildiği gibi Yunanistan'ın neden Amerikan'dan ithalat yaptığını açıklamaktadır. Ayrıca harita her ne kadar 1913 yılını gösteriyorsa da diğer yıllar için de geçerli olduğu haritanın sol alt köşesinde yazılmıştır.

18 Mart harekâtından bir gün sonra yayımlanan 19 Mart 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*Chicago’da Tekrardan Buğday Fiyatları Yükseldi*’’ başlığı ile verdiği haberinde, Çanakkale Boğazı'nda bir Fransız savaş gemisinin batmasından sonra buğday fiyatlarında güçlü bir artış olduğunuyazmıştır[834].

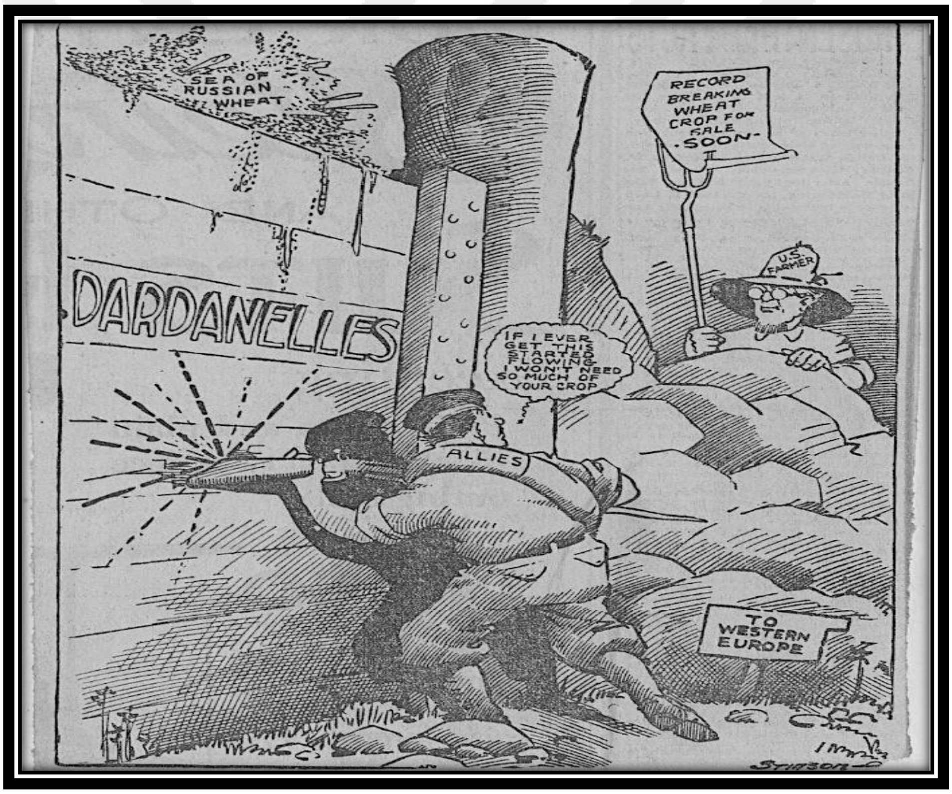
13 Nisan 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, operasyonun ekonomik boyutuna değindiği ‘‘*Buğday ve Rusya*’’ başlıklı haberinde, Rusya’da ne kadar buğdayın depolandığını söylemenin imkânsız olduğunu ancak şüphesiz Çanakkale Boğazı açıldığında Amerika’daki buğday fiyatlarını düşürecek kadar Rusya’nın elinde buğday bulundurduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte haberde müttefiklerin gerçekten Çanakkale Boğazı’nı geçmeye kararlı oldukları anlatılmıştır. Öte yandan haberin içeriğinde Çanakkale Boğazı ile buğday fiyatı arasındaki yakın ilişkinin defalarca görülmüş olduğunu buna örnek olarak da 1854 yılında, Fransız ve İngiliz filosunun Rus ihracatını kesmek amacıyla Çanakkale Boğazı'nı geçmesinin Amerikan buğday fiyatını 2,30 dolara yükseltmesi gösterilmiştir. Ayrıca 1877’de, Rus-Türk savaşının patlak vermesiyle buğday fiyatlarının yeniden yükseldiğini, mevcut operasyonların başlamasından beri ise Chicago borsasındaki buğday fiyatlarının birkaç gün içerisinde 30 sent kadar değer kaybettiği okuyucularla paylaşılmıştır[835].

29 Nisan 1915 tarihli *The Logan Republican* gazetesi, ‘‘*Amerikan Çiftçilerinin Rusya'nın Mücadelesine Nasıl Katıldı*’’ başlıklı yorum haberinde, Amerikalı çiftçilerin neden Rusya’nın Akdeniz’e girme mücadelesinde doğrudan bir finansal çıkarı olduğunu açıklamak için, yapılan savaşın buğday savaşı olduğunu anlatmıştır. Haberin içeriğinde ise ortaya çıkan sonuçların şuanda Amerika’nın elinde tuttuğu buğdayın ve gelecek mevsim hasat edilecek her mahsülün ölçek fiyatını etkileyeceği belirtilmiştir. Bununla birlikte haberde Rusya’nın harika bir buğday ülkesi olduğu da anlatılmıştır. Öte yandan şuanda Amerika’nın elinde 125.000.000 ile 175.000.000 ölçek pazara ulaşamayan büyük bir buğday arzı olduğunu, Amrika’nın bu buğdayı pazara çıkaramamasının nedenini ise Almanya’nın Rusya'dan batıya doğru giden denizleri ve demiryollarını kontrol etmesine bağlamıştır. Son olarak haberde Rusya’nın Karadeniz’den çıkış noktası olan ve doğu ve batı arasında binlerce yıldır savaşların antik suyolu olan Çanakkale Boğazı’nın müttefiklerin bombalaması üzerinebuğday fiyatlarında birkaç kuruş düşüşe neden olduğunu ve bu durumun Amerikan çiftçisinin cüzdanını hayati derecede etkilediğini yazmıştır[836].

---

[834]**Salt Lake Telegram**, 19 Mart 1915.
[835]**The Logan Republican**, 13 Nisan 1915.
[836]**The Logan Republican**, 29 Nisan 1915.

8 Haziran 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ‘‘*Dünya Borsası*’’ başlıklı ve Chicago kaynaklı haberinde, Liverpool buğday borsasında buğday fiyatlarının sansasyonel bir şekilde kırılmasına rağmen, Chicago borsasında buğday fiyatlarının İngilizlere göre nispeten sabit kaldığını ve burada buğdaya mükemmel bir talep olduğunu dile getirmiştir. Haberin devamında ayrıca Türklere karşı ilerlemenin durma eğilimi gösterdiğini ve başlangıçta buğday borsanın düşük fiyatta açılmasına rağmen sonradan yükselişe geçtiğini yazmıştır[837]. Aynı tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ‘‘*Müslümanlar Müttefikleri Kontrol Ederken Buğdayın Toparlanması*’’ başlığı ile *The Ogden Daily Standard* gazetesindeki haberi tekrarlamıştır[838]. Temmuz ayında girildiğinde buğday ekonomisinin nasıl sıkıştığını, Amerikan’nın bu durumdan nasıl faydalanmaya çalıştığını en iyi aşağıda yer alan karikatür göstermektedir[839].

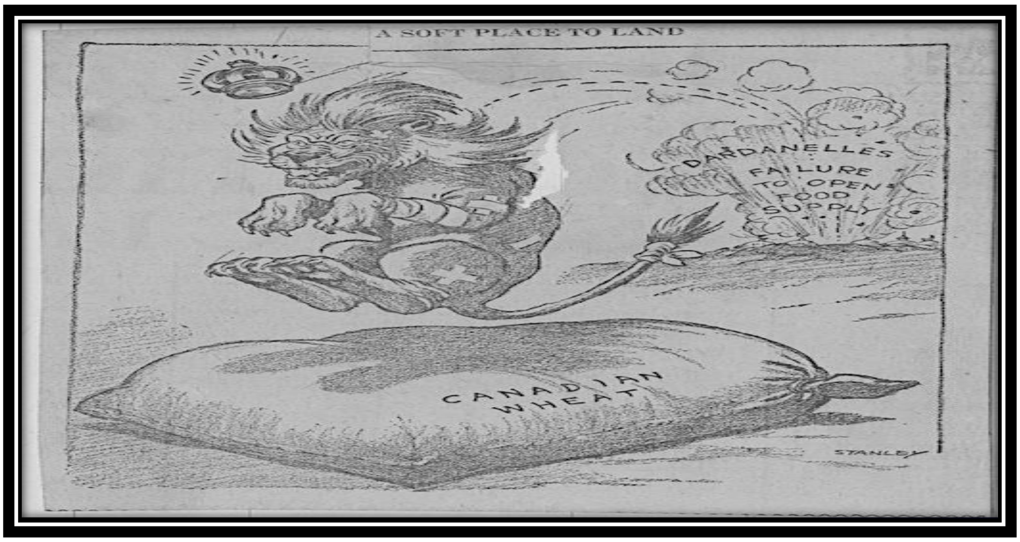

Şekil 27. ‘‘*Amerikalı çiftçi elindeki pankartta: kayıt, İnanılmaz ucuzluktaki buğday, yakında Müttefikler: Bu akmaya başlarsa, mahsulünüze çok ihtiyacım olmaz*.’’

837**The Ogden Daily Standard**, 8 Haziran 1915.
838**Salt Lake Telegram**, 8 Haziran 1915.
839 **Boston Traveler**, 6 Temmuz 1915.

13 Ağustos 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi de müttefiklerin son aldığı başarısızlıklardan bahsetmediği ve ''*Buğday Siparişleri İptal Edildi*'' başlıklı haberinde, eylül ayında Avrupa'ya sevkiyat içinsatın alınmış yaklaşık 2.000.000 ölçek buğdayın müttefiklerin temsilcileri tarafından iptal edildiği dile getirilmiştir. Bu bağlamda Chicago buğday piyasasında bu durum endişeye neden olsa dasadece bazı kıyı ülkelerinin buğday taleplerini iptal etmesinin paniğin oluşmasına engel olduğu belirtilmiştir. Ayrıca haberde konu uzmanı olan ve bu durum hakkında fikri sorulan George C. Marcey'ın yurtdışında ne olduğunu anlayamadığını dile getiren ifadeleri aktarılmıştır. Haberin devamında yaşanan gelişmelerin muhtemelen Çanakkale Boğazı'nın açılma ihtimalinden kaynaklandığıda anlatılmıştır[840]. Eylül ayına girildiğinde ise 30 Eylül 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Chicago kaynaklı vermiş olduğu haberinde Çanakkale Boğazı'nın yeniden açılma olasılığının buğday borsasının düşmesine neden olduğunu yazmıştır[841].

Aralık ayına gelindiğinde, 3 Aralık 1915 tarihli *News Advocate* gazetesi, ''*Kanada Buğdayı İngiltere Tarafından Alındı*'' başlıklı haberinde, Kanada hükümetinin, özel savaş yasası gereği, İngilizler tarafından sipariş edilen buğdayı İngiltere'ye teslim edeceğini ve 150.000.000 ölçekten fazla olan Kanada buğdayının zaman içerisinde İngiltere, Fransa ve İtalya'ya verileceğini yazmıştır. Ayrıca haberde Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi durumunda Rus buğdayının piyasaya sürülmesininbu eylemi geçersiz kılacağı da anlatılmıştır[842]. Haberde belirtildiği gibi Kanada bu şekilde yaparak müttefiklere önemli bir katkı sağlamıştır[843].

Şekil 28. ''*Kara için yumuşak bir yer*''[844], ''*Çanakkale Boğazı Gıda Arzını Açamadı*''

---

840 **The Ogden Daily Standard**, 13 Ağustos 1915.
841 **Salt Lake Tribune**, 30 Eylül 1915.
842 **News Advocate**, 3 Aralık 1915.
843 **YearBook**, …, s. 467.
844 **Altoona. Penn. Times**, 2 Aralık 1915.

2.2. İstanbul'daki Gıda Durumu ile İlgili Haberler

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ordu için seferberlik ilan etmiştir. İlan edilen bu seferberlik ile halkın elinde bulunan taşıtların çoğunluğu orduya devredilmiş, limanlardaki yiyecek maddelerine el konulmuştur[845]. Yiyecek maddelerine el konulmasıyla çekilen sıkıntılara değinen ve Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının Türk halkına verdiği zarardan bahseden gazetelerden, 12 Ocak 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, ''*İstanbul'da Açlık Egemenliği*'' başlıklı New York kaynaklı haberinde, Çanakkale Boğazı'nın kapalı olması ve Türklerin boğazdan dışarı çıkamamasının İstanbul'da açlığa neden olduğunu yazmıştır[846]. Yine aynı şekilde İstanbul'un açlık durumunu anlatan 14 Ocak 1915 tarihli *Milliard County Chronicle* gazetesi, ''*Gıda Arzı Kıtlığı*'' başlığı ile verdiği haberinde, İstanbul halkının açlığın eşiğine geldiğini, Çanakkale Boğazı'nın kapanması ve dış ticaretin kesilmesinin, İstanbul halkının açlık sınırına düşmesine neden olduğunu yazmıştır. Bununla birlikte haberin devamında tüm mevcut malzemelerin askeri yetkililer tarafından el konulduğunu ve halkın kendi arasında yemek mücadelesi verdiğindenbahsedilmiştir[847]. Verilen bu haberleri doğrulamak gerekirse savaş döneminde yiyecek üretimi yüzde 40 oranında azalmıştır[848]. Dahası temel besin maddelerinin azlığı nedeniyle tarımsal üretim büyük oranda düşmüştür. Ayrıca kırsal bölgelerde yaşayan üreticilerin büyük bir kısmı da silah altına alınarak cepeheye sevk edilmiştir. Geride kalanlar ise savaşın ilk yıllarında kendilerinin tüketebileceği kadar üretim gerçekleştirmiştir[849].

Tarıma dayalı ekonomisine rağmen Osmanlı Devleti, savaşın getirmiş olduğu olumsuzluklardan dolayı halkın ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Öyle ki 1915 yılında İstanbul'da gıda fiyatları yükselişini sürdürmüş, ekim ayına gelindiğinde ise şehirde ekmek bulunamaz hale gelmiştir[850]. Buna paralelel olarak toplumda aç kalma korkusu yaygınlaşmıştır. Dahası hırsızlık, karaborsa, rüşvet ve fuhuş da artmıştır[851]. Bu konulara değinen 15 Ocak 1915 tarihli *Mt. Pleasant Pyramid* gazetesi, 14 Ocak tarihli *Militard County Chronicle* gazetesinin kullandığı başlık ve haberin aynısı kullanmıştır. Bunun yanı sıra verilen bu bilgilerin İstanbul'da yaşamış daha sonradan ise Amerika'ya gelen bir Ermeni'den

---

845Toprak,**a.g.e**.,s.88.
846**Salt Lake Tribune**, 12 Ocak 1915.
847**Milliard County Chronicle**, 14 Ocak 1915.
848Erik Jan Zürcher**, Savaş, Devrim ve Ulusallaşma, Türk Tarihinde Geçiş Dönemi: 1908-1928**, Çev. Ergun Aydınoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.188.
849Zafer Toprak, **Türkiye'de ''Milli İktisat'' 1908-1918**, Yurt Yayınları, Ankara, 1982, s.314.
850Mustafa Güleç, ''Amerikalı Bir Gazeteci'nin Gözüyle Çanakkale Deniz ve Kara Savaşları: George Abel Schreiner ve Çanakkale Günlükleri'', **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (BAHAR 2015), s.600.
851Gözcü, **a.g.m.**, s.139.

alındığını yazmıştır[852]. 16 Ocak 1915 tarihli *Ephraim Enterprise* gazetesi de ‘‘*İstanbul Sakinleri Açlığın Eşiğinde*’’ başlığı ile diğer gazetelerin verdiği bilgilerin aynısını paylaşmış ve İstanbul’da halkın açlık ile yüz yüze kaldığını yazmıştır[853]. Aynı gazetenin ilerleyen sayfalarında Çanakkale Muharebeleri ile ilgili haberler verilmiştir. Bu haberlerden biri yapmış olduğu yorum bakımdan ilginç ve bir o kadar da serttir. Verilen Haberde, Türklerin medeniyet olarak sınıflandırılan dünyadaki en acımasız insanlar olduğunu ve başka bir ülkenin insanlarından daha fazla savaşa ve düşmanlığa neden olduklarını anlatmıştır. Dahası, hükümetlerinin yasallaşmış haydutlardan başka birşey olmadığını ve son olarak Çanakkale Boğazı’nı sınırsız ticarete açmanın ve yeryüzünün bu bölümünde, Türk yönetimini silmenin medeniyetin ilerlemesine katkı sağlayacağı ifade edilmiştir[854].

27 Şubat 1915 tarihli *Emery County Progress* gazetesi,‘‘*İngiliz ve Fransız Bayrakları Şimdi Çanakkale Boğazı’ndaki Türk kalelerini Süslüyor*’’ başlıklı haberinde, İngiliz ve Fransız bayraklarının Çanakkale Boğazı’ndaki 6 kalede dalgalandığını ve müttefik donanmasının Kilitbahir Kalesi yakınındaki deniz fenerine kadar ulaştığını yazmıştır. Haberin devamında Türklerin Avrupa yakasında 50.000, Asya yakasında 15.000 olmak üzere bölgede 65.000 asker bulundurduğu da ifade edilmiştir. Öte yandan haberin içeriğinde Enver Paşa, Mareşal vonder Goltz ve Alman subaylarından bazılarının yıkılan kaleleri ziyaret ettiklerini, Enver Paşa ve Almanların, kalelerdeki hasarların büyüklüğü karşısında dehşete düştüklerini aktarmıştır. Bunun dışında İstanbul’daki koşulların giderek kötüleştiğini, kentte ne ekmek ne de tahıl bulunabildiğini ve son olarak İstanbul’da bütün işlerin durma noktasına geldiğini yazmıştır[855].

3.AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE CEPHESİ VE CEPHE GERİSİ İLE İLGİLİ FARKLI HABERLER

İngiltere, Amerika’da propaganda amaçlı hazırladığı kitap ve broşürlerde kendisini her konuda haklı göstermenin yanı sıra kendisine düşman her ülkenin de haksız olduğu inancını Amerikan kamuoyuna aşılamıştır. Bu doğrultuda Amerika, İngiliz propagandasının icra edildiği en önemli noktalardan biri olmuştur. Dahası ortak dilin konuşulmasının getirdiği avantaj ile Amerikalıların İngilizlere olansempatisi sürekli olarak işlenmiştir. Öte yandan Antlantikden geçen kabloların İngilizler tarafından kullanılamaz hale getirilmesi, Amerika’nın Avrupa ile haberleşmesini İngiltere’ye bağlı kılmıştır[856].

[852]**Mt. Pleasant Pyramid**, 15 Ocak 1915.
[853]**Ephraim Enterprise**, 16 Ocak 1915.
[854]**The Ogden Daily Standard**, 20 Şubat 1915.
[855]**Emery County Progress**, 27 Şubat 1915.
[856]Servet Avşar, **Birinci Dünya Savaşı’nda İngiliz Propagandası**, Kim Yayınları, İstanbul, 2004, s.38.

Bu bölümde Amerikan basınında yer alan Çanakkale Cephesi'nde ve cephe gerisinde çatışma dışıyaşanan gelişmeler aktarılacaktır.

Müttefik donanmasının 19 Şubat 1915 saldırısından sonra İstanbul'u boşaltma hazırlıkları hız kazanmıştır. Bu bağlamda resmi eşyalar, kıymetli evraklar Eskişehir'e; devlet hazinesi, müzelerdeki eşyalar ve kutsal emanetler de Konya'ya götürülmüştür. Bu girişimlerde bulunulmasının sebebi ise savaş ortamının Osmanlı yönetimini kaygılandırmasıdır. Öyle ki ocak ayından itibaren Osmanlı yönetimde, devleti İstanbul'dan Anadolu'ya taşıma ve burada yeni bir başkent kurma fikrini oluşturmuştur[857].

Yaşanan gelişmeleri okuyucularına aktaran gazetelerden 2 Mart 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, gelen diplomatik raporlara göre, İstanbul'da pek çok tutuklamanın gerçekleştiğini ve ciddi bir ayaklanmanın bastırıldığını yazmıştır[858]. Haberde belirtilen tutuklamaların kimlere yönelik ve neden yapıldığı belirtilmemişse de Stefanos Yerasimos'un ''*İstanbul*'' adlı eserinde: ''*Gerçek hangisidir? Gerçek acaba, Midilli'de kendisi ile görüşülen ve başkentteki durumu 'çok kritik' olarak tasvir eden 'önemli kişi''nin anlattıkları gibi midir? (Almanlarla Türkler arasında meydana gelen olayların artması, siyasal planda varlığı hissedilmeyen sultanın Alman askeri komutanını bizzat eleştirmesi, ordunun içindeki Jön Türklerin siyasal hasımlarının artması ve Enver tarafından ordudan uzaklaştırılan subaylar tarafından ustaca kışkırıtlan huzursuzluk.) Yoksa gerçek, cephedeki bir dostuna mektup yazan yedek subayın anlattıkları gibi midir?*''[859]denilmektedir. Stefanos Yerasimos'un bu ifadesinde de anlaşılacağı gibi haberde belirtilen tutuklamaların ülke içerisinde İttihat ve Terakki'ye karşı oluşan muhalif hareketlere yönelik olması muhtemeldir.

4 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Saroz Körfezi'nde bulunan Türk ordusunun, müttefik donanmasına ait 4 savaş gemisini bombaladığını yazmıştır. Atinadan bildirilen bir başka haberde ise Türkiye'nin şu anda durumunun kritik olduğunu, birçok askerin firar ettiğini, Genç Türklerin firar eden bu askerleri vatan hainleri olarak kabul edip, isimlerinin bulunduğu afişleri her yere asıp yayınladığını ve son olarak Türk liderleri arasında şiddetli anlaşmazlığın olduğunu yazmıştır[860]. 25 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi, ''*Binlerce Yaralı Türk*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, savaş alanından İstanbul'a binlerce yaralı askerin gönderildiğini anlatmıştır. Bunun

---

[857]Kahraman Şakul, **Cihan Harbi'nde Gelibolu ve Mirası**, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul, 2016, s.19.
[858]**The Ogden Daily Standard**, 2 Mart 1915.
[859]Stefanos Yerasimos, **İstanbul 1914-1923**, 2.b., İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.s.67-68.
[860]**The Salt Lake Tribune**, 4 Mart 1915. /12 Mayıs 1914 tarihinde çıkarılan ''*Mükellefiyet-i Askeriyye Kanûn-ı Muvakkatı*''yani asker alma kanunu ile eli silah tutan tüm Osmanlı vatandaşlarının askerlik yapması zorunlu hale getirilmiştir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Şenol Çöklü, **I. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Asker Alma Usulleri (Ahz-ı Asker)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014. Ayrıca bkz. Mehmet Beşikçi, **Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

dışındaİstanbul'da petrol, odun ve kömür sıkıntısı çekildiği ayrıca ekmek sıkıntısının da olduğubelirtilmiştir[861].

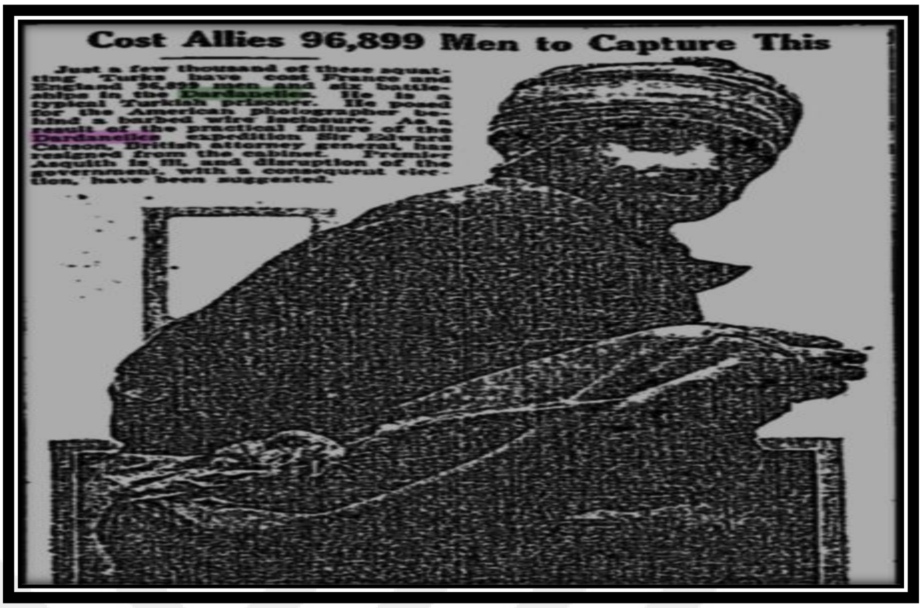
10 Eylül 1915 tarihli *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, İngiltere'ye hizmet eden askerlerin mektuplarından bahsetmiş ve askerlerin mektuplarında, İstanbul'un ele geçirilmesinin kendilerine açılan bir zafer yolu olduğunu düşündüklerini, Gelibolu Yarımadası'nda zorlu mücadeleler verdiklerini, ailelerinecephede savaşlar için dualarını ve inançlarını kaybetmemeleri gerektiğini dile getiren ifadelerini aktarmıştır[862]. 23 Ekim 1915 tarihli *Ephraim Enterprise* gazetesi, Ellis Ashemead-Barlett'in, İngiliz basını temsilcilerine verdiği Çanakkale operasyonları konulu bir konferansta, müttefiklerin Çanakkale'de sağlam bir şekilde mevzilerini korumasına rağmen daha fazla ilerleme şanslarının olmadığını ifade eden sözlerine yer vermiştir. Bunun yanı sıra Türk asker mevcudunun fazla olmasıyla birlikte Türk askerinin yetenekli olduğunu, kayıplarına rağmen şuan için 80.000'den daha az olmadıklarını ayrıca savunma yöntemlerinde daha tecrübeli olarak savaştıklarını ve Bulgaristan'nın savaşa katılmasıyla birlikte artık İstanbul'a ulaşma ümitlerinin kalmadığını ifade eden açıklamalarına yer vermiştir[863]. Bir gün sonra yayımlanan 19 Haziran 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi,''*Başbakan'nın Savaşçı Oğulları*'' başlıklı ve Londra kaynaklı haberinde, yakın zamanda Çanakkale'de yaralandığı için Londra'ya dönen Lieut Herbert Asquith'in kısa süre sonra tekrardan savaş hattına dönmesi beklendiğini aktarmıştır. Dahası iki hafta önce Çanakkale'de bacağından yaralanan başbakanın diğer oğlu Lieut Arthur Asquith'un ise Kahire'de tedavi gördüğünü ve iki hafta içerisinde askeri görevine geri dönebileceğiniyazmıştır[864].Öte yandan Çanakkale muharebeleri için bölgeye gönderilen Avusturalya-Yeni Zelanda birliklerinde yaşanan kayıplar, bu ülkelerde askerler için yardım kampanyalarının yapılmasına neden olmuştur. Öyle ki bu durumu haberleştiren 20 Ekim 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, Sydney kaynaklı haberinde, dün Avusturalya günü ilan edildiği ve Avusturalya boyunca Gelibolu kahramanlarının maddi refahı ve yaralıların bakımlarını sağlamak için para toplandığını yazmıştır[865].

25 Ekim 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi, bir Amerikan fotoğrafçısının çektiği aşağıdaki fotoğrafı paylaşmıştır. Paylaşılan bu fotoğrafta, Çanakkale'de müttefiklerce esir alınıpdikenli tellerin arkasına konulanTürk askerinin çömelmesi gösterilmiştir. Bununla

---

[861]**The Ogden Daily Standard**, 25 Mayıs 1915.
[862]**The Salt Lake Herald Republican**, 10 Eylül 1915.
[863]**Ephraim Enterprise**, 23 Ekim 1915.
[864]**Salt Lake Telegram**, 19 Haziran 1915.
[865]**Salt Lake Telegram**, 20 Ekim 1915.

birlikte bu çömelmeyi sağlamak için müttefiklerin 96.899 adamını yitirip, 6 gemisini de kaybetmesine neden olduğu belirtilmiştir[866].

Cost Allies 96,899 Men to Capture This

Just a few thousand of these squatting Turks have cost France and England 96,899 men and six battleships in the Dardanelles. He is a typical Turkish prisoner. He posed for the American photographer behind a barbed wire inclosure. As a result of the practical failure of the Dardanelles expedition Sir Edward Carson, British attorney general, has resigned from the cabinet. Premier Asquith is ill, and disruption of the government, with a consequent election, have been suggested.

Şekil 29. ‘‘*Bu yakalama için müttefikler 96.899 adamını kaybetti*’’

29 Ekim 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, ‘‘*Günün Zili*’’ başlıklı haberinde, ilginç bir hikâye aktarmıştır. Aktarılan bu hikâyede, İngiltere’nin Newcastle eyaletindeki bir devlet okulunun tarih dersi verilen sınıfında, üzerinde durulan konun Kraliçe Elizabeth'in hayatı olduğu anlatılmıştır. Öyle ki sınıf öğretmenin bu harika kadının zayıf, fakir ve bölünmüş olan İngiltere’yi güçlü hale getiren kariyerini anlatıktan sonra öğrencilerine dönüp:‘‘*şimdi, bir çocuk Kraliçe Elizabeth'in ne zaman öldüğünü söyleyebilir mi?*’’sorusunu sorduğunuyazmıştır. Haberin devamında öğretmenin belki kendilerine Tommy’nin söyleyebileceğini belirterek, Tommy’den cevap beklediğini bunun üzerine Tommy’ninde:‘‘*Queen Elizabeth’nin daha henüz ölmediğini çünkü babasının onun Çanakkale’de mücadele ettiğini söylediğini*’’şeklinde cevap verdiğini yazmıştır[867].

12 Aralık *The Salt Lake Herald Republican* gazetesi, 11 Aralık Londra kaynaklı haberinde, bir bilim insanı olan ve Nobel fizik ödüllü W.L. Bragg’ın[868] Gelibolu’da İngiliz birliklerinin içinde görev yaptığını ve bir Türk keskin nişancısı tarafından öldürüldüğünü yazmıştır[869].

[866]**Salt Lake Telegram**, 25 Ekim 1915.
[867]**The Day Book**, 29 Ekim 1915.
[868]X- Işınları ve kristal yapının incelemesi üzerine nobel ödülü alan William Lawrence Bragg hakkında bilgi için bkz. https://www.nobelprize.org/prizes/physics/1915/summary/ (Erişim tarihi: 25/7/2019). Haberde belirtilenin aksine kardeşi ölmüştür.
[869]**The Salt Lake Herald Republican**, 12 Aralık 1915.

4.AMERİKAN BASININDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ'NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Çanakkale Muharebeleri'nin uluslararası ilişkilerdeki yeri ve önemini anlatacağımız bölüme başlamadan önce değinmemiz gereken şey Birinci Dünya Savaşı öncesi Amerika'nıniki zırhlısını Yunanistan'a satmasıdır. Amerika tarafından gerçekleştirilen bu satış Osmanlı Devlet'ni rahatsız etmiş ve Büyükelçi Ahmet Rüstem Bey aracılığı ile Amerikan yönetiminden bu konu hakkında bilgi istemiştir. İstenilen bilgi doğrultusunda Amerikan yönetimi yaptığı açıklamada, her iki ülke arasındaki deniz gücünde denge sağlanması için bu satışın yapıldığı belirtmiştir[870]. Bu yaşananların dışında Avrupa'daki savaş ortamındaAmerikayönetiminin 7 Kasım 1914 tarihinde İstanbul Amerikan Büyükelçiği'ne gönderdiği ve 3 Aralık 1914 tarihinde elçiliğe ulaşan telgrafında, İngiliz ve Rus büyükelçileriyle yapılan konuşmalarda, Almanların Osmanlı Devleti'ne savaşa girmesi için olağanüstü bir baskı uyguladıklarını anlatmıştır. Aynı zamanda bu baskının başarısından açıkça korkulduğu dile getirilmiştir[871]. 19 Aralık 1914 tarihinde ise İstanbul'daki Amerikan büyükelçiği, Amerikan yönetimine gönderdiği ve 20 Aralık 1914 tarihinde yönetime ulaşan telgrafında, Türk yetkililerin ve Alman büyükelçisinin Çanakkale Boğazı'nda yaşananlardan dolayı çok endişe duydukları ve Türklerin Marmara'daki Prens Adaları'na[872] asker ve silah gönderdikleri ayrıca Türklerin Asya kıyılarındaki pozisyonlarını güçlendirdikleri de dile getirilmiştir[873].

Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Türk-Amerikan ilişkisi bu şekilde olmakla birlikte, Çanakkale Muharebeleri döneminde Amerika'nın Türkiye'ye müdahalesi olmamıştır. Ancak 4 Mart 1915 tarihinde İsviçre, Amerikan kongresine başvurarak, Türkiye'deki İsviçre vatandaşlarının Amerikan vatandaşları gibi korunmasını talep etmiş ve bu talep de Amerikan kongresi tarafından kabul edilmiştir[874]. Öte yandan Osmanlı Devletin'nin genel bir durumunu dile getirmek gerekirse, 1914 yılının sonu ve 1915 yılının başlangıcında Sarıkamış yenilgisi, Kanal seferinde alınan başarısızlık ve İngilizlerin Irak'ta ilerlemesi Osmanlı Devleti'ne zor bir dönem yaşattırmıştır. 1915 yılının baharından itibaren ise başarılı bir döneme geçilmiş,

---

[870]Yanardağ, **a.g.m.**, s.243.

[871]**FRUS**,763.72/1276.

[872]''*Marmara Denizi'nde bulunan irili ufaklı 25 adadan dokuzunu kapsayan Adalar ilçesi; Büyükada, Heybeliada, Kınalıada, Burgazada ve Sedefadası'nda yerleşim bulunmakta, Kaşıkadası, Yassıada, Sivriada ve Tavşanadası'nda ise yerleşim bulunmamaktadır.*'' Prens adalarını bu şekilde tanıtan ve Canan Koca'ya ait Prens Adaları'nın Ekolojik Özelliklerinin Korunması Makalesi için bkz. https://www.academia.edu/8821164/Prens_Adalar%C4%B1_n%C4%B1n_Ekolojik_%C3%96zelliklerinin_Korunmas%C4%B1 (Erşimim tarihi:14/5/2020)

[873]**FRUS**, 763-72/1325.

[874]**FRUS**, 367.54/18.

doğuda Rus taarruzları durdurulmuştur. Dahası, Ammare ve Fırat Nehri üzerinden Nasiriye'ye varan ve 28 Eylül 1915 yılında Bağdat'a doğru ilerleyen İngilizler, 22 Kasım 1915 tarihinde gerçekleşen Selmanpak Muharebesi'nde durdurulmuştur. Çanakkale'de ise bir zafer kazanılmıştır. Sonuç olarak 1915 yılı içerisinde 1 milyona yakın bir kuvvet karşısında Osmanlı Devleti önemli ölçüde müttefiklerine yardım edebilmiştir[875].

4.1. Amerikan Basınında Türk-Yunan İlişkileri

Yunanistan'nın Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olma süreci Osmanlı Devleti'nin seferberliğini ilan etmesiyle başlamıştır. Öyle ki Osmanlı Devleti'nin seferberliğini ilan etmesinin hemen ardından 3Ağustos 1914 tarihindeAtina'daki Amerikan elçiliği tarafından yollanan ve 17 Ağustos 1914 tarihinde Amerikan yönetimine ulaşan telgrafta, Yunansitan'ın seferberlik ilan etmesinin beklenildiği ve Yunan donanmasının Çanakkale Boğazı yakınlarında olduğu aktarılmıştır[876].

9 Kasım 1914 tarihine gelindiğinde *The Ogden Daily Standard*gazetesi,''*Yunanlılar İzmir'den Kaçtı*'' başlıklı haberinde, yaşanan gelişmelerden dolayı İzmir'de bulunan Yunan halkının endişeye kapılıp kaçtıklarını yazmıştır. Ayrıca Çanakkale Boğazı'ndaki Seddülbahir ve Kumkale Kalesi'nin bombardıman ile tamamen tahrip edildiği belirtilerek, Alman yönetimindeki Türklerin kalelerini güçlendirididiğini okuyucularıyla paylaşmıştır[877].Haberde her ne kadar Yunanlılar yaşanan gelişmelerden dolayı korkup kaçtı dense de gazete burada kara propaganda yapmaktadır. Şöyle ki 30 Haziran 1914 tarihli Cumhurbaşkanlığı arşiv belgelerinde, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında İzmir'deki Yunanlılar ile Epir'deki Müslümanların mübadele edileceğinden bahsedilmiştir[878]. Dahası İzmir ve Boğazlar civarında yaşayan Yunanlılar ile Makedonya ve Epir Müslümanlarının mübadelesi için karşılıklı olarak komisyon kurulmasına karar verildiği anlatılmıştır[879]. Bu anlatıma göre mübadele teklifi Osmanlı hükümetinden gelmiştir ve Yunanlılar tarafından kabul edilmiştir. Osmanlı hükümetinin böyle bir teklifte bulunmasının sebebi ise Makedonya Müslümanlarına Yunanlıların şiddet uygulamasıdır[880]. Sonuç olarakdevletler arasındaki tüm bu resmî uygulamalara rağmen gazete yapılan antlaşmaya değinmemiş ve Türklerin Yunanlılara baskı

---

[875]**İdari ve Lojistik**, …, s.s.199-203.
[876]**FRUS**, 763.72/452.
[877]**The Ogden Daily Standard**, 9 Kasım 1914.
[878]**BOA**, Hariciye Sefareti Belgeleri, Dosya 876, Gömlek 86.
[879]**BOA**, HR. SFR., Dosya 709, Gömlek 59.
[880]**BOA**, HR. SYS., Dosya 2463, Gömlek 6./ Burada ayrıca mübadelenin içeriğinde Aydın, Trakya, Makedonya Rum ve Müslümanlarını kapsayan bir antlaşma olduğu yazılıdır.

yaptığı algısını Amerikan toplumuna sunmaya çalışmıştır. Bununla birlikte Türk vapurlarınının Yunanlılar tarafındankaçırılmasını[881] görmezden gelmiştir.

Çanakkale'ye yönelik müttefikler tarafından başlatılan operasyonlar sonrası, gelişen süreçte 5 Mart 1915 tarihinde Atina'daki Amerikan elçiliğindenAmerikan yönetimine yollanan telgrafta, Yunanistan Başbakanı'nın, Yunanistan'ın müttefikler için savaş başlatması ve Çanakkale'ye asker göndermesi gerektiğine dair ifadeleri aktarılmıştır. Ancak bu duruma Kralın ve genelkurmayın karşı çıktığı, halkın ise savaşa dâhil olma yönünde istekli olduğu ve üç gün içinde muhtemelen seferberliğin ilan edileceğibelirtilmiştir[882]. Telgrafta verilen bilgileri desteklemek gerekirse, Yunanistan Başbakanı Venizelos, Yunanistan Kralı ve Genelkurmay Başkanı arasındaki savaşa girip girmeme konusunda yaşanan çekişmeler, Kralın ölmesiyle son bulmuş ve ilerleyen dönemde Yunanistan, müttefiklerin yanında savaşa dâhil olmuştur[883].

5 Mart 1915 tarihinde Atina'daki Amerikan elçiliğinden Amerikan yönetimine yollanan bu telgrafın yanı sıra aynı tarihte yayımlanan *TheOgden Daily Standard*gazetesi,''*İstanbul'u Bekleyen Düşüş Yunanistan'ı Heycanlandırdı*'' başlıklı haberinde, müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nı geçme kararının halkın duyarlılığında kayda değer bir değişiklik yarattığı ve İstanbul'u bekleyen çöküşün Yunanlıları heycanlandırıdığını yazmıştır[884].

16 Mart 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, Yunan liderleri arasındaki çekişmenin bir yansıması olsa gerek, yerel haberler kısmında Yunanistan'nın İngiliz ve Fransız hükümetlerine, Çanakkale'deki müttefik donanmasının Yunan adalarını kullanmasını protesto ettiğini yazmıştır[885]. Bu protesto yapılırken diğer yandan Venizelos tarafından Çanakkale'degerçekleştirilecek operasyonlarda kullanılmak üzere gönderilecek 20.000 Yunan askeri, son anda Kral Konstantin tarafından durdurulmuştur[886]. 23 Mart 1915 tarihine gelindiğinde iseİngiltere, Yunan kralı nezdinde Yunanistan'ın savaşa dâhil olmasını istemiştir[887].

Yunan liderleri arasındaki bu çekişmenin ana kaynağı kimin yanında savaşa girileceği konusudur. Öyle ki Batı Anadolu ve Balkanları kendi yayılma alanı içerisinde gören Yunanistan Başbakanı Venizelos, bu bölgelerin kontrolü için müttefik devletlerinin yanında

---

[881]**BOA**, Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İştişare Odası Belgeleri, Dosya 30, Gömlek 1.
[882]**FRUS**, 763.72/1529.
[883]Muhammet Erat- Cahide Sınmaz Sönmez- Ali Sönmez, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2013, s.47.
[884]**The Ogden Daily Standard**, 5 Mart 1915.
[885]**The Salt Lake Tribune**, 16 Mart 1915.
[886]Ulubelen, **a.g.e.**, s.11.
[887]**BOA**, Dâhiliye Nezâreti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 5. Şb., Dosya 10, Gömlek 55.

savaşa girmeyi tercih ederken, Yunanistan Kralı Konstantin akrabalık ilişkilerinden dolayı Almanya'nın yanında savaşa dâhil olmak istemiştir. Bu bağlamda Venizelos'un müttefik devletleriyle yürüttüğü müzakerelerde İzmir ve çevresi Yunanistan'a teklif edilmişse de Kral Konstantin ve Genelkurmay bu durumu kabullenmemiştir. İlerleyen dönemde Bulgaristan'ın savaşa girmesi üzerine Venizelos'un aldığı savaş kararı görevden alınmasına neden olmuştur. Görevden alındıktan sonra Venizelos, Selânik civarında isyan hareketi başlatmıştır. Bu isyan hareketi sonucundamüttefik devletleri Atina'ya asker çıkartarak, Kral Konstantin'in oğlunagöreve getirmiştir. Bu değişikliğin ardından Yunanistan 1917 yılında savaşa girmiştir[888].

Gazetelerin haberlerinde Yunanistan'nın Çanakkale ile ilgisini incelersek, 25 Nisan 1915 tarihli *TheSalt Lake HeraldRepublican* gazetesi, ‘‘*Yunanistan Çanakkale'de Belki Destek Olabilir*’’başlıklı haberinde, Yunanistan Dışişleri Bakanı Christakis Zographos'un Çanakkale operasyonu için müttefiklere destek vermeye hazır olduklarını bildirdiğini aktarmıştır[889]. Bu haberden hemen hemen bir ay sonra yayımlanan 17 Mayıs 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi,‘‘*Türkiye Yunanistan Olmalı*’’ başlıklı kısa yorum haberinde eğer Rusya, Boğaz ve Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü ele geçirirse bu durumun Avrupa'da gelecekte rahatsızlığa neden olacağını dile getirmiştir. Bu yüzden müttefiklerin Avrupa Türkiye'sinin kontrolünü Yunanistan'a vermesi gerektiğini yazmıştır[890].

24 Eylül 1915 tarihli *The Day Book* gazetesi, Paris kaynaklı haberinde, Yunanistan'ın müttefiklerin yanında savaşa girmesinin, müttefiklerce memnuniyetle karşılanacağı anlatılmıştır. Aynı gazetenin ilerleyen sayfalarındaYunanistan'nın, tüm kara kuvvetlerine seferberlik emri vermesiyle birlikte, Bulgaristan'nın daha önceden ilan ettiği seferberliğine cevap verilmiş olduğu ifade edilmiştir. Haberin devamında Bulgaristan'ın Almanya için savaşa girmeye istekli olduğu belirtmiş ve Bulgaristan'nın Balkan devletleri içerisinde en güçlü ve en iyi donanımlı orduya sahip olduğuve coğrafi konumu nedeniyle Çanakkale Boğazı'nın savunmasını güçlendirebileceğidile getirilmiştir[891]. 8 Ekim 1915 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, yaşanan gelişmeler hakkında genel bir değerlendirme yaptığı haberinde, geçtiğimiz bahar müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yaptıkları zaman Yunan Kralı Venizelos'un ülkesini savaşa sokmaya çalıştığından bahsetmiştir. Bununla

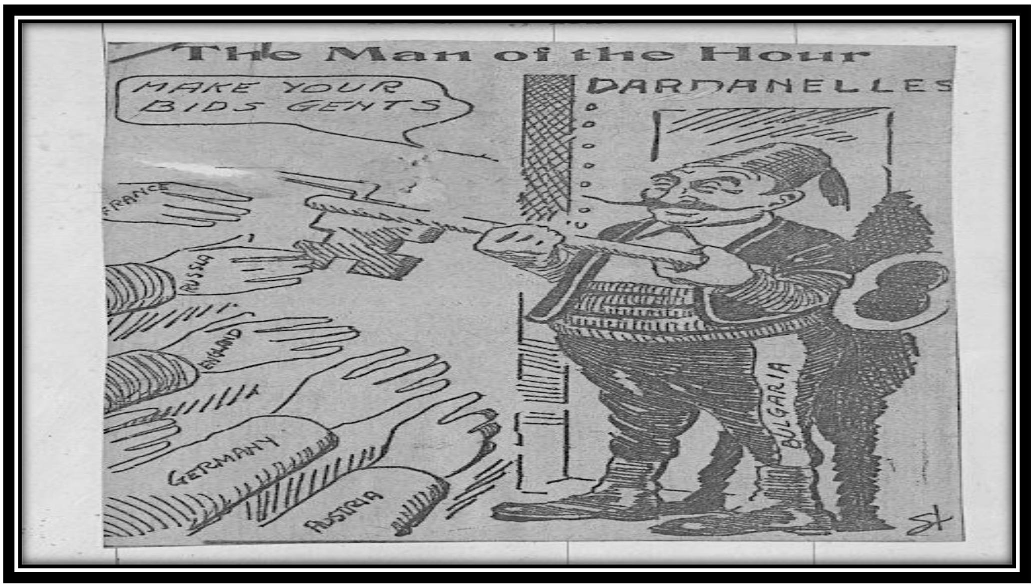
---

[888]**Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s.98.
[889]**Salt Lake Herald Republican**, 25 Nisan 1915.
[890]**The Ogden Daily Standard**, 17 Mayıs 1915.
[891]**The Day Book**, 24 Eylül 1915.

birlikte Venizelos'un ülkesinin genişlemesi için bunu bir fırsat olarak gördüğünü ayrıca ülkenin ileri gelenlerini de bu yönde ikna etmeye çalıştığını yazmıştır[892].

4.2. Amerikan Basınında Türk-Bulgar İlişkileri

26 Nisan 1915 tarihinde Romanya'nın Bucharest şehrindeki Amerikan elçiliğinden Amerikan yönetimine gönderilen telgrafta, Çanakkale'nin ele geçirilmesi durumunda Bulgaristan'ın Türkleri yenmek için müttefiklere yardım edeceği belirtilmiştir[893]. 29 Haziran 1915 tarihinde de Roma'da bulunan Amerikan elçiliğinden Amerikan yönetimine gönderilen telgrafta, Yunanistan'ın Arnavutluk'ta ileryeceğine inanıldığını ve Bulgaristan'nın da mevcut durumun anahtarı gibi göründüğü belirtilmiştir[894]. Bu doğrultuda denilebilir ki Çanakkale Boğazı'nın anahtarını elinde tutan Bulgaristan'a talip çoktur. Öyle ki bu durumu Türkiye'nin Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau: ''*Bulgaristan Türkiye ve Müttefiklerinin yanında yer almadıkça, Gelibolu seferberliğinin başarılı olamaması, İstanbul'un düşmesi, Türk İmparatorluğu'nun yıkılması, Rusya'nın ekonomik ve askeri bir güç olarak dirilmesi ve savaşın nispeten kısa bir süre içinde İtilafın zaferiyle sonuçlanması anlamına geliyordu. Bulgaristan'ın sonuna kadar tarafısız kalması da büyük ihtimalle benzer sonucu doğururdu.*'' şeklinde ifade etmiştir[895]. Margenthau'nun sözlerini destekler nitelikte olan ve 13 Ağustos 1915 tarihli *Lewis Town, ME. Journal*'da yayımlanan aşağıdaki karikatür de bizlere Bulgaristan'nın ne kadar önemli bir noktada olduğunu göstermektedir[896].

Şekil 30. ''*Saatin adamı*'', ''*Tekliflerinizi Alayım*''

---

[892]**The Salt Lake Tribune**, 8 Ekim 1915.
[893]**FRUS**, File 711.0012/645.
[894]**FRUS**, 763. 72111/2381.
[895]Morgenthau**, a.g.e.**, s.199.
[896]**Lewis Town, ME. Journal**, 13 Ağustos 1915.

Bulgaristan, II. Balkan Savaşı'nda kaybettiği toprakları geri almak ve Akdeniz'e kadar uzanan büyük Bulgaristan hayalini gerçekleştirmek için İtilâf ve İttifâk devletleriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çanakkale Muharebeleri sürecinde devam eden bugörüşmelerde, İtilâf devletlerinin[897] bölgede ilerleme kaydetmediğini gören Bulgaristan, İttifâk Devletleri'nde yer almayı tercih etmiştir. Bu doğrultuda 3 Eylül 1915 tarihinde Meriç Nehri'nin sınır olması ve Dimetoka'nın kendisine verilmesi şartıyla Bulgaristan, İttifâk devletleriyle antlaşma imzalamıştır[898].

23 Eylül 1915 tarihine gelindiğinde yukarıda da bahsettiğimiz gibi Bulgaristan, Osmanı Devleti, Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan oluşan İttifak devletlerinin yanında yer alarak savaşa dâhil olmuştur[899]. Bulgaristan'ın savaşa dahil olma sürecini Talât Paşa: ''*...Nazırlar heyeti, Radislavov ile görüşmek üzere Halil Bey'le beni Bulgaristan'a göndermeye karar verdi..., Sofya'ya varışımızda Radislavov'u Türkiye ile ittifaka eğilimli bulduk. Genadiev'in aracılığıyla elçilikte görüşmelere başlandı ve böylelikle herhangi bir saldırı karşısında birlikte savunmaya geçilmesini sağlamak üzere kaleme alınan antlaşma metni, padişah tarafından onaylanma hakkı saklı kalmak şartıyla, tarafımızdan imza edildi. Bulgaristan'ın savaşa katılmak istediği böylelikle kesinleşmişti. Radislavov yalnızca vakit kazanmak ve Rusya yanlılarına karşı kamuoyunu kendi yanına çekmek istiyordu*'' şeklinde anlatmaktadır[900].

Gazetelerdeki Bulgaristan haberlerine bakıcak olursak, 5 Ekim 1915 tarihli *The Ogden Daily Standard* gazetesi,''*Tehlikeli Durum*'' başlıklı haberinde, Rusya'nın Bulgaristan'a verdiği ültimatomun Paris'te memnuniyetle karşılandığını, Fransa'nın da benzer eylemde bulunabileceğini anlatmıştır. Ayrıca Sofya'da bulunan Rus elçisinin şehirden ayrılması durumunda İngiltere, Fransa ve İtalyan temsilcilerinin ortak hareket edip, Rus elçisine destek vereceklerinden şüphe edilmediğini deyazmıştır. Haberin devamında İtalya'da 50.000 erkeğin silah altında alındığı belirtilerek, İtalyanların Çanakkale'de İngilizlere ve Fransızlara yardımcı olabileceği anlatılmıştır. Öte yandan Bulgaristan'nın savaşa girmesinin müttefikler için tehlike arz edeceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte askeri uzmanların kuzeydeki Almanlar ve Avusturyalılar ile güneydeki Bulgarlar arasında kalan Sırbistan'nın işgal edileceğine inandıklarını vekısa bir süre sonra Alman ordusunun İstanbul'a gireceğine dair düşüncelerine

---

897 Amerikan gazeteleri İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilâf Devletlerini''*Müttefikler*''olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan Almanya, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan oluşan blok ise İtifak Devletleri olarak bilinmektedir.

898 **Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s.97.

899 **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Çanakkale Cephesi, 25 Nisan 1915 Arıburnu Çıkarması, 27'nci Piyade Alayının Karşı Taarruzu; 19'ncu Tümenin Bu Karşı Taarruzu Desteklemesi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1976, s. 4.

900 Alpay Kabacalı, **Talat Paşa'nın Anıları**, 6.b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s.29.

haber içerisinde yer verilmiştir[901]. Bu haberde verilen ve uzmanların öngördüğü Sırbistan işgali, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ordularının Sırbistan'a girmesiyle gerçekleşmiştir[902]. Şöyle ki, savaşa girme yönünde İttifâk devletleriyle 3 Eylül 1915 tarihinde anlaşan Bulgaristan, 12 Ekim 1915 tarihinde Sırbistan'a savaş ilanında bulunmuştur. Sırbistan'nın Bulgaristan ve Avusturya'nın arasında kalması üzerine İngiltere ve Fransa ise o dönemde tarafısız olan Yunanistan'a asker çıkarmış ancak Sırbistan'nın işgaline engel olamamıştır[903]. Bununla birlikte bu işgal müttefiklerin dikkatininin Çanakkale'den Balkanlara yöneltmesine neden olmuştur. Öyle ki, 27 Ekim 1915 tarihinde Fransız, İngiliz ve İtalyan kuvvetleri Selânik'e harekât düzenlemiş ve Balkan Cephesi açılmıştır[904]. Fransız, İngiliz ve İtalyan kuvvetlerinin Balkan Cephesi'ni açtıkları bu tarihte yayımlanan *The Valdez Daily Prospector* gazetesi, ''*İngiliz Kabine Üyeleri, Sırbistan'ı Kaderine Terk Ettiklerini ve Çanakkale'yi Kaybettiklerini İtiraf Ediyor*'' başlıklı haberinde, İngiliz kabine üyelerinin Çanakkale mücadelesinde başarısız olduklarını ve Almanların İstanbul'a Bulgaristan üzerinden ulaşabileceğini dile getiren ifadelerine yer vermiştir[905]. Bu gazete haberinin dışında ayrıca 9 Kasım 1915 tarihinde Sofya'daki Amerikan büyükelçiliğinden Amerikan yönetimine gönderilen telgrafta, Hindistan ve Mısır'a giden yolun İstanbul'dan geçtiği anlatılmış ve İstanbul'a giden yolun da Sofya'dan geçmekte olduğu belirtilerek, Bulgaristan'nın önemi vurgulanmıştır[906].

4.3. Amerikan Basınında Türk-İtalyan İlişkileri

Mart ayı başından itibaren İtalya'nın Çanakkale'ye asker gönderceğini dile getiren gazetelerden 10 Mart 1915 tarihli *The Daytona Daily News* gazetesi, ''*İtalya Çanakkale'ye Gemi Gönderdi Raporu*''başlıklı ve Cenova kaynaklı haberinde, muhtemelen İtalya tarafından iki savaş gemisi ve birçok kruvazörün Çanakkale'ye yollanacağını yazmıştır[907]. 16 Mart 1915 tarihli *The Daily Ardmoreite* gazetesi de''*İtalyan Donanmasının Toplanması*'' başlıklı haberinde, İtalya'nın güneydoğusunda bulunan Tarente'de donanmanın toplandığını ve bu bölgenin Çanakkale Boğazı'na en yakın nokta olduğunu yazmıştır[908]. Yine aynı tarihli *Mt. Pleasant Pyramid* gazetesi, ''*İtalya'dan Türkiye'ye Savaş*'' başlıklı haberinde, Fransız savaş

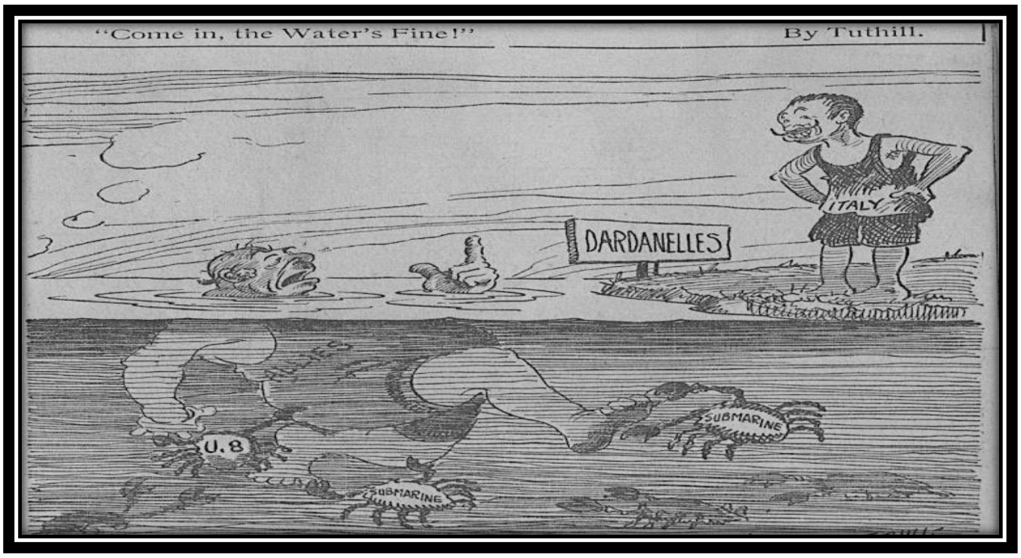
---

[901]**The Ogden Daily Standard**, 5 Ekim 1915.
[902]İzzettin Çalışlar- Mesut Yaşar Tufan, **Yüzyıl Sonra Savaşan Çizgiler, Karikatür ve Kartpostallarla Birinci Dünya Savaşı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.b., İstanbul, 2018, s.68.
[903]**Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s.97.
[904]Çalışlar- Tufan, **a.g.e.**, s.69.
[905]**The Valdez Daily Prospector**, 27 Ekim 1915.
[906]**FRUS**, 763.72/2296.
[907]**The Daytona Daily News**, 10 Mart 1915.;**The Ocala Evening Star**, 10 Mart 1915.
[908]**The Daily Ardmoreite**, 16 Mart 1915.

bakanınınpazartesi günü yaptığı açıklamada, İtalya'nın Türkiye ile diplomatik ilişkilerini kestiğini ve İtalya'nın Çanakkale Boğazı'na asker göndereceğini ifade ettiğini aktarmıştır[909].

Her ne kadar yukarıda değindiğimiz gazeteler, İtalya'nın Çanakkale'ye asker göndereceğini dile getirmişse de başlangıçta tarafsız kalan İtalya açıkça kendisine kim daha fazla çıkar saylayacaksa onun yanında olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda İtalya, İtilâf ve İttifâk bloklarıyla yaptığı görüşmelerin ardından 26 Nisan 1915 tarihinde Londra'da İtilâf devletleriyle antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile birlikte Adriyatik'te İtalya'nın haklarının korunması, 12 ada ve Antalya bölgesinin bırakılması ayrıca Trablus ve Eritre'de İtalya'nın genişlemesine izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Böylelikle 20 Mayıs 1915 tarihinde İtalya Avusturya'ya savaş ilan etmiş veİtilâf devletlerinin yanında savaşa girmiştir. Bunun dışında ağustos ayına girildiğinde İtalya, Osmanlı Devleti ile Almanya'ya da savaş ilan etmiştir[910].

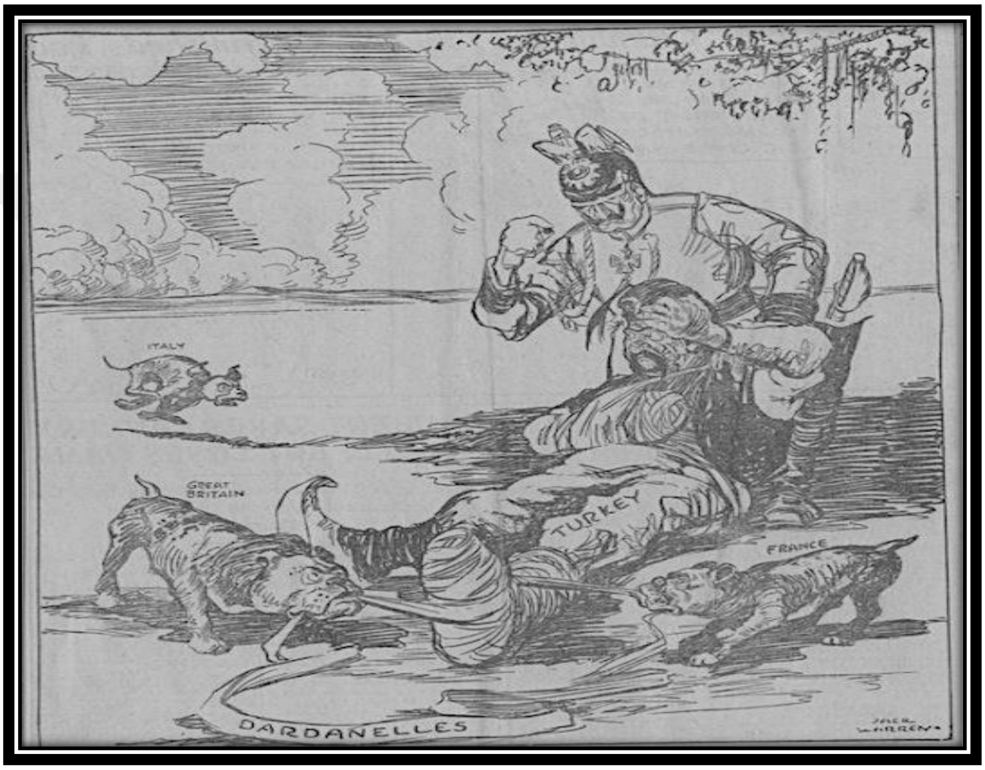
Yaşanan gelişmeleri yakından takip eden Osmanlı Devleti, ağustos ayı öncesi İtalya'nın savaş ilan edeceğini bilmektedir. Öyle ki Haziran 1915 tarihinde Hâriciye Nezareti yazışmalarında İtalya'nın da savaşa katılacağı ve Bozcaada'ya savaş gemisi göndereceğini belirtmiştir[911]. 27 Haziran 1915 tarihine gelindiğinde ise Dâhiliye Nezareti yazışmalarında, İtalyan savaş gemilerinin Çanakkale Savaşı'na katılmak için harekete geçtiği ifade edilmiştir.[912]. Bu bahsetmiş olduğumuz gelişmeleri de 1 Temmuz 1915 tarihli *St. Louis, Mo. Star* gazetesi karikatürleştirirek göstermiştir.

Şekil 31. ''*İçeri gir su iyi!*''[913]

[909]**Mt. Pleasant Pyramid,** 2 Temmuz 1915.
[910]**Türkiye Cumhuriyeti**, ..., s.s. 96-97.
[911]**BOA**, HR. SYS, Dosya 2323, Gömlek 18.
[912]**BOA**, DH. EUM. 3. Şb., Dosya 6, Gömlek 54.
[913]**St. Louis, Mo. Star**, 1 Temmuz 1915.

Ağustos ayında yayımlanan gazete haberlerine bakıcak olursak, 22 Ağustos 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi ‘‘*İtalya Türkiye’ye Savaş İlan Etti*’’ başlıklı haberinde, İtalya’nın Türkiye’ye resmen savaş ilan ettiğini anlatmıştır. Bunun yanı sıra iki hafta önce İtalya’nında aralarında bulunduğu Avrupa başkentlerinde 50.000 ile 150.000 arasında tahmin edilen bir kuvvetin Çanakkale Boğazı’na gönderilmek için hazırlandığı belirtilmiştir. Ayrıca İtalya’nın Toranto askeri liman üssünde bir nakliye filosunun Gelibolu’ya gönderilmek üzere hazırlandığındabelirtilmiştir[914]. Diğer gazeteler bu bilgileri aynen paylaşmıştır. 24 Ağustos 1915 tarihli *The Sun* gazetesi ise karikatürleştirmeyi tercih etmiştir[915].

Şekil 32. İtalya müttefiklere yardıma gelir.

Son olarak ifade etmemiz gerekir ki İtalya yeni kurulacak dünya düzeninde sömürgeler elde etmek ve Osmanlı Devleti’nin paylaşılaması esnasında pay elde etme adına savaşa dâhil olmuş[916] ve Çanakkale’ye asker göndereceğini belirtmiştir. Ancak eylül ayına gelindiğinde İtalya bu durumdan vazgeçerek, müttefiklerin baskısına rağmen Çanakkale’ye asker göndermeyeceğini ilan etmiştir[917].

[914]**Salt Lake Telegram**, 22 Ağustos 1915.
[915]**The Sun**, 24 Ağustos 1915.
[916]Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi 1914-1918 Genel Savaşı, Savaşın Başından 1914-1915 Kışına Kadar**, C.III, Kısım: I, Türk Tarih Kurumu Basmevi, Ankara, 1983, s.248.
[917]**Sabah**, 25 Eylül 1915.

4.4. Amerikan Basınında Türk-Japonya İlişkileri

Ağustos ayındaki son büyük taaruzlarda da sonuç alamayan müttefikler çaresizdir ve farklı ülkelerden yardım alabilme ihitmali söz konusudur. 1 Eylül 1915 tarihli *Salt Lake Telegram* gazetesi bu konuya değinerek, ‘‘*Japonya Gelibolu Muharebelerine Yardım Ediyor*’’ başlıklı ve Paris kaynaklı haberinde, Japonya’nın İtalyan Büyükelçisi Baron Hayashi’nin röportajına yer vermiştir. Röportajda, Japonya’nın müttefiklerin Çanakkale Boğazı’nı geçmek için yaptıkları operasyonlara destek verebileceği dile getirilmiştir[918].

1914 yılının eylül ayından itibaren müttefiklerin Japonya’dan yardım talepleri, Japonya tarafından kamuoyunun tepkisi, işin mali yükü ve Japon donanmasının büyük çaplı bir operasyona hazır olmaması gibi nedenlerden dolayı reddedilmiştir. Haberde Japonya’nın İtalyan Büyükelçisi’nin her ne kadar müttefiklere yardım edilebileceğini ifade etmiş olsa da Japonya, Birinci Dünya Savaşı’na ticaret gemilerine yapılan saldırı sonucu 1917 yılında girmiştir[919].

5. 1916 YILI ÇANAKKALE MUHAREBELERİ HABERLERİ

Muharebelerin tamamlanmasının ardından gazeteler, Çanakkale ile ilgili haberleri paylaşmaya devam etmiştir. Bu bağlamda Çanakkale ile ilgili haberleri paylaşmaya devam eden gazetelerden, 2 Şubat 1916 tarihli *The Valdez Daily Prospector* gazetesi, General Hamilton’un eleştirisine yer vererek, Hamilton’un İngiliz hükümetinden talep ettiği 50.000 takviyeyi gönderememesinin, Çanakkale'deki girişimin sonuçsuz kalmasına neden olduğunu belirten ifadelerine yer vermiştir[920]. 6 Şubat 1915 tarihli The *Washington Herald* gazetesi de vermiş olduğu yorum haberde, geçen haftalarda İngiliz ve Fransız askerlerinin Gelibolu’dan çekilmesiyle birlikte, İngiltere’nin en kötü ve en kanlı trajedisinin sona erdiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte Çanakkale mücadelelerinin artık tarihe ait olduğunu ve tarihin vereceği hükmü tahmin etmenin mümkün olmamakla birlikte gelecekte şimdi olanların ana hatlarıyla verilebileceği dile getirilmiştir[921]. Öte yandanÇanakkale Muharebeleri sadece gazete haberlerinde kalmamış tiyatro oyunlarına da yansımıştır. Öyle ki 14 Şubat 1916 tarihli *Washington Times* gazetesi,‘‘*Savaşta Almanya*’’adlı tiyatro oyununda, Çanakkale’de yapılan mücadelerin de konu edildiği belirtilmiş ve diğer sayfada yer alan fotoğrafı paylaşılmıştır[922].

---

[918] **Salt Lake Telegram**, 1 Eylül 1915.
[919] Tunçoku, **a.g.e.**, s.s.13-18.
[920] **The Valdez Daily Prospecter**, 2 Şubat 1916.
[921] **The Washington Herald**, 6 Şubat 1915.
[922] **The Washington Times**, 14 Şubat 1916.

Şekil 33. ‘‘*Savaşta Almanya*’’ yazısının altında yer alan yazıların içerisinde ‘‘*Çanakkale’de batan savaş gemisi*’’ alt başlığı bulunmaktadır.

Diğer aylara baktığımızda 6 Mart 1916 tarihli *The Salt Lake Tribune* gazetesi, ‘‘*Türkiye’de Kargaşa*’’ başlıklı haberinde, gelen raporların yarısı doğru ise Türkiye’de iç savaşın çıkabileceğini yazmıştır. Ayrıca haberin devamında Alman yanlısı olan ve Türkiye’yi yöneten Enver Paşa’nın, mayınları temizleyip Çanakkale Boğazı’nı açacağı yönündeki bilgilerin geldiği okuyucularla paylaşılmıştır[923]. Haberde beliritlen boğazların açılması hususuna değinecek olursakOsmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde imzaladığı Mondros Ateşkes Antlşaması ile boğazları tekrardan açmıştır. Böylelikle müttefik donanması Çanakkale Boğazı’ndan geçerek, İstanbul’a gelmiş, buradan da Karadeniz’e çıkmıştır. Bununla birlikte Mondoros Ateşkes Antlaşmasına dayanarakmüttefikler, Boğazların tahkimatlarına da el koymuştur[924].

1 Nisan 1916 tarihli *Goodwins Weekly* dergisi,‘‘*Çanakkale Savaşı Filmi*’’başlıklı haberinde, tehlikeli bir yolculuktan sonra muhteşem ‘‘*Çanakkale Savaşı*’’ filminin ülkeye ulaştığını yazmıştır. Haberin devamında pazar ve pazartesi günleri bu filmin Amerikan tiyatrolarında gösterileceği belirtilmiştir. Haber içeriğinde film çekim süreci anlatılarak, film yapım şirketi olan Universal Company’nin, filmi savaş muhabiri Ashmead Bartlett[925]’e

---

[923]**The Salt Lake Tribune**, 6 Mart 1916.

[924]Sedat, **a.g.e.**, s.s.78-79.

[925]25 Nisan’da Gelibolu Yarımadası’na çıkarma yapan Avusturalya ve Yeni Zelenda askerlerini tavsir eden ilk gazetecidir. İngiliz Muhabiri olan Ashmead Bartlett, haziran ayı başına kadar Gelibolu Yarımadasın’da kalmış daha sonradan Londra’ya gitmiştir. Gelibolu Yarımadası’na 25 Haziran’da tekrardan dönen Bartlett, Eylül ayı başından itibaren de film çekimlerini yapmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Serpil Sürmeli, ‘‘İngiliz Savaş Muhabiri

çektirdiğiniyazmıştır. Ayrıca, Ashmead Barlett'in film çekimi esnasında Alman gemileri tarafından kovalandığını ve Ashmead Barlett'in film çekimlerini bir gemiye yerleştirdiği kamerayla gerçekleştirdiği haber içeriğinde anlatılmıştır. Bununla birlikte çekimlerin birkaç gün sürdüğü de belirtilmiştir. Ayrıca çekimlerin ardından Alman gemilerinden kaçan bu geminin birkaç hafta önce New York'a ulaştığını ve filmin negatiflerinin yapılıp baskıya verildiği ifade edilerek, bu filmin özel bir değere sahip olduğu anlatılmıştır. Bu özel değere sahip olmasının nedenini de Türkler tarafından yapılan saldırıları yani Anzak mevkinin bombardımanı ve Suvla körfezindeki çatışmaların çekilmesi olarak göstermiştir. Dahası filmde savaş gemilerinin savaşa girmeden önce yaptığı hazırlıkları, deniz kuvvetlerinin inişlerini ve bunlara özgü önem taşıyan diğer adımlarını göstermesini de filme ayrı önem kattığı vurgulanmıştır[926]. Bu film afişineise bir başka gazete olan1 Nisan 1916 tarihli *The Daytona Daily News* gazetesi sayfalarında yer vermiştir. Gazetede yer alan bu ilanda, Arcade tiyatrosunda gösterilecek filmin akşam saat 19'da matinelerde ise öğleyin saat 14.30'da izlettirileceği belirtilmiştir[927].

.

ARCADE THEATRE
THE HOUSE of HIGH CLASS PHOTOPLAYS
PROGRAM FOR TODAY
A Laemmle Universal Special
"THE SENSATIONAL DARDANELLES EXPEDITION"
In which 200,000 men lost their lives. A wonderful spectacle photographed on the scene of action by the famous War Correspondent, Ashmead Bartlett.
A Good One-Reel Western Drama
"SUNLIGHT AND SHADOWS"
A Drama of the Northwest with Paul Panzer and Betty Gray
Also, an ELKO COMEDY FEATURE,
"FALSE FRIENDS and FIRE ALARMS"
With Billie Ritchie and Peggy Pearce. In two parts.
FIRST SHOW STARTS Matinee....2:30 Evening....7:00

Şekil 34. ''*Sansasyonel Çanakkale seferi*''

Ellis Ashmead Bartlett'ın Gözüyle Çanakkale Seferi Başarısızlığı ve Gelibolu'da Sıradışı Mücadelesi'', **Atatürk Üniversitesi, Journal of Atatürk**, S. 5/1 (Şubat 2010), s.s. 81-100.
[926]**Goodwin's Weekly**, 1 Nisan 1916.
[927]**The Daytona Daily News**, 1 Nisan 1916.

Tabii Çanakkale'de sadece Anzaklara eşlik eden İngiliz gazeteci Ashmed Bartlett bulunmamaktadır. Ashmed Bartlett dışında Osmanlı Devleti'nin izniyle Alman gazeteci Wilhelm Dietrich von der Schulenburg[928], Associated Press gazetesinden Amerikalı gazeteci George Schreiner[929], yine Associated Press gazetesinden muhabir Theron J. Damon[930], İsveçli gazeteci Nielslago Lengguist[931], Alman gazeteci Wilhelm Scwedler[932], Alman gazeteci Doktor Harry Furnuer[933], Korrespondet der Zeitung gazetesi yazarlarından Herr Grunwald[934], Wiered Frenedenblattes gazetesi yazarlarından Avusturyalı Victor Spernoga[935], Avusturyalı gazeteci Doktor Blakon Landavar[936], Berlingske Tidende gazetesi yazarlarından Danimarkalı Alexander Hellsen[937], Macar gazeteci Doktor Stephan Robay[938], Daily News gazetesi yazarlarından Amerikalı Raymond Swing[939], New York Amerikan gazetesi yazarlarından Granovil Rolan Fortesko[940], Avusturyalı gazeteci Sıegfrıed Geyer[941], Berliner Zeitung yazarlarından Doktor Karl Vol Moeller[942], Alman gazeteci George Leberhat[943], Bulgar gazeteci Madam Wanda Zembruska ile Polanyalı Mösyö Sanha[944], İsveçli Yüzbaşı H. Hedendahi[945], İsveçli gazeteci Graf Pirjer Morner[946], İspanyol gazeteci Barselonalı Enrigue Dominguez Rodino[947]da savaş muhabiri olarak bölgede bulunmuşlardır. Bunların dışında ayrıca İspanyol gazeteci Jaiver Bueno savaş muhabiri olarak 5. Ordu mıntıkasında görev yapmış[948], Alman Maks Hervel de savaş fotoğrafçısı olarak Çanakkale'ye gitmesine izin verilmiştir[949].

---

928 **BOA**, Dâhiliye Nezâreti emniyet-i Umumiye Müdiriyeti Evrak Odası Belgeleri, Dosya 25, Gömlek 7.
929 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 9.
930 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 11.
931 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 12.
932 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 13.
933 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 14.
934 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 15.
935 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 16.
936 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 17.
937 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 18.
938 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 20.
939 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 21.
940 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 22.
941 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 23.
942 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 34.
943 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 39.
944 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 41.
945 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 42.
946 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 47.
947 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 53.
948 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 55.
949 **BOA**, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 45.

Son olarak değineceğimiz 26 Ağustos 1916 tarihli *The Ogden Standard* gazetesi''*Armageddon'daki Kayıp Fırsatlar*'' başlıklı yorum haberinde Çanakkale'de gerçekleştirilen mücadelelerin detaylı anlatılarak, müttefiklerin Gelibolu'dan çekilerek son büyük fırsatı kaçırdıklarını yazmış ve aşağıdaki görseli paylaşmıştır[950].

THE STANDARD MAGAZINE SECTION—OGDEN, UTAH.

Magazine Feature Section

LOST OPPORTUNITIES at ARMAGEDDON

Success Has Dangled Before the Eyes of Both Germany and Great Britain, Yet the Fates Decreed that Both Sides Should Be Blind.

WHEN will the greatest of all wars end?

Ask the Sphinx. The silent stone of the Nile, by its very silence, might speak more eloquently, and certainly as accurately, as any of the human prognosticators of today.

From the point of view of the allies it is a war of attrition. Germany still looks forward with irrepressible hope to the day of that great drive when the allied ranks will crumble and disintegrate under the sledge-hammer blows of an irresistible offensive—or to the day when her enemies have been compelled to realize that she is unassailable when on the defensive.

But when might the war have already been ended?

History, even today, can point an unerring finger to two great opportunities—opportunities which might have turned the tide of war into a flood of victory for either side. Into the hand of the central empires, girded even as they were by a cordon of enemy steel, Fate placed an opportunity, then toyed with the mere humans to whom she refused to reveal it. And Fate, with the same indifference, dangled the entente allies on the end of a string of victory, then snipped the string just as conquest held the vision of hope before the straining eyes of would-be conquerors.

Great Britain and France, by the official admissions of the Ottoman Empire, held success in the palms of their hands at one point in the Dardanelles campaign. Constantinople, the star of the ancient Byzantine Empire, might easily have lain prostrate before the guns of their

Şekil 35. ''*Armageddon'da Kayıp Fırsatlar*''

[950]**The Ogden Standard**, 26 Ağustos 1916.

SONUÇ

Avrupa'da başlayan ve zamanla artan yeni pazar arayışına dâhil olmak için Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Akdeniz'e açılmak istemektedir. Bu isteğin hayata geçirilmesi için de Osmanlı Devleti hâkimiyetindeki BosnaHersek'in ele geçirilmesi gerekmektedir. Nitekim bu amaç doğrultusunda İmparatorluğun yaptığı girişimler olumlu sonuç vermiştir. Ancak aynı bölge için hak iddia eden ve Büyük Sırbistan Krallığı'nı kurma hedefinde bulunan Sırplar için bu gelişme hiç hoş olmamış dahası Sırp milliyetçilerin örgütlenmesine ve büyük idealleri uğruna çalışmalarına neden olmuştur. Böyle bir ortam içerisinde güç gösterisinde bulunmak için Avusutrya-Macaristan İmparatorluğu'nun veliahtı Arşidük Franz Ferdinand, eşiyle birlikte gittiği Bosna Hersek'te askeri tatbikatlara katılmıştır. Bu tatbikatların ardından ise veliaht ve eşi ziyaret etmek için gittiği Saraybosna'da Kara El örgüt üyesi Gavrilo Princip tarafından öldürülmüştür.

Suikastin gerçekleşmesinden bir gün sonra yayımlanan gazetelerin ortak düşüncesi, yaşanan gelişmelerin Balkanlarda savaşa neden olacağıdır. Büyük devletlerin olaya karışmasından sonra ise Avrupa'yı içine alacak bir savaşın kapıda olduğunu gazeteler dile getirmiştir. Yayımlanan bu gazetelerin içeriğine bakıldığında Amerika'nın Avrupa'da artan gerilimden uzak kaldığı ve Amerika'yı etkileyecek bir durumun söz konusu olmadığı algısı vardır.

Gazetelere yaşananlar bu şekilde yansırken, Alman kruvazörleri Goeben ve Breslau, Kuzey Afrika kıyılarındaki faaliyetlerinden sonra İngiliz ve Fransız gemilerinin takibi neticesinde Çanakkale Boğazı'na girmiş ve bu giriş savaşın seyrini bambaşka bir boyuta taşıyarak, yeni cephelerin açılmasına neden olmuştur. Amerikan gazeteleri de bu iki kruvazörün boğazdan geçtiğine dair haberlerinde, Türklerin bu iki kruvazörü satın aldıklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte gazeteler, kruvazörlerin boğazdan geçmesi ve satın alınmasının, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir savaşa neden olacağı öngörüsünde debulunmuşlardır. Bu öngörülerindehaksız da değillerdir. Çünkü daha önceden Amerika, Yunanistan'a savaş gemileri satmış ve bu da Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında gerilime neden olmuştur.

Goeben ve Breslau kruvazörlerinin boğazdan geçiş yapmasının dışında Almanya ile yapılan ittifak anlaşması gereği Osmanlı Devleti, savaş hazırlıklarını hızlı bir şekilde sürdürmüştür. Yapılan hazırlıkların içerisinde görülemeyecek olsa da Avrupa'daki savaş ortamı, Osmanlı Devleti'nin yıllarca ayağına pranga olan kapitülasyonları kaldırmasına fırsat vermiştir. Osmanlı Devleti tarafından değerlendirilen bu fırsatbasına kapitülasyonların her

türlü ayrıcalığını kullanan devletlerde hoşnutsuzluk yarattığı ve böyle önemli bir kararın ancak ortaklaşa alınabileceği şeklinde yansımıştır. Nitekim eylül ayı boyunca Amerikan basınında kapitülasyonların kaldırılması ile ilgili haberler verilmeye devam etmiştir.

Ekim ayına girildiğinde Amerikan basını Osmanlı Devleti ile Rusya arasında çıkabilecek bir savaş ihtimalinden bahsetmeye başlamıştır. Ekim ayının sonuna gelindiğinde ise artık ihtimaller gerçeğe dönüşmüştür. Şöyle ki Goeben ve Breslau kruvazörlerinin de içinde bulunduğu Osmanlı donanaması, Karadeniz'deki Rus limanlarını bombalamıştır. Böylelikle Osmanlı Devleti savaşa fiilen dâhil olmuştur. Böyle bir ortamda müttefikler, Çanakkale Boğazı'na yönelik ilk saldırılarını 3 Kasım 1914 tarihinde gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu ilk saldırının ardından gazetelerin bir kısmı İngiliz deniz kuvvetlerinin resmî bildirisini, bir kısmı da haber ajanslarından aldıkları bilgileri paylaşmıştır. Verilen bu haberlerin ortak noktası ise boğazdaki kalelerin uzun mesafeli atışlarla vurulduğu ve bu atışlara kalelerden karşılık verildiğidir.

3 Kasım 1914 tarihindeki müttefik donanmasının saldırısından sonra gazeteler, artık bölgede ciddi bir operasyon beklediklerini okuyucularıyla paylaşarak bölge hakkında bilgiler vermeye başlamışlardır. Bu yöndeki gazete haberleri Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışınakadar devam etmiştir. Öyle ki Mesudiye Zırhlısı'nın batırıldığı aralık ayı boyunca ve ocak ayında dahi gazeteler Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışından bahsetmişlerdir. Gazetelerin Mesudiye Zırhlısı'nın batırılışından bu kadar çok bahsetmiş olmalarının nedeni ise B-11 denizaltsının mayınlı bölgeyi geçip bir Türk zırhlısını batırması ve bunun da müttefiklerin moralini yükseltmiş olmasıdır.

19 Şubat 1915 tarihine gelindiğinde müttefik donanması Çanakkale Boğazı'na yönelik ilk büyük harekâtını gerçekleştirmiştir. Ancak bu harekâtta müttefikler bir ilerleme kaydedememiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Gazeteler bu geri çekilmeden olsa gerek operasyonun sadece icra ediliş biçimini aktarmıştır. Diğer yandan 25-28 Şubat 1915 tarihleri arasında müttefik donamasının gerçekleştirdiği operasyonlar ise bazı kalelerin yıkıldığı şeklinde yansıtılmıştır. Yaşanan gelişmeler bu şekilde gazetelere yansırken mart ayı başından itibaren müttefik donanması, keşif maksadı taşıyan saldırılarını 18 Mart tarihine kadar sürdürmüşlerdir. Bu zaman diliminde verilen gazete haberlerinde ise yapılan saldırılarda her şey müttefik donanmasının lehineymiş gibi gösterilmektedir. Basın bu saldırılar esnasında ortaya çıkan toz bulutlarının, müttefiklerin başarısızlıklarını gizlediğinifark edememişya da fark etmek istememiştir.

18 Mart 1915 tarihine gelindiğinde müttefik donanması artık tüm kuvvetiyle Çanakkale Boğazı'na saldırıya geçmiştir. Nitekim bu saldırıdan beklenti büyüktür ve bu

saldırı sonrası İstanbul'a ulaşılacağı düşünülmüştür. Amerikan basını da müttefikler gibi zaferden emindir ve haberlerini bu şekilde kaleme almaktadır. 18 Mart 1915sonrasında ise müttefikler tam bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Amerikan basını da alınan başarısızlıktan sonra müttefikler hakkında yazmış oldukları yorum yazılarını değiştirmeye başlamış ve sadece denizden yapılan bir harekâtın başarısızlıkla sonuçlanacağının belli olduğunu dile getirmişlerdir.

18 Mart 1915 harekâtının başarısızlığından sonra müttefikler karaya asker çıkarmayı, İstanbul'a ulaşma amacı doğrultusundauygun bulmuşlardır. Bu şekilde yapılarak Gelibolu Yarımadası karadan askeri birliklerle geçilecek, donanma da boğazdan rahatlıkla geçip İstanbul'a ulaşacaktır. Müttefiklerin bu niyetini haberlerine yansıtan Amerikan basını, 25 Nisan 1915 tarihinde başlatılan kara harekâtı öncesi ve sonrası yayımladıkları haberlerinde, müttefiklerin zaferinden emindir ancak zaman ilerledikçekara operasyonlarının içinden çıkılamaz bir hâl aldığını da görmeye başlamıştır. Öyle ki alınan başarısızlıklar okuyuculara yansıtılmamış ufak bir alanın kazanılması ise büyük bir başarı olarak ön plana çıkarılmıştır.

Müttefiklerin aylardır ilerleyemediği Gelibolu Yarımadası'ndaki son büyük operasyonu, ağustos ayında gerçekleştirdikleri Anafartlar Muharebeleri olmuştur. Ancakbu muharebelerden de müttefikler başarı elde edememiş vebundan sonra artık iki taraf için mücadeleler mevzi çatışmalarına dönüşmüştür. Amerikan basını bu muharebelerden az bahsetmekle birlikte eylülayından itibaren müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'nı tahliye etmesi gerektiği ile ilgili haberleri aktarmaya başlamıştır. 1915 yılının ekim ayına girildiğinde Amerikan basını, Çanakkale bölgesinin tahliyesine yoğunlaşmışöte yandan da Balkanlarda artan gerilimden bahsetmiştir. Bununla birlikte basınmüttefiklerin dikkatini Çanakkale'den Balkanlarakaydırdığını okuyucularıyla paylaşmış, aralık ve ocak ayında gerçekleştirilen tahliye işlemlerini ise büyük bir hezimet olarak göstermiştir.

Cephedeki gelişmelerin yansıtıldığı haberlerin dışındaTürkiye'nin sosyal, ekonomik ve idari açıdan kötü bir durumda olduğunu belirten Amerikan basını, müttefiklerin büyük askeri gücü karşısında Türklerin kolaylıkla teslim olacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra basın, Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının kendi iç buğday piyasası için ne kadar zararlı bir durum olduğunu da haberlerinde dile getirmiştir. Dile getirilen bu haberlerde özellikle buğday borsasında spekülatörlerin çıkardığı boğazın açılıp açılmadığı yönündeki bilgilerin nasıl Amerikan fırıncılarını isyan ettirdiğinin anlatılması dikkat çekicidir. Bu tür dikkat çekici haberlerin haricinde basın, Çanakkale Boğazı'nın buğday piyasasına etkisini, günlük buğday fiyatları üzerinden de göstermeye çalışmıştır. Bu öyle büyük bir sıkıntıdır ki her gün

gösterilmesinde haklılık payı vardır; çünkü buğdayda ihracat rekorları kırılırken iç pisayada buğday bulunamamakta, ekmeğin karneye bağlanması bile tartışılmaktadır.

Müttefiklerin deniz harekâtını başlatmasından kara harekâtını sonlandırılmasına kadar geçen süreçte, gazetelerin Türklere bakış açısı yaşanan gelişmelere göre sürekli olarak değişmiştir. Bunun yanı sıra müttefiklerin küçük bir alanı ele geçirmesi bazı gazetelerde kazanım olarak görülmüştür. Bu gazetelerde küçük bir alanın alınması kazanım olarak görülmüşse de aslında müttefiklerin kaybı daha büyüktür ve aylardır küçük bir alana sıkışmışlardır. Küçük kazançları başarı olarak gösteren Amerikan basını gerçekleşen muharebelerde her iki tarafın verdiği zayiat rakamlarında da ciddi oynamalar yapmış ve Türk zayiatını olduğundan daha fazla göstermiştir. Bununla birlikte muharebeler sürerken Türk askerinin savaşmak istemediği ve Türk tarafının cephane kıtlığı çektiği yönünde propaganda amaçlı haberleri de paylaşmıştır. İlerleyen dönemlerde ise basın Çanakkale'de müttefiklerin harika sonuçlar alamadıkların ıartık yazmak zorunda kalmıştır. Buna rağmen tahmin edilenden daha güçlü bir direnç gösteren Türk askerinin başarısı Almanlara bağlanmıştır.

Amerikan basını muharebelerden bilgiler aktaramasnının yanı sıra bir de bölgenin tarihsel sürecini anlatmayı ihmal etmemiş ve yapılan mücadeleleri Truva Savaşı’na benzetmiştir. Bu ilginç bir yaklaşımdır ve Amerikan basının muharebelere nasıl anlamlar yüklediğini göstermektedir. Daha da ilginç olan ise bazı gazetelerin Çanakkale Muharebeleri’nikıyamet öncesi gerçekleşecek son savaş olarak görmelerive Armageddon Savaşı’na benzetmeleridir. Öyle ki gazeteler muharebelerin bitiminden aylar sonra dâhi Armageddon için son fırsat kaçtı yönünde yorum haberler paylaşılmıştır. Bunların yanı sıra Amerikan basınında gazeteler, Türklerin Hristiyanlar ve Yahudilere karşı kötü muamelelerde bulunduklarını, İslamiyetin Tük medeniyetinin geri kalmasına neden olduğunu ve muharebeler boyunca hilal ile haçın mücadele ettiğini yazmışlardır.

Amerikan basını din konusunu haberlerine taşıdığı gibi Çanakkale Muharebeleri’nin uluslararası ilişkiler boyutunu yansıtmayı da ihmal etmemiştir. Öyle ki Yunanistan’nın, İtalya’nın, Bulgaristan’nın hatta Japonya’nın Çanakkale Muharebeleri’ne olan ilgisi yansıtılmıştır. Muharebelerin sona ermesinden sonraki dönemde yani 1916 yılında Amerikan basını Çanakkale’de yapılan mücadelelerin sonuçları hakkında haberlerini paylaşmaya devam etmiş ve toplumun Çanakkale Muharebeleri’ne olan ilgisini aktarmıştır. Son olarak gazete ve dergilerde yayımlanan karikatürlere baktığımızda, Türk imgesi sihirli harikalar diyarında yaşayan insanlar gibi gösterilmiştir. Fiziki görünümleri ise göbekli, büyük burunlu, yaşlı veya hastadır. Kazanılan başarılarda ise fiziki görünüm olumlu yönde değişmektedir.

Sonuç olarak Amerikan basını, Çanakkale Muharebeleri öncesi ve sırasında, İngiliz kontrolünde olsa gerek, önyargılı yaklaşıp, kendi toplumuna Türkleri barbar ve Almansömürge askeri olarak göstermeye çalışmıştır. Çanakkale'de Türk askerinin muazzam direnişiyle birlikte bu algı değişerek, Türklerin kendi iradesiyle topraklarını cesurca savunduğunu görmüşlerdir. Bununla birlikte gazete haberleri bizlere Çanakkale Boğazı'na yönelik yapılan operasoyunun siyasi boyutunun olmasının yanı sıra ekonomik kazanımlar elde etmek için de yapıldığını göstermektedir.

Bu çalışmada 11 Amerikan Dışişleri Bakanlığı arşivi belgesi, 42 Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivi belgesi olmak üzere toplam 53 arşiv belgesi bulunmakta olup, 125 Amerikan gazetesi kullanılmıştır. Amerikan gazeteleri haricinde Türk basınından da yararlanılmıştır. Çalışmada ayrıca 126 kitap, 43 makale,10 tez, 2 internet kaynağı kullanılmıştır. ''*Amerikan Basınında Çanakkale Muharebeleri*'' tezi ile basın ekseninde Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın takındığı tavır, Osmanlı Devleti'nin savaşa girişi, Çanakkale Muharebeleri'nin gelişimi, Muharebe ve inanç bağlantısı, dünya buğday ticaretinin durumu, Çanakkale Boğazı'nın kapalı olmasının Amerika ve diğer ülkelere, buğday ekonomisi üzerinden, etkileri ve Türk algısı gibi birçok unsur tespit edilmiştir. Kronoloji takip edilerek anlatılan basındaki bilgiler, araştırma eserler vasıtasıyla, denetlemiştir. Neticede bu tezle birlikte Çanakkale Muharebeleri'nin Amerikan toplumuna nasıl aktarıldığı ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

1-Arşiv Kaynakları

-Amerikan Arşivi

U.S. Department of State, Office Of The Historian, World War, Files No:

FRUS,763.72111N39/17.

FRUS,763.72/452.

FRUS, 367.11/199.

FRUS, 763.72111/398.

FRUS, 763.72/1276.

FRUS, 763. 72111/2381.

FRUS, 367.54/18.

FRUS, 763.72/1529.

FRUS, 763-72/1325.

FRUS, 763.72/2296.

FRUS, 711.0012/645.

FRUS, 763.72/1239.

FRUS, 763.72/1384.

-Osmanlı Arşivi

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi:

Hariciye Nezâreti Siyasi Kısım Belgeleri

BOA, HR. SYS., Dosya 2323, Gömlek 52.

BOA, HR. SYS., Dosya 2108, Gömlek 12.

BOA, HR. SYS., Dosya 2323, Gömlek 18.

BOA, HR.SYS., Dosya 2110, Gömlek 1.

BOA, HR. SYS., Dosya 2111, Gömlek 2.

BOA, HR. SYS., Dosya 2111, Gömlek 3.

BOA, HR. SYS., Dosya 2111, Gömlek 4.

BOA, HR. SYS., Dosya 2323, Gömlek 47.

BOA, HR. SYS., Dosya 2463, Gömlek 6.

Hariciye Nezâreti İstanbul Murahhaslığı

BOA,HR. İM., Dosya 173, Gömlek 34.

BOA, HR. İM., Dosya 251, Gömlek 1.

Hariciye Nezâreti İdare

BOA, HR. İD., Dosya 1192, Gömlek 14.

BOA, HR. İD., Dosya 1725, Gömlek 93.

Hariciye Sefareti Belgeleri

BOA, HR. SFR., Dosya 876, Gömlek 86.

BOA, HR. SFR., Dosya 709, Gömlek 59.

Meclisi Vükela Mazbataları

BOA,Meclisi Vükela Mazbataları,Dosya 239, Gömlek 54.

Dâhiliye Nezâreti Şifrelive Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Şube

BOA, DH. EUM. 5. Şb, Dosya 10, Gömlek 55.

BOA, DH. EUM. 3. Şb, Dosya 6, Gömlek 54.

BOA, DH.ŞFR, Dosya 43, Gömlek 214.

Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrak Odası Belgeleri

BOA,DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 7.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 9.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 11.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 12.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 13.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 14.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 15.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 16.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 17.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 18.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 20.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 21.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 22.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 23.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 34.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 39.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 41.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 42.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 45.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 47.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 53.

BOA, DH. EUM. VRK., Dosya 25, Gömlek 55.

Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İştişare Odası Belgeleri

BOA,Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İştişare Odası BelgeleriDosya 30, Gömlek 1.

II-Süreli Yayınlar

Dönemin Amerikan Gazeteleri ve Dergileri

Eyalet Gazeteleri ve Dergiler:

Arizona Republican

Alexandria Gazette

The Abbeville Press and Banner

AlbuquerQue Morning Journal

The Bryan Daily Eagle and Pilot

The Bottineau Courant

The Bemidji Pioneer

The Benington Evening Banner

Bismarck Daily Tribune

Boston Journal

The Brattleboro Daily Reformer

Beaver Press

The Barre Daily Times

Carbon County News

Cheyenne Record

Carson City Daily Appeal

The Citizen

The Cairo Bulletin

The Cordova Daily Times

The Daytona Daily News

The Day Book

Davis County Clipper

The Duchenes Record

Daily Banner

The Daily Ardmoreite

The Daily Missoulain

The Democratic Banner

The Daily Alaskan

Eastern Utah Advocate

The Ekalaka Eagla

The Evening World

The Evening Times- Republican

Evening Star

The Eureka Sentinel

Evening Public Legder

The Ephraim Enterprise

Emery County Progress

East Oregonian

Evening Capital News

The Evening Times-Republican

El Paso Herald

The Evening Sun

The Farmer and Mechanic

Forest City Press

The Forest Republican

Fergus County Democrat

The Fargo Forum and Daily Republican

The Garden Island

The Grenada Sentinel

Gunnison Gazette

Goodwin's Weekly

The Greenville Journal

The Grand Forks Daily Herald

Honolulu Star-Bulletin

Hot Springs Weekly Star

The Hattiesburg News

Harrisburg Telegraph

Juab County Times

Keota News

Lehi Banner

The Logan Republican

Las Vegas Optic

The Lakeland Evening Telegram

Laclede Blade

The Manitowoc Pilot

The Mitchell Capital

The Middle Town Transcript

Mt. Pleasant Pyramid

Milliard County Progress Review

Medford Mail Tribune

The Maui News

The Madison Daily Leader

Montpelier Examiner

Norwich Bulletin

New York Journal

News Advocate

The New York Herald

New York Tribune

New York Sun

The Oakes Times

The Ogden Daily Standard

The Oklahoma City Times

The Ogden Standard

The Ocala Evening Star

Perth Amboy Evening News

The Pensacola Journal

Parowan Times

Philip Weekly Reiew and Bad River News

Rock Island Argus

The Red Cloud Chief

Sunday Capital News

The Sunday Star

South Bend News-Times

The Salt Lake Herald Republican

The Salt Lake Tribune

Salt Lake Telegram

Shout Bend News- Times

The Seattle Star

The Seward Gateway

The Sentinel Record

Ottumwa Tri-Weekly Courier

The Ocala Evening Star

The Ordway New Era

The Times Dispatch

Tooele Transcript Bulletin

The Valdez Daily Prospector

Washington County News

The Washington Times

The Watchman and Southron

The Washington Herald

Wauwatosa News

Yorkville Enquirer

<u>World War History: Daily Records and Comments as Appeared in American and Foreign Newspapers, 1914-1926 Kataloğunda Yer Alan Eyalet Gazeteler ve Dergiler:</u>

Altoona. Penn. Times

Boston Journal

Boston Traveler

Dayton. Ohio. News

Milwaukee. Wis. News

New York American

New York Commercial

Philadelhia Inquirer

Pittsburg PA. Post

The Sun

St. Louis, Mo. Star

The World

<u>Dönemin Osmanlı Gazete ve Dergileri</u>

Servet-i Fünun
Tanin
Ahenk
İkdam
Sabah

<u>Cumhuriyet Dönemi Gazete ve Dergileri</u>

Akşam

III. Kitaplar

AKBAY, Cemal, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askerî Hazırlıkları ile Harbe Girişi**,Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2014.

AVŞAR, Servet, **Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası**, Kim Yayınları, İstanbul, 2004.

ASLAN, Kemal, **Değişen Teknolojiler ve Habercilikte İstihbarat**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2008.

ATABEY, Figen, **Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.

AKSAKAL, Mustafa, **Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi?**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, 2.b., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.

__________________, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, 14.b., Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.

AKŞİN, Sina**, Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, 3.b. İmge Kitabevi, İstanbul, 2001.

AHMED,Cemal Paşa, **Hatıralar İttihat ve Terakki I. Dünya Savaşı Anıları Cemal Paşa Bahriye Nazırı ve 4. Ordu Komutanı**,4.b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

ARIKOĞLU, Damar, **Hâtırlarım**, Tan Gazetesi Matbaası, İstanbul, 1961.

AVCI, Cenk, **Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009.

Amerika Tarihinin Ana Hatları, Birleşik Amerika Devletleri Dışişleri Bakanlığı, İktisadi İş Birliği İdaresi Ankara Türkiye Özel Misyonu Yayını, Ankara, 1965.

BEŞİKÇİ, Mehmet, **Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

BİRGEN, Muhittin, **İttihat ve Terakki'de On Sene, İttihat ve Terakki Neydi?**, C.I, Haz. Zeki Arıkan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.

Birinci Dünya Harbi Türk Hava Harekâtı, C. IX, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1969.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (Haziran 1914 – 25 Nisan 1915), C.V, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2012.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (25 Nisan 1915- 04 Haziran 1915), C.V, II. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2012.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (4Haziran 1915-09 Ocak 1916), C.V, III. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2012.

Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi, C. V, III. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1980.

Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914-Nisan 1915), C. V, I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Çanakkale Cephesi, 25 Nisan 1915 Arıburnu Çıkarması, 27'nci Piyade Alayının Karşı Taarruzu; 19'ncu Tümenin Bu Karşı Taarruzu Desteklemesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1976.

Birinci Dünya Savaşı Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914 – 1916),**(Genişletilmiş Baskı)**, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2014.

BRİNKLEY, Alan **American History, A Survey**, 11.b., McGrwa-Hill Higher Education, New York, 2003.

BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılabı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı, Savaşın Başından 1914-1915 Kışına kadar**, C. III, Kısım:1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983.

BARTLETT, Ellis Ashmead, **Çanakkale Gerçeği**, 3.b., Haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.

BAYRAK, M. Orhan, **Çanakkale Savaşları**, Bir Harf Yayınları, İstanbul, 2004.

BEAUD, Michel, **Kapitalizmin Tarihi**, Çev. Fikret Başkaya, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003.

BENSON, E.F.,**Türklüğe Nefret Kitabı, Hilal ve Demir Haç**, 3.b., Çev. Mert Akçanbaş, Destek Yayınevi, İstanbul, 2011.

CASSAR, George H.,**Çanakkale ve Fransızlar**, Çev. Reşat Dalay, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1974.

CEMİL, Conk Paşa, "Çanakkale Seferi'', **Çanakkale Hatıraları,**C. II, Armaya Yayınları, Haz: Metin Martı, İstanbul 2002.

CAMES, Mark C.- GARRATY, John A.,**The American Nation, A History of the United States**,11.b., Longman, New York, 2003.

ÇALIŞLAR, İzzettin Çalışlar- TUFAN, Mesut Yaşar, **Yüzyıl Sonra Savaşan Çizgiler, Karikatür ve Kartpostallarla Birinci Dünya Savaşı,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.b., İstanbul, 2018.

Çanakkale Deniz Savaşları 1915, 2.b., Çanakkale Boğaz Komutanlığı, İstanbul, 2008.

DOĞAN, Nuri, **Cumhuriyet Öncesi Türk Amerikan Ticaret Anlaşmaları**, Turan Yayıncılık, İstanbul,1996.

DOMERGUE, Gabriel, **Bir Savaş Muhabirinin Kaleminden, Çanakkale Yolunda, Balkanlar'dan Çanakkale'ye Osmanlı'nın Dramatik Günler**i, Çev. Ömer Faruk Turan, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2007.

Denizlerde Yenilmediler, Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

DAVER, Bülent, **I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasal Hayat ve Siyasal Partiler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.

ELMACI, Mehmet Emin, **İttihat ve Terakki ve Kapitülasyonlar**, Homer Kitabevi, İstanbul, 2005.

ELDEM, Vedat, **Harp ve Müterake Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

ENGİN, Vahdettin –ALBYRAK, Muzaffer, **Tarihin Akışını Değiştiren Savaş, Çanakkale 1915**, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2016.

ERDEN, Ali Fuad, **Birinci Dünya Harbinde Suriye Hatıraları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.

ERAT Muhammet- SÖNMEZ Cahide Sınmaz- SÖNMEZ Ali, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2013.

ESENKAYA, Ahmet, **Sıhhiye 1915 Yüzyıl Önce,** Medyatr Yayıncılık, İstanbul, 2015.

EVANS, Laurance, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003.

EMERY, Edwin, **The Press and America, An Interpretative History of Journalism**2.b., Prentice- Hall International, London, 1962.

ERTUĞ, Hasan Refik, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, C.I, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1970.

ERİCKSON, Edward J.,**I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu, Çanakkale, Kutül'-Amare, Gazze ve Megiddo Muharebeleri,** Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

EWING, William, **Gelibolu'dan Bağdat'a, Bir İngiliz Ordu Rahibinin Gözüyle Birinci Dünya Savaşı**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

FORREST, Michael, **Çanakkale Boğaz Savunması, Şahin Toplardan Savaş Gemilerine**, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017,

GENCER, Mustafa, **Jöntürk Modernizmi ve ''Alman Ruhu'' 1908-1918 Dönemi Türk-Alman İlişkileri ve Eğitim**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

GÜLERYÜZ, Ahmet, **Yavuz ve Midilli**, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2007.

GÖRGÜLÜ, İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu, 1912-1922, Balkan-I. Dünya ve İstiklal Harbi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.

GÜLBOY, Burak, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2004.

HAMİLTON, Ian, **Gelibolu Günlüğü**, Çev. Osman Öndeş, Hürriyet Yayınları, İstanbul,1972.

HERSİNG, Otto, **Çanakkale Denizaltı Savaşı**, Çev. Bülent Erdemoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

HEATON, Hearbert, **Avrupa İktisat Tarihi**, C.II, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Osman Aydoğuş, Teori Yayınları, Ankara, 1985.

HALLSELL, Grace, **Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak**, Çev. Mustafa Acar- Hüsnü Özmen, Kim Yayınları, Ankara, 2002.

HART, Basil Liddell, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi**, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

HATEMİ, Nilüfer, **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, C. I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

ILGAR, İhsan- UĞURLU, Nurer, **Esat Paşa'nın Çanakkale Savaşı Hatıraları**, 2.b., Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

JR. Quentin R. Skrabec, **The 100 Most Important American Financal Crises, An Encyclopedia of the Lowest Points in American Economic History**, Greenwood, England, 2015.

KOLOĞLU, Orhan, **Havas-Reuter'den Anadolu Ajansına**, ÇGD Yayınları, Ankara, 1994.

KELEŞYILMAZ, Vahdet, **Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

KABACALI, Alpay, **Talat Paşa'nın Anıları**, 6.b., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

KENT, Marian, Osmanlı **İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.

KULA, Onur Bilge, **Avrupa Kimliği ve Türkiye**, Büke Kitapları, İstanbul, 2006.

__________________, **Batı Düşününde Türk ve İslam İmgesi**, Büke Yayınları, İstanbul, 2002.

KÖHNEN, Gerhard, **Dünya Ekonomi Tarihi**, Çev. Tunay Akoğlu, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1965.

KÖROĞLU, Erol, **Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), Propagandadan Milli Kimlik İnşası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

KARACA, Mustafa, **Bir Ulusun Yaşam Savaşı, Çanakkale**, Nokta Kitap, İstanbul, 2008.

KARABEKİR, Kâzım, **I. Dünya Savaşı Anıları Cihan Harbine Neden Girdik? Cihan Harbine Nasıl Girdik? Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik: Irak Cephesi Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu Sarıkamış, Kars ve Ötesi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918) Dördüncü Bölüm Birinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nın Çıkması ve Osmanlı İmparatorluğu**, C. IX,Ankara, 1996.

____________________,**Osmanlı Tarihi İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918) Dördüncü Bölüm Birinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nın Çıkması ve Osmanlı İmparatorluğu**, C. IX, Türk Tarih Kurumları Yayınları, Ankara, 1996.

KON, Kadir, **Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi**, Küre Yayınları, İstanbul, 2013.

KURTOĞLU, Fevzi, **Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale'de Türk Donanması**, Haz.Fevzi, Ali Fuat Örenç- DÜZCÜ, Levent Düzcü, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2015.

MCMEEKIN, Sean, **I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü**,Yapı Kredi Yayınları, Çev. Nurettin Elhüseyni,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.

MARGENTHAU, Henry, **Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü**, Çev. Atilla Tuygan, Belge Yayınları, İstanbul, 2005.

MICHAEL, Forrest, **Çanakkale Boğaz Savunması, Şahin Toplardan Savaş Gemilerine**, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.

NIKOLAY, W. Walther, **Birinci Dünya Harbinde Alman Gizli Servisi**, Çev. Emrullah Tekin, Kamer Yayınları, İstanbul, 1998.

OGLANDER, C.F. Aspinall, **Büyük Harbin Tarihi, Çanakkale Gelibolu Harekâtı**, C.II, 2.b., Haz. Metin Martı, Arma Yayınları, İstanbul, 2005.

ORTAYLI, İlber, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu,**11.b., Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

ORAL, Haluk- PEDERSEN, Peter- THOMPSON, Julian, **Çanakkale 25 Nisan 1915-9 Ocak 1916**, Çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

OTAY, Oğuz, **Mesudiye Zırhlısı, Osmanlı'nın Son 40 Yılının Tanığı (1874-1914), Efendi Kaptan Kurtar Bizi,** Denizler Kitapevi, İstanbul, 2005.

ÖZKAN, Ali Rafet, **Kıyamet Tarikatları (Yeni Dini Hareketler)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire BaşkanlığıYayın No:130, İstanbul, 2013.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:73, Ankara, 2005.

ÖZDEMİR, Bülent – MUTAF, Abdülmecit, **Çanakkale Muharebatı, Cihan Harbinde Osmanlı Harekât-ı Tarihçesi,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.

ULUBELEN, Erol, **Çanakkale Muharebesi, The Story Of The Great War New-York.1916**, Aykaç Kitapevi, İstanbul, 1967.

PICKTHALL, William M., **Harpte Türklerle Birlikte**, Çev. Kemalletin Yiğiter, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2009.

RENOUVIN, Pierre, **Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918**, Çev. Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

__________________, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)**, C.I, Çev. Adnan Cemgil, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1969.

ROUX, Charles F.,**Bir Fransız Subayının Günlüğünden Çanakkale Savaşları'nın Perde Arkası, Çanakkale'de Ne Oldu?** Haz. Burhan Sayılır, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007.

RUDENNO, Victor, **Gelibolu, Denizden Saldırı**, Çev. Dilek Cenkçiler, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009.

RÜSTEM, Ahmet, **Cihan Harbi ve Türk Ermeni Meselesi**, 2.b., Çev. Cengiz aydın, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2005.

SABİS, Ali İhsan, **Birinci Dünya Harbi, Birinci Dünya Harbi'nden Evvelki Hadiseler, Harbin Zuhuru ve Seferberlik İlanı, Harbe Nasıl Sürüklendik**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1991.

SARAÇOĞLU, Ahmet Cemaleddin, **Çanakkale Zaferi 181 Mart 1915, Düşman Geliyor,** Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

Sarıkamış Harekâtı (12-24 Aralık), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1990.

SEDAT, Mirliva, **Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı'nda Türk Zaferi**, Haz. Mehmet Köçer, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007.

STEEL Nigel – HART Peter, **Gelibolu Yenilginin Destanı**, 3.b., Çev. Mehmet Harmancı, Epilson Yayınclık, İstanbul, 2005.

SAYILIR, Burhan, **Türk Kurmay Subayların Gözüyle Çanakkale Savaşı**, Salyangoz Yayınları, İstanbul, 2006.

SİLVERMAN, Alvin, **The American Newspaper**, Western Priting And Lithographing Company, Maryland, 1964.

SELAHATTİN, Mehmet**, İttihad ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim**, İnkılab Basım Yayım, İstanbul, 1989.

SELAHATTİN, Mehmet, **Bildiklerim Muhalif Hatıralar**, Vadi Yayınları, Ankara 2006.

SANDERS, Liman Von, **Türkiye'de Beş Yıl**, 2.Baskı, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

ŞAFAK, Nurdan, **Osmanlı-Amerikan İlişkiler**i, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003.

ŞAKUL, Kahraman, **Cihan Harbi'nde Gelibolu ve Mirası**, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul, 2016.

TAŞ, Oğuzhan, **Gazetecilik Etiğinin Mesleki Sınırları, Profesyonellik, Piyasa ve Sorumluluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

TOKER, Hülya, **Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi (15'inci Kolordunun Harekâtı)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2016.

________________,TOKER, Mustafa, **Çanakkale Muharebeleri Kronolojisi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2015.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, C. X, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1985.

TOPRAK, Zafer, **Türkiye'de Ekonomi ve Toplum (1908-1950) İttihat-Terakki ve Devletçilik**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

_________________, **Türkiye'de ''Milli İktisat'' "1908-1918**, Yurt Yayınları, Ankara, 1982.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1, Haz. Cemal Avcı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.

TUNÇOKU, Mete, **Çanakkale 1915 Buzdağının Altı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2002.

TUNÇAY, Mete, Cihat **ve Tehcir, 1915-1916 Yazıları**, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1991.

TUNCER, Hüner, **Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti'nin Sonu**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2016.

__________________, **Kırım Savaş ve Diplomasi (1853-1856)**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2015.

ÖZBAY, İskender – TÜRKMEN, Zekeriya – ÜNALP, Rezzan – ÇALIŞKAN, Ahmet, **Harp Tarihi Gezileri-II (Çanakkale-Gelibolu)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2010.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, **Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

ÜLMAN, A. Haluk, **Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş**, 3.b., İmge Kitabevi, İstanbul, 2002.

WINTER, Jay- PARKER, Geoffrey- R. HABECK, Mary, **I. Dünya Savaşı ve 20.Yüzyıl**, Çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.

YILMAZ, Fikret, **Gelibolu Mektupları (1912-1915)**, Başakşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.

YILMAZ, Şuhnaz, **Turkish-American Relations, 1800-1952, Between the Stars, Strips and the Crescent**, Routledge, New York, 2015.

YERASİMOS, Stefanos, **İstanbul 1914-1923**, 2.b., İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

YearBook of the United States Department of Agriculture 1917, Washington Government Printing Office 1918.

ZURCHER, Erik Jan, **Savaş, Devrim ve Ulusallaşma, Türk Tarihinde Geçiş Dönemi: 1908-1928**, Çev. Ergun Aydınoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

IV. Makele, Bildiriler ve Kitap Alıntıları

ATABAY, Mithat, ‘‘Osmanlı Hizmetinde Breslau (Midilli) Kruvazörü’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.s. 117-129.

ATABEY, Figen, ‘‘İtilaf Kuvvetleri'nin Gelibolu Yarımadası'na Çıkarma Harekâtı (25 Nisan 1915)’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 18, (Bahar 2015), s.s.249-270.

ATABEY, Figen, ‘‘Çanakkale Muharebeleri Süresince Marmara'da Deniz Nakliyatı’’**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.73, (Mart 2009), s.s. 181-207.

ARSLAN, Ozan, ‘‘I. Dünya Savaşı Başında Kapitülasyonların İttihad ve Terakki Yönetimi Tarafından Kaldırılması ve Bu Gelişme Karşısında Büyük Güçlerin Tepkileri’’ **Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi**, S.1, (2008), s.s. 261-278.

ALKAN, Necmettin, *‘‘Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi’’*, **Uluslararası Sempozyum, 1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak 20-21 Kasım 2014, Sempozyum Bildirileri**, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2015, s.s.157-178.

ARSLAN, Mehmet, ‘‘Birinci Dünya Harbi’nde Çanakkale Cephesine Asker Alım İşlemleri ve Askerlerin Cepheye İntikalleri’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.s.219-248.

BAKACAK, Alper, ‘‘I. Dünya Savaşı’nda İzmir Bombardımanı (5-9 Mart 1915)’’, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.XIX (Özel Sayı, 2019), s.s. 5-27.

ÇOLAK, Filiz, ‘‘İzmir Limanı Ticaretinde Amerika Birleşik Devletleri’nin Yeri ve Önemi’’, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Eylül 2007 Ankara 38. ICANAS 10.15.2007, Uluslararası ilişkiler Bildiriler**, C. II, Ankara, 2011, s.s.531-546.

ÇOBAN, Bekir Zakir, ‘‘Türkler’in Dini’nden Hilal’in Gölgesi’ne veya Kibirden Korkuya: 1896 ve 1995 Amerikası’ndan İki Farklı İslam Algısı’’, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahyat Fakültesi Dergisi**, S. 27 (2008), İzmir, s.s.91-106.

DANACIOĞLU, Esra, ‘‘Osmanlı İmparatorluğunda Board Okulları ve Ermeniler’’, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.9-10, (2000), s.s.131-145.

ELMACI, Mehmet Emin, ‘‘Çanakkale Savaşları Sürecinde İttihat Terakki Partisi’nin Milli İktisat Politikası’’, **Çanakkale Tarihi III**, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.s. 1815-1827.

ERAT, Muhammet, “Çanakkale Savaşı’nda Türk Ordusunun İaşe Problemi”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 1, (Bahar 2003), s.s.114-133.

‘‘Exports From The United States Before and After The Outbreak Of The War’’, Federal **Reserve Bulletin**, United States, (October 1919), s.s.952-957.

ESENKAYA, Ahmet, “Çanakkale Cephesi’nde İdari Faaliyetler ve Lojistik Hizmetleri’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 17, (Güz 2014), s.s.45-83.

GÖZCÜ, Alev, ‘‘I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti’nin Gündelik Hayatından Kesitler’’, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.XVI, S.32, (Bahar 2016), s.s. 133-169.

GÜLEÇ, Güleç, ‘‘Amerikalı Bir Gazeteci’nin Gözüyle Çanakkale Deniz ve Kara Savaşları: George Abel Schreiner ve Çanakkale Günlükleri’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (BAHAR 2015), s.s. 593-635.

GEMA Aparicio-VICENTE Pinilla, ‘‘International Trade in Wheat and Other Cereals and the Collapse of the First Wave of Globalization, 1900-38’’, **Cambridge University Press, Journal of Global History**, S.14, (2019), s.s.44-67.

HATİP, S. Murad, ‘‘Birinci Dünya Harbi Çanakkale Savaşları’na Genel Bakış ve Az Bilinenler, Çanakkale Savaşı Denizde mi Kazanıldı?’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.s.161-193.

JONATHAN, Schroden, **A Strait Comparison: Lessons Learned from the 1915 Dardanelles Campaign in the Context of a Strait of Hormuz Closure Event**, CNA, United Stated, 2011.

KURAN, Ercüment, ‘‘XIX. Yüzyılda Osmanlı Türklerinin Amerika’yı Tanıması’’, **500.Yılında Amerika Bidiriler Kitabı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994, s.s.39-44.

KARATAŞ, Murat, ‘‘Çanakkale Muharebelerinde Lağım Muharebeleri’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S. 6-7, (Bahar-Güz 2008), s.s. 43-60.

KARBİ, Bilge, ‘‘Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Osmanlı İmparatorluğu’na İktisadi-Askeri Nüfuzu (1914-1918)’’, **Hacettepe Üniversitesi, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi,** S.25, (Bahar 2017), s.s.117-154.

KARACAKAYA, Recep, ‘‘Çanakkale Savaşları’nın Amerikan Basınındaki Yansımaları’’, **Yeni Türkiye Dergisi Çanakkale Özel Sayısı**, S. 65, (Güz 2015), s.s.1357-1362.

KASALAK, Kadir, ‘‘Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı ABD İlişkileri’’, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** S.55, (Güz 2014), s.s. 108-124.

KAYAPINAR, Selda, ‘‘1830 Osmanlı-ABD Ricaret Antlaşması Öncesi Amerika’nın Diplomasi Girişimleri’’, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.51, (Güz 2017), s.s. 39-56.

KÖRPE, Reyhan, ‘‘Türk Ordusunun Çanakkale Kara Savaşlarında Kullandığı Silahlar ve Savaş Malzemeleri Üzerine Bir Değerlendirme’’ **Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı**, Ceylan Alpaslan, Ed. Berikan Yayınevi, Ankara, 2017, s.s. 669-707.

KUZGUN, Meral- GÜHER, Ebru, ‘‘Amerikalı Misyonerlerin Anadolu Yardım Faaliyetleri Çerçevesinde Sağlık Misyonu’’, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish**, S.10/9, (YAZ 2015), s.s. 505-534.

KARACA, Niyazi, ‘‘Birinci Dünya Savaşı’na Giden Yolda Kara El Grubu ve Franz Ferdinand’a Suikast’’, **100.Yılında 1.Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Kasım 2014 Budapeşte**, Atatürk Araştırma Merkezi Merkezi Yayınları, Ankara 2015, s.s.91-108.

MEHMETEFENDİOĞLU, Ahmet, ARSLAN, Ozan, ‘‘Fransız Arşiv Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı Başlangıcında Çanakkale Boğazı Önlerinde Goeben ve Breslau’’, **Çanakkale Savaşı ve Tarihi I**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.s. 25-37.

SAYILIR, Burhan, ‘‘Çanakkale Savaşları’nda Yer Alan İtilâf Askerlerinin Dini-Etnik Yapısı ve Sahip Oldukları Türk İmajı’’, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi**, C.18, S.18, (2014), Ankara, 2004, s.s. 291-299.

OKUR, Mehmet, KUL Hazel, ‘‘Çanakkale Savaşı’nın ABD Basınına Yansıması’’, **100.Yılında Çanakkale Savaşları Uluslararsı Kongresi 21-24 Mayıs 2015 Çanakkale**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s.s. 551-586.

ORTAYLI, İlber, ‘‘Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler’’, **Amme İdaresi Dergisi**, C. XIV, S.3, (1981), s.s. 87-96.

ÖNDER, Nuray, ‘‘Amerika Birleşik Devletleri ve Birinci Dünya Savaşı’’, **Dokuz Eylül Üniversitesi ve Buca Belediyesi 2. Uluslararsı Tarih Sempozyumu İzmir, 100.yılında Birinci Dünya Savaşı 16-18 Ekim 2014 Bildiriler Kitabı,** İzmir, 2014, s.s.687-692.

ÖZÇELİK, Mevlit, ‘‘Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı: Sırplar ve Hırvatlar Arasındaki Sorunlar ve Krallığın Yıkılışı (1918-1929)’’, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** S.6, (2018), s.s. 19-53.

ÖZÇELİK, Mücahit, ‘‘İtilaf Devletlerinin Çanakkale’yi Tahliyesinin Türk Basınına Yansımaları’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk yıllığı**, S. 18, (Bahar 2015), s.s.447-464.

TUNA, Ozan, *‘‘*Amiral Souchon’un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarının Bombalanması*’’*, **OTAM**, S.36, (Güz 2104), s.s. 201-227.

TAŞKIN, Faruk, ‘‘Amerikan Board Misyonerlerinin Türkiye’deki Sağlık Faaliyetleri’’, **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, S.6/2, (2017), s.s.149-176.

TAŞKIRAN, Cemallettin, ‘‘18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı’’, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S.73, (Mart 2009), s.s. 25-38.

ÜREKLİ, Fatma, ‘‘Feleaketlerin Gölgesinde Osmanlı-Amerikan Yardımlaşmaları’’, **Yedikıta** Dergisi, S.32, (Nisan 2011), s.s.51-57.

ÜNALP, F. Rezzan, ‘‘Çanakkale Muharebeleri ve Mustafa Kemal’’, **Çanakkale Araştırmaları Türk yıllığı**, S. 18, (Bahar 2015), s. s. 37-64.

YEŞİLBURSA, Behçet Kemal – BOLAT, İpek, ‘‘The New York Times Gazetesi’ne Göre Çanakkale Deniz Savaşları’’, **Yeni Türkiye Dergisi, Çanakkale Özel Sayısı**, S. 65, (GÜZ 2015), s.s.401-414.

YETİŞGİN, Mehmet, ‘‘Çanakkale Savaşları: Nedenleri, Sorumlusu ve Önemine Dair Yaklaşımlar’’,**Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, S.18, (Bahar 2015), s.s.1-35.

YANARDAĞ, Ayşe, ‘‘Birinci Dünya Savaşı’nın Başlangıcında Türk-Amerikan İlişkilerinin Basına Yansıması’’, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi,** S.59, (GÜZ 2016), s.s. 237-261.

V. Tezler

AKUŞ, Çağlar, ‘‘İstanbul Gazetelerinde Sedan Muharebesi (1-2 Eylül 1870)’’, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Manisa, 2019.

A. DILL, William, ‘‘Growth of Newspapers in the United States’’, **Department of Journalism and the faculty of the Graduate School of the University of Kansas, (Yüksek Lisans Tezi)**, Kansas, 1928.

BABÜROĞLU, Naim, ‘‘Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı ve Alman Komutanlarının Askerî Planları ve Alınan Sonuçlar’’, **Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi),** Konya, 2016.

ESENKAL, Ebru, ‘‘Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar’’, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Edirne, 2007.

KESKİN, Özgür, ‘‘Çanakkale Muharebeleri’nde Türk Ordusunun Lojistik Faaliyetleri’’, **Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Malzeme Tedarik ve Lojistik Yönetimi Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2007.

KANDAŞ, Abdullah Burak, ‘‘Çanakkale Savaşları’nda İtilâf Donanması’na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı)’’, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**, Çanakkale, 2015.

KOÇ, Naci, ‘‘İngilizlerin Gözüyle Çanakkale Savaşları’’ **İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2005.

KARL, Wilhelm Augustus Darr, ‘‘The Ottoman Navy 1900-1918’’, **B.A. University Of Louisville, (Yüksek Lisans Tezi)**, Louisville,1992.

MORDOĞAN, Cavidan, ‘‘Türk-Amerikan İlişkilerinde Kriz Diplomasisi’’, **Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010.

TOKGÖZ, Ahmet, ‘‘Çanakkale Savaşları ile Normandiya Çıkarması’nın Uluslararsı Politika Açısından Karşılaştırılmalı Tahlili’’, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Çanakkale, 2011.

VI. İnternet Kaynakları

Burhan Sayılır, ‘‘*Çanakkale Savaşı’nın İstatiksel Analizi*’’https://www.canakkalesehitliktururehberi.com/FileUpload/ks799067/File/canakkale_savasinin_istatistiksel_analizi.pdf (Erişim tarihi:09/05/2020)

Andrew C.A. Jampoler, The Guns of August and the 1914 European Cruise of USS Tennessee (ACR-10) http://jampoler.com/wp-content/uploads/2015/09/The-Guns-of-August-1914-and-the-Cruise-of-the-Armored-Cruiser-USS-Tennessee.pdf (Erişim tarihi:10/05/2020)

EKLER

EK-1

THE WEATHER

THE DAILY MISSOULIAN

THE CZAR

VOL. XLI. NO. 85. MISSOULA, MONTANA, WEDNESDAY MORNING, JULY 29, 1914. PRICE FIVE CENTS

EUROPE'S ANCIENT BATTLE GROUND RUMBLES ANEW

Upon Russia Now Depends the Extent of the Imminent Struggle

TWO HUNDRED THOUSAND DOLLARS

CONGRESS AGREES UPON AN IMMEDIATE, UNCONDITIONAL APPROPRIATION.

FOR IRRIGATION SYSTEM

ANCIENT HOSTILITY PROMPTS THIS WARFARE

For Centuries Austria-Hungary Has Been a Battle Ground and for the Last Hundred Years the Grudge Against Servia Has Been Smouldering, Ready to Burst Into the Flame of Open War.

MOSTAR, WHERE HUNDREDS OF SERBS HAVE BEEN KILLED SINCE ASSASSINATION OF CROWN PRINCE; AUSTRIAN SOLDIERS.

BOURSE SHUT MARKETS UPSET

Hope Gone of Averting War Austria Makes Declaration All Europe May Be Involved

London, July 28—The Austro-Hungarian government declared war against Servia today by a manifesto which is one of the briefest of history's momentous documents. Germany paved the way for this declaration by announcing her rejection of the British proposal to bring four powers together in conference for mediation. Germany explained that her ally could not be expected to submit her acts to a European council, as if she were one of the Balkan states.

This announcement preceded the declaration of war by only two hours and gave an exhibition of the perfectly harmonious working of the partnership between the two nations which stood firmly together through the Bosnian crisis of 1909.

The center of interest has shifted sharply to St. Petersburg, which holds the decision whether a European war which probably would shift the balance of power, if not rearrange the entire map of Europe, is to break out. Negotiations are afoot there between the Russian foreign minister, Sergius Sazanoff, and the Austrian ambassador, which are designed to "localize" the conflict.

The nature and progress of these conversations are wrapped in the thickest mystery, but they are the last plank the neutral powers are clinging to in the face of a storm which may wash all under.

There is no doubt in British minds that Austria had fully resolved to utilize the provocation afforded by the Sarayevo murders to wipe the slate clean of all accounts against Servia and served an ultimatum on her which was designed to have no result save war.

The next news expected is the occupation of Belgrade and even now it may be an accomplished fact. Reports of small encounters along the frontier have been permitted to pass the censor, but military experts here believe mobilization has already been affected and that a thoroughly planned campaign is well under way.

There is absolutely no enthusiasm in England for this particular war, yet there is a general relief that her obligations to her partners in the triple entente, as well as her interests as a great European power, will force her to support Russia and France in any steps they may take.

Austria Is Roused To Fanatic Ardor

"Avrupa'nın Antik Savaş Bölgesi Yeniden Canlanıyor"[951]

951**The Daily Missoulian**, 28 Temmuz 1914.

EK-2

EIGHT PARTS
INCLUDING
Star's Sunday Magazine
And Colored Comic Section

The Sunday Star.

No. 487.—No. 19,667. WASHINGTON, D. C., SUNDAY MORNING, AUGUST 2, 1914. FIVE CENTS.

GERMANY DECLARES WAR; FRANCE MOBILIZES HER ARMY; ENGLAND HOPES TO AVOID CONFLICT, BUT MAKES READY

RATE INCREASES GRANTED BY I. C. C. TO SOME ROADS

Railways West of Pittsburgh to the Mississippi Profit by Divided Decision.

FIVE PER CENT ALLOWED ON MOST FREIGHT TARIFFS

Lines in East Must Be Content With Present Revenues.

MANY REFORMS ADVOCATED

Denied That Carriers Face "Crisis." Advocates Abandonment of Free Service—Suggests Increased Passenger Fares.

U. S. ASKED TO ACT FOR FOUR POWERS DURING WARFARE

To Handle Diplomatic Affairs of Possible European Combatants.

AMERICAN DIPLOMATS RECEIVE INSTRUCTIONS

President Wilson Disinclined to Take Steps Looking Toward Mediation.

HOLDS MANY CONFERENCES

With Secretary Bryan He Studies Mass of Dispatches—Plans Laid to Guard Financial Situation in This Country.

PEACE EFFORTS OF DIPLOMATS ARE VAIN WHEN KAISER CASTS GAUNTLET TO RUSSIAN CZAR

Order for French Mobilization Is Answer of Paris Government to Imperious Demand From Berlin Cabinet for Explanation.

MILLIONS OF MEN RESPOND TO CALL FOR THE WORLD'S GREATEST CONFLICT

Americans and Other Foreigners in Panic to Get Out of Belligerent Countries Before Fighting Actually Begins—Italy Resolved to Keep Out.

LONDON, August 1.—Events in the European crisis developed today with startling rapidity. The German ultimatum to Russia, demanding that Russia cease the mobilization of her army, expired at noon, and at 5:15 o'clock in the afternoon the German emperor signed a mobilization order.

At 7:30 o'clock the German ambassador at St. Petersburg, Count von Pourtales, delivered a declaration of war, in the name of his government, to the Russian government, and the entire staff of the embassy

EUROPE AT LAST FACES CONFLICT

"Almanya Savaş İlan Etti; Fransa Ordusunu Seferber Etti, İngiltere Çatışmadan Kaçınmayı Umuyor Ancak Hazır"[952]

[952]**The Sunday Star**, 2 Ağustos 1914.

EK-3

The Duchesne Record

DUCHESNE, UTAH, SATURDAY, JUNE 12, 1915. — OFFICIAL PAPER OF DUCHESNE COUNTY.

SHORT CALENDAR FOR SECOND TERM OF COURT

BRITISH COLONIALS OFF FOR DARDANELLES

DUCHESNE BANK TO ORGANIZE AT ONCE

Committee of Local Residents Will Request Charter From Bank Commissioner—Home and Eastern Capital to be Interested.

GOOD WATER FOR BLUMESA SECTION

New System Installed Provides Ample Supply for Residents

STRONGER THAN ANY WORDS

COUNTY SEAT WILL CELEBRATE

Citizens Decide to Have Appropriate Exercises for Nation's Birthday.

CITY AND COUNTY BONDS IN DEMAND

Denver Firm Representative Makes Arrangements to Buy Both Issues.

''*Yeniz Zelanda Süvari Birlikleri Çanakkale Yolunda*''[953]

[953]**The Duchesne Record**, 12 Haziran 1915.

EK-4

The Democratic Banner.

$1.50 PER YEAR — MT. VERNON, OHIO, TUESDAY, MARCH 9, 1915—No. 20 — ESTABLISHED 1838

TURKISH FORTS OUT OF SIGHT

Allied Fleet Employing Indirect Fire On Dardanelles

New Departure In Warfare—Presence Of Fourteen Inch Guns In A Turkish Fort A Surprise To The Anglo-French Warships—Attacks On Inner Forts Increase Uneasiness In Constantinople—German Military Officers Returning To Berlin

POUNDING FORTS

MAP OF CONSTANTINOPLE, OBJECTIVE OF ALLIES, FROM WHICH TURKS ARE FLEEING

ROCKEFELLER FOUNDATION TO AID CHINA'S CONDITIONS

FIRE ATTACKS EDISON PLANT

SEEKS TO PROMOTE TRADE RELATIONS

Wilson Fixes Date For Pan-American Financial Conference.

MAY GO TO EL PASO

DEFINITE ANSWER

Is Being Awaited From Gen. Carranza

Washington Takes No Step Toward Definite Action.

GRAVE SITUATION CONTINUES

“Türk Kaleleri Görüş Dışı”[954]

[954]**The Democratic Banner**, 9 Mart 1915.

EK-5

Weather Forecast: Fair Tonight and Monday

The Washington Times

SUNDAY EVENI[NG] EDITION

NUMBER 8488. WASHINGTON, SUNDAY EVENING, FEBRUARY 28, 1915. PRICE ONE CENT.

BROKER KILLS SELF IN BATH, HAD WORRIED OVER FINANCES

Aquila Reese Yeakle, Real Estate Operator, Found Unconscious in Water in Basement of Home.

Discovered by Wife and Daughter, Who Summon Physician and Emergency Ambulance, But to No Avail.

Aquila Reese Yeakle, a real estate operator of 3135 Highland place, Cleveland Park, drowned himself in the servants' bath in the basement of his home this morning.

Mr. Yeakle was found in the overflowing bathtub with his head beneath the water by his wife and daughter, Miss Vi... Yeakle, shortly after 8 o'clock.

Dr. William Earl Clark was summoned by telephone, and he tried restorative measures, while the ambulance from Emergency Hospital also was called. It was found Mr. Yeakle was dead.

For several weeks Mr. Yeakle, who was known throughout Cleveland Park for his cheery disposition, had been despondent, and for some time he had been suffering from melancholia.

DUE TO REVERSES.

Lid Goes on Tight In New York City

Report That Excise Deputies Are in Town—Closes Even All Side Doors.

TORN FROM BEDSIDE OF WIFE BY POLICE

Frank E. Ward, Father of New-Born Baby, Faces Bigamy Charge Here.

SALOON PROBERS MAKE INSPECTION

Senators Visit Places Alleged at Inquiry to Be Operating Without Legal Authority.

STEGLER STORY IS BLACKMAIL ATTEMPT, SAYS BERNSTORFF

German Ambassador Issues Statement Declaring That Charges Against Boy-Ed Are Too Fantastic to Discuss.

Has Communicated All Main Facts of Case to State Department. He Says—Matter Now Up to Courts.

Charges of Richard P. Stegler against German Naval Attache Boy-Ed are characterized as "an attempt at blackmail which failed," in a statement made by Count Von Bernstorff, the German ambassador.

Ambassador Von Bernstorff declared he had communicated to the State Department all the main facts of the Stegler charges so far as Naval Attache Boy-Ed is concerned.

Ambassador Bernstorff, in discussing the Stegler charges today said:

"I must refrain from dealing in any detail with all the false statements and fantastic allegations of Stegler and his wife which are multiplying from day to day and are of a pathological character.

"UP TO THE PUBLIC."

Editor of a Pro-German Paper Is Drawn Into the Boy-Ed Passport Scandal

DARDANELLES—CENTER OF WAR INTEREST

AGEAN SEA

SEA OF MARMORA

DARDANELLES

Above—European side of the Bosphorus ... to the Hellespont looking toward Constantinople. Below—Map, showing Dardanelles, through which allies are trying to reach Turkish capital.

MANY POSSES SEEK WOMAN'S ASSAILANT

Towns Near Chicago Organize Bands When Colored Man Chokes Aged Woman.

CLUBWOMEN LEAD IN MEMORIAL CAMPAIGN

DACIA TO GO BEFORE FRENCH PRIZE COURT

French Cruiser Stops American Ship in Channel and Escorts Her to Brest.

EFFORT TO END WAR ZONE IS DEFEATED

Allies' Retaliatory Measure Is Regarded as Bringing Negotiations to Abrupt Halt.

TURKS IN PANIC AS FORTS FALL; BRUSSA TO BE NEW CAPITAL

Demolishing Parties From Allies' Fleet Complete Destruction of Strongholds and Rout Moslems on Land.

New British Dreadnaught, Most Powerful Ship Afloat, Leads Vessels Smashing Way Through Dardanelles.

ATHENS, Feb. 28.—The Turkish cabinet is in a panic because of the destruction of the outer forts of the Dardanelles, according to a dispatch from Constantinople today.

It has been decided to transfer the capital to Brussa, Asia Minor.

Reports are prevalent in the Ottoman capital that unsuccessful attempts have been made to assassinate the Grand Vizier and the minister of the interior.

While twelve great battleships and a score of lesser war craft are pounding away at the inner forts, nearly a score of miles inside the straits, demolishing parties landed by the fleet, are completing the destruction of the Turkish works. Ottoman troops are being driven back and concealed guns wrecked. The allied marines assaulted the strongholds from the rear, while the battleships poured shot into them from the front.

The Russians are believed to be making progress in their attempt to force a passage to Constantinople through the Bosphorus.

England's Greatest Ship Demolishes Turk Fortifications

"Çanakkale Boğazı Savaşın İlgi Merkezi"[955]

[955]**The Washington Times**, 28 Şubat 1915.

EK-6

The Two Best Investments Ever Made by the United States—Alaska's Purchase and Government Built Railroad

1867 THE ALASKA CITIZEN 1915

VOL. VI. FAIRBANKS, ALASKA, MONDAY MORNING, OCTOBER 18, 1915. NO. 33

THIS IS BIRTHDAY OF TERRITORY OF ALASKA

Alaska, As Possession of the United States, is 48 Years Old Today—Fairbanks Has More Than Paid For It and Its Entire Care and Yet Cannot Get a Mail Service

Mitazed Girl Elopes Outside

Former Policeman Is Counterfeiter

Electricians Held On Arson Charge

ALLIES WITHDRAW FROM THE GALLIPOLI PENINSULA

Dardanelles Land Campaign Will Probably Be Abandoned—Troops Will Go to Assist Serbia—Australians Make Protest Against Such Action.

‘‘Müttefikler Gelibolu Yarımadası’ndan Geri Çekildi’’[956]

[956]**The Alaska Citizen**, 18 Ekim 1915.

EK-7

SECOND EDITION

MEDFORD MAIL TRIBUNE

WEATHER

MEDFORD, OREGON, WEDNESDAY, MARCH 3, 1915 NO. 294

ALLIED FLEET RESUMES ATTACK ON DARDANELLES

ASHLAND POLICE STAGE SCENE OF ROUGH HOUSE

SUBMARINE U-9, THE TIGER OF THE SEA, IS MISSING AND PROBABLY AT BOTTOM

FOURTH VENIRE DRAWN TO FILL MARTIN JURY

BEEKMAN WILL PROBATED TODAY FAMILY BEQUEATHED PROPERTY WHICH IS ESTIMATED WORTH HALF A MILLION

Dauntless Captain Leaves Behind Story Of Under Sea Raid

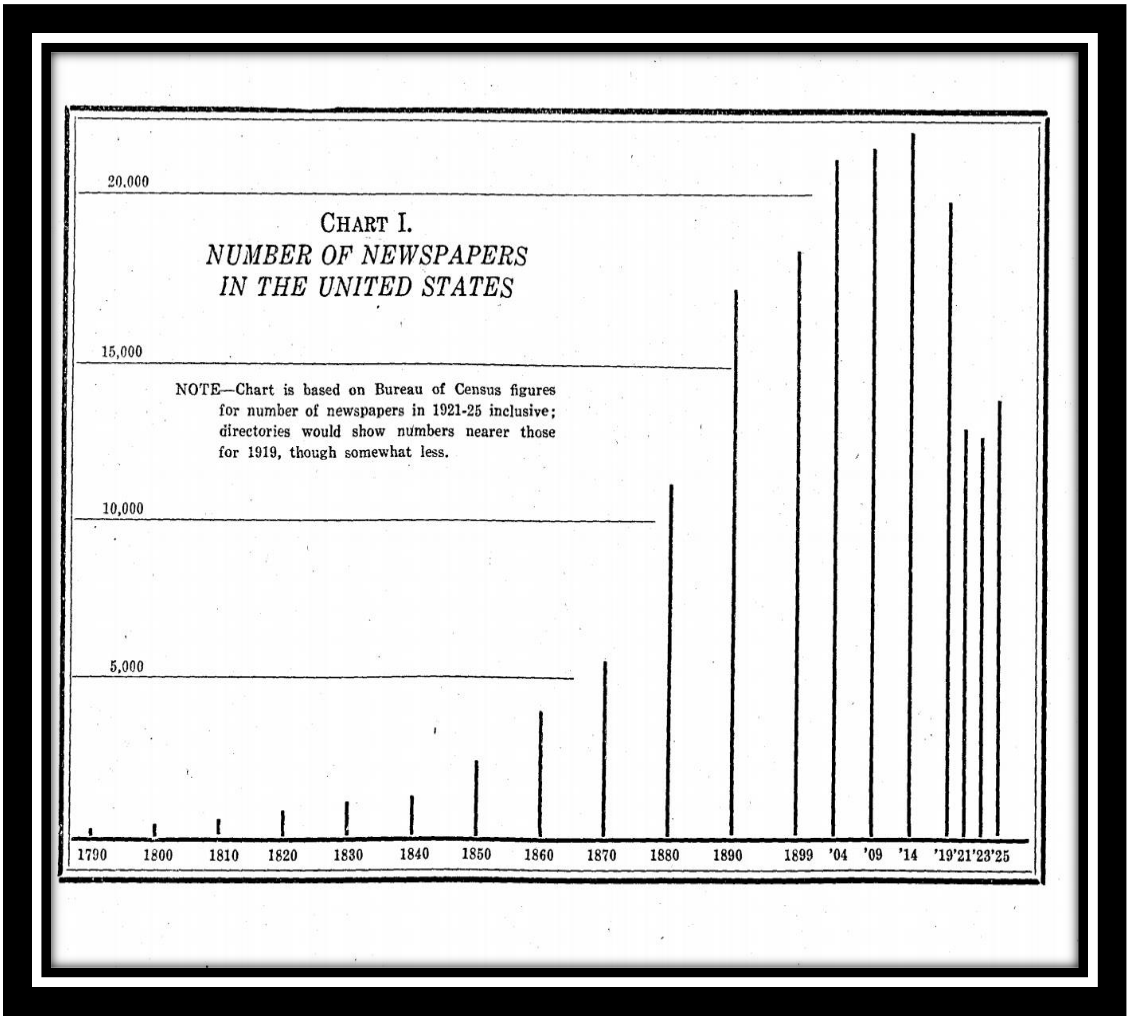
The kaiser's sea terror, Submarine U-9, is missing. She probably lies in a watery tomb in the bottom of the North sea.

‘‘Müttefik Donanması Yeniden Çanakkale Boğazı’na Saldırı Başlattı’’[957]

[957] **Medford Mail Trıbune**, 3 Mart 1915.

EK-8

1790-1925 YILLARI ARASINDA ABD'DE ÇIKARILAN GAZETE SAYISI[958]

958Dill, **a.g.t.**, s.13.

EK-9

ÇANAKKALE MUHAREBELERİ İLE İLGİLİ HABER YAPAN AMERİKANGAZETE VE DERGİLERİNİN BULUNDUKLARI EYALET VE ŞEHİRLER

Eyalet	**Şehir**	**Gazete/Dergi**	**Yayımlanma Tarihleri**
Utah	Ogden	The Ogden Daily Standard	1880-1920
Utah	Salt Lake	The Salt Lake Tribune	1890- Güncel
Utah	Salt Lake	Salt Lake Telegram	1902-1952
Utah	Logan	The Logan Republican	1902-1924
Illinois	Chicago	The Day Book	1911-1917
Hawaii	Kauai	The Garden Island	1902-Güncel
Montana	Ekalaka	The Ekalaka Eagla	1909-1920
Carolina	Raleigh	The Farmer and Mechanic	18??-19??
New Jersey	New York	The Evening World	1887-1931
Utah	Castle Dale	Emery County Progress	1900-1940
Utah	Carbon County	Carbon County News	1908-1915
Utah	Salt Lake	The Salt Lake HeraldRepublican	1870-1920
Colorado	Gunnison	Gunnison Gazette	1909-1919
Michigan	Mt. Pleasant	Mt. Pleasant Pyramid	1912-1950
Massachusetts	Boston	Boston Journal	1833-1917
Utah	Emphraim	The Ephraim	1891-1972

		Enterprise	
Texas	Myton	The Duchenes Record	1910-1967
Dakota	Gran Fork	The Grand Fork Daily Herald	1914-1916
Texas	Brazos	The Bryan Daily Eagle and Pilot	1909-1918
Ohio	Mount Vernon	The Democratic Banner	1898-192?
Hiçbir Eyalete Bağlı Değildir. Özerk	Washington	The Washington Times	1902-1939
New Jersey	Medford	Medford Mail Tribune	???-???
Utah	Beaver	Beaver Press	1908-2008
Utah	Utah	Eastern Utah Advocate	1897-1915
Utah	Salt Lake	Goodwin's Weekly	1902-Güncel
Indiana	South Bend	Shout Bend News-Times	1913-1938
Alaska	Valdez	The Valdez Daily Prospector	1905-1918
Dakota	Forest	Forest City Press	1883-1919
Carolina	Sumter	The Watchman and Southron	1881-1930
Dakota	Bottineau	The Bottineau Courant	1895-1929
New Mexico	Albuquer	Albuquer Que Morning Journal	1903-1926
Oklahoma	Oklahoma	The Oklahoma City Times	1908-1984
Oklahoma	Ardmore	The Daily Ardmoreite	1893-Güncel
Hawaii	Honolulu	Honolulu Star-Bulletin	1912-Güncel

Montana	Fergus	Fergus County Democrat	1904-1919
Vermont	Windham	The Brattleboro Daily Reformer	1913-1955
Vermont	Barre	The Barre Daily Times	1897-1959
Washington	Washington	Evening Star	1854-1972
Alaska	Skagway	The Daily Alaskan	1904-1924
Dakota	Fall River	Hot Springs Weekly Star	1892-1917
Utah	Ogden	The Ogden Standard	1913-1920
Arizona	Maricopa	Arizona Republican	1890-1930
Nebraska	Red Cloud	The Red Cloud Chief	1873-1923
Virginia	Richmond	The Times Dispatch	1903-1914
Minnesota	Bemidji	The Bemidji Pioneer	1904-1971
Dakota	Oakes	The Oakes Times	1906-Güncel
Dakota	Madison	The Madison Daily Leader	1890-Güncel
Carolina	York	Yorkville Enquirer	1855-2006
Ohio	Grenville	The Greenville Journal	1850-1918
Washington	Washington	The Sunday Star	1854-1972
Dakota	Bismarck	Bismarck Daily Tribune	1881-1916
Maryland	Cambridge, Dorchester	Daily Banner	1897-2008
Illionis	Rock Island	Rock Island Argus	1893-1920
Colorado	Cheyenne	Cheyenne Record	1913-1939
Delaware	Newcastle	The Middle Town Transcript	1868-Güncel
Conneticut	Norwich	Norwich Bulletin	1895-2011
Idaho	Boise	Sunday Capital News	1901-1927
Pensilvanya	Tionesta	The Forest	1869-1952

		Republican	
Iowa	Marshalltown	The Evening Times-Republican	1890-1923
Mississipi	Hattiesburg	The Hattiesburg News	1908-1917
Pensilvanya	Harrisbourg	Harrisburg Telegraph	1879-1948
Washington	Washington	Washington Herald	1906-1939
New Jersey	Perth Amboy	Perth Amboy Evening News	1903-1959
Vermont	Bennington	The Benington Evening Banner	1841-1961
Florida	Pensacola	The Pensacola Journal	1898-1985
Carolina	Abbeville	The Abbeville Press and Banner	1869-1924
Iowa	Ottumwa	Ottumva Tri-Weekly Courier	1903-1916
Utah	Lehi	Lehi Banner	1891-1917
Mississipi	Grenada	The Grenada Sentinel	1868-1955
Wisconsin	Manitowoc	Manitowoc Pilot	1859-1932
Pensilvanya	Honesdale	The Citizen	1908-1914
Washington	Seattle	The Seattle Star	1899-1914
Illinois	Cairo	The Cairo Bulletin	1837-1928
Pensilvanya	Philadelphia	Philadelphia Inquirer	1794-Güncel
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	New York Sun	1833-1950
Pensilvanya	Pittsburg	Pittsburg PA. Post	???-???
New York (New Jerse'ye bağlı)	New York	The New York Times	1851-Güncel
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	The New York Herald	1840-1920
New York (New Jerse'ye bağlı)	New York	The Sun	1833-1916
Pensilvanya	Altoona	Altoona. Penn. Times	???-???
Virginia	Bedford	New Bedford Mass	1907-?

		Times	
Maine	Lewiston	Lewistown Journal	???-???
Massachusetts	Boston	Boston Traveler	18455-1967
Wisconsin	Milwaukee	Milwaukee. Wis. Setinel	???-???
Minnesota	Duluth	Duluth, Minn. Herald	1910-1982
Washington	Seattle	Seattle Post Intellegent	1863-Güncel
Carolina	Ashevile	Ashville, N.C. Citizen	???-???
Ohio	Dayton	Dayton. Ohio. News	1892-Güncel
Wisconsin	Milwaukee	Milwaukee. Wis. News	???-???
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	The World	1915-1921
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	New York American	1902-1937
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	New York Journal	1895-1966
New York (New Jersey'ye bağlı)	New York	New York Commercial	1902-Güncel
Wisconsin	Wauwatosa	Wauwatosa News	1900-1948
Utah	Parowan	Parowan Times	1915-1945
Colorado	Keota	Keota News	1911-1922
Utah	Utah	News Advocate	1915-1932
Missouri	St. Louis	St. Louis, Mo.	???-???
Idaho	Montpelier	Montpelier Examiner	1895-1937

Neveda	Tonopah	The Eureka Sentinel	1902-Güncel
Utah	Tooele	Tooele Transcript Bulletin	1894-Güncel
Montana	Lewistown	Lewis Town, ME. Journal	???-???
Idaho	Boise	Evening Capital News	1901-1927
Dakota	Mitchell	The Mitchell Capital	1879-1918
Pennsylvania	Philadelphia	Evening Public Ledger	1914-1942
Arkansas	Garland	The Sentinel Record	1900-Güncel
Dakota	Fargo	The Fargo Forum and Daily Republican	1894-1957
Dakota	Haakon	Philip Weekly Review and Bad River News	1912-1918
Missouri	Laclede	Laclede Blade	189-1945
Alaska	Cordova	The Cordova Daily Times	1914-1947
Florida	Daytona	The Daytona Daily News	1903-1926
Montana	Missoulain	The Daily Missoulain	1870-Güncel
Alaska	Seward	The Seward Gateway	1914-19?
Virginia	Alexandria	Alexandria Gazette	1834-1974
Oregon	Pendleton	East Oregonion	1888-Güncel
Utah	Salt Lake	Davis County Clipper	1892-1992

Hawaii	Maui	The Maui News	1900-Güncel
Florida	Lakeland	The Lakeland Evening Telegram	1911-1922
Nevada	Carson City	Carson City Daily Appeal	1907-1930
Florida	Ocala	The Ocala Evening Star	1895-1943
Texas	El Paso	El Paso Herald	1901-1931
New Mexico	Las Vegas	Las Vegas Optic	1880-1908
Carolina	Abbeville	The Abbeville Press and Banner	1846-1922
Colorado	Ordway	The Ordway New Era	1902-1927
Alaska	Juneau	The Alaska Daily Empire	1912-1926

EK-10

BASINDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ İLE İLGİLİ TEZ, KİTAP VE MAKALELER

1. Basında Çanakkale Muharebeleri ile İlgili Tezler

Tez Adı	**Yazarı**	**Yayımlanma Tarihi**
Çanakkale Savaşı'nın İzmir Basını'ndaki Yankılanmaları	Birten Çelik	1992
Birinci Dünya Savaşı Türk Basınında Çanakkale Muharebeleri	Mehmet Ali Yazan	1996
Türk Basınında Çanakkale Muharebeleri (Kasım 1914-Şubat 1916)	Ahmet Esenkaya	2003
Türk Basınında (Tanin, İkdam, Tercüman-ı Hakikat, Vakit, Servet-i Fünun) Çanakkale Savaşları (1914-1918)	Neslihan Özen	2004
Çanakkale Muharebelerinin Avustralya Basınındaki Yeri	Emine Bol Yazıcı	2010
Çanakkale Savaşlarında Düşman Algısının Basına ve Yazıma Yansıması	Fırat Oruç	2017

2. Basında Çanakkale Muharebeleri ile İlgili Kitaplar

Kitap Adı	**Yazarı**	**Yayımlanma Tarihi**
İkdam Gazetesi'nde Çanakkale Cephesi	Murat Çulcu	2004
Tanin Gazetesinde Çanakkale Savaşları	Şaduman Halıcı Murat Bulgaç	2020

3. Basında Çanakkale Muharebeleri ile İlgili Makaleler

Makale Adı	**Yazarı**	**Yayımlanma Tarihi**
Çanakkale Savaşı ve Basın	Yücel Özkaya	1987
Mart 1915'te Türk Basını Haberleriyle Çanakkale Zaferi	Refet Yınanç	1988
Çanakkale Savaşı Sırasında ve Hemen Sonrasında Basının Savaş Hakkındaki Düşünceleri	Yücel Özkaya	1989
Çanakkale Zaferi'nin İzmir Basınındaki Akisleri	Necmi Ülkü	1994
Türk ve Dünya Basını'nda Çanakkale Savaşları	Yücel Özkaya	1996
Çanakkale Savaşları Sürecinde Türk Basını	Ahmet Esenkaya	2003
Çanakkale Deniz Savaşları'nın Türk ve Dünya Basınına Yansımaları	Belkıs Ulusoy	2005
Rus Basını'na Göre Çanakkale Savaşı'nda Müttefik Savaş Gemileri ve Denizaltıların Faaliyetleri	Mehmet Ali Bingöl	2008
Amerikalı Gazeteci Granville Fortescue'nun Gözüyle Çanakkale Deniz Muharebeleri	Halil İbrahim Bulan	2009
Birinci Dünya Savaşı'nın Başlangıcında Türk Basınının Yaklaşımı ve Haber Değerlendirme Biçimleri	Hilmi Bengi	2015
Çanakkale Savaşı'nın Kanada'da Bıraktığı İzler	Birol Uzunmehmetoğlu	2015
Çanakkale Savaşları'nın Amerikan Basınındaki Yansımaları	Recep Karacakaya	2015

The New York Times Gazetesi'ne Göre Çanakkale Deniz Savaşları	Behçet Kemal Yeşilbursa-İpek Bolat	2015
Çanakklae Deniz Savaşı İzmir Basını'nda	Ayten Diries	2015
Çanakkale Kara Muharebelerinin İngiliz ''*The Times*'' Gazetesi'ne Yansımaları	Abdullah Tok-Hakan Ayaz	2016
The Orient Gazetesi'nde Çanakkale Savaşlarından Haberler	Veli Çetindağ-Cenk Demir	2017
Polonya Basınında Çanakkale Savaşı Yorumu	Danuta Chmielovvska	2017
Çanakkale Dönemi Rus Basını'nda ve Azerbaycan'ın Rus Dili Gazetelerinde	Feride Aliyeva	2017
Fransız Basınında Çanakkale Savaşları	Hicabettin Sarı	2017
Çanakkale Savaşları Azerbaycan Basınında	Cavid Qasimov	2017
Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Savaşı'nın İran Havar Gazetesi'ndeki Tezahürleri	Masou Daei	2017
Çanakkale Savaşı'nın ABD Basınına Yansıması	Mehmet Okur-Hazel Kul	2017
Savaş ve İnsan: Avusturalya ve Yeni Zelanda Basınında Çanakkale Muharebeleri'nden İnsan Manzaraları	Resul Babaoğlu	2017
Macar Kamuoyu ve Çanakkale Savaşı	Hornyak Arpad	2019

EK-11

18 MART 1915'TE ÇANAKKALE DENİZ HAREKÂTI'NA KATILAN İNGİLİZ DONANMASI VE FRANSIZ DONANMASINA AİT SAVAŞ GEMİLERİ'NİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ[959]

	Yapım Yılı	**Sınıfı**	**Tonajı**	**Topların Çapı (milimetre)**	**Torpido**	**Hızı Mil/Saat**
Queen Elizabeth	1913	Muharebe Gemisi	27.500	381-8,152-16, 76-12, 47-4	4 adet 533milimetrelik sualtı torpido kovanı	25

	Yapım Yılı	**Sınıfı**	**Tonajı**	**Topların Çapı (milimetre)**	**Torpido**	**Hızı Mil/Saat**
Majestic	1895	Muharebe Gemisi	14.900	305-4, 152-12, 76-18, 47-12	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	16.5

	Yapım Yılı	**Sınıfı**	**Tonajı**	**Topların Çapı (milimetre)**	**Torpido**	**Hızı Mil/Saat**
Triumph	1903	Muharebe Gemisi	11.800	254-4, 190,5-14, 80-14, 76-1, 57-4	2 Adet 457 milimetrelik torpido kovanı	20

[959] **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı (Hazira 1914-Nisan 1915)**,C. V, I. Kitap, Ankara 1993, s. 378.

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Cornwallis	1901	Muharebe Gemisi	14.000	305-4, 152-12, 76-12, 47-6	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	19

	Yapı Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/saat
Inflexible	1907	Muharebe Kruvazörü	17.250	305-8, 101-16	3 adet 457milimetrelik sualtı torpido kovanı	28

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Agamemnon	1906	Muharebe Gemisi	16.500	305-4, 233,6-10, 76-15, 47-16	5 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18.5

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Irresistable	1898	Muharebe Gemisi	15.000	305-4, 152-12, 76-18, 47-6	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Lord Nelson	1906	Muharebe Gemisi	16.500	305-4, 233,6-10, 76-15, 47-16	5 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18.5

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Ocean	1898	Muharebe Gemisi	12.950	305-4, 152-12, 76-12, 47-6	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18.25

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Swiftsure	1903	Muharebe Gemisi	11.800	254-4, 162,5-14, 80-14, 76-1, 54-4	2 Adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	20

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Vengeance	1899	Muharebe Gemisi	12.950	305-4, 152-12, 76-12, 47-6	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18.25

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Albion	1898	Muharebe Gemisi	12.950	305-4, 152-12, 76-12, 47-6	4 adet 457 milimetrelik sualtı torpido kovanı	18.25

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Canopus	1897	Muharebe Gemisi	12.950	305-4, 152-12, 76-12, 47-6	4 adet 457 milimetrelik Sualtı torpido kovanı	18.25

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Prens George	1895	Muharebe Gemisi	14.900	305-4, 152-12, 76-18, 47-12	5 adet 457 milimetrelik 4'ü sualtı 1'i suüstü torpido koavnı	16.5

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetre)	Torpido	Hız Mil/Saat
Bouvet (Fransa)	1896	Muharebe Gemisi	12.750	305-4, 162,5-10, 80-8, 47-22	4 adet 457 milimetrelik 2'si su üstü torpido kovanı	17

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı Mil/Saat
Gaulois (Fransa)	1896	Muharebe Gemisi	11.260	305-4, 139,7-10, 101-8, 47-20	4 adet 457 milimetrelik su altı torpido kovanı	18

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hız Mil/Saat
Suffern (Fransa)	1899	Muharebe Gemisi	12.750	305-4, 162,5-10, 80-8, 47-22	4 adet 457 milimetrelik 2'si su altı, 2'si su üstü torpido kovanı	18

	Yapım Yılı	Sınıfı	Tonajı	Topların Çapı (milimetrik)	Torpido	Hızı
Charlemagne (Fransa)	1895	Muharebe Gemisi	11.260	305-4, 139,7-10, 101-8, 47-20	4 adet 457 milimetrelik su altı torpido kovanı	18

EK-12

ÇANAKKALE BOĞAZI TABYALAR(KALELER/İSTİHKÂMLAR)[960]

Tabyalar	Adı	Sayı	Yeri
Dış Tabyalar	Helles (Ertuğrul)	1	Avrupa Yakası
	Seddülbahir	3	Avrupa Yakası
	Orhaniye	4	Asya Yakası
	Kumkale	6	Asya Yakası

Tabyalar	Adı	Sayı	Yeri
Orta Tabyalar	Mesudiye	7	Avrupa Yakası
	Soğanlıdere	7	Avrupa Yakası
	Dardanos	8	Asya Yakası
	Cevad Paşa		Asya Yakası

Tabyalar	Adı	Sayı	Yeri
İç Tabyalar	Yıldız	7	Avrupa Yakası
	Rumeli Mecidye	7	Avrupa Yakası
	Hamidye II	8	Avrupa Yakası
	Namazgâh	17	Avrupa Yakası
	Hamidiye I	19	Asya Yakası
	Çimenlik	20	Asya Yakası
	Mecidiye Önü	23	Asya Yakası
	Derme Burnu	22	Avrupa Yakası
	Anadolu Meciye	24	Asya Yakası

960 Rudenno, **a.g.e.**, s.38.

EK-13

ÇANAKKALE BOĞAZI'NDA KULLANILAN DENİZALTILAR[961]

İngilizlere Ait Denizaltıları		**Fransızlara Ait Denizaltıları**			
B-11 Üretim Yılı:1906	**E-7** Üretim Yılı:1914	**Saphir** Üretim Yılı:1908	**Turquoise** Üretim Yılı:1908	**Joule** Üretim Yılı:1902	**Bernoulli** Üretim Yılı:1902
Almanlara Ait Denizaltılar					
UB-8 Üretim Yılı:1915	**UC-1** Üretim Yılı:1915				

[961]Rudenno, **a.g.e.**, s.317.

EK-14

MÜTTEFİK DONANMASINA AİT DENİZALTILAR TARAFINDAN BATIRILAN TÜRK GEMİLERİ[962]

Gemi Türü ve Adı	Batırılma Yeri	Batırılma Tarihi
Mesudiye Savaş Gemisi	Çanakkale Boğazı	13 Aralık 1914
Nur-ül Bahir Gambot	Mürefte Yakınlarında	1 Mayıs 1915
Peleng-i Derya Gambot	Bakırköy Yakınlarında	23 Mayıs 1915
Naga Buharlı Gemi	Tekirdağ Yakınlarında	24 Mayıs 1915
Hünkâr İskelesi Feribot	Tekirdağ Yakınlarında	24 Mayıs 1915
Bandırma Buharlı Gemi	Silivri	28 Mayıs 1915
Tecilli Buharlı Gemi	Venedik Kayalıkları'nda	2 Haziran 1915
Ceyhan Buharlı Gemi	Çanakkale Yakınlarında	7 Haziran 1915
Haliç I Haliç Feribotu	Mudanya Yakınlarında	25 Haziran 1915
Bülbül Römorkör	Tekirdağ	2 Temmuz 1915
Biga Buharlı Gemi	Mudanya	10 Temmuz 1915
Hayrullah Buharlı Gemi	Şarköy	27 Temmuz 1915
Barbaros Savaş Gemisi	Gelibolu Yakınlarında	8 Ağustos 1915

[962] Rudenno, **a.g.e.**, s.325.

Gemi Türü ve Adı	Batırılma Yeri	Batırılma Tarihi
Dofen Römorkör	Hoşköy Yakınlarında	22 Ağustos 1915
Kios Buharlı Gemi	Gelibolu Yakınlarında	25 Ağustos 1915
Halep Buharlı Gemi	Gelibolu Yakınlarında	25 Ağustos 1915
Bozcaada Buharlı Gemi	Gelibolu Yakınlarında	25 Ağustos 1915
Samsun Mayın Gemisi	Hoşköy Yakınlarında	14 Ağustos 1915
Sakız Koruma Gemisi	Erdek	19 Ağustos 1915
Kesendere Buharlı Gemi	------	20 Ağustos 1915
Hanefiye Buharlı Gemi	Şarköy	20 Eylül 1915
Plevne Buharlı Gemi	Şarköy	20 Eylül 1915
Despina Buharlı Gemi	Çardak Limanı	15 Kasım 1915
Gelibolu Buharlı Gemi	Erdek	26 Kasım 1915
Yarhisar Destroyer	Dil Burnu Yakınlarında	3 Aralık 1915
Bosporus Buharlı Gemi	Bandırma Yakınlarında	4 Aralık 1915

EK-15

BRESLAU (Midilli) veGOEBEN (Yavuz)'in TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Breslau'nun Teknik Özellikleri[963]

Yapım Yılı	**Tip**	**Hız**	**Silahlar**	**Mürettabat**	**Menzil**
1909	Muhafazalı Kruvazör (Magdeburg Sınıfı)	27.6 kn./25000 shp.	Ana batarya 12.105mm./45 2.500mm Torpido tüpü	350/370	5820 denizmzili /12 kn.

Goeben'in Teknik Özellikleri[964]

Yapım Yılı	**Tip**	**Hız**	**Silahlar**	**Mürettabat**	**Menzil**
1909	Muhafazalı Kruvazör (Moltke Sınıfı)	25.5 kn./52000 shp.	Ana batarya 10.280mm./50 Krupp (5 adet ikizli taret)	1050	4120 denizmzili /14 kn.

[963] Ahmet Güleryüz, **Yavuz ve Midilli**, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2007, s.103.
[964] Güleryüz, **a.g.e.**, s.109.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında İzmir'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimlerini İzmir'de tamamladıktan sonra 2006 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2011 yılında lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı yıl içerisinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı. ''*Çanakkale Muharebeleri Esnasında Osmanlı Devleti'nde Asker Alma Hizmeti ve Askerlik Şubeleri*''adlı tez konusunu 2014 yılında sunarak, yüksek lisans eğitimini tamamladı.

2015-2016 Bahar dönemi ve 2016-2017 Güz ve Bahar dönemleri olmak üzere Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çan Meslek Yüksekokulu ve Çan Uygulamalı Bilimler Yüksekokulunda Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini verdi. 2017 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde doktora eğitimine başladı. Ayrıca bir süre Gelibolu Yarımadası'nda alan kılavuzluğu da yapan yazarın, Çanakkale Muharebeleri'ne dair birçok makale ve bilimsel eseri bulunmaktadır.

mehmetrsln@windowslive.com